

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

YERELİN DÖNÜŞÜMÜ: ANAMUR ÖRNEĞİ

122 234

~~T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMAN YAYIN MERKEZİ~~

Erdem DAŞCI

122 234

Danışman Yeşim EDİZŞAHİN

Mersin
Mayıs 2002

Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne.

Bu çalışma, jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Anabilim Dalında YÜKSEK

LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan
Prof. Dr. Tayfur ÖZŞEN

Üye
Doç. Dr. Yeşim ŞAHİN EDİZ
(Danışman)

Üye
Doç. Dr. Hükel AKKAYA

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını
Onaylıyorum.

20/5/2002

Prof. Dr. Zafer GÖKÇAKAN
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışmayı yapmadan önce tezim için düşündüğüm konu “Dar Gelirliilerin Konut Sorununa Çözüm Arayışları” ile ilgili idi . Ancak bölüm başkanım saygıdeğer hocam Prof. Dr. Cevat Geray bana bulunduğum yerle ilgili bir çalışma yapmamı önerdi. Gerekçesinde de akademik araştırmaların salt belirli merkezlerde yapılmaması gerektiğini ve farklı yerellerin kendine özgü özelliklerinin ortaya çıkarılmasıyla gerek ulusal ölçek gerekse yerel ölçekte bizim anladığımız manada toplumsal bir yarar bulunabileceğini ve böyle bir araştırma sonucunda elde edilecek bulguların o yerelin gelecekte yaşayacağı dönüşümlere ışık tutacağını söyledi.

Konu o anda bana ilginç gelmeye başlamıştı ve tezimin bir başlık alması gerekiyordu. O konu da ise Doç. Dr. Atilla Göktürk ve danışman hocam Doç. Dr. Yeşim Ediz Şahin yapacağım Anamur yereline özgü çalışmanın, bu gün dünyada yaşanan küreselleşmenin olumlu ve olumsuz etkilerinden uzak tutulamayacağını ve yaşanan dönüşümlerden bir şekilde etkileneceğini söylediler ve böylece tezimin ana başlığı ortaya çıkmış oldu. “YERELİN DÖNÜŞÜMÜ : ANAMUR ÖRNEĞİ”.

Öncelikle Anamur kentine ilişkin bilgilere kamu kaynaklarından ulaşmam gerekiyordu ve bu bilgilere kaymakamlığın ve belediye başkanlığının resmi izin yazılarıyla kolayca ulaştım. Bu yüzden ellerindeki bilgileri bana verdikleri için bütün kamu kurum ve kuruluşlarına teşekkürü bir borç biliyorum. Ayrıca özel alanla ilgili bilgilere ulaşmamda bana bütün arşivi ile yardımcı olan Sanayi Ticaret Odası ve Esnaf-Sanatkarlar Derneği başkan ve çalışanlarına ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmam derinleşmeye başladıkça ortaya yerele özgü ilginç ve araştırmaya değer sonuçlar çıkıyordu. Gerçekten de küreselleşmenin ulusal ve yerel ölçekteki dönüştürücü etkileri Anamur kent mekanında da kendini gösteriyordu. Dolayısıyla yerele

özgü bu çalışmanın sonucunda geldiğim noktada küreselleşme Anamur da geleceğe ilişkin olumsuz dönüşümler yaşanacağını göstermektedir. Sürdürülebilir gelişme bağlamında tarım, kent ekonomisinin temelidir. Fakat Dünya ve Türkiye ölçeğinde tarım politikalarında yaşanan değişimler sonucu tarımsal üretimin sınırlandırılmakta pazar alanları çöküşlü tarım tekellerinin hakimiyetine geçmektedir. Bunun yanında kent için alternatif model olabilecek turizm alanları da ikinci konutlarla doldurulduğundan turizmin gelişme alanları tıkanmıştır. Ancak bu olumsuz dönüşüm sürecine ilişkin kestirimlerde bulunmak aynı zamanda, yerelin bu olumsuz sürece karşı, önlemler alabilmesinin de önünü açmaktadır. Tam bu noktada Geray Hocamın bana başlangıçta yaptığı önerilerde ne kadar haklılık payı olduğunu gördüm. Çünkü Türkiye genelinde yerellere özgü yapılacak akademik araştırmalar sonucunda ortaya çıkacak bulgulardan hareketle hem toplumsal, sosyal ve ekonomik çeşitlilik artacak, hem de yerelden genele doğru verimlilik gerçekçi anlamda değerlendirilerek yükseltilip kıt kaynaklar daha verimli olarak değerlendirilecektir. Böylece çoğulcu, katılımcı, demokratik, paylaşımcı toplumsal sürece ulaşılacaktır. Aynı zamanda bu bulguların sonucu, yerelde oluşacak yapılanma, küreselleşmeye karşı yeni direnç merkezleri oluşumunun başlangıcı olabilecektir.

Bana gerek yüksek lisans dersleri sürecinde, gerekse tez aşamasında değerli düşünceleriyle yol gösteren, yönlendiren, gerektiğinde eleştiren ve beni daha doğru bulgulara yönelten başta Prof. Dr. Cevat GERAY, Prof. Dr. Zafer ÜSKÜL, Prof. Dr. Tayfur ÖZŞEN, Doç. Dr. Atilla GÖKTÜRK, ve danışmanım Doç. Dr. Yeşim EDİZŞAHİN Hocalarıma şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca yazım esnasında bana sürekli yardımcı olan İsmail ÇEŞMECİOĞLU ve Arda ÇEŞMECİOĞLU'na teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iii
TABLO VE ÇİZİMLER DİZİNİ	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: TOPLUMSAL DEĞİŞME KÜRESELLEŞME VE YERELLEŞME.....8	
1.1. TOPLUMSAL YAPI.....8	
1.1.1. TOPLUMSAL DEĞİŞMENİN DİNAMİĞİ..... 11	
1.1.2. TOPLUMSAL DEĞİŞMENİN NİTELİĞİ..... 13	
1.2. AKDENİZ ÜLKELERİNDE TOPLUMSAL DEĞİŞME..... 17	
1.2.1. TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL DEĞİŞME 20	
1.3. EKONOMİK VE SİYASAL BİR SİSTEM OLARAK KAPİTALİZM 26	
1.4. KÜRESELLEŞME OLGUSU 28	
1.4.1. KÜRESELLEŞMENİN UNSURLARI..... 30	
1.4.2. KÜRESELLEŞMEYİ HIZLANDIRAN NEDENLER..... 32	
1.5. TARİHSEL SÜREÇTE KÜRESELLEŞME..... 33	
1.6. KÜRESELLEŞMENİN EKONOMİK BOYUTU..... 39	
1.6.1. TEORİK YAKLAŞIM..... 39	
1.6.2. ULUS ÜSTÜ EKONOMİ VE FİNANS ORGANİZASYONLARI..... 41	
1.6.2.1. KAPİTALİST DÜNYA EKONOMİSİNİN KÜRESELLEŞMESİ..... 41	
1.6.2.2. YENİ EKONOMİK DÜZEN..... 42	
1.6.2.3. EKONOMİK REFORMUN ULUSLARARASILAŞMASI..... 43	
1.6.2.4. UCUZ EMEK GÜCÜ 44	
1.7. SİYASAL BOYUT..... 47	
1.7.1. ULUS DEVLETİN DÖNÜŞÜMÜ 47	
1.7.2. YENİDEN YAPILANMA SÜRECİNDE DEVLET 51	
1.8. KÜRESELLEŞME VE ÇEVRE 51	
1.9. KÜLTÜR VE KÜRESELLEŞME..... 54	
1.10. YERELLİK KAVRAMININ GELİŞİMİ..... 56	
1.11. KÜRE-YERELLEŞME 65	
1.12. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE YERELLEŞME..... 67	

I.13. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE YEREL YÖNETİMLER	70
1.13.1. YEREL YÖNETİM KAVRAMI	71
1.13.2. YEREL YÖNETİM SORUNU	73
1.13.3. YEREL YÖNETİMLERİN TÜRKİYE'DE DEĞİŞME SÜRECİ	77
I.14. DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE TÜRKİYE	78
1.14.1. KÜRESELLEŞME VE TÜRKİYE	78
1.14.2. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE TÜRKİYE DE TARIM	82
1.14.3. TARIM SORUNUNDA YENİ BİR BOYUT : GATT SÜRECİ	84
1.14.4. TARIM VE AVRUPA BİRLİĞİ ÖNGÖRÜLERİ	86
1.14.5. GÖÇ SORUNU	88
1.14.6. T U R İ Z M	89
1.14.7. AVRUPA BİRLİĞİ TURİZM POLİTİKALARI VE TÜRKİYE	90
1.14.8. AB KÜLTÜR POLİTİKASI	92
1.14.9. TÜRKİYE DE YERELLEŞME	95
1.14.10. TÜRKİYE'DE KENTLER ÜZERİNDE DIŞSAL SÜREÇLERİN OLASI ETKİLERİ	97
1.14.11. TÜRKİYE DE 1980 SONRASI KENTLEŞME SÜREÇLERİNDE DEĞİŞMELER	99
İKİNCİ BÖLÜM: ANAMUR' UN SOSYO - EKONOMİK TEMEL ÖZELLİKLERİ.....	102
II.1. İÇEL	102
II.1.1. TARİHÇE	102
II.1.2. COĞRAFI ÖZELLİKLERİ	103
II.1.3. ARAZİ YAPISI	103
II.1.4. İKLİM	104
II.1.5. BİTKİ ÖRTÜSÜ	104
II.1.6. İLİN DOĞAL BAĞLANTILARI	104
II.1.7. EKONOMİK ÖZELLİKLER	105
II.2. ANAMUR	106
II.2.1. TARİHÇE	106
II.2.2. KENTİN DOĞAL YAPISI	106
II.2.3. İKLİM DURUMU	108
II.2.4. ULAŞIM DURUMU	108
II.3. SOSYAL DURUM	109
II.3.1. NÜFUS	109
II.3.2. EĞİTİM	111
II.3.3. SAĞLIK	113
II.3.6. SİYASAL DURUM	114
II.4. EKONOMİK DURUM	116
II.4.1. SU KAYNAKLARI VE SULAMA DURUMU	116
II.4.2. TARIM	118
II.4.3. İLÇENİN ARAZİ VARLIĞI	119
II.4.4. TARIMSAL ÜRETİM DEĞERİ	120
II.4.4.1. Yerfıstığı	121
II.4.4.2. Narenciye	122
II.4.4.3. Sera Sebzeçiliği	123
II.4.4.4. Muz	123
II.4.4.5. Çilek	125
II.4.4.6. Hayvancılık	126

II.4.4.7. Ormancılık	127
II.4.4.8. Tarımsal Krediler	128
II.5. TURİZM	129
II.5.1. KONUMU	130
II.5.2. FİZİKİ ÖZELLİKLERİ - DOĞAL DEĞERLERİ	131
II.5.3. JEOLOJİK OLUŞUMLAR	131
II.5.4. ALTYAPI	133
II.5.4.1. Teknik Altyapı:	133
II.5.4.2. Sosyal Altyapı:	134
II.6. KAMU GELİRLERİ	139
II.6.1. VERGİ GELİRLERİ	139
II.6.2. ANAMUR İLÇESİ KAMU BÜTÇESİ GELİR VE GİDERLERİ	141
II.6.3. BELEDİYE GELİRLERİ	141
II.6.4. ORTA VE KÜÇÜK ÖLÇEKLİ İŞLETMELERDE KREDİ KULLANIMI	142
II.7. KENTLEŞME	144
II.7.1. YAPILAŞMA	148
II.8. SANAYİ	149
II.9. ENERJİ	150
II.10. İLETİŞİM	151
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YEREL DÖNÜŞÜMLER SÜRECİNDE ANAMUR	152
III.1. YERELİN DÖNÜŞÜMÜNÜ ETKİLEYEN PARAMETRELER	152
III.1.1. TARIM	153
III.1.2. YERELİN SU KAYNAKLARI ÜZERİNE	157
III.1.3. TURİZM'İN YEREL DÖNÜŞÜM İÇİNDEKİ YERİ	158
III.1.4. GÖÇÜN DÖNÜŞÜME ETKİSİ	160
III.1.5. YEREL KÜLTÜRÜN DÖNÜŞÜMÜ	163
III.1.6. TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM	164
III.1.7. YEREL YÖNETİM SORUNU	167
III.2. TOPLUMSAL ÖRGÜTLENMENİN DÖNÜŞÜME ETKİSİ	167
SONUÇ	171
ÖZET	180
İNGİLİZCE ÖZET	184
KAYNAKÇA	186

TABLO VE ÇİZİMLER

	Sayfa No
Tablo 1: Anamur İlçesinde Nüfusun Gelişimi	110
Tablo 2: Kent’de İşlenen Suçlar	110
Tablo 3: 1990 – 2000 Yılları Arasında Merkez ve Köyler İtibarı ile Eğitim	111
Tablo 4: Anamur Çıraklık Eğitim Merkezi Çıraklık Eğitimi 1990 – 1998 Faaliyetleri Sonucunda Verilen Belge Miktarları	112
Tablo 5: Kütüphane Faaliyetleri	113
Tablo 6: Kent’de Bulunan Sağlık Kurumları	114
Tablo 7: Anamur’da 1983 – 1999 Arasında Yapılan Genel Seçimlerde Seçmen Tercihleri	115
Tablo 8: 1989-1999 Yılları Arasında Belediye Başkanlığı Seçmen Tercihleri.	115
Tablo 9: Anamur’da 1994 – 2000 Yılları Arasında Sulanan Arazi ve Su Miktarı	117
Çizelge 1: Anamur’un Arazi Varlığı Dağılımı	120
Çizelge 2: Tarım Arazisi Kullanım Durumu	120
Tablo 10: Anamur İlçesi Tarımsal Üretim Değeri (Bin TL)	121
Tablo 11: Anamur’da 1994-2000 Yılları Arası Çukobirlik’çe Satın Alınan Yer Fıstığı Miktar ve Ödeme Bedelleri	122
Tablo 12: Anamur İlçesi Muz ve Çilek Üretim Değeri (Bin TL)	125

Tablo 13: Anamur'da Hayvan Varlığı (Adet)	126
Tablo 14: Hayvansal Üretim	126
Tablo 15: Anamur Orman İşletme Müdürlüğü'nün 1994-2000 Yılları Arasındaki Faaliyetleri	128
Tablo 16: 1994-2000 Yılları Arasında Anamur Ziraat Bankası'nca Kullanılan Kısa, Orta Ve Uzun Vadeli Zirai Krediler.	128
Tablo 17: 2404 Sayılı Anamur Tarım Kredi Kooperatifi Aracılığı ile Üyeler ve Diğer Üreticilere 1994-2000 Yılları Arasında Dağıtılan Ayni ve Nakdi Kredi Miktarları	128
Tablo 18: 1994-2000 Yılları Arasında Anamur'da Turizm Bakanlığı Belgeli Konaklama İşletmelerinin Genel Durumu	137
Tablo 19: 1994 –2000 Yılları Arasında Anamur'da Belediye Belgeli Tesislerin Genel Durumu	137
Tablo 20: Anamur'da 1994-2000 Yılları Arasında Resmi Verilere Göre Turizm Yerleri ve Tesislerinin Ziyaretçi Sayıları ve Elde Edilen Gelirler	138
Tablo 21: Anamur İlçesi'nde Vergi Tahakkuk ve Tahsilat Değerleri (1000 TL)	140
Tablo 22: Anamur İlçesi Bütçe Gelir ve Giderleri (1000 TL)	141
Tablo 23: Türlerine Göre Anamur İlçesi Belediye Gelirleri	142

ve Toplam Gelir İçerisinde Gelir Kalemlerinin
Payları

Tablo 24: Halk Bankası Anamur Şubesinde 1990-2000 Yılları Arasında Kullanılan Esnaf Kredileri.	143
Tablo 25: Anamur'da 1987-1997 Yılları Arasında İnşaat Ruhsatnamelerine Göre İzin Verilen Yapıların Dağılım ve Değişim Oranları	148
Tablo 26: Anamur'da 1987-1997 Yılları Arasında Yapı Kullanım İznine Göre Yapıların Dağılım ve Değişim Oranları	148
Tablo 27: Anamur İlçesi'nde Enerji Tüketim Miktarı ve Artış Oranları	150

Kısaltmalar

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ASEAN	: Asya Ekonomik İş Birliği
AT	: Avrupa Topluluğu
ATAK	: Akdeniz-Ege Turizm Alt Yapı Kıyı Yönetimi Projesi
ÇUŞ	: Çok Uluslu Şirketler
BM	: Birleşmiş Milletler
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
ECU	: Avrupa Para Birimi
FAO	: Gıda Tarım Örgütü
GAÇ	: Güney Anadolu Çevre Projesi
GATT	: Genel Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Anlaşması
GATT-UR	: GATT Uruguay Round Görüşmeleri
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
IMF	: Uluslararası Para Fonu
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
MAİ	: Yatırım İçin Çok Taraflı Anlaşma
NAFTA	: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Alanı
NATO	: Kuzey Atlantik Paktı
NGO	: Ulusal Yönetişim Örgütleri
OECD	: İktisadi İş Birliği ve Kalkınma Örgütü
OTP	: Ortak Tarım Politikası (AB' nin)

R.G.	: Resmi Gazete
SSCB	: Sovyet Sosyalit Cumhuriyetleri Birliği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TMMOB	: Türkiye Mimar Mühendis Odaları Birliği
TÜRSAB	: Türkiye Seyahat Acentaları Birliği
TV	: Televizyon
WTO	: Dünya Turizm Örgütü

GİRİŞ

Değişimin hızlandığı bir dünya da yaşıyoruz. Kent merkezlerinden kırsal alanlara, aile ilişkilerinden dostluklara, işyerlerinden okullara kadar, toplumsal yaşamın her alanında, yeni değer yargıları, yeni alışkanlıklar ve yeni karşıtlıklar ortaya çıkıyor. Ülkeler arasındaki yerel kültür farkları, tüketim alışkanlıkları, giyim kuşamlar, kimilerine göre kaba bir ilkelikle, kimilerine göre evrensel bir boyutta birbirlerine yaklaşıyor. Dünya küçülüyor, ülkeler önemini kaybediyor ya da dünya küçülürken kapitalizm yeni değerler sistemleri yaratarak ülkeleri ele geçiriyor. Bu sürecin özellikle son yirmi yılda etkisini hızla arttırdığı gözlenmektedir.

“Küreselleşme” (Globalleşme) günümüzde en çok sözü edilen kavramlardan birisi’dir. En genel anlamıyla küreselleşme; endüstriyel genişlemeye ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasına paralel olarak siyasal, kültürel ve ekonomik düzeydeki çok yönlü toplumsal ilişkilerin dünya çapında yaygınlaşması olarak tanımlanmaktadır. Günümüzün iletişim teknolojisinin gücü, dünya ölçeğindeki toplumsal etkileşimin hızını ve yaygınlığını giderek artırmaktadır. Bütün bu süreçler küresel düzeyde yeni toplumsal ve yapısal oluşumları ortaya çıkarmakla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda evrensellik, ulus-devlet, siyasal otorite, yerellik, etnik yapılar ve toplumsal kimlik gibi kavramları değişime uğratmaktadır.

Özellikle son yirmi yılda makro düzeyde meydana gelen siyasal ve ekonomik değişimler ülke sınırı tanımadan bütün toplumları etkisi altına almakta ve bu etkileşim süreçleri kitle iletişim araçları ile daha da yaygınlaşarak dünya toplumlarının değişim dinamiklerini derinden etkilemektedir. Dünyamız ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel boyutta iç içe geçerek bir küresel toplumu meydana getirme yönünde dönüştürülmeye çalışılmakta ve bireylerin içinde bulunduğu coğrafi mekanın dünyanın neresinde olursa

olsun küresel değişim dinamiklerinden giderek daha çok etkilenir hale geldiği görölmektedir.

Amaç,Varsayımlar ve Yöntem

Bir toplumsal ve mekansal birim olarak, ulusal ve evrensel ile birlikte ele alınması gereken yerel kavramı üzerine yapılan vurgular, sosyal bilimler alanında ve kentleşme çalışmalarında gün geçtikçe artan bir önem ve yaygınlık kazanmıştır. Konunun böyle bir önem kazanmasını bir çok bilim adamı küreselleşme sürecine bağlamaktadır.

Gerçekten de bir yanıyla küreselleşmenin ürünü olan gelişmelerin yerel ölçüğe nasıl yansıdığı önemli bir konu olsa da, küreselleşmeyi savunanların iddia ettiği gibi merkezi bir ekonomik sistemden ademi merkezci bir yerelliğe geçildiği, bunun da çok olumlu bir yerelleşmeye işaret ettiği konuları bugün için tartışılmalıdır. Ancak, dünya da 1980'lerden beri önemli değişiklikler yaşandığı, bunun da ülkemizi, ilimizi ve Anamur kentini değişen oranlarda etkilediği bir gerçektir. Bu nedenle sayılan gelişme ve değişimlerin titizlikle incelenmesi ve kamusal yönde politikalar ile akademik anlamda çözüm önerileri geliştirilmesi gereken konulardır.

Çalışmanın birinci bölümünde dönüşüm süreçlerinin belirleyicisi olan "küreselleşme" olgusu irdelenmeye çalışılacaktır. Gerçekten de bu gün dünya insanlığına "Yeni Dünya Düzeni" olarak sunulan küreselleşme sanıldığı gibi yeni midir yoksa kapitalizmin içine düştüğü bunalımdan çıkış yolu olarak ortaya getirdiği bir farklı yapılanma dönemi midir?

Kapitalizmin tarihsel aşamada geçirdiği süreçleri irdelediğimizde küreselleşme olgusunun hiç de yeni olmadığı ortaya çıkıyor. Merkantilist dönemde kapitalizm dünya da

ki yoksul ülkelerin yeraltı ve yerüstü kaynaklarına ulaşarak kendi toprakları dışında bulunan bölgelerden kaynak aktarımı yoluyla sömürü olgusunu başlatmış bulunuyordu. Oysa kendileri açısından bu durum beyaz adamın o bölgelere uygarlık götürmesi temeline dayanıyordu. Kapitalizm bu birikim sürecini 1890'lara kadar sürdürdü. Yaklaşık dört-yüz yıl süren bu birikim süreci sonunda yaşanan tıkanmaları sanayi devrimini gerçekleştirerek aştı. Bu dönem dünya üzerindeki ülkelerin mevcut yapılarında çözümlere, milliyetçilik akımlarının yükselmesine ve bir kısım büyük imparatorlukların parçalanarak ulus-devlet anlayışının ortaya çıkmasına neden oldu. Ekonomik anlamda ise oluşturulan sanayi sistemlerine işletmelerde gerekli olan kaynak ihtiyacı ve işletmelerin çıktısı olan mal ve hizmetlerin dış satımı için yeni pazarlar gerekiyordu. Bu pazarlardan elde edilen artı değerlerin oluşturduğu sermaye birikimi için yapılacak sermaye ihracının koşulları oluşturulmalıydı. Aksi halde mevcut sistemin verimliliği düşmekteydi. Kapitalizm bu alanda artı değerini sermayesi olmayan topraklara (az gelişmiş ülkelere) yatırarak verimliliği sağladı. Bunu yaparken ulus-devleti kontrol eden güç merkezleriyle iş birliği yaptı. Sanayileşme ve sermaye ihracı, yeni pazarlar ve bu yeni pazarlara mal ve hizmet üreten şirketleri ortaya çıkardı. Bu noktada gerek ulusal gerekse uluslararası güç noktalarına ulaşan şirketler arasında yoğun ve şiddetli bir rekabet ortamı oluştu. Yaşanan bu rekabet ülkeler arasında güç ilişkilerini de farklılaştırdı. Bu dönemde I. Dünya ve II. Dünya savaşları yaşandı. Bu savaşlara kadar dünya güç dengelerinde öne çıkan İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya, Portekiz, İspanya ve Hollanda gibi ülkeler bu süreç sonucunda dünya kontrol alanını ABD ve SSCB'ye bıraktılar. ABD'nin kapitalist her alanda yayılmacılığı SSCB'nin varlığı ve gücü nedeniyle belli bir süre denge ölçütünde seyretti. Ancak 1970'lerde yaşanan büyük petrol krizi, kapitalizmin içine düştüğü bunalımdan yeniden ve bu sefer daha da güçlenerek çıkmasının önünü açtı.

1980'lerde adından sıkça bahsedilmeye başlanan ve bu döneme damgasını vuran yeni kavram ise "Globalization" (Küreselleşme) oldu. Dönemin ürettiği ileri teknoloji, sibernetik devrim ve silahlanma yarışı sonucunda 1990'larda SSCB'nin dağılmasıyla yaşanan süreç dünyayı tek kutuplu ve ABD hakimiyetine taşıyan sürecin de adı oldu.

Kapitalizmin kendini yenidenleştirerek sunduğu yeni küresel yapılanma diğer aşamalarındakilerden oldukça farklıdır. Bu yeni yapılanma ile daha önce var olan birçok şey önemini kaybetmiş, toplumsal, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda bir başkalaşmanın önü açılmıştır. Bu dönüşümler çalışmanın birinci bölümünde açıklanmaya çalışılacaktır. Dünya üzerinde yaşanan bu dönüşümlerden sonra adından sıkça söz edilen "Yerelleşme" olgusu ele alınacaktır.

Küreselleşme ile birlikte aşındırılmaya çalışılan ulus-devlet olgusunun yerine düşünülen kavram yerelleşmedir. Zamanın mekanı sıkıştırması sonucu ortaya çıkan yeni durumlar bazı yerlerin anlamını ve önemini yitirmesine neden olurken, bir takım yerleri de öne çıkarmaktadır. Dolayısıyla hem önemini yitiren yerleri hem de öne çıkan yerelleri, kapitalizmin bu yeni olguları içersinde tanımlamak ve yerelleşme olgusundan ne kastedildiğini bilmek her yerel açılarından da önemlidir. Küreselleşme ile yaşanan dönüşüm süreçlerinde yerelin geleceğe ilişkin durumu üzerine kestirimlerde bulunmak bu bölümün temel amacı olacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise Türkiye ve İçel ili ile incelemeye konu olan Anamur ele alınacaktır. Küreselleşme ile dünya üzerindeki bütün değerler ve sistemler kökten değişirken Türkiye'nin değişim süreçlerinden uzak kalması veya etkilenmemiş olması düşünülemez. Çünkü bu yeni küresel organizasyonla ulus-devlet mevcut biçimiyle

anlamını yitirip sisteme entegre olma süzgecinden geçirildikten sonra küresel uygulamaların işleyişinden sorumlu olma görevi ile yeniden anlamlandırılmaktadır.

Türkiye gibi hem AB'nin bölgesel özerklik baskılarına maruz kalıp, hem siyasal bütünleşme sürecinde yer almayan bir ülkede, 1990'lı yıllarda demokrasinin de diğer ögeler yanında, ulus-devleti parçalayıcı süreçlere katılması; etnik-dinsel kimliklerin, bölgesel özerklik taleplerinin çok zaman şiddet eylemleriyle karışık ortaya çıkması, bölgeselleşme süreçlerinin güç kazanmasıyla at başı gitmekte. Ulus-devletin ülkemizde yaşadığı bu aşınma süreci küresel organizasyonun ekonomik merkezleri olan DTO, IMF ve Dünya Bankası'nın yeni politikalarıyla da hızlandırılmaktadır.

Gerek dünya ölçeğinde gerekse ulusal ölçekte yaşanan dönüşümler süreci kentleri, kentsel yaşama biçimlerini, üretimi, kültürleri ve sınıfsal ilişkileri yeni bir değişim sürecine taşımıştır. Dolayısıyla Anamur yerinde kent ve kır kültürlerinde yaşanan dönüşümler ve bu dönüşümlerin süreç içerisinde mekanda yaratacağı ekonomik, sosyal ve siyasal değişimler titizlikle incelenmek ve kentin yerelleşmeye yüklenen yeni anlamlar içerisinde nerede ve nasıl tanımlanacağı ortaya çıkarılmak durumundadır.

Bu araştırmanın kuramsal boyutunda dünya da ve Türkiye de ortaya çıkan değişim hareketlerinin yerelin değişimine (Anamur da) olumlu ve olumsuz etkileri belirlenmeye çalışılmıştır. Kuramsal analiz için bu konuda yazılmış kitap, makale, basılmamış tez ve konferans metinlerine ikincil kaynaklar olarak başvurulmuştur. Araştırmanın ikinci kısmında ise Anamur da ki bütün kamu kurum ve kuruluşlarının geçmiş yirmi yıla ilişkin yazılı belgeleri, DIE verileri, İçel Valiliği elinde bulunan veriler ve özel kuruluşlar ile sivil toplum örgütlerinin verilerine başvurulmuştur. Anamur un geçmişten günümüze tarihsel, kültürel, toplumsal, sosyo-ekonomik göstergeler, nüfus ve

kentleşme olgularındaki değişim incelenerek elde edilen sonuçlar, yörede yapılan uzun süreli gözlem ile desteklenmiştir.

Bu tespitleri yapmaya çalışırken Anamur'un tarihi, coğrafi yapısı, nüfus ve idari merkezleri incelenmiş, sosyo- kültürel yapı ile ekonomik yaşamın şekilleniş biçimi ele alınmıştır. Durum tespiti niteliğindeki bu bölümden elde edilen bulgulardan hareketle, çalışmanın son bölümünde küreselleşme ile birlikte dünya ölçeğinde, ulusal ve yerel ölçeklerde yaşanan dönüşümlerin Anamur kentini bugünden geleceğe nerelere taşıyacağı konusunda kestirimlerde bulunulmaya çalışılmış ve dönüşümün olumlu olması yönünde çözüm önerileri sunulmuştur.

Birinci varsayım: 1980'lerden itibaren dünya da yeni bir küreselleşme süreci yaşanmakta ve bunun sonucunda merkezi sistemler terk edilerek bir yerelleşmeye doğru gidilmektedir.

İkinci varsayım: Dünya da yaşanan bu küreselleşme ve yerel dönüşüm, Türkiye'yi, İçel'i ve Anamur kentini de (olumlu veya olumsuz yönde) etkilemektedir.

Üçüncü varsayım: Araştırma için seçilen Anamur un araştırmaya değer bir kent olma özelliği ile ilgilidir. Anamur, tarihi, doğası, kültürel özellikleri ve oldukça verimli tarım topraklarıyla bir çekim merkezidir.

SINIRLAMALAR

a-Anamur üzerine yapılan tespitler için kullanılan veriler; DİE , İçel Ekonomik Rapor, kentte bulunan kamu kurum ve kuruluşları, özel kuruluşlar, sivil toplum kuruluşlarının arşivleri ile yerelde yapılan kişisel gözlem metodu ile sınırlandırılmıştır.

b- Tarımsal alana ilişkin verilere 1970 lere uzanacak şekilde ulaşılmıştır. Ancak, tarımsal alanda önemle vurgulanan çilek üretimi 1990 lı yılların başından itibaren denenmeye başladığı için, 1970- 1994 yılları arasında gerçekleşen tarımsal üretim verilerinde, çilek üretimi verilerine yer verilmemiştir.

c- Anamur belediyesinin arşivlerinde ancak 1993 ve 2000 yılları arası verilere ulaşılabilmektedir.

d- İlçe Turizm ve Müze Müdürlüklerinden alınan veriler, 1985-2000 yılları arasına ilişkindir. Çünkü bu kuruluşlar, ilçe de 1985 yılında teşekkül etmiş olup, arşiv bilgileri bu yıldan başlamaktadır.

e- Sanayi kentin coğrafi konumundan kaynaklanan nedenlerle yok denecek kadar az olduğu için, dar anlamda tanımlamalarla sınırlandırılmıştır.

f- Sanayi ile birlikte tarıma dayalı sanayide oluşmadığı için tarımsal üretim ulusal pazara dönük gerçekleşmekte, dolayısıyla ihracata ilişkin veriye, 2000 yılı çilek deneme ihracatı dışında rastlanılmamıştır.

g- Göç olgusu Anamur un kendi kırsalı ve Ankara, Konya, Karaman eksenli gerçekleşmekte olduğundan, göç üzerine makro ölçekli ve çok parçalı kültürel tanımlamalara yer verilmemiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL DEĞİŞME KÜRESELLEŞME VE YERELLEŞME

Uluslararası sistemde İkinci Dünya savaşının ardından oluşan düzen değişmekte, yeni arayışlar ve dengeler ortaya çıkmaktadır. Uluslararası ortamda mevcut düzen ve yapının yerini değişimin aldığı bir dönemden geçilmektedir. Bu değişim dönemleri iç ve dış dengelerin yeniden tanımlandıkları dönemlerdir.

Uluslararası ilişkiler alanındaki hakim yaklaşımların değişimin analizi konusundaki sınırlılıkları yeni arayışları hızlandırmış; uluslar arası ilişkiler kavramının artık yeterli olmadığı ve dünya sorunlarının küresel ölçekte ele alınması düşüncesi ağırlık kazanmaya başlamıştır. Küreselleşme kavramı eskisinden farklı olarak ekonomik küreselleşmenin ötesinde siyasi düzenle de ilişkilendirilerek kullanılmaktadır. Uluslar arası sistemde küreselleşmenin “değişimi” incelemeye yönelmesi ile yeni açılımlar yaratılmakta ve devlet-merkezli yaklaşımların ötesine geçilerek çok merkezli şekilde ekonomik, siyasi ve kültürel unsurları içine alan bir yeniden yapılanmaya gidilmektedir. Bu tür makro ölçekli ve tüm dünyayı etkileyen değişim ve yeniden yapılanmanın tüm ulusal ve yerel toplumları nasıl etkileyeceği konusunun yerli yerine oturtulabilmesi için konuya öncelikle toplumsal değişmeye ilişkin kavramları inceleyerek başlanmalıdır.

I.1. TOPLUMSAL YAPI

Toplumsal Yapı'nın altında birey yatar. Toplum içinde olan bireye aktör diyoruz. Aktör, toplumsal nitelik kazanmış bireydir.

Aktör, toplum içinde yaşayan ve toplumdan etkilenen bir bireydir. Çünkü toplum, belli bir role ilişkin beklentilerini değiştirirse, bireyde bundan etkilenir.

Aktörlerin bir araya gelmesi ve birbirlerini etkilemesi sonunda ortaya çıkan varlığa toplumsal sistem denir. Toplumsal sistem, bir arada olan ve birbirlerini etkileyen aktörlerdir.

Bir aktörün bir toplumsal sistem içinde nasıl davranışlarda bulunması gerektiğini toplumsal kurum belirler. Toplumsal kurum ya da toplumsal kalıplar belli bir toplumda hangi toplumsal eylemlerin ya da toplumsal ilişkilerin meşru ya da beklenen eylem ve ilişkiler olduğunu belirler. Toplumsal kurum, bireye, belli bir şekilde eylemlerde bulunması için bir dış baskı yapar. Toplumsal kurumun bu niteliği onu Durkheim' in toplumsal olgu kavramı ile eşleştirmektedir. Durkheim toplumsal olguyu “ bireyin üzerine belli davranışların yapılması için dış bir baskı “ olarak tanımlar. (Kongar, 1981: 52)

Bir toplumsal sistem içindeki ilişkiler, toplumsal olgular ya da toplumsal kurumlar ile düzenlendiği zaman ortaya toplumsal yapı çıkar.

Toplumsal yapı kavramının Levi-Strauss'a göre şu özellikleri vardır (Kongar, 1981: 52):

- 1) Yapı bir sistem özelliği gösterir.
- 2) Çeşitli öğelerden meydana gelmiştir ve bunlardan birinin değişmesi öteki öğeleri de değiştirir.
- 3) Belli bir tip öğesi değiştiği zaman modelin nasıl tepki göstereceği bilinebilir

Düzenlenmiş insan ilişkileri diye tanımlanan toplumsal yapı ikiye ayrılır. Üretim ve mülkiyet alanındaki ilişkilere alt yapı denir. Din , ahlak , siyaset gibi üretim ve mülkiyet ilişkileri dışında kalan ve toplumsal bilincin varlığını gösteren öteki toplumsal ilişkilere de üst yapı denir.

Kültürel yapı toplumsal yapıdan ayrı olarak, belli bir toplum ya da grup üyelerinin ortak davranışlarını yöneten, örgütlenmiş bir seri normatif değerlerdir.

Alt yapı sınıfları, üst yapı toplumsal bilinci belirler ve sürekli kendi aralarında etkileşim halindedirler.

Sınıf, üretim araçları karşısında aynı durumda bulunan aynı yaşam biçimini paylaşan, bütün bunların bilincinde olan insanlar topluluğudur.

Terimler arası ilişkiler: Birey toplum içine girince aktör olur. Aktörlerin bir araya gelmesi toplumsal sistemi doğurur. Toplumsal sistem içindeki davranışların kurallarını ve kalıplarını toplumsal kurum ya da toplumsal olgular belirler. Toplumsal kurum ya da olguları belirlenmiş olan toplumsal sistem, toplumsal yapıyı meydana getirir. Toplumsal yapı (ilişkiler) üretim ve mülkiyet ilişkileri demek olan alt yapı'dan meydana gelir. Alt yapı sınıfları, üst yapı toplumsal bilinci belirler. İlişkiler sonunda ortaya çıkan anlamlar, değerler, kurallar kültürel yapıyı meydana getirir. Üretim etkinliği, kültürel yapı ile birlikte, sınıfları belirler. Bütün bu etkileşimler sürecinde rolü toplumsal yapı tarafından belirlenen birey daha sonra toplumla arasındaki etkileşime göre kendisini belirleyen toplumu da yeniden biçimlendirmeye başlar.

L1.1. TOPLUMSAL DEĞİŞMENİN DİNAMİĞİ

Toplumsal değişme sürecinin altında, insanoğlunun tüm birikimi yatar. Bu birikim maddi kùltür alanında teknoloji, manevi kùltür alanında da ideolojidir. Toplumsal değişmeyi, insan-doğa çelişkinin belirlediği teknoloji ile, insan-insan çelişkinin belirlediği ideoloji arasındaki etkileşim biçimlendirir.

İnsan-doğa çelişkisi çok kısaca, insanın adeta kendisini yok etmeye çalışan doğaya karşı verdiği yaşam mücadelesi ile belirlenir. Doğa insanı yaratmıştır. İnsan ise yaratıldığı andan başlayarak doğayı denetim altına almaya, ona egemen olmaya çabalar. Bu çaba içinde insan, yarınını düşünmeye başlar. Daldan toplanan yiyecekler biriktirilir. İşte hemen bu noktada insan-insan çelişkisi başlar. Depo edilmiş malı olanlar ve olmayanlar. İnsanlar arası farklılaşma, sahip olunan, mal esasına göre başlamıştır artık. Yaşamın sürdürülmesi için gerekli besin maddelerine sahip olanlar olmayanlar üzerinde egemenlik kurar.

Daha sonra, üretim başlar. İkel de olsa insan aleti yapar. Alet yapıldığı anda insan-insan çelişkisi büyür. Artık alet mülkiyeti insanlar arası farklılaşmanın en önemli kaynağı olur. Mülkiyet bireysel olursa, bireyler arası eşitsizliğin, toplumsal olursa da toplumlar arası eşitsizliğin nedenidir. Teknoloji, ister bireysel, isterse toplumsal olsun, insanlar arası eşitsizliği yaratır. Yöneten ve Yönetilen ayrımının temelinde de bu mal ve alet denetimi yatar. Mal ve alet denetimi, hizmet denetimine, bu ise yönetimde farklılaşmaya yol açar.

Kùltür; bu süreç içinde insanoğlunun doğayı denetimine almak için yarattığı her şey ve bütün bu çaba sonunda beliren anlamlar, değerler, kurallardır.

Kuramsal olarak, bu noktada, maddi kültür ve maddi olmayan kültür ayrımı ortaya çıkmaktadır. Maddi kültür, bütün araç ve gereçleri kapsar. Maddi olmayan kültür ise gelenekler, inançlar ve manevi değerlerle belirlenir. Hiç kuşkusuz maddi olmayan kültürün ardında, belirleyici öge, maddi kültürdür. Maddi kültür altında ise teknoloji yatar. Böylece teknoloji, insanlar arası ilişkileri düzenleyen anlamları, değerleri ve kuralları biçimlendiren güç olmaktadır.

Maddi olmayan kültür, en genel anlamıyla bir yaşam görüşü belirler.” Adam öldürmek kötüdür “ , “Çalışmak iyidir” gibi, hem değer, hem de kural niteliğinde olan yargılar, aslında bir yaşam görüşünün, bir ideolojinin öğeleridir. Bu öğeler, bir arada bir kişinin ya da bir toplumun ideolojisini ortaya koyar.

Toplumsal Değişme; temelinde teknolojik değişimin yattığı, insanlar arası ilişkilerin değişmesidir. İnsanlar arası ilişkilerin değişmesi demek olan toplumsal değişme, hem üretim ve mülkiyet ilişkisinin değişmesine, hem de anlamların, değerlerin, kuralların değişmesine bağlıdır. Bir başka deyişle toplumsal değişimin temelinde belli bir anda, belli bir toplumda ya teknoloji, ya da ideoloji yatar. Değişme bir defa başladıktan sonra ise, teknoloji ve ideoloji birbirlerini etkilemeye başlarlar.

Manevi kültür (ideoloji) bu süreç içinde kimi durumlarda toplumsal değişimin başlatıcısı, kimi durumlarda ise toplumsal değişimin sonucu olarak ortaya çıkar. Fakat bütün durumlarda, toplumsal değişme ile ideoloji arasında çok yoğun bir etkileşme vardır. Bir toplum kendi içindeki teknolojik gelişmeler yolu ile değiştiği zaman, ideolojisi de bu teknolojik gelişmelere paralel olarak oluşur. Bu durumda ideoloji toplumsal değişimin bir sonucu olarak ele alınabilir. Toplum, dışarıdan, ithal ediyorsa,

genellikle bu teknolojiye uygun ideolojiyi de ithal eder. Kimi durumlarda ise, bir ideolojinin benimsenmesi güdümlü toplumsal değişimin başlatıcısı olur.

Toplumsal değişimin yönü açısından İnsan-doğa ve insan-insan çelişkileri bir toplumun sahip olduğu teknoloji ve ideoloji doğrultusunda çözüme doğru gider. Bu anlamıyla ideoloji, teknolojinin nasıl kullanılacağını belirleyen bir öge olmaktadır.

(Atomun kullanım amacı)

İdeolojik ve teknolojik gelişimin evrensel doğrultusu, iki temel çelişki yönünden şöyle belirlenebilir :

İdeoloji ve teknoloji, insan-doğa çelişkisi yönünden teknolojinin insana değil, insanın teknolojiye egemen olmasını ve insanın doğayı denetim altına almasını sağlayacak birikimi ve bireşimi ortaya koymalıdır. İnsan-insan çelişkisi yönünden ise insanlar arası sömürünün her türüsüne çözüm getirmelidir.

I.1.2. TOPLUMSAL DEĞİŞMENİN NİTELİĞİ

Toplumsal değişme denildiğinde genellikle “toplumun temel düzenindeki kaymalar” gibi yuvarlak bazı ifadeler kullanılmakla beraber anlamlı tanımlar ortaya konulmuştur. Örneğin Berelson ve Steiner şöyle bir tanım verirler : “Her ne kadar hayatta her şey değişmekte ise de, bu terim (toplumsal değişme) yalnızca toplumun yapısındaki temel ve geniş değişmeleri belirtir. Ailenin örgütlenişindeki, hayat kazanma yollarındaki, dinsel davranışlardaki, insanlar tarafından benimsenen değerlerdeki ve kullanılan teknolojilerdeki değişmeler. Terim, toplumun temel kurum ve örgütlenişindeki kaymaları belirler.” (Kongar, 1981 : 54)

Ginsberg toplumsal değişmeyi “toplumsal yapıdaki değişme, yani, toplumun büyüklüğünde, parçaları arasındaki kompozisyon ya da dengede ya da örgütlenme şeklinde meydana gelen değişme” olarak tanımlar. (Kongar, 1981 : 54)

Değişme modelleri şöyle sınıflandırılabilir :

1. Büyük boy Kuramlar : Bütün insanlık tarihini kapsayan evrensel kuramlardır. Büyük boy modeli kullananlar toplumsal değişmeyi sosyo-kültürel değişme olarak alırlar. Bu değişme tüm insanlığı kapsayan değişmedir. Bu tip değişme modelleri şu alanları kapsar:

- a) Alt yapı ve üst yapı olarak bütün insan ilişkileri, yani toplumsal yapı.
- b) Anlamlar, değerler, kurallar ve gelenekler, yani kültürel yapı
- c) Bunlara bağlı olarak siyasal yapı

Bu yaklaşımı savunanlar, bütün insanlığın aynı modele göre değiştüğünü ve bu sosyo-kültürel değişmenin her anlamda evrensel olarak karşımıza çıktığını savunurlar.

2. Orta Boy Kuramlar : Toplumu, değişmenin birimi olarak ele alan kuramlar :

Bu anlayışın toplumsal değişme ve mekanizması şöyle ortaya konulmaktadır : Toplumsal değişme toplumun yapısındaki değişmedir. Toplumun yapısı toplumsal kurumların belirlediği toplumsal ilişkilerden meydana geldiğine göre değişme, yapının değişmesidir. Bir başka deyişle bu ilişkileri belirleyen kurumların değişmesidir. Bütün bunların ardında da toplumsal bireylerin, yani aktörlerin davranış değişmeleri yatar.

3.Küçük Boy Kuramlar : Toplumsal değişmeyi grupsal süreçlere ve psikolojik ögelere bağlayan sosyal psikolojik ve psikolojik kuramlar: Bunlara etkileşimci model de diyebiliriz. Kişi ve gruplardan hareket ederek değişmeyi açıklamaya çalışırlar.

Bu genel değişme modellerinin dışında, değişmenin toplumdan topluma nasıl yayıldığını ve evrensel olarak bütün insanlığı nasıl etkilediğini açıklamaya çalışan Kültürcüler vardır. Bunlar iki süreç üzerinde dururlar : Kültürel yayılım (diffüzyon) ve kültürleşme (akkültürasyon). (Kongar, 1981 : 55)

Değişme ile ilgili bir başka terimler takımı, ekonomide görülür. Kalkınma, büyüme gibi bu terimler, genellikle ekonomik bazı ölçütlere göre toplumun değişme yön ve miktarını belirtirler.

Evrim ve devrim gibi toplumsal, kültürel ve siyasi bilimlerin terminolojisinde kullanılan ifadeler de değişmenin özel şekilleridir.

Değişme ile modernleşme arasında da bir ilgi vardır. Modernleşme, genellikle az gelişmiş ülkelerin ileri derecede endüstrileşmiş ülke modeline uygun değişmeleri anlamında kullanılır. Bu açıdan gerek evrim ve devrim gerekse modernleşme değişmenin özel halidir.

Sonuç olarak toplumsal değişme, bilimsel ve nesnel bir kavramdır. Bu yüzden iyilik ve kötülük gibi herhangi bir değer yargısı taşımaz. Buna karşılık örneğin, toplumsal gelişme ya da ilerleme gibi terimler ya değer yargısı taşırlar ya da belli bir ölçüte göre ve belli bir hedefe doğru olan değişmeyi belirtirler. Bu yönden, değişme ile gelişme ve ilerlemenin birbirlerinden çok farklı terimler olduğu unutulmamalıdır. (Kongar, 1981: 56)

Bu konuya Tanilli (1994: 15) uygarlıklar açısından şöyle bakmaktadır:

Hiçbir uygarlık türdeş(homojen) değildir. Uygarlıklar, yaşayan her canlı varlık gibi zaman içinde değişiyorlar. Bu değişiklikte, bir uygarlığın her ögesi aynı ritimle değişmiyor. Değişmeye karşı direnen kurumlar oluyor ama sonuçta ilk zamanlardaki anlam ve rollerini yitirerek yaşamlarını sürdürüyorlar.

Aynı konuda yazara göre: Bir uygarlığa, kendine özgü bir nitelik kazandıran en önemli öğelerden biri, belki de birincisi “iktisadi yapı”dır. İktisadi yapı, insanların “doğa” ile mücadelesini ve o mücadelenin ortaya çıkardığı “ilişkileri” içine alıyor. İnsanlar, yaşamak ve bunun ötesinde hayvanlardan farklı olarak “doğayı aşabilmek” için çalışıp üretmek, bunun içinde bir takım üretim araçları kullanmak, üretimdeki çalışmalarını da örgütlendirmek zorundalar. İktisadi yapı, üretim araçları ve üretim ilişkileri yönüyle toplumların ve uygarlıkların “temel yapı” sını oluşturmakla beraber tek başına belirleyici değildir. Bu temel yapının üstüne kurulan, onun biçimlendirdiği, onu yansıtan bir “değerler sistemi” bulunmaktadır. Bu değerler sistemini oluşturan öğeler siyasal ve hukuksal kurumlar, din, ahlak, felsefe, edebiyat, sanat, özetle bir “kültür”dür. (Tanilli, 1994 : 16)

Toplumsal değişmeye ilişkin bir başka yaklaşım da ise: Kıray (1999: 312) aşağıdaki saptamayı yapar:

Toplumun ne olduğu değil ne tür özellikler taşıdığı önemlidir. Bunların bir tanesi toplumun yerleştiği yani işgal ettiği arazidir. Bir diğeri işgal ettikleri arazinin üzerindeki nüfus ve nüfusun özellikleridir. Devamla nüfusun doğayı işleme tarzı ve bunlardan doğan insan ilişkileri, insan doğa ilişkisi içinde insanların doğayı değiştirmede kullandığı aletler (teknoloji), tüm bunların oluşturduğu sosyal örgütlenme ve sosyal örgütlenmenin kendine uygun olarak yarattığı değerler sistemi, inançları, düşünceleri hepsi

bir bütündür. Bu özelliklerin hiç biri tek başına bir anlam ifade etmez. Bir tarafta bu bütünlük varken, her şey birbirine bağlı ve birbirini etkilerken, toplumun temel özelliklerinde meydana gelen değişme aynı zamanda diğer özelliklerinin de zincirleme değişmesine neden olur. Yani doğayı işleme tarzınız değişirse, nüfusunuz değişir, nüfusunuz değişirse yerleşme tarzınız değişir, yerleşme tarzınız değişirse sosyal örgütlenme ve bunlarla ilgili olarak, değerler, inanç sistemi değişir.

Diğer vurgulanması gereken en önemli nokta toplumların durağan olmadığıdır. Değişmenin içsel ve dışsal dinamikleri vardır ama mutlaka toplumlar değişirler. Değişirken de kendini yeniden düzenler, yeniden bir bütün haline gelir. (Kıray, 1999 : 313)

1.2. AKDENİZ ÜLKELERİNDE TOPLUMSAL DEĞİŞME

Bugün Akdeniz ülkeleri tarımsal toplumlardan inorganik enerji ve sanayiye dayalı modern toplumlara doğru giden bir değişim süreci içindedir. Saban tarımına dayalı sanayi öncesi tüm toplumlar gibi, bu ülkelerdeki geçmiş toplumsal tabakalaşma sistemleri de tarımsal servetin üretimi ile uğraşan ve nüfusun ana unsurunu oluşturan geniş bir köylü kitlesi içermektedir. Bu toplumlarda ana servet biçimini oluşturan tarımsal artığın kontrolü, buralarda yaşayanlar arasındaki ilişkiler de gözlemlenen temel farklılıklara neden olur. Artık ürünün kontrolü, farklı Akdeniz ülkelerinde ve kimi durumlarda aynı ülkenin farklı bölgelerinde farklı biçimlerde gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemlerden ilki, toprak kiracısının artı ürününün bir kısmını “ hisse” biçiminde artığı kontrol eden ve bu hakkı irsi olarak elinde tutan sınıfın, ülkeye ve diline göre bey, şeyh, senyor vs. adı verilen bir üyesine aktarmasıdır. Başka bir yöntem ise, tarımsal artığın vergi biçiminde, irsiyete dayanmayan ve bürokrasinin üst tabakasını oluşturan bir sınıfa verilmesidir. Hiyerarşinin en üstünde ise eğitim ve ordu elit’i yer alır.

Akdeniz Havzası'ndaki sanayi öncesi feodal toplumun üç temel sınıfı, üyelerine çok daha fazla hareketlilik olanağı sağlayan bir yapının tüm karmaşık sorunları ile birlikte, modern sanayi toplumunun üç temel sınıfına doğru bir değişim göstermektedir. Değişimin ilk ayağını küçük toprak sahipleri ya da fiilen toprağında yaşamayan büyük toprak sahiplerinin ortakçuları oluşturmaktadır. Modern toplum yapısına geçişte etkili olan makinalaşma ve başka tarımsal ekonomik gelişmeler ortakçuları, tarım işçisi konumuna getirmiştir. Ortakçılar bu konumlarıyla yaşamlarını geçimlik seviyede sürdürmeye çalışan ücretli tarım işçileridir.

Ücretli tarım işçisi olmayan ortakçılar ise elli dönemden daha az toprağa sahip olan küçük toprak sahipleri ile aynı yazgıyı paylaşarak kentlere göç etmişlerdir. Kente göç eden ortakçılar ve toprağını kaybetmiş köylüler, kentsel proleterya rezervlerine katılarak ve artık bu gün dahi kentsel yaşamın sıradan bir parçası durumuna gelen gecekondu'lara yerleşerek hizmet sektöründe ya da sanayide ücretli işçiler haline geldiler.

Akdeniz Havzası'nda orta sınıf feodaliteden sanayi toplumuna geçişte kendi içinde çok çeşitli bir yapı sunmaktadır. Öyle ki; modern sanayi toplumunun vazgeçilmez karakteristiği olan orta sınıf bu havza da oldukça parçalı bir görünüme sahiptir ve bu görüntü, siyasetin kullanılış biçimi ile feodal toplumda üst sınıfların ayrıcalıklı bir özelliği olan eğitime de yansımıştır. Bütün bu öne sürülenler, bu gün var olan orta sınıfla benzer yapılar göstermektedir. Şöyle ki; modern sanayi toplumunda eğitim, toplumsal tabakalar arası ya da sınıf atlama, bir üst sınıfa geçme açısından önemli bir araçtır ve Akdeniz Havzası'nda feodaliteden modern topluma geçiş aşamasında önemli bir rol oynamaktadır. Akdeniz havzası modernliğe geçişte orta sınıf olarak eğitimin, eğitilmiş olmanın önemini

kavramış görünmekte ve eğitilmiş kişilerin sayısının az olması, hemşire ya da bir ilkokul öğretmeni nin dahi elit guruptan görünmesine yol açmaktadır. (Kıray, 1999 : 152)

Bu geçiş aşamasında orta sınıf yeniden şekillenirken, daha önce topraklarını kaybeden köylülerin arazilerinin birkaç kişinin elinde toplanması, yeni güç ilişkilerinin doğmasına yol açmıştır. Bu kişiler ele geçirdikleri arazide modern işletme yöntemleri uyarınca, ürünün ekilmesinden pazarlanmasına kadar çiftçilik yapmışlardır. Toprağını yitirmeyen ve ticari tarıma başlayan küçük toprak sahipleri ise, giderek kentteki tüccara daha çok bağımlı hale gelmişlerdir. Bu bağımlılığın iki ayağından biri ulaşım bir diğeri ise pazar gereksinimleridir.

Toplumun tarımsal olmayan mallarını üreten orta sınıf da, önemli değişmeler geçirmektedir. Değişen, sanayileşen toplum da sanayi üretimi en önemli servet aracıdır. Sanayileşme; yığınsal üretimi, üretimde standartlaşmanın başlamasını, ürünlerin dağıtımını, farklılaşmayı, iş bölümünü, örgütlenmeyi, merkezileşmeyi ve uzmanlaşmayı beraberinde getirmiştir. Artık ürünü kontrol feodal dönemden kalma izler taşımakta ordu ve eğitim elitleri ile birlikte yerel ya da merkezi düzeyde üst düzey bürokrasi tarafından yapılmaktadır. Zamanla bu gelişmelere ayak uydurabilenler yeni dönemin egemen sınıfını oluşturmakta, gelişmeler karşısında gerileyenler ise orta sınıfın daha alt basamaklarına düşmektedirler.

Geçiş aşamasında orta sınıfın çeşitliliği küçük işletme sahipliği ya da tek kişilik işletme sahipliğinde gözlenebilir. Bu kesim çok sayıda olup, büyük ölçekli, eş güdüm organizasyon gerektiren işletmelerin gelişmesi önünde engel teşkil etmişlerdir. Bu dönemde Akdeniz Havzası'nda siyasetin yapılış biçimi kalıtsal olmaktan çıkmış, toplumda yükselmek isteyenler tarafından da kullanılmıştır. Bu kesimler siyaset, seçim sistemi ve

siyasi partilerin içersinde varlıklarını kullanarak, ulusal karar organlarının üyeleri olabilmek için, yerel ve merkezi düzeyde alt basamaklardan başlayıp üste doğru tırmanmaktadır. Yerel tüccarlar, büyük toprak sahipleri ve büyük iş adamları gibi ekonomik iktidar sahibi insanlar ise, toplumsal tabakalaşma sistemine daha hızlı ve daha iyi uyum sağlayabilmek için, çok partili siyasi sistemin olanaklarını kullanmışlardır. (Kıray, 1999 : 153) Ekonomik başarı şansının az olması dolayısı ile siyasi kanalların zorlanması Akdeniz Havzası'nın feodal yapıdan modern topluma geçiş döneminin en tipik özelliğidir.

1.2.1. TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL DEĞİŞME

Yaklaşık iki milyon seneden fazla bir süredir dünya da var olan insanlığın geçmiş tarihine kısaca bir göz atıldığında bu tarihin kabaca 2 döneme ayrıldığı ileri sürülebilir. Birbirleriyle bağıntılı olmakla birlikte yapıları birbirlerinden farklı olan türdeş ilkel dönemle, farklılaşmış uygar dönem. İçinde yaşadığımız toplum farklılaşmış uygar dönemin bir filizidir. Farklılaşmış uygar dönemin “kişiliği” ilkel topluluktan uygar topluma geçiş aşamasında biçimlenmiştir. Gerçekten, çağdaş uygar toplumun bir çok temel kurumu ilkel topluluktan uygar topluma geçiş aşamasında ortaya çıkmıştır, daha sonra öteki kurumlarla ve yeni yeni ortaya çıkan kurumlarla karşılıklı etkileşim ilişkileri içinde örülüp günümüze dek ulaşarak, içinde yaşadığımız toplumun yapısını dokumuşlardır.

İlkel topluluktan çağdaş uygar topluma geçiş konusu doğal olarak bu tezin konusunu aşmaktadır ancak yukarıdaki tespitler doğrultusunda denilebilir ki uzunca bir süre avcı ve toplayıcı olarak yaşayan insanlık bu üretim biçimine uygun semboller, kültürler, dil, sosyal yapılar üretmiştir. Avcılık ve toplayıcılıktan, yerleşik hayata ve tarıma geçen insan toplulukları 17. ve 18. yüzyılla kadar artık gıda üretimine geçtiğinden, bu

duruma uygun avcılık ve toplayıcılıktan farklı ilişkiler, farklı yapılar oluşturmaya başlamışlardır. (Şenel, 1991: 20) İnsanlık tarihinde denilebilir ki, en önemli 2 olay yerleşik tarıma geçiş diğeri ise sanayileşme sürecidir.

Kuzey Batı Avrupa'da 17. ve 18.yüzyıllarda sanayi toplumunun oluşmasıyla birlikte insanlık tarihinde yeni ve çok önemli bir sayfa açılmakta, tarım toplumundan sanayi toplumuna geçilmektedir. Bu durum yerleşim düzenini de bire bir etkilemekte tarım ile kentsel nüfus arasında oran değişmektedir. Sanayileşme ile birlikte topraklarını kaybeden köylüler, kentlere akmakta ve tüm orta çağ kentlerinin durağan yapısını değiştirmeye başlamaktadır. Sanayi toplumuna geçiş yepyeni kurumların ve buna bağlı olarak da yeni sınıfların oluşmasına neden olmuştur. Kente akan köylü nüfus kent proleteryasını oluşturmakta ve orta ve üst sınıf tezimizde başka bölümlerinde de belirtildiği üzere yeniden oluşmaktadır. 17. ve 18.yüzyıllarda neredeyse tüm dünya da yaşanan bu gelişmelerin aktarılmasındaki amaç, Türkiye üzerinde yapılacak değerlendirmeleri bu veriler doğrultusunda sına ve bu çerçevede Türk toplumunun yapısını anılan yüzyıllar paralelinde analiz etmeye çalışmaktan ibarettir.

Bu bağlamda Türk toplumu ile ilgili inceleme Mübeccel B.Kıray'ın da belirttiği üzere 18.yüzyıla başlamalıdır. Bu yüzyılın başlangıç tarihi olarak alınması, bu yüzyıldan önceki dönemlerde Türk toplum yapısının önemli olmadığı anlamına gelmez. Tüm dünya da 18.yüzyıla başlayan kentleşme, sanayileşme, modernleşme, teknolojinin gelişmesi ve bu gelişmelerin üst yapı kurumlarını (aile, hukuk, din, kültür, siyasi kurumlar, vb.) ideolojileri etkilemesi, yeniden yapılandırması Osmanlı Devleti'ni ve dolayısıyla da ileride kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti toplumunun yapısını da doğrudan ve dolaylı olarak etkilemiştir. Osmanlı Devleti'nin gerilemeye başladığı ve sanayileşmiş Avrupa

toplumu ile yoğun etkileşime girdiği bu yüzyılda, gelişmelere ayak uydurmak ve devleti kurtarmak amacıyla devlet eliyle, eğitimde, dinde, hukukta, ekonomide, vb. bir takım reformlar yapılmaya başlanmıştır. 18.yüzyıl sonu ve 19.yüzyıl içinde Osmanlı Devleti'ndeki bu değişimleri kısaca resmetmek gerektiğinde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır; Merkezi devletin zayıflaması sonucu yeni mahalli güçlerin gelişmesi, sultan-ayan ilişkilerinin bozulması ve bu durumun Sened-i İttifak'ta cisimleşmesi, milliyetçilik cereyanları doğrultusunda Balkanlar'da Osmanlı'ya tabii olan milletlerin kopuş hareketleri, yeni hukuksal düzenlemeler, eğitim kurumlarındaki reformlar, - harp okulu, tıbbiye, mühendishane, mektebi mülkiyenin açılması –yeni ekonomik örgütlenmeler– bankalar, sigortalar, vb.– edebiyattan sanatta yeni gelişmeler. Bütün bu gelişmeler 1950 'ler Türkiye'sine kadar zaman zaman kesintilere uğramışsa da sürmüştür. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasıyla yeni bir toplumsal yapının oluştuğu gerçeği apaçık ortadadır ancak bir toplumsal formasyondan diğerine geçiş bir gecede olmayacağı gibi, eski toplum yapısından mutlak olarak kopuş da bir anda gerçekleşemez ve 19.yüzyılda başlayan gelişmeler bu anlamda 20.yüzyılın ikinci çeyreğine kadar Türk toplum yapısını da doğal olarak etkilemiş ve etkilemeye de devam etmektedir. Örneğin toplum yapısının analizinde önemli bir yer tutan ayan–bürokrat ikilisi (Timur, 1993: 225) genç Türkiye Cumhuriyeti'nin toplum yapısında da 1960-1970'lere kadar önemli bir yer tutmuştur.

20.yüzyılın ilk çeyreğine gelindiğinde gerek Kuzey Batı Avrupa'da gerekse ABD' de tarımsal nüfus %1 veya %1,5'lerle ifade edilirken* aynı durum Türkiye için söz konusu değildir.

* Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. . Mübeccel B. Kıray, *Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme, Başlıca* Yay., İstanbul, s. 315. Kıray'a göre tarımsal nüfus Amerika da toplam nüfusun %1,5 'una, İngiltere de %1'e yakındır, Kanada da ise bu oran %1'den daha azdır.

Türkiye’de % 50’lere varan tarımsal nüfus, tarımda basit teknoloji ile geçimlik ekonomisinin varlığı 1950’lere kadar gelir. Yani köylülüğün hakim olduğu bir toplumsal yapı söz konusu değildir. Osmanlı’dan devir alınan ayan-bürokrasi bu dönemde çeşitli değişiklikler geçirirken –ileride değinilecektir– köylülük değişmeden 1950’lere kadar gelmiştir. Türkiye, köylülüğün çıkmakta oldukça geç kalmış bir ülkedir. Türkiye dünyanın pek çok başka ülkesi ile beraber 19.yüzyılda kısaca dış dinamikler diye özetlenen, yani kendinden önce sanayileşen ve dolayısıyla toprak, hammadde, pazar, siyasal güç arayan ülkelerin etkisi ile değişimi başlamıştır. (Kıray, 1999: 317)

Türk toplumunda yapısal değişme 1950’lerden sonra, 1960’lar ve 1970’lerle başlamıştır.

Siyasi olarak dönem çok partili hayatın başladığı, ekonomik olarak ise önce onlarca sonra da yüzlerce ifade edilecek olan traktörün tarıma girmesi, devletin NATO, ABD ile ekonomik, siyasi işbirliğinin yoğunlaştığı dönemdir. Traktörün tarıma girmesiyle birlikte köylünün toprağından kopup kente göç etmesi, kente yerleşmeye başlaması 60’larla birlikte yeni bir çok sorunun ortaya çıkmasına yol açmıştır. Sorunların ilk ayağı ekonomik olanlar oluşturmaktadır. Kente gelen köylü ilk etapta iş bulamamış, Kıta Avrupa’sı köylüsünün yaşadığı değişmelerin paralelinde bir yaşam bulamamıştır. Kıta Avrupa’sı köylüsü kente yerleşirken gerek sanayide gerekse hizmet sektöründe ücretlileşen ve giderek sosyal yaşam, refah düzeyi açısından eskiye oranla daha iyi bir görüntü sunmaktadır. Oysa Türkiye’de asgari geçimlik seviyeyi tutturamayan Türk köylüsü yaklaşık 30-40 yıl süren bir geçmiş baz alındığında siyasi, toplumsal kültürel kimlik bunalımlarını da kentte yaşamış ve yaşamaktadır. Bu yeni gelişmeler kentte yeni ilişkilerin doğmasına yol açmıştır. İş, pazar, çocukları için okul, yurt veya üniversiteye hazırlık

kursları, vb. kendisine tamamen yabancı biçimlere ayak uydurması gereken kırdan kente göç edenler bu ilişkilere erişebilmek için “patronaj” ilişkileri diye tanımlanabilecek yeni formların doğmasına yol açmışlardır. *Patronaj ilişkilerini kısaca şöyle açıklamak gerekir. Köyünde yaşayan kişi, kapalı tarım ekonomisinden pazar için üretim yapmaya geçtiği dönemde ya da kente göç ettiğinde halihazırda var olan ilişki biçimlerine ayak uydurmakta güçlük çekecektir. Bu güçlüklerin giderilmesinde kendisine yol gösterici, yardımcı, yaşamını idare ettirici ilişki biçimlerine sarılacaktır. Kentle köy arasında yakın bağlantılar kurmuş araçlar -ki bu araçlar artık köylünün yakından tanıdığı ağası ya da yerel lideri değildir- köylünün ürettiği ürün için pazar bulabilen, kentte ev yapmak için arsa temin edebilen arsa spekülâtorleri, okul, yurt vb. faktörler için yol gösteren kişiler, komisyoncular vb. Genellikle tanımlanan kesim göç dalgasından 1. veya 2.kuşakları temsil edenler ve kent ilişkilerini yeni gelenlere kıyasla ve doğal olarak kavramış kişilerdir. Kentte göç edenler belirli ücretler karşılığında bu kişilerden hizmet görürler. Patronaj ilişkilerinin yoğun olarak yaşandığı –anılan dönemde yani 50’lerden başlayan ve günümüze değin süren dönem– bir diğer yapı siyasi partilerdir. Siyasi partiler oy kaygısıyla, popülist politikalarda yeni göç edenlere iş, meslek, yurt, okul, ev, arazi, gibi konularda yardımcı olarak patronaj ilişkilerinin oluşmasına ve var olan bu ilişkilerin yeniden üretilmesine neden olmuşlardır.(Kıray, 1999: 364) 1961 sonrası Türkiye’inde insan ilişkilerinin içeriğini belirleyen özellikler içinde kan-bağı, akrabalık, hemşehrilik gibi geleneksel bağlar ağır basmaktadır. Politik hayatta da nepotizm (akraba kayırma) gibi uygulamaların yaygınlığı aynı olgunun bir diğer görüntüsünden ibarettir. Buraya kadar yazılanların kısa bir özetini vermek gerektiğinde Türk toplumunda değişim sürecinin

* Patronaj: Köyde yaşayan kişi için, kapalı tarım ekonomisinden pazar için üretime geçtiğinde, ürün için pazar bulabilen, köyden kente göçenlere ev yapmak için arsa temin edebilen arsa spekülâtorleri, komisyoncular ve kent ilişkilerini yeni gelenlere kıyasla daha iyi kavramış olan ilk kuşak göçlerin temsilcileridir. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Mübaccel B. Kıray, Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme. 1999: 364

izlenmesinde 18.yüzyılla birlikte merkez-kenar, dış ve iç dinamiklerin iyi izlenmesi gerektiği bir kez daha ortaya çıkacaktır. Merkez-kenar ilişkileri sistemi Osmanlı Devleti'nde sultan-ayan ilişkileri olarak tanımlanmaktadır. Bu yapı Cumhuriyet'in ilk yıllarında türdeş, ahenkli devrimci bir merkezle, onun karşısındaki çok büyük ölçüde köylü ve esnaftan oluşan türdeşlikten uzak kenar ilişkileri söz konusudur. Bu durum sanayileşme ve kentleşmeden kaynaklanan etkilerle değişmiştir. Merkez de artık tek türdeş veya tek düze değildir. Kenarın bir kısmı özellikle 1980'lerde de merkeze nüfuz etmiştir. Merkez asker / sivil, Kemalist / İslamcı,liberal / muhafazakar, devletçi / serbest piyasacı ve diğer gruplarla benzeşerek, bazı durumlarda birbirleriyle kesişen bileşimler halinde parçalı bir yapı arz etmeye başlamıştır.

1960'lı ve 1970'li yıllar Türkiye'de toplumsal hareketliliğin ivme kazanmış olduğu yıllardır. Yoğun bir ithal ikamesine dayalı sanayileşme çabası ile birlikte oluşan geniş çaplı bir kente göç olayı söz konusudur. 1960'lar sanayileşmenin hızla sürdüğü bir dönemdir ancak tüm hızına karşın sanayileşme, aynı zamanda çok hızlı bir biçimde cereyan etmekte olan kentleşmenin üstesinden gelebilecek kadar hızlı olamamaktadır. Tarımsal gelişmenin de nüfus artışını izleyemediği bir ortamda hizmetler kesiminin hızla büyüyerek milli gelirin % 38-40'ı mertebesine çıktığını ancak bu kesimin daha çok hizmetkâr(evde veya işyerinde), sokak satıcıları gibi ekonomik gelişmeyi destekleyen bir niteliği olmayan bir kesim olduğu dikkati çekmektedir.

Nitekim sanayileşmede temel rolü oynayan işletmelerin çapının da genellikle esnaf ve sanatkarların sahip olduğu küçük işletmeler olması da ekonominin gelişimindeki bozuklukların bir diğer göstergesini oluşturmaktadır. Kırın önemi görece azalmış, kentteki köylülerin önemi artarak gecekondu olgusu büyük bir ivme kazanmıştır. Gecekondu

kitle, ne işçi sınıfı ne de köylüdür ve kentte yaşamını patronaj ilişkileriyle sürdürmekte, toplumsal yapı açısından bir ara form oluşturmaktadır.

1.3.EKONOMİK VE SİYASAL BİR SİSTEM OLARAK KAPİTALİZM

Tarih antik çağlardan bu yana bölgesel eşitsiz gelişmeleri betimler. Ancak sadece modern çağda kutuplaşma tüm gezegenin kapitalist sistem içinde bütünleşmesinin içkin yan ürünü olmuştur.

Modern (kapitalist) kutuplaşma kapitalist üretim biçiminin evrimi sırasında ardışık biçimlerde ortaya çıktı:

Merkantilist Biçim (1500-1600) başat Atlantik ülkelerinde ticaret sermayesinin egemenliği ile işlevi ticaret sermayesinin birikim mantığına tam bir itaat gerektiren çevre bölgelerin yaratılmasının biçimlendirdiği sanayi devrimi öncesi.

Klasik diye adlandırılan dönem sanayi devriminin sonucu olarak gelişti ve bundan sonra kapitalizmin temel biçimlerini tanımladı. Bunun tersinde ise çevreler, tüm Asya (Japonya hariç) ile Afrika ve ek olarak Amerika kırsal, sanayileşmemiş kaldı ve bunun sonucu olarak dünya iş bölümünde, tarım ve maden üretimleriyle yer aldı. Kutuplaşmanın bu özelliğine aynı derecede önemli bir başka özellik daha eşlik ediyordu: Ulusal burjuva devletlerin kurulmasına koşut merkezi ulusal sistemler olarak çekirdek sanayi sistemlerinin billurlaşması. Birlikte ele alındığında bu iki özellik kutuplaşmanın sorgulanmasına yanıt olan ulusal Liberal ideolojinin başat çizgilerini açıklar:

1-Sanayileşme hedefi özgürleştirici ilerleme ve “aynı düzeye çıkma”nın araçlarıyla eş anlamlıdır

2- Ulusal devlet kurma hedefi çekirdekte bulunan örnekler tarafından esinlendirilir. Bu modernleşme ideolojisinin tasarlanmasıdır. Sanayi devriminden (1600 sonrası) ikinci dünya savaşı sonuna kadar dünya kutuplaşmanın bu klasik biçimi tarafından tanımlandı.

Savaş sonrası dönem (1945-1990) yukarıdaki iki özelliğin gittikçe artan aşınmasına tanık olundu. Bu dönem çevrelerin eşitsiz ve dengesiz sanayileşme dönemiydi. Ulusal kurtuluş hareketinin kısa süre önce siyasi bağımsızlığını kazanan çevre devletlere süreci hızlandırmak için elinden gelenin en iyisini yapmaya çabalaması Asya ve Latin Amerika da başat etmedi. Bu dönem, eş zamanlı olarak merkezi ulusal üretim sistemlerinin gittikçe artan biçimde parçalanması ve bunların bütünleşmiş dünya üretim sistemini oluşturan unsurlar olarak yeniden birleşmeleri idi. Bu çifte aşınma kutuplaşmanın derinleşmesinin yeni görüntüsüdür.

En yakın dönem (1990 sonrası) bu dönüşümlerin birikimi, savaş sonrası dünya sisteminin dengesi niteliğinin çökmesi ile sonuçlandı

Bu evrilme kutuplaşmanın yeni biçimlerinde betimlenen yeni bir dünya düzenine değil küresel düzensizliğe yol açtı.

Amin (1999:13-15) sürece ilişkin aşağıdaki saptamayı yapar:

Bu gün karşı karşıya kaldığımız kaos, sistemin üçlü çöküşünden kaynaklanmaktadır:

1- Ulusal devletin ötesine geçen yeni siyasal ve toplumsal biçimler geliştirememek, küreselleşmiş üretim sisteminin gereksindiği

2- Asya ve Latin Amerikamn yeni rekabeti, çevre bölgelerindeki sanayileşmenin yükselişini küresel büyümeyle uzlaştırmaya elverişli ekonomik ve siyasal ilişkileri geliştirememek

3- hiçbir zaman rekabetçi sanayileşmeyle tanışmamış olan Afrikalı çevreyi dışlamadan başka ilişki geliştirememek.

Bu kaosu dünyanın her köşesinde ve siyasal, toplumsal ve ekonomik krizlerin tüm yönlerinde görebiliriz.

Bu karşıt görüşün yanında kapitalizme ilişkin taraftar görüşlere göre ise:

Kapitalizmin temeldeki yeni öğretisi, evrensel düzeyde serbest piyasa ekonomisine geçişteki bütün ülkelerin, tek pazar oluşturmak üzere dünya pazarlarıyla bütünleşmesi ve mal-hizmet-sermaye hareketlerinin tam serbestleşmesiyle küreselleşmenin gerçekleştirilmesidir. Bu amaçla, ithalat-ihracat, dış ticareti koruma politikalarının etkisinden arındırılacak, fiyat sübvansiyonları kalkacak, paraların konvertibiliteleri sağlanacak, devlet tekelleri kaldırılarak kamu teşebbüsleri özelleştirilecek; mallar-hizmetler ve sermayenin serbest dolaşımı sağlanarak mali piyasalar bütünleşecektir. Böylece dünya ekonomisi, katılanları özel girişimler olan, piyasalarına rekabet koşullarının egemen olduğu ve dürtüsünün kâr olduğu bir alana dönüşecektir. Devletlerin bürokratik müdahaleleri ortadan kalkacağı için yerel sermaye ile doğrudan bağlantı kurulabilecektir. Rekabet koşulları verimliliği ve karlılığı artıracığı için kazanan da dünya insanlığı olacak tüm insanlık artan refahtan payını alacaktır.

I.4. KÜRESELLEŞME OLGUSU

Küreselleşmenin olağanüstü derecede güçlü ve geçmişin katılıklarından kurtuluş olarak dünyaya refahı yayacağına dair yaygın olan bir görüşe göre:

Küreselleşme yeni bir olaydır. Türdeş bir süreçtir. Küreselleşme sonucunda hepimiz eşit olacağız. Küreselleşme evrensel ilerleme ve refah getirecektir. Ekonominin küreselleşmesi demokrasinin küreselleşmesine yol açacaktır. Küreselleşme devletin kademeli şekilde ortadan kalkmasını ya da hiç değilse önemini kaybetmesini sağlayacaktır. Vilas'a göre, (1997: 54) "Bu önermelerin toplamı, küreselleşmenin ideolojisi diye adlandırabileceğimiz şeyin çekirdeğini teşkil eder."

Küreselleşmeye siyasal, sosyal ve ekonomik açılardan bakılabilirse de, en ağır basan ve yoğun bir tartışma ortamı yaratan ekonomik küreselleşmedir.

Tarafli olmakla birlikte, en geniş kapsamlı tanım, Thomas L. Friedman'a aittir. "Piyasalar, ulus devletler ve teknolojilerin, önceleri tanık olunmamış derecede ve birey, şirket ve ulus-devletlere, dünya çapında daha yakın, daha hızlı, daha derin ve eskisinden daha ucuz şekilde birbirine ulaşma olanağı verecek biçimdeki önlenemez bütünleşmesidir." (Gökdere, 2001: 71) Yeldan'ın "Ulusal ekonomilerin dünya piyasalarıyla eklenmesi ve bütün iktisadi karar süreçlerinin giderek dünya kapitalizminin sermaye birikimine yönelik dinamikleriyle belirlenmesi" (Yeldan, 2001: 13) şeklindeki tanımı, sermaye hareketlerinin önemini vurgulaması açısından dikkat çekicidir.

Küreselleşmeye toplumsal yaşamın siyasal, ekonomik ve sosyal boyutlarının tümünü kapsadığı yönünde yaklaşanlar da vardır. Eşkinat'a göre, (1998:7)" Küreselleşme, ulaşım, haberleşme ve bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin, toplumsal (ve kültürel)

yapılar üzerinde mekansal uzaklıklardan kaynaklanan farklılıkları ortadan kaldırdığı bir süreç şeklinde algılanmaktadır". Demir'e göre (2001:7)

Kavramı bir ideal olarak görenlerse, küreselleşmenin tüm devlet ve ulusların eşit koşullar içinde yer aldığı bir süreç olarak düşünmektedirler. Bu yaklaşımın yandaşları, küreselleşmeyi yerküre üzerindeki tüm insanların ortak bir kaderi paylaşarak, siyasal, ekonomik ve kültürel ilişkilerin tek bir dünya devletine doğru yol aldığı; ulusal sınırların kalktığı, siyasal açıdan egemenlik, ekonomik açıdan çıkar çatışmalarının bulunmadığı bir dünyaya götüreceğini öngörmektedirler.

Anılan iki grup arasında küreselleşmeye karşı taban tabana zıt görüşler hakimdir. Küreselleşmeye dair olumlu ve olumsuz görüşlerin nedeni Küreselleşmeye kimin tarafından bakıldığı ve bu bakışların farklılaşabilmesinden kaynaklanmaktadır. Serbest ticaret ve rekabete dayanan ekonomik küreselleşmenin dünya ticaretini artırdığı net olarak kanıtlanırsa bile, artıştan doğacak kazancın Kuzey-Güney arasında ne şekilde paylaşıldığı tartışmaya değerdir. Çünkü Küreselleşme süreci ile birlikte dünyanın kuzeyinin daha da zenginleştiği güneyin ise hızlı bir yoksullaşma sürecine girdiği görülmektedir.

Kaldı ki bu durum salt Kuzey-Güney bağlamında değil her iki yarım küredeki farklı yerlerde ve aynı ulus-devletin farklı sosyal katmanları açısından da geçerlidir.

1.4.1. KÜRESELLEŞMENİN UNSURLARI

Küreselleşmenin üzerine yapılan tartışmaları anlamak ve tanımındaki farkı algılamaları aşmak yönünde öncelikle Küreselleşmenin unsurlarını belirtme ve bu unsurların neleri etkilediğini ortaya koymak gereği vardır. Bu anlamda;

Küreselleşmenin ilk unsuru serbest mal ve hizmet ticaretidir denilebilir. Dolayısıyla, üretim faktörleri arasında özellikle sermayenin serbest dolaşımı “olmazsa olmaz” bir unsur konumundadır. Söz konusu serbesti, çok uluslu şirketlerin ulus-devleti aşan ölçüde ekonomik kaynakları kontrol etmeleri sürecine yol açmıştır.

İşgücünün serbest dolaşımı ise; sermayenin serbest dolaşımı gibi işçilerin de daha verimli olacakları ülkelere doğru yer değiştirebilmelerini öngörmektedir. Burada Küreselleşmeyi savunanlar açısından belirleyici tez ise hizmeti gerçekleştirenlerin serbest dolaşımı sonucu küresel üretim daha da artacaktır noktasıdır.

Teknoloji ve transferi, küreselleşmenin motoru konumundaki unsur sayılabilir. Doğrudan yatırımlarla birlikte hareket edebilen teknolojinin, patent ve benzeri sözleşmelerle ülkeler arasında kendi başına transferi de mümkündür.

Küreselleşme bu unsurlarını devreye sokabilmek ve rekabet önündeki engelleri kaldırabilmek için ulus-devletin elindeki bu anlamda yetkilerin ulus üstü kurumlara devredilmesi yönünde mekanizmaları devreye sokmakta. Bu nedenle rekabet derecesini yükseltici yasal ve kurumsal düzenlemelere gitmektedir. Burada öne çıkarılan iki olgu ise özelleştirme ve kuralsızlaştırma olmaktadır. Aslında bu noktadan sonra küreselleşmenin başarısı kadar ona olan tepkiler oluşmaya başlıyor. Çünkü dünya üzerinde eşit olmayanların eşit rekabet koşullarıyla karşı karşıya kalmaları sonuçta küreselleşmenin zayıf karnını oluşturmaya başlıyor. (Gökdere, 2001: 74)

L4.2. KÜRESELLEŞMEYİ HIZLANDIRAN NEDENLER

Küreselleşmeye ivme kazandıran en önemli etken (Enformasyon) iletişim alanındaki devrimsel buluşlar ve bunların uygulamasıdır. Anılan gelişmeler, dünya çapında ulaştırma ve haberleşme hızını artırırken, parasal maliyetlerde büyük düşmeler sağlanmıştır. Bu bağlamda :

-1980'den beri, telekomünikasyon trafiği yılda ortalama % 20 artmaktadır.

-1987'de 50 milyonu aşan İnternet kullanımı, her yıl katlanarak artmaktadır.

-Dünya piyasalarında TV programı ticareti, her yıl % 15 kadar artmaktadır. Bu konuda örnekler daha da çoğaltılabilir.

Küreselleşmenin hız kazanması ve yaygınlaşması açısından en önemli siyasal olgu ise, SSCB ve Doğu bloğunun çöküşüdür. Bu durum hem ABD'yi tek süper güç durumuna getirmiştir hem de Doğu bloğunun çözülmesiyle birlikte dünya da bir tüketim toplumu yaratma evresine geçilmenin önü açılmıştır.

Küreselleşmenin hızlanmasında bölgesel ticaret bloklarının etkisi büyüktür. Dünya ekonomisinde bu konuda AB, NAFTA, ASEAN gibi ekonomik bütünleşmelere örnek verilebilir. AB süreci ile bir Avrupa Birleşik Devletleri oluşturma çalışması ve bunun yanında ABD'nin, Küba dışındaki 34 ülke ile yeni dev bir serbest ticaret sahası oluşturarak Kuzey ve Güney Amerika'yı küresel bütünleşmeye götürerek daha da bir hız kazanmıştır. Bunun yanında Japonya ve OECD'nin serbest ticaret konusundaki çalışmaları ve GATT çerçevesinde gerçekleştirilen "round" 'lar sonucunda doğan DTÖ gibi ticaret bloklarının küreselleşmeye hız kazandırdığı söylenebilir. (Gökdere, 2001: 76)

Söylenen şudur; pazar iyidir, müdahale edilmez, kendi haline bırakılırsa hiçbir sorun ortaya çıkmaz veya tüm sorunlar çözülür. Başka bir ifade ile toplum ekonomiye tabi olacaktır. Türkiye de de politikacıların ve iktisatçıların bir kısmının ekonominin gereği olarak algıladıkları kurama göre; insandan, toplumdan, insan iradesinden bağımsız bir ekonomi vardır. Bu ekonominin insan iradesini aşan yasaları vardır. Yapılacak şey bu yasalara uyum sağlamaktır.

I.5. TARİHSEL SÜRECTE KÜRESELLEŞME

Küreselleşme devletlerarası etkileşim süreçlerinin bir sonucundan çok toplumsal ve kültürel süreçlerin işleyişine bağlıdır. Küreselleşme dünyanın bir bütün olarak yapılanması ile ilgili olan somut gelişmelerin kavramlaştırılmasıdır. Yani, dünyanın toplumsal ve kültürel faktörlerin etkileşimi sonucu yerel ve küresel düzeyde sürekli olarak yeniden üretilmesi küreselleşme kavramının özünü oluşturmaktadır.

Robertson (1999: 73-75) Küreselleşmeyi 15.yüzyıldan başlamak üzere tarihsel süreçte beş aşamalı model çerçevesi içerisinde incelemektedir.

Her evrede küreselleşmenin yoğunluğu ve karmaşıklığı bir önceki döneme göre artmaktadır.

- . Oluşum aşaması
- . Başlangıç aşaması
- . Kalkış aşaması
- . Hakimiyet için mücadele aşaması
- . Belirsizlik aşamasıdır.

Küreselleşmenin oluşum aşaması (Avrupa, 1400-1750) bireyselciliğin ve hümanizmin önem kazandığı ve ulusalcılığın orta çağ toplum anlayışına karşıt olarak ortaya çıktığı bir dönemdir.

Küreselleşmenin ikinci evresi başlangıç aşaması (Avrupa, 1750-1875). Bu aşamada üniter devlet kavramı, bütünleşme, uluslar arası ilişkilerin formalleşmesi, bireylerin birer yurttaş olarak ön plana çıktığı ve insanlık kavramının daha da belirginleştiği bir dönemdir. Bu dönem ayrıca Avrupa dışındaki toplumların da uluslararası toplumun birer parçası olmaya başladığı ve ulusalcılık ve uluslararasılık gibi kavramların tartışıldığı dönemin bir başlangıcı olmaktadır.

Küreselleşmedeki üçüncü aşama olan kalkış aşaması 1875'lerden 1925'lere kadar olan dönemi kapsamaktadır. Bu dönem artık ulusal toplum kavramının kabul gördüğü, ulusal ve bireysel kimlik kavramlarının tartışıldığı, Avrupa dışındaki bazı toplumlarında uluslar arası topluma katıldığı, hümanizmin uluslar arası düzeyde iyice yerleştiği ve küresel iletişimin hızlandığı bir dönemdir.

Küreselleşmedeki dördüncü aşama olan hakimiyet için mücadele aşaması ise 1925'lerden 1960'lı yılların sonuna kadar uzanmıştır. Bu dönem küresel boyutta çok büyük savaflara ve çatışmalara sahne olmuş, atom bombasının kullanılmasını ve savaflarda insanların kitlesel olarak katledilmesinin bir sonucu olarak insanın doğasına ve geleceğine yönelik olan ilgiler artmıştır.

1960'lar sonrasını içine alan ve üçüncü dünyayı da kapsayan dönem, küreselleşmenin en uç noktaya ulaştığı "belirsizlik aşaması"dır. Çünkü bireyler son derece karmaşık olan küresel oluşumlardan (ulusal, etnik, ırksal, cinsel vs.) etkilenmektedir. Bu aşamada küresel kuruluşların sayısı ve hareketliliği artmakta buna karşın insan topluluğu

farklı türden kültürel ve etnik sorunlarla daha çok yüzleşmektedir. Ayrıca bu dönem küresel kitle iletişim sisteminin güçlendiği ve bireylerin sivil toplum, dünya vatandaşlığı, savaş karşıtlığı, insan hakları, çevrecilik vb. türden kavramlara ilgisinin arttığı bir dönemdir.

Robertson küreselleşmeyi, hızını 19 ve 20. Yüzyıl modernitesinden alan ve günümüzde tek bir dünya yapısına doğru olan bir gelişmeyi ifade etmekle birlikte, bu sürecin küresel bir bütünleşmeye doğru olan bir gelişme olarak görülmemesi gerektiğini belirtmektedir. Çünkü günümüzde var olan özgün olanın evrenselleşmesi ve evrenselin özgünleşmesidir. Ancak küreselleşme süreci açısından ulusların farklı kültürel kimliğe sahip olabildikleri kabul edilmesi gereken bir durumdur. Örneğin ulus devletlerinin bile küresel gelişmelerden kendilerini koruyabilmek için ulusal kimliklerini ön plana çıkarmaya çalışmaları bile aslında o ulusların küreselleşmeden etkilendikleri sonucunu doğurmaktadır. Çünkü uluslar yine küresel düzeyde kendi ulusal kimliklerinin ne kadar iyi olduğu imajını yaratmaya çalışmaktadırlar.

Robertson yukarıda adı geçen küreselleşme aşamalarının her toplumun içsel dinamiklerinden bağımsız olarak ortaya çıktığını iddia etmekte ve kaçınılmaz bir şekilde toplumların içsel dinamiklerini etkilediğini öne sürmektedir.

Küreselleşmenin tarihsel boyutuna ilişkin bir başka görüş de Baskın Oran küreselleşmeyi üç aşamalı bir tarihsel süreç olarak tanımlamaktadır.

Birinci Küreselleşme: Baskın Oran'a göre (2000: 6) dünyaya batı dalgaları bir değil üç kere yayıldı: 1490 lar, 1890 lar, 1990 lar.

Batı Avrupa da burjuvazi- kral koalisyonu sonucunda feodal beyler birer birer temizlenip mutlakıyetçi krallıkların kurulması sonucu hem Pazar genişledi, hem de bu Pazar asayiş içinde tek bir hukuk uygulandığından ticaret mümkün oldu. (Zaten, burjuvazide krala sırf bunun için yardım etmişti)

Mutlakıyetçi krallıkta ekonomi, değerli madenlere dayanıyordu. Zaten bu rejimin iktisat politikası olan merkantilizm de yurt dışında değerli madenler (Altın-gümüş) ve mallara (Baharat ve benzeri) el koyup burjuvazinin ürettiklerini dışarıda satarak güçlenmeye dayanmaktaydı. Bu amaçla önce İspanya ve Portekiz, arkasından da İngiltere, Fransa, Hollanda gibi ülkeler deniz aşırı toprakları işgal ettiler ve hedefledikleri zenginlikleri sömürge imparatorlukları sayesinde kendi ülkelerine aktardılar.

Fakat o günün sınırlı teknolojiyle deniz aşırı gidip gelmek güçtü. Bu nedenle bu sömürgeler (Koloniler) sömürgeci ülkeye (metropole) değer aktarmakla kaldılar, bütünleşemediler. Buralara giden “ beyaz kolonlar” zamanla kendi başlarına buyruk oldular. Hatta, Kuzey Amerika da 18.yüzyıl sonunda (örneğin ABD) Latin Amerika da 19. yüzyıl ortasında (örneğin Venezüella) Güney Afrika’da da 20.yüzyıl ortalarında (örneğin Güney Afrika Cumhuriyeti) “Beyaz kolon milliyetçiliği yaparak metropolden bağımsız hareket ettiler. Yani, bu birinci küreselleşme, kendi alt yapısını (Kapitalizm) tam olarak taşıyamadı.

Üst yapısını taşımaya gelince onu tam anlamıyla taşıdı. Bir yandan kendi insanlarını “buralara tanrının dinini götürüyoruz” diye “motive” ederken bir yandan da gittiği yerlerdeki yerlilere büyük zulüm götürdü.

İkinci Küreselleşme: Bu merkantilist yayılma, burjuvazinin 1789’da kralını kesecek kadar güçlenmesine ve sonunda dünyanın en büyük devrimini yapmasına olanak

verdi : Sanayi Devrimi. Bu devrim sayesinde 19.yüzyılda batının uluslar arası şirketleri tüm dünyayı etkileri altına alıp körelte bildiler. Buna en yakın örnek Osmanlıdır. 1800 lerin başında Osmanlı da 3000 kadar dokuma tezgahı vardı. Yüzyılın ortasına gelindiğinde 35 tane kalmıştı. Çünkü artık Manchester ve Leeds tezgahları çok daha kaliteli kumaşı, çok daha ucuza bol bol ürettiyordu.

Fakat bu henüz ikinci küreselleşme değildi. Batının ikinci yayılması 19. yüzyılın 2. yarısında banka sermayesinin sanayi sermayesinin satın alıp kapitalist sistemi teknelci aşamaya vardırmasıyla olacaktır. Bu aşama, sistemi çok büyüttü, ama şu büyük sıkıntı ve gereksinimleri yarattı:

Ucuz hammadde sağlamak. Çünkü dev metropol sanayileri iyice istim üstündeydi

Yeni pazarlar bulmak. Çünkü fazla üretim artık metropol pazarını doyurmuştu.

Sermaye ihraç etmek. Çünkü batı da sermaye çoğalınca verimliliği düşmüştü; verimi arttırmanın tek çaresi bu sermayeyi, sermayesi olmayan topraklara (Az gelişmiş ülkeler) yatırmaktı.

Sonuçta bu üç önemli gereksinme yüzünden batı Avrupa metropollerini şiddetli bir uluslar arası rekabete daldılar. Artık ticaret şirketlerinin kendi orduları tarafından desteklenmesi şart olmuştu. Bu şirketlerin yayıldıkları ülkeler işgal edildi. İşte emperyalizm denen olgu böyle ortaya çıktı. Zaten ikinci küreselleşmenin adı da emperyalizm olarak tescil edilecektir.

Bu ikinci yayılmayı batı Avrupa da bütün sınıflar heyecanla destekledi. Çünkü hem hepsine yarıyordu, hem de emperyalizm Beyaz Adamın Boynunun Borcu (White

mens burden) Yamyamlara Uygarlık Götürme Görevi (Mission Civilisatrice) idi. Zaten, ırkçılığın kuramsal kökenleri de (Sosyal Darwinizm) ilk defa 19.yüzyılda ve bu ortamda ortaya çıkacaktır.

İkinci yayılmadan sonra dünya yaklaşık yarım yüzyıllık bir “teneffüs” yaşadı. Bunun bir nedeni emperyalistler arası çatışmalar idiyse, esas nedeni SSCB ideolojisinin ortaya çıkarak sömürgeler için yarattığı alternatif oldu.

Üçüncü Küreselleşme: Üçüncü ya da “taşkın küreselleşme” denilebilecek olan yeni yayılma üç çok önemli gelişme ile ortaya çıktı:

1970’lerde çok uluslu şirketlerin dünya ekonomisini denetimleri altına almaları;

1980’lerde batının (optik kablo, haberleşme uyduları, bilgisayarlar, internet gibi) teknolojik buluşları devreye sokan yarattığı ve kültürünü yaymakta kullandığı iletişim devrimi;

1990’larda SSCB’nin dağılması sonucu güç dengesinin ortadan kalkması ve batının yeniden rakipsiz güç odağı konumuna gelmesi.

Sonuçta, yalnızca başlangıcını yaşadığımız üçüncü dalga ortaya çıktı. Bu son yayılma diğer ikisine göre daha zor daha çoklu ve farklı saldırı ve egemen olma dinamiklerini de yapısında taşıyor. Çünkü küreselleşme bu yeni yapısıyla artık askeri işgaller yerine televizyon, yazılı medya ve enformasyonun bütün araçlarını kullanarak ülkeleri yalnızca kültürel- ideolojik bakımdan etkiliyor, oradan kendi kendine içerilere, sırayla siyasal, sosyal ve ekonomik alanlara kadar yayılıyor ve etkiliyor.

Özellikle 1970’li yıllarla birlikte makro düzeyde meydana gelen siyasal ve ekonomik değişimler hiçbir ülke sınırı tanımadan bütün toplumları etkisi altına almakta ve bu etkileşim süreçleri kitle iletişim araçları ile daha da yaygınlaşarak dünya toplumlarının değişim dinamiklerini derinden etkilemektedir. Dünyamız ekonomik, siyasal ve kültürel boyutta iç içe geçerek bir küresel toplum meydana getirilmeye ve bireylerin içinde bulunduğu toplumun coğrafi mekanı dünyanın neresinde olursa olsun, küresel değişim dinamiklerinden giderek daha çok etkilenebilir hale geldiği görülmektedir.

Küreselleşmenin tarihsel aşamalarına ilişkin öne sürülen bu yaklaşımlardan sonra küreselleşme olgusu ekonomik, siyasal ve kültürel yönleriyle üç boyutta incelenecektir.

1.6. KÜRESELLEŞMENİN EKONOMİK BOYUTU

1.6.1. TEORİK YAKLAŞIM

Samir Amin’ e göre (1999: 16) tartışmaya, eskisinin aşınması sonucu üretilen bu günkü dünya sisteminin yeni unsurlarının derinlemesine irdelenmesiyle başlanmalıdır. O na göre iki yeni unsur vardır.

Merkezi ulus-devletin erozyonu ve yeniden üretim ile birikim alanı arasındaki bağlantının izleyen yitişine ek olarak bu güne kadar bu merkezi ulus-devletin kurucularınca kesin hatlarıyla tanımlanan siyasal ve toplumsal denetimin zayıflaması.

Büyük bölünmenin aşınması. Sanayileşmiş merkez / sanayileşmemiş çevre bölgeler ve yeni kutuplaşma boyutlarının belirmesi.

Küresel hiyerarşi içinde bir ülkenin konumu onun dünya pazarındaki rekabet kapasitesiyle tanımlanır. Bu rekabetçilik bir çok ekonomik, siyasal ve toplumsal etmenin

karmaşık ürünüdür. Bu eşit olmayan kavgada merkezler “beş tekeli” adı verilen değer yasalarını kullanırlar. Bu tekeller, toplumsal kurama bir bütün olarak tehdit oluşturur.

Teknolojik Tekel: Bu ancak büyük ve zengin bir devletin göze alabileceği devasa bir harcama gerektirir. Devlet desteği olmaksızın, özellikle askeri harcamalar – Liberal söylemlere kulak asmayan- olmaksızın bu tekellerden bir çoğu ayakta kalamazdı.

Dünya Finans Pazarlarının Finansal Denetimi: Bu tekeller kuruluşlarını yöneten kuralların liberalizasyonu sayesinde benzersiz bir etkinliğe sahip olmuştur. Daha kısa süre önce ulusun biriktirdiklerinin (ulusun tasarruflarının) en büyük parçası finansal kurumlar arasında sadece ulusal alanda dolaşıma girmişti. Bugün bu tasarruflar dünya ölçeğinde çalışan kurumlarca merkezi olarak kullanılmaktadır. Yani finans kapitalden söz etmekteyiz .sermayenin en küreselleşmiş parçasından.

Gezegenin Doğal Kaynaklarının Tekelci Kullanımı: Bu kaynakların pervasızca sömürülme tehlikesi bugün artık dünya ölçeğindedir. Kısa dönemli rasyonelliğe dayanan kapitalizm bu pervasız davranışın yol açtığı tehlikenin üstesinden gelemez, bu nedenle gelişmiş ülkelerin tekellerini destekler.

Medya ve İletişim Tekelleri: Bu sadece kültürün bir örnekliğini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda siyasal manüplasyonlar için yeni araçlar sunar. Modern medya pazarının genişlemesi, Batı daki demokratik uygulamaların erozyonunun en önemli öğelerinden biridir.

Kitlesel Yok Etme Silahları Üzerinde Tekel: Savaş sonrası iki kutupluluk tarafından denetim altına alınan bu tekeli tıpkı 1945’teki gibi yeniden sadece ABD’nin uzmanlık alanı içindedir. Nükleer yayılmanın risklerinin denetimden çıkmakta olduğu bir

gerçekse de hala savaşmanın tek biçimi olan bu istenmeyen ABD tekeli uluslar arası demokratik denetimden uzaktır.

Bu beş tekel ele alındığında küreselleştirilmiş değer yasaının işlediği yapıyı tanımlar. Tüm bu işlemlerin koşullandırılması çevre ülkelerde sanayileşmenin etkisini bozar, üretken çalışmaların değerini düşürür ve merkezlerin kâr sağladığı yeni tekellerin faaliyetleri sonucu varsayılan katma değeri abartır. Sonuçta çevre ülkelerin sanayilerini ikincilleştirip onları taşeron rolüne indirerek dünya daki gelir dağılımında daha öncekilerden çok daha eşitsiz yeni bir hiyerarşi doğurur.

L6.2. ULUS ÜSTÜ EKONOMİ VE FİNANS ORGANİZASYONLARI

L6.2.1. KAPİTALİST DÜNYA EKONOMİSİNİN KÜRESELLEŞMESİ

Wallerstein küreselleşme olgusunu kapitalist ekonomik sistemin işleyişine bağlı olarak incelemeye çalışmaktadır. Kapitalist sermayeyi sınır tanımayan yayılmacılığının ve buna bağlı olarak ortaya çıkan uluslar arası iş bölümünün bir yansıması olarak görmektedir. Küresel dönüşümler kapitalist sermayenin sürekli genişlemek istemesinin doğal bir sonucudur. Wallerstein kapitalist dünya sisteminin işleyişini merkez ülkeler (gelişmiş kapitalist ülkeler), çevre ülkeler (az gelişmiş kapitalist ülkeler) ve yarı çevre ülkeler (yarı gelişmiş kapitalist ülkeler) modeli çerçevesinde incelemektedir. Merkez ülkeler ekonomik olarak daha güçlü oldukları için dünya ticaret düzenini kendi çıkarlarına göre düzenlemekte ve böylece az gelişmiş çevre ülkelerini doğal kaynakları ve insan gücü açısından sömürmektedir. Bunun sonucu olarak; küreselleşmenin ülkeler arasındaki eşitsizliği süreklileştirdiğini ve bu eşitsizliği küresel gelişmelere paralel olarak belirli formlar içersinde yeniden ürettiğini öne sürmektedir. Wallerstein'e göre (1998:75)

Kapitalist dünya ekonomisinin genişlemeye her zaman gereksinimi olmuştur. Bunun sonucu olarak son dört yüz yılda Avrupa merkezli bir sistemden bütün küreyi kapsayacak bir sisteme geçmiştir. Bu süreç içerisinde merkez ülkeler kendi ulusal devletlerini güçlendirmiş, ekonomilerini kalkındırmış ve ulusal kültürlerini de geliştirmişlerdir. Buna karşın çevre ülkeler ise ekonomik olarak merkez ülkelere bağımlı ve geri kalmış böylece ulusal devletlerini güçlendirememişlerdir. Ayrıca çevre ülkeler merkez ülkelerin kültürel etkisi altına girmiştir. Böylece ekonomik süreçte kapitalist sermayenin genişlemesine bağlı olarak dünya çapında yayılan küreselleşme kültürel boyutu da içine alarak kapitalist dünyayı tek bir sistem haline getirmiştir.

Kapitalizmin küreselleşmesi düşüncesine bir başka katkı Anthony Giddens tarafından yapılmıştır. Giddens'e göre (1998:71)

Kapitalizmin 16 ve 17. yüzyıllarda ortaya çıkması ile birlikte, küresel dünya düzeni siyasal güçten daha çok ekonomik güce dayanmaktadır. Çünkü dünya kapitalist ekonomisi ticaret ve sanayi bağlantı merkezleri yolu ile bütünleşmiştir. Bu nedenle dünyamızdaki ekonomik küreselleşmede en önemli rolü oynayan kapitalist dünya ekonomisidir. Zira uluslararası ekonomik ilişkiler daha çok ülkelerin ve çok uluslu şirketlerin kapitalist türden iş bağlantıları, endüstriyel ve hizmetlerin alımı ve satımı, dağıtımı ve pazarlaması ile belirlenmektedir. Ülkeler arasındaki ekonomik gelişmişlik farklılığı da dünya kapitalist ekonomi düzeninin bir sonucudur.

1.6.2.2. YENİ EKONOMİK DÜZEN

1980'li yılların başından itibaren ABD'den kaynaklanan yeni bir ekonomik düzen anlayışı adım adım dünyaya yayıldı; Berlin duvarının yıkılmasını ve SSCB'nin dağılmasını izleyerek neredeyse küresel kapsama ulaştı. Başlangıçta ekonomide serbestleşme, ihracata dönük büyüme olarak sunulan yeni dönüşüm, aslında bu tanımı çok aşan bir değişimi ateşledi: Ulus-Devlet olarak son üç yüzyılı aşan bir sürede dünyaya yayılan ulusların oluşması ve örgütlenme biçimi, giderek aşındırılma ve aşınma sürecine sokuldu. Bununla da kalmadı; 1930'u izleyen yarım yüzyılda kapitalizmin aşırılıklarını törpülemeye katkı yapan ve çok ülkede ulus-devletin işlevleri arasına giren "sosyalleşme" askıya alınma baskısına girdi. Kazgan'a göre (2000: 33) Bu sürecin ateşleyicisi

‘Washington Consensus’ diye bilinen ABD hazinesi, çok uluslu şirketler (ÇUŞ) ve Wall Street üçlüsünün temsil ettiği ABD kaynaklı ‘Finans Kapital’ di. Dünyanın önemli finans merkezleri arasında başat rolde olan Londra, işbirliğinde İngiltere’yi de sürükledi. Amaç büyük sermayenin hiçbir dirençle karşılaşmadan dünya pazarında kârını en çoklaştırmayı sağlamaktır.

I.6.2.3. EKONOMİK REFORMUN ULUSLARARASILAŞMASI

Kapitalist sistemin küreselleşmeye zemin hazırlamak amacıyla düzenlediği roundlar, toplumları sürekli olarak yeni ekonomik sorunlarla boğuşmak zorunda bırakmış bir yandan da bölgeselleşme eğilimlerine hız kazandırmıştır. Bölgeselleşme ile ulus devlet ekonomik güç olmaktan çıkarılarak ulus ötesi sermayenin önündeki engellerin kaldırılması hedeflenmiştir. Devletin iktisadi ve sosyal görevlerini piyasanın büyük güçlerine terk etmesiyle birlikte eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, belediye hizmetleri, iletişim gibi küresel sermayenin kâr kovaladığı temel kamu hizmetleri uluslar arası şirketlerin eline geçmeye başlamıştır.

Chossudovsky (1998: 16) bu konuda aşağıdaki saptamayı yapmaktadır.

Bretton Woods kuruluşları ekonomik yeniden yapılanma sürecinde anahtar rol oynadı. Uluslar arası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası’nın (resmi olarak hükümetler arası bir şemsiyenin altında) güçlü bir uluslar arası bürokrasi oluşturmasına karşın, siyasal iktidar uluslar arası mali kuruluşlara ve bunların büyük hissedarlarına (yani zengin ülkelerin hükümetlerine) dayanmıyor. IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), idari yapılar, yeni kapitalist sistem içinde işleyen ve egemen ekonomik ve mali çıkarlara tekabül eden düzenleyici kurumlardır. Tehlikede olan, söz konusu uluslar arası bürokrasinin uluslar arası ekonomileri piyasa güçlerinin planlı şekilde manipüle edilmesi aracılığıyla denetleme yeteneğidir.

Giddens bu konuda farklı görüşler sunmakta, gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasında bir uluslar arası iş bölümünün varlığını savunmaktadır. Giddens’e göre (1998: 72)

Küreselleşmenin bir boyutu da “Uluslararası iş bölümüdür” Endüstriyel gelişmeye bağlı olarak gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasındaki farklılaşmalarını kapsamina alan ve sürekli genişleyen iş bölümünden söz etmek mümkündür. Bu yaklaşıma göre, modern endüstri yapılması gereken işlerin düzeyine değil fakat aynı zamanda bölgesel düzeyde var olan iş bölümü çerçevesi içerisinde endüstrinin gelişmişlik düzeyine, sendikalaşma oranına, iş gücünün el becerisine ve hammadde üretimine bağlıdır. Böylece küresel olarak belirli bölgeler üretim merkezleri haline gelirken belirli bölgeler endüstri dışı üretim faaliyetlerinde yoğunlaşmaktadır. Her ne kadar belirli bölgeler diğerlerine göre daha gelişmiş olsa bile, ülkelerin birbirlerine olan karşılıklı bağımlılıkları giderek artmaktadır.

Küreselleşmenin modern endüstriye bağlı olarak ortaya çıkardığı bir diğer sonuç ise teknolojisinin dünya çapında yayılması ve bunu üretim süreci ile sınırlı kalmayıp insanların günlük yaşamını içine kadar girmesi ve küresel olarak bütün bireyleri derinden etkileyebilmesidir. Özellikle kitle iletişim araçlarının giderek yaygınlaşması bireylerin dünya da olup biten olayları anında izleyebilmelerine olanak tanımaktadır.

1.6.2.4.UCUZ EMEK GÜCÜ

Küresel ekonomik sistem çözümlenmemizin merkezinde dünya ölçeğindeki işsizliğin oynadığı rol bulunuyor. Bu bağlamda, IMF destekli reformlar, çok sayıda ülkede, “emek maliyetlerinin düzenlenmesi” konusunda belirleyici rol oynadı. “Emek Maliyetlerinin Minimizasyonu”, aynı zamanda tüketici piyasalarının büyümesini sabote etti; dünya nüfusunun büyük kesimlerinin Makro-Ekonomik reformların ağırlığı altında yoksullaşması, alım gücünde ciddi gerilemelere yol açtı.

Diğer yandan, gerek gelişmekte olan gerekse gelişmiş ülkelerde, düşük gelir düzeyleri, fabrika kapanmaları ve iflaslar dizisine yol açarak, üretim düzeyinde de etkili oldu. Bu bunalımın her bir evresinde küresel aşırı-üretim ve tüketim talebinin azalmasına dönük bir hareket söz konusu. Dünya çapında uygulanan makro-ekonomik reformlar, toplumların tüketim kapasitelerini düşürerek, sonuçta sermayenin genişlemesini engelliyor.

Aşırı-üretim yaratan bu sistemde uluslar arası sanayi ve ticaret şirketlerinin kendi pazarlarını “genişletmesinin” tek yolu, aynı anda gelişmekte olan ülkelerin, iç üretim zeminlerinin altını oymaktan ya da onları tahrip etmekten, yani iç pazara yönelik yerli üretimin bu bağıni koparmaktan geçer. Bu sistemde, gelişmekte olan ülkelerin ihracatlarını artırmaları yurt içi alım gücünün düşmesine bağlıdır. Yoksulluk, arz tarafının bir girdisidir. “Yükselen Piyasalar” geçmişte var olan üretim sisteminin eş zamanlı olarak değiştirilmesi aracılığıyla açılır, küçük ve orta ölçekli girişimler ya iflas ettirilir ya da küresel bir dağıtımçı için üretmeye zorlanır, devlet girişimleri ya özelleştirilir ya da kapatılır, bağımsız tarım üreticileri yoksullaştırılır. Chossudovsky’e göre (1998: 17)

Küresel ekonomik sistemi iki çelişik güç belirliyor: Bir yandan küresel bir ucuz-
emek ekonomisinin yerleşiklik kazanması, diğer yandan yeni tüketici pazarlarına dönmek arayış.
Bunlardan ilki ikincisinin altını oyuyor. Pazarların küresel şirketler için büyümesi, iç
ekonominin parçalanmasını ve tahrip edilmesini gerektirir. Para ve meta hareketlerinin
önündeki engeller kaldırılır, kredi sistemi kuraksızlaştırılır, toprak ve devlet mülkiyeti sermaye
tarafından devralınır.

Gerçekten de, dünyanın 1970 ‘ lerden itibaren girdiği yapısal kriz,
dolayısıyla hemen hemen her toplumda yaşanan altüst oluş basit bir altüst oluş değildir ;
teknolojik devrim sayesinde ‘yapı’ ve ‘aktör’ arasındaki ilişki tarzı değişmeye, aktörlerin
inanılmaz şekilde hareketli ve belirleyici olabildiği oynak ve kaygan bir karakter
kazanmaya başlamıştır.

Ne demek istediğimizi daha iyi anlatabilmek için,yapı ve aktör arasındaki
ilişkiyi incelemek yarar sağlayabilir. En kaba biçimiyle tanımlarsak yapı, insan
eylemlerinin birleşim noktalarının oluşturduğu, ‘çıplak gözle’ görülemez toplumsal
mekanizmaları anlatmaktadır.Bu mekanizmaların işleyişinde zaman ve mekana göre
farklılıklar oluşmakta ve yapı ile aktörler arasında oluşan etkileşim bir yandan zaman

içerisinde bir değişim getirirken diğer yandan coğrafi farklılaşmaların da temelini oluşturmaktadır. Ancak bu değişim ya da yeniden yapılanma yapısal değişiklikle sınırlı kalmamakta ve süreç içerisinde yapı ile insan eylemi arasındaki ilişkide değişime uğramaktadır.

Sınırları zorlayan küresel ekonomi akışkanlığında yeni güç dengeleri oluşmaktadır. Bununla ilgili iki önemli gelişim şöyle özetlenebilir. Birincisi, oluşan akışkanlık içerisinde sürekli büyüyen küresel firmaların imparatorluk haline gelmeleri ve ulus devlet karşısında güçlerinin sürekli artmasıdır. Bugün küresel firmaların bazı ülkelerin bütçelerinden daha büyük bütçeleri olduğu bilinmektedir. şu andaki eğilim sürdüğünde, zaten kendi sınırlarını aşan küresel akışkanlık sayesinde kontrol güçlerini kaybetmeye başlayan ulus devletlerin yakın bir gelecekte nasıl bir durumla karşılaşacağı çok ciddi bir sorundur. Bununla birlikte ikinci önemli özellik, küresel akışkanlığın açık uçlu bir yapısı olması ve sürekli genişleyebilmesiyle ilgilidir. Bu açık uçluluk belli bir esnekliği, sürekli hale getirirken, güç ilişkilerini de paylaşılan (çok merkezli) bir duruma getirmektedir. Küresel akışkanlığın oluşturduğu ağlarda, ne kadar güçlü olursa olsun herhangi bir aktörün tüm ağların akışını kontrol etmesi pek mümkün değildir. En güçlü firmaların bile kontrol edilemeyen finansal akışların sersemletici etkisine maruz kalabilmektedir. Bu durumda güç ilişkileri sürekli yeniden biçimlenmektedir. Bu biçimlenmede toplumlar, kentler, bireyler hem çok kolay cezalandırılabilme riskiyle karşılaşırken, kendi sınırlarından kaçma, kendilerini daha yüksek platformlarda tanımlama olanağına da kavuşabilmektedir.

I.7. SİYASAL BOYUT

I.7.1. ULUS DEVLETİN DÖNÜŞÜMÜ

Küreselleşme, 20.yüzyıl sonunun ekonomi politiğinde yaşanan dönüşümlerin derinine indiğimizde; emek süreçlerinde, tüketici alışkanlıklarında, coğrafi ve jeopolitik kümelenmelerde, devletin yetkilerinde ve uygulamalarında, bu ve benzeri birçok alanda radikal değişmelere yol açtı. Ama Batıda hala kâr için üretimin, ekonomik yaşamın temel düzenleyici ilkesi olduğu görülmeli ve özellikle petrol krizi ile başlayan büyük ekonomik daralmanın 1973'lerden sonra yarattığı büyük değişim ve çalkantılara rağmen, Kapitalizmin tarihsel-coğrafi gelişmelerde biçimlendirici gücünün sürmekte olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Kapitalizm; piyasaların başarısızlıklarını dengelemek ve piyasa gücünün aşırı yoğunlaşmasını denetlemek, savunma, eğitim, toplumsal ve fiziksel altyapı gibi piyasa aracılığıyla üretilip satılmayacak kamu mallarının üretimini sağlamak, spekülasyon yükselişleri ve piyasa çöküntülerine karşı korunmak için devlet düzenlemesi ve müdahalesine de başvurmaktadır.

Ancak 1973'lerden itibaren bu sistemin çöküşü, süratli değişim, çalkantı ve belirsizlik içeren bir dönemin açılması anlamına gelmiştir. Bir yandan daha esnek emek süreçlerine ve piyasalara, daha yüksek coğrafi akışkanlığa, tüketim kalıplarında hızlı değişmelere, üretim ve pazarlama sistemlerinde yeni birikim rejimine, öte yandan girişimcilik kültürünün ve yeni muhafazakarlığın canlanmasına kültür alanında postmodernizme yönelişlerle yeni bir düzenleme tarzı gelişmiştir.

1973'ten bu yana geçen dönemin özel yanı, finansal piyasalardaki patlama ve dönüşüm olmuştur. Sermaye birikiminin coğrafi ve zamansal esnekliği büyük ölçüde bu finansal sistem sayesinde gerçekleştirilmiştir. Harvey'e göre, (1999:141-146)

Düzenleyici failler söz konusu olduğunda bütün modern çağ boyunca karşımıza devlet kavramı çıkmaktadır. "devlet" belli bir toprak parçası üzerinde işlerin yürütülmesi sırasında bağlayıcı kuralları ve normları koymak ve hayata geçirilmesi için meşru hak talep eden ve yeterli kaynakları elinde bulunduran bir birim anlamında kullanıla gelmiştir. Küreselleşme ile birlikte tartışılan bir diğer noktada ulus devletinin giderek gücünü kaybettiğidir. Önceleri sosyal politikalar, ulusların, uluslar içinde de kentlerin kaderini etkileyeceği inancı üzerinde bugün ekonomi ve politikanın ayrışmasıyla artık bir farklılaşma yaşanıyor. Ulus-Devlet, her ne kadar özerk bir güç olarak ciddi biçimde güç yitirmiş olsa da, yine de emeğin disiplin altına alınması, finansal akım ve piyasalara müdahale bakımından da önemli yetkilere sahiptir. Ama kendisi de uluslar arası alanda meydana gelen değişimlerden çok daha etkilenir hale gelmiştir

Bauman, (1997:67), Von Wright'ın bu konudaki tespitlerini şöyle aktarmaktadır; "ulus aşırı karakterin şekillendirici güçleri büyük ölçüde anonimdir ". Bu durumda devlet kavramına yüklenen anlam ve daha önceleri biçilen işlevsel rol yeniden düzenlenmeli ve küresel mekanizmalara kolaylıkla uyum sağlayacak dönüşüme uğratılmalı ve bu anonim karaktere uyumlandırılmalıydı. Bu ancak ve ancak devlet aygıtını ele geçirmek ya da mevcut devlete yön veren mevkileri işgal etmek yolu ile hayata geçirilebilirdi.

Kısaca küreselleşme olarak tanımlanan bu süreç ile uluslar arası sermayenin, ulusal ekonomilerin ve sınırların üzerinde bir hareket kolaylığına ulaşması ve özellikle ekonomi alanındaki serbestleşme ve özelleştirme araçları ile ulus devletlerinin öneminin azalması, piyasa ve hizmetlerde serbestleşmenin sağlanması ve toplumsal işleyişteki denetimin sınırlanması ifade edilmektedir. "Küreselleşme, devletin görevlerinin kamu düzeninin sağlanması ve kamu hizmetlerinin yürütülmesi ile sınırlanmasını beklerken

kamu hizmetine de vergi toplama, hukuksal düzen güvenlik ve yasa koyma gibi alanlar olarak tanımlanmaktadır". Bu yaklaşım içinde ulus ötesi bütünleşme savı ile dünyanın tek bir pazar olması sağlanmaya çalışılmakta, devletin içsel kaynakların yeniden dağıtım ve düzenlenmesinde otoritelerinin giderek azalması, buna bağlı olarak küresel değerlerin hakim kılınması ile demokrasi yararına toplumsal yakınlaşmaların geliştirileceği görüşü de öne çıkmaktadır. Bu nedenle bir çok alanda uluslar arası düzeydeki yönetim ve düzenleme işlemlerine de çok fazla önem kazandırılmaktadır.

Bu çerçevede de son yıllarda küreselleşme süreci ile özdeşleştirilen demokratikleşme, ülkelerin dünya ile bütünleşebilmeleri için toplumsal yaşamın piyasa mekanizmalarının emrine verilmesinin önünün açılmasını şart koşturmakta ve kurgusunu bu yönde geliştirmektedir.

Bu anlamıyla demokratikleşme, devletin küçültülmesi, her alandaki merkezi yapının denetiminin kaldırılması, özelleştirme ve özel bir anlam yüklenen yerelleştirme olmaktadır.

Bauman, (1997:117) çalışmasında devlet kavramındaki dönüşümün bugünkü ifade ediliş biçimi ile ilgili olarak ABD üzerine Pierre Bourdieu'den şu saptamayı yapmaktadır.

Yoksulluğu ahlakileştiren bir kavrayış üzerinde temellenen "müşfik devlet", orta sınıflar için asgari güvenlik garantileri veren bir "sosyal devlet" ve giderek nüfusun geniş kesimlerinin, özellikle de siyahların, her geçen gün artan istikrarsız koşulları sonucu ortaya çıkan şiddete karşı örgütlenmiş bir "baskıcı devlet" doğmuştur.

Bu, ulus devletin hızla zayıflayan elinde başlangıçtaki siyasi inisiyatiften geriye kalanlar, yasa ve düzen meselesi ile sınırlama yönündeki çok genel bir eğilimin sadece tek bir örneğidir. Bu örnek küresel düzeyde Amerikan versiyonlarının çoğunda uygulanan rahatsız edici ve çarpıcı bir örnektir.

Ulus-devletin dönüşüm sürecine Giddens farklı bir yaklaşım getirmiştir.

Giddens küreselleşmeyi zaman ve mekansal olarak birbirinden oldukça uzakta gelişen olayların yerel oluşumları biçimlendirebilmesi ve bu yolla birbirleri ile ilişkili olan dünya ölçeğindeki toplumsal ilişkilerin giderek yoğunlaşması olarak tanımlamaktadır.

Fakat Giddens küreselleşmenin zaman ve mekansal boyutta toplumları birbirine fonksiyonel olarak yakınlaşması gibi görülmemesi gerektiğini öne sürmekte, bölgesel ve yerel olan farklı türden toplumsal formların bu oluşuma tepki gösterebilmesinin de çok mümkün olduğunu belirtmektedir. Buna örnek olarak ta küreselleşme ile “Ulus-Devlet” ve “Ulusalçılık” gibi kavramların öneminin giderek azalacağını özellikle kapitalizmin uluslararasılaşmanın bunda çok etkili olduğunu ancak bölgesel ve yerel düzlemde buna bir tepki olarak ulusalçılık hareketlerinin, bölgesel-kültürel kimliğin güçlenmesi veya yerel özerklik taleplerinin ön plana çıkmasının olası olduğunu belirtmektedir. Giddens’e göre (1999: 72)

Ulus-devletler küresel siyasal düzenin en önemli üyesidirler. Çünkü ulus-devletler, bölgesel ve uluslararası ekonomik politikaların yürütülmesi, uygulanması ve düzenlenmesinde oldukça etkin rol almaktadır. Ancak küresel siyasal düzende bir ulus-devletin etkin olabilmesi o devletin refah düzeyi ve askeri gücüyle sınırlıdır. Ulus-devletler kendi aralarında siyasal ve ekonomik çıkarlarını korumak ve geliştirmek için tıpkı Avrupa Topluluğu (AT) örneğinde olduğu gibi, (Küresel Ulus-Devlet sistemini) oluşturmaya yönelebilmektedirler.

Ulus-devletler kurdukları bu ulus üstü sistemi güvence altına alabilmek için bir Dünya Askeri Düzeni oluşturma yoluna gitmişlerdir. Ortak silahlanma ve savunma politikaları yoluyla birden fazla ülkenin (NATO) silahlı güçlerini birleştirmesi küreselleşmenin önemli bir boyutunu meydana getirmektedir. Böylece belirli bir bölgede olan çatışma o bölgedeki ulusların bağlı bulunduğu uluslararası askeri örgütleri kolayca

harekete geçirebilmekte ve yerel çatışmalar bütün dünyayı ilgilendirebilen bir küresel sorun haline gelebilmektedir.

Giddens'e göre küreselleşme modernitenin bir sonucudur ve süreç kapitalist modernizmin dayandığı ekonomik siyasal ve kültürel gelişmelerin dünya çapında yaygınlaşmasından başka bir şey değildir.

1.7.2. YENİDEN YAPILANMA SÜRECİNDE DEVLET

Ulus –devletin aşındırılması sonucunda yeniden yapılandırılan devleti şöyle tanımlayabiliriz: Uluslar üstü tekellerin ulusal pazarları aşması sonucunda; ulus-devletin ekonomi, siyaset, toplumsal alanlardaki belirleyicilik ve karar almada inisiyatifleri geriledi. Bu kararlar doğrultusunda ulus-devlet; bir alt düzenleyici role büründürülerek uygulamalarda yereli öne çıkarmaya başladı. Bu gelişmeler, merkezi ulusal devlet aygıtının işleyiş biçimi ve toplumsal rolünde önemli farklılaşmalar yarattı. Devlet giderek daha teknik bir aygıt haline dönüştürülürken işlevlerinin bir bölümü ulus üstü kurumlara, yerel yönetimlere, yeni sivil toplum kurumlarına devredildi. Ulus – devletin bu yönde aşındırılması sonucunda iktidar erkinin biçimi de farklılaşarak, daha karmaşık ve görünmez bir özellik kazandı.

1.8.KÜRESELLEŞME VE ÇEVRE

İnsan doğada varoluşundan bu yana, doğadan yararlanmış, doğayı işlemiş, bilgi birikimine ve teknik ilerlemeye koşut olarak doğaya egemen olmaya çalışmıştır.

Doğada üstünlük kurmaya yönelen bir arayış, insan ile insanın içinde yaşadığı çevresi arasında var olagelen uyumu bozmuştur. Bilimin olanaklarına bürünen insan, kendini yeterince güçlü gördüğü zaman, doğayı sınırsızca kullanmaya, hatta sömürmeye başlamıştır.

Özellikle 20. yüzyılda karşılaşılan hızlı teknolojik gelişmenin doğa üzerindeki baskısı tehlikeli boyutlara ulaşmış, 20. yüzyılın sonuna doğru toplumlar, çevreleri ile olan ilişkilerinden kaynaklanan bir küme sorun ile karşı karşıya bulduklarının ayrımına varmaya başlamışlardır.

Çevre sorunsalı, insanın çevresini kendi çıkarlarına uygun duruma dönüştürmesinden kaynaklanan nedenlerle tarihsel süreç içerisinde gelişmiş, 20. yüzyıl toplumlarının sosyal, ekonomik ve siyasal yapıları ile günümüzdeki özellikleri ve boyutları belirlemiştir. Çevrenin kirlenmesi ya da bozulması, çevreyi oluşturan öğelerin bu süreç içerisinde giderek niteliğinin değişmesi, değerinin yitmesidir. Hava, su, toprak kirlenmesiyle başlayıp, bitki örtüsü ve hayvan topluluklarının yok olmasına kadar uzanan çevre sorunları, en azından sorunlarla karşılaşarlarda belli bir gelecek kaygısı uyandırdı. Çevre sorunlarının yaygınlık kazanmasının bir diğer nedeni de çevreden yararlanmanın ekonomik bir bunalıma yol açmasıdır. Bu yönü ile sorun toplumların örgütlenme biçimi ile yakından ilgilidir ve izlenen siyaset felsefesinin bir sonucudur.

Doğal kaynakların sınırlılığının anlaşılması, enerji kaynaklarının sınırlılığı sorununu gündeme getirmiştir. Dünya besin maddelerinin üretiminin adaletsiz bölüşümü, dünyanın belli bölgelerinde sürekli açlığa neden olmaktadır. Hatta hızlı nüfus artışı sonucunda, besin maddeleri üretiminin dünya nüfusunu besleyemez durumda kalması da olasıdır.

20. yüzyılda toplumların büyük ölçüde kentli toplum olmaları, yani kırdan kente olan göçün hızlanması ve kentte oturan nüfusun artması, kentlerde geçmişle kıyaslanamayacak ölçüde kirlenmeye neden olmuştur. Sanayileşmenin yaygınlaşması,

endüstriyel üretim sırasında ortaya çıkan kirlenmenin de yaygınlık kazanması ile sonuçlanmıştır.

Toplumsal açıdan bakınca, doğal kaynakların ve enerji kaynaklarının kıtlığı, hızlı nüfus artışı, dünya da ki toplam besin üretiminin artan nüfusu beslemeye yetmeyeceği varsayımı, kentleşme ve endüstrileşme ile kirliliğin artması temel çevre sorunsalı olarak ortaya çıkmıştır. (Keleş- Hamamcı,1997:5-16)

Çevre sorununa ilişkin bir başka yaklaşımda ise Ahmet Gökdere şunları savlamaktadır.

Günümüz Batı ülkeleri, ilkin sömürgecilik döneminde, daha sonra az gelişmiş ülkelerde kurdukları tesislerle hammadde elde ederken, çevre koşullarını dikkate almamış, hatta yağmur ormanlarını tahrip etmekten kaçınmamışlardır. Kimilerinin “eko-terör” olarak adlandırdıkları benzer bir durum, ulus-ötesi şirketlerce sürdürülmektedir. Özellikle madencilik ve petrol şirketleri, tüm eko sistemleri yıkmakta, zaman zaman binlerce insanın ölümüne bile neden olmaktadır. Doğayı sürekli kirleten kimi şirketlerin “yeşile gitme” sloganı ise, halkla ilişkilerinde yalnızca bir jest olarak kullanılmakta. Yine gelişmiş ülkeler, çevreyi kirleten endüstri dallarını yoksul ülkelere taşıma eğilimindedir. Hatta, nükleer atıklarını bile bu ülkelere yöneltmeye çalışmaktalar.

Öte yandan, yeni gelişen ülkeler de, daha düşük maliyetle ve daha fazla ihrac edebilmek için çevre koşullarına özen göstermeyi göz ardı etmekte. Üstelik çevreyi korumak için gerekli paraya da sahip değiller. Zengin ülkeler, uluslar arası formlarda, yoksul ülkelere çevre yapmaları yolunda baskı uygulamaktadır. (Gökdere, 2001: 96-97)

Görüldüğü üzere çevre sorunları bir bütünlük ve küresellik arz etmektedir. Dolayısıyla gerek gelişmiş gerekse az gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan sorunlar yerellikten küreselliğe geçerken çevre sorunlarının çözümüne ilişkin politikalar da ulusallıktan çıkıp uluslar arası boyutlar kazanmıştır. Bu alanda yerel ölçekten başlayarak ulusal ve uluslar arası ölçeklere ulaşacak çözüm arayışları yönünde dayanışmaların küreselleşmesi çevre sorunları ve bu sorunların dizginlenmesi yönünde süreçlere taşınabilecektir.

L9. KÜLTÜR VE KÜRESELLEŞME

Kültür, ister maddi ister simgesel biçimiyle olsun, insanların sahip oldukları varsayılan bir öz niteliktir; Küreselleşme bir süreç, dünya sistemi de bir yapıdır. Kültür özellikle son yıllarda küresel yeni dünya sistemi ile birlikte çok fazla anlam dönüşümüne uğramıştır.

Bazı toplumlarda, toplumlar küresel 'mi olmalı ya da "küreselleşme"li mi küresel sistemi kendileri açısından daha iyi işler hale getirebilmek için kendi kültürlerini ve geleneklerini değiştirmeli mi konusunda tartışmalar yapmaktadır. Bu konuda Bauman'ın (1997: 38) yaptığı saptamaya göre: Toplumların bir kısmı küreselciliği savunurken bir kısmı da karşıtlığı ve "tek dünyacılığın" reddini savunmaktadır. Uygarlıklar, toplumlar, hatta bireyler, olumlu ya da olumsuz kendi küresel katılım tarzlarını şöyle ya da böyle çerçevelenmeye zorlanmaktadır. Kavolis'e göre" küresel insanlık, küresel tek kültürlülük, uygarlıkların ayırt edici özelliklerini ve her farklı uygarlığın kendi simgesel mirasını ifade etme biçimlerini yok edecektir." (King, 1996: 16-18)

Günümüzde küreselleşme süreci eş anlı olarak iki kültür görüntüsü sunmaktadır. Bunlardan ilki tikel kültürü üst sınırlarına ulaştırmaktadır. Bu üst sınır ise küredir. Tüm heterojen kültürler dünyayı kaplayan tek hakim kültürün içinde erimektedir.

Bu kültür görüntüsü, küresel mekanın fethedilmesini içermektedir. Aslanoğlu 'na (1998: 160) göre:

Böyle bir çerçevede bakıldığında bu görüntü bir seküler bütünleşme rüyasıdır. Üst devletin kültürünün tüm dünyayı kapsamı beklenmektedir. İkinci görüntü ise kültürlerin sıkışması ile ilgilidir. Farklı kültürler hiçbir örgütleyici prensip olmaksızın yan yana akmaktadır. Gelişmiş iletişim olanakları kültürlerin karşılaşmasına, yan yana akmasına olanak vermektedir.

Kültürün çeşitli süreçlerde aktığı görüşü ilk kez Appadurai tarafından geliştirilmiştir. Appadurai'nin yaklaşımı içinde belirleyici olan temaya göre: Kültürel akış içerisinde belirleyici olan temel, küresel homojenleştirici güçlerle, yerelliği oluşturan heterojen güçler arasındaki gerilimdir. Küresel kültür karmaşık, üst üste binen süreçlerden oluşmaktadır. Küresel kültür sürekli bir ayrılma ve yeniden bütünleşme dinamiği taşımaktadır. Bu dinamik içinde küresel kültür ; etnik akış- teknolojik akış-finansal akış – medya akışı-ideolojik akış olmak üzere beş boyutta akmaktadır.

Bunlardan teknolojik ve finansal akış, küresel kültürel ekonominin ivmesini artırıcı etki yapmaktadır. Teknoloji hızla farklı zaman- mekan deneyimlerini üst üste bindirmektedir. Finansal akış teknolojinin sağladığı olanaklarla son derece hızlı yer değiştirmektedir. Bu akışları parçalama ve ayırma etkisi taşımaktadır. Etnik akış içinde sürekli devingenlik yaratan göçmenler- mülteciler-konuk işçiler yer alır. Medya akışı ile haber ve imajlar sürekli yeniden üretilmekte, bunun sonucunda ise yeni coğrafyalar yaratılmaktadır. İdeolojik akış ile giderek artan para-mal- insanlar-bilgi-haber akışı insanları mutlak etkisi altına almakta ve sonucunda küresel olana tabi olma ve de bu etkileşimler ve değerler sistemi dönüşümleri ile bir kültürel hibritleşme (melezleşme) yaşanmaktadır. (Aslanoğlu, 1998: 166)

Küreselleşmeyi savunanlar açısından kültürün melezeleşmesi, yeni bir yaratıcılık ve özgürlük tanımı olabilir, ancak yerel için bunun tek anlamı kültürel güçsüzleşmedir.

Bunlarla bağlantılı olarak bir de, enformasyon, imgeler, mesleki kültürler ve alt kültürlerin küresel yayılımıyla üretilen ve uluslar arası sermaye akışı ile desteklenen kasaba ve kır kültürlerinde yaşanan dönüşümler ve bu dönüşümlerin süreç içerisinde mekanda yaratacağı ekonomik, sosyal ve siyasal değişimler yanında tüketim kalıplarında da farklılaşmalar yaratmaktadır. Konuyla ilgili olarak Aydoğan (1999: 18) şu tespitleri ortaya koymaktadır.

Küresel kültürün yarattığı yeni insan tipi kendi ülkesine ve yereline yabancılaşırken özendiği ülkelerce de kabul edilmiyor. Televizyonlar, CD ve bant kasetler, rock yıldızları, gençler üzerinde anne-baba ve öğretmenlerden daha etkili oluyor. Dünyanın bir çok yerinden insanlar hiç tanışmadıkları halde aynı ürünlere ilgi duyuyorlar. Küresel şirket malları, değişik kentlerde aynı vitrin düzenlemeleriyle satışa sunuluyor. Biraz para kazanan ailelerin yaşam tarzları, yerel zevkleri, toplumsal ilişkileri başkalaşiyor. Marka ürünler satın alma gereksiniminden çok kişilik kanıtı haline geliyor. Derine inen bir kültürel yabancılaşma yaşıyor bu durumda sahip olunan yerel değerleri dipten değiştiriyor.

L10 YERELLİK KAVRAMININ GELİŞİMİ

Küreselleşme sürecine olan farklı yaklaşımlarla beraber yerelleşme üzerine de tartışmalar yapılmaktadır. Ekonomik ilişkilerle beraber yerel ile küresel arasında sosyal ve kültürel ilişkiler de ortaya çıkmakta. Kimileri için ortaya çıkan yeni yerel, özgürlüğün emaresi olarak görünürken bazıları içinse üzerlerine çullanan davetsiz bir misafir ve kötü kader olarak görülüyor. Konu ile ilgili Bauman (1997: 255) aşağıdaki saptamayı yapar.

“Zaman / mekan kenetlenmesi” insanlığın parametrelerinde süre giden çok yönlü dönüşümü ifade eder. Bu kenetlenmenin toplumsal nedenlerine ve sonuçlarına bakıldığında küreselleşme sürecinin herkesin hem fikir olduğu varsayılan etkilerinin aslında tümü ile

birleştirici olmadığı ortaya çıkacaktır. Çünkü küreselleşme; şu ana kadar ki yaptığımız tartışmalardan da anlaşılacağı üzere birleştiriciliği kadar da böler de ; yer kürenin tek tipliliğini artıran nedenlerle bölen nedenler özdeştir. İş ve finans dünyasının ve enformasyon akışının yer küre çapında ortaya çıkışının yanı sıra bir “yerelleşme”, mekan sabitleme süreci de işlemektedir.

Tüm bu gelişmeler küreselleşme ve yerelleşmenin iki karşıt eğilim olmadığını, tam tersine bunların birbirlerini tanımlayan iki eğilim olduğu görüşünü yansıtmaktadır. Çünkü küreselleşme, ulus devletin sınırlarını aşmak, ticaret ve sermaye akışkanlığını artırmak gerekçeleriyle hızlanırken; üretimde esneklik ve yeni iş bölümü, yerel özelliklerin ve yerleşmiş yeni üretim yapılarının ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu yerel birimler, kendi özelliklerini koruyarak dünya sistemi içinde söz sahibi olmaya çalışırken; dünya sisteminde bölge ve kentlerin ana yerel birimler olduğu söylemi giderek ağırlık kazanmaktadır.

Bu anlamda küreselleşme ile birlikte tanımlanmaya başlanan yeni yerelin üzerindeki tanım ve anlam belirsizliğinin giderilmesi ve yerelin-yerelleşmenin üzerine yapılan tartışmaların olumlu ve olumsuz yönleri ile netleşmesi gerekiyor.

Yerellik kavramının gelişmesinde önemli olan iki kavram bulunmaktadır. “Küçük Toplum” kavramı yerellik kavramının ortaya çıkış noktası olarak kabul edilebilir. İkinci önemli kavram olan “Komşuluk Birimi” ise küçük toplumların yerelliklere dönüşmesinde ara birim olarak tanımlanabilir. Yerellik kavramının diğer iki kavramdan daha ileri düzeyde kavram olduğu söylenebilir. 1980’lerin başından bu yana yerellik kavramı ile ilgili Sosyal Bilimler alanında çalışmalar sürdürülmektedir. Ancak yerele ilişkin tek bir tanım ortaya konamamıştır.

Yerellik çalışmalarındaki temel soru şudur: Mekansal değişim sosyal olaylarda nasıl bir farklılık meydana getirir ve bu nasıl kavramsallaştırılarak araştırılabilir? Ekonomik ve Sosyal yeniden yapılanmanın bir parçası olmanın yanı sıra yerellikler, çağdaş mekansal gelişmenin nesnelere de olabilirler.

Mekansal ölçek ile ilgili olarak Urry; son yirmi yıla dek mekansal yapıların yerine sosyal yapıların değiştiği düşünülmekte iken, şimdi mekansal yapıların sosyal yapıları değiştirdiğini savlamaktadır.

Massey, mekansal özellikler söz konusu olduğunda yerellikleri incelemenin iki yoluna değinmektedir. Birincisi, yerelliğe dar bir bakış açısı. Bu yaklaşım yerelin sadece kendisine odaklanması olup o yer için tek bir kimlik tanımlaması söz konusudur. İkinci yaklaşım olan geniş bakış açısında ise yerelliğin daha geniş bir dünya ile olan, bir çok yolla ve düzeyde var olabilecek ilişkisidir. İzole olmuş yerler düşünülmemeyeceğinde her yer çevresi ile değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme ile yerelin “dünya da ve bölgedeki yeri” nin ne olduğu, onu neyin ortaya çıkardığı ve ona neyin kimliğini kazandırdığı anlaşılabilir demektir.

Son yıllardaki gelişmelere yönelik olarak Paasi, yerelliği bölge kavramı ile birlikte değerlendirmektedir. Bu değerlendirme ile yerellik tartışmalarına daha farklı bir boyut getirerek bölgesel dönüşümün yerelin dönüşümünü etkilediğini vurgulamaktadır (Duruöz, 1997: 71-72).

Geray’a (1997: 84) göre ise, “yerelleşme kavramı üzerindeki tartışmalar, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan yönetimin yerindenleşmesi, halkın yerel karar alma düzeneğine daha etkin katılımı, yerel kamusal hizmetlerin sunumunda ve

yerel kamusal kaynakların kullanımında demokratik katılımın ve denetimin sağlanması üzerinde yoğunlaşmıştır.”

Bu açıdan değerlendirildiğinde, yerelleşme; yirminci yüz yılın ikinci yarısında giderek güç kazanan yönetimin aşırı merkezci bir yapıdan kurtulması, bölgesel ya da yerel hizmetlerin yerinden yönetilmesi ve yerel toplumların “özerk, demokratik, saydam, verimli” bir yönetime sahip olmaları eğilimlerini yansıtan bir kavram olarak gelişmiştir. Ancak küreselleşme olgusuyla birlikte, yerelleşme kavramı yeni bir içerik kazanmıştır.

Küreselleşme ile birlikte yerelin yeniden kavramsallaştırılması “mekansal ve zamansal sıkışma” ve buna bağlı olarak uluslararası sermaye hareketlerindeki değişiklikler üzerine yapılandırılmıştır. Ekonomik gücün parçalanmışlığı, üretimin eski sanayi merkezlerinden yeni periferlere doğru uzaklaşması sonucunu doğurmuş, yerel; Uluslar arası Sermaye için yeni bir pazar ve ucuz iş gücü haline gelmiştir.

Yerelin ekonomik kalkınmanın temel dinamiği ve itici gücü olarak tanımladığı ve yerelleşmenin özendirildiği bu dönemde; kentlerini ekonomik çekim merkezi haline getirebilmek için alt yapı yatırımlarına yönelen yerel yöneticiler, yatırımlarını finanse edebilmek için sermaye piyasasına girmek ve kamu özel sektör işbirliğini özendirmek zorunda kaldılar. Kentlerin ekonominin motoru olduğu sonucuna varan, Dünya Bankası ise sermayenin akışkanlığını sağlayabilmek amacıyla alt yapı kredileri açarak yerelleşmeye destek verdi. Dünya Bankası, bu uygulama ile Küreselleşme sürecinin gereklerini yerine getirmektedir. Model: Uluslar arası özel sermayenin krediye dönüşme ihtiyacına, Uluslar arası özel sermayenin kâr oranı yüksek yatırım ihtiyacına bir yanıttır. (Güler, 2001: 84) Böylece yerel, merkezden bağımsız birer ekonomik ve siyasal aktör olarak uluslar arası sermaye akımı içindeki yerini almaya başlamıştır. Diyalektik bir süreç olarak

küreselleşmenin yarattığı yerel dönüşüm, küreselleşmeye karşı politikalar üretip uygulayamamakta, buna karşın küreselleşen sermaye ile işbirliğine yönelmektedir. Bu durum ise bazı yerleri öne çıkarırken bazılarını yoksullaştırmaktadır.

Şengül'e (1997: 58) göre yerelden söz edildiğinde aslında sosyal olanla mekansal olanın etkileşiminden ve bu etkileşimin belli bir coğrafi ölçekte ürettiği bir sosyal ilişkiler kombinasyonundan söz etmiş oluruz.

Sosyal olanla mekanın ilişkisi üzerine en yaygın yaklaşımlardan birisi sosyal süreçler ve bu sosyal süreçlerin sonuçları üzerinde mekanın rolünü görmezlikten gelen anlayıştır. Bu anlayış ya sosyal olguları evrensellik içinde kavrayarak ya da tamamıyla mekansız olarak görerek sosyal olguların mekansal farklılaşmasına duyarsız kalmaktadır. İkinci yaklaşım ise birincisinin tersine, mekansal yapıların sosyal ilişkilerin belirlediğini var sayan bir anlayışla bu ilişkiyi kavramaktadır. Bu kavrayış biçiminde mekan sadece bağımsız bir değişken olarak ele alınmaz, aynı zamanda sosyal ilişkileri belirleyici bir rolü olduğu da savunulur. Sonuçta, her iki yaklaşım da sosyal olanla mekansalın ilişkisini kavramakta yetersiz kalmakta, ilişkiyi mekanikleştirerek ya sosyal olarak ya da mekansal olarak hiyerarşik bir ilişki içerisinde ön plana çıkarmaktadır.

Bu iki anlayışa eleştiri olarak ortaya çıkan realist anlayış, mekanı sosyal birimler arası ilişki olarak kavramakla birlikte, bir kez bu ilişki ortaya çıktığında artık kendisini oluşturan birimlere indirgenemeyeceğini öne sürer.

Realist bilgi kuramına göre sadece belli bir nedensel güce sahip nesnel bir süreci başlatıp değişime yol açabilirler. Tam bu noktada mekanın üretimi/yeniden üretimi ve mekansal farklılaşmanın nasıl yaratıldığı olgusu öne çıkmaktadır. Mekanın sosyal objelerin birbirine göre konumlanması sonucunda olduğu savı bizi mekanın sosyal

süreçlerce yaratıldığı gerçeğine taşır. Mekansal farklılaşmayı ise sosyal olguların eşitsiz gelişmesi yaratır. Yani mekanın üretimi sosyal olguların eşitsiz gelişimi anlamına gelmektedir. (Şengül, 1997: 59)

Sosyal süreçlerin eşitsiz gelişiminin arkasında yatan temel etki, sermaye üretim ve yeniden üretim süreçlerindeki hareketliliğidir. Artık değer üretim sürecinde sermaye, yeni mekanlar yaratıp geliştirirken bir başka mekanın az gelişmesine yol açmaktadır. Kârını ve yarışma gücünü arttırma arayışında, sermaye sadece bir mekanın bir başkasının az gelişmesi pahasına yaratmakla kalmamakta, aynı zamanda bir aşamada yarattığı bir mekanı daha uygun bulduğu alanlar için terk ederek mekansal eşitsizlikleri bir kez kurulup sürekli hale gelen yapılar olarak bırakmamaktadır.

Eşitsiz gelişme yeni coğrafyalar yaratıp diğerlerini yıkarken aynı zamanda mekansal hiyerarşiler de yaratır. Bu hiyerarşilerin mekandaki ifade karşılığı coğrafi ölçektir. Coğrafi ölçeklerin yaratılması ve yeniden tanımlanması kapitalizmin yarattığı eşitsiz gelişme ve mekansal farklılıklarla başa çıkmaya çalışmasıdır.

Kapitalizm mekansal farklılaşmalardan belli bir ölçüye kadar faydalansa bile aynı zamanda belli bir homojenliğe de ihtiyaç duymaktadır. Örneğin aynı parasal birimi ve benzer yasaları kullanan birimler, kapitalist Pazar ilişkisinin kurulabilmesi için bir ön şarttır. Bu nedenle bu ön şartların sağlanabilmesi, belli coğrafi ölçeklerin ya da mekansal sabitlerin (spatial rif) yaratılması gerekmektedir.

Mekansal ölçek tanımlanırken hiçbir zaman belirleyici bir tek olgu üzerine konumlandırılmaz. Onu belirleyen teknik olmaktan çok sosyal süreçlerdir. Ancak onu farklılaştıran sosyal süreçleri getiren ve farklı mekanları farklı teknolojileri farklı gelişmişlikleri yaratan şey ise siyasal süreçlerdir.

Bu süreçlere tarihsel açıdan baktığımızda ise farklı mekansal ölçeklerin nasıl yaratılıp sonradan nasıl önemsizleştiğini görebiliriz. Örneğin şehir devletlerinin imparatorluklara, onlarında ulus devletlere dönüştüğünü, günümüzde ise ulus devletin egemenliğinin ulusal üstü ölçeklere taşındığını görmekteyiz.

Sermayenin sürekli mekansal farklılıklar yaratması ve sık sık yer değiştirmesi, yeni uygun pazar mekanları bulması açısından bir doğruluk teşkil etse de metanın farklı mekan ve pazarlara ulaşmasında zaman açısından bir engel veya bir süre uzunluğu sorunu ortaya çıkmakta ve sermaye bu zamanı kısaltmak, metanın daha hızlı dolaşımını sağlamak için yeni versiyonlar denemektedir. Bu ise yollar, ulaşım ağları, limanlar yani yeni mekanlar yaratmak demektir. Sonuçta sermaye mekanı aşmaya çalışırken yeni mekanlar yaratmaktadır.

Şengül'e (1997: 60) göre günümüz dünyasında bu tarihsel- coğrafi süzgeçten geçerek gelen en az üç temel ölçekten söz etmek gerekiyor; yerel, ulusal, küresel ölçekler.

Küresel Ölçek: Mekansal ölçekler içinde en büyüğü küresel ölçek bugün her zamankinden çok daha yoğun biçimde gündemde. Bu büyüklükte bir ölçek, yeni bir ölçek değil. Bugün yeni olan şey; tarihsel bir süreç içinde özellikle iletişim ve ulaşım başta olmak üzere teknolojiye meydana gelen baş döndürücü gelişmeler sonucu mekanın zaman tarafından aşılması ya da zaman- mekan sıkışması süreci dramatik biçimde hızlanmıştır.

Bunun anlamı şudur; insanların ve metaların dünyanın bir noktasından çok uzaklardaki bir başka noktaya ulaşım süresi giderek azalmakta, dolayısıyla mekanın yarattığı engeller aşılmaktadır. "Dünya küçülmektedir".

Ulusal Ölçek: Ulus-devletin bir ölçek olarak ortaya çıkışı kapitalizmin yarattığı mekansal eşitsizliklere belli ölçülerde, zorlanmış ya da düşünmüş bir homojenlik kazandırma gereksiniminden doğmuştur. Ortak bir para birimi, ortak bir mal ve emek pazarı yaratmak, özel mülkiyeti güvence altına alacak hukuksal yapıları belli bir ölçekte yaratmak kapitalizm için gereklidir. Verili bir tarihsellik içinde ve teknolojik düzeyde, bu tür bir homojenlik için şehir devlet ölçeği küçük, küresel ölçek ise büyük gelmiş, bu süreçten ulus devlet ölçeği başat ölçek olarak çıkmıştır. Ancak bugün sermayenin sınırsız dolaşım isteği, iletişim teknolojilerindeki baş döndürücü gelişme, pazarın yeniden tanımlanması ulus devletin misyonunu zayıflatarak ölçeği ulusal olandan çıkarıp ulusal üstü ölçeklere taşımaktadır.

Şengül'ün (1997: 61) küresel ve ulusal ölçek üzerine getirdiği yaklaşımlardan anlaşılacağı üzere coğrafi ölçekler sosyal süreçlerce yaratılmakta fakat bu süreç ilişkilerinin değişme hızıyla koşut anlamda hemen değişime uğramamakta. Çünkü küreselleşme sürecinde, kapitalist sınıfın ulusal ya da yerel örgütlenmiş kesimleri ve küreselleşme ile maddi ya da kültürel temelde kaybeden gruplar küreselleşmeye karşı ulus devleti bir mekansal sabit olarak kullanmakta ve savunmaktadırlar.

Yerel Ölçek: Yerel ölçek ne küresel ölçeği anlamlı kılan ekonomik süreçlerin ne de ulus-devlet ölçeğini anlamlı kılan siyasal iktidarların özgür odağıdır. Bu bağlamda yerelin kültürel yapıların özgün odağı olup olmadığı sorulabilir.

Kuşkusuz, yerelin, en önemli özgünlüklerinden birisi kültürel uğrakta yatmaktadır. Yerel kültürler hala önemini koruyan yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak yerel kültürler ulus-devletin ortaya çıkışı ve bir ulusal kültür yaratma çabaları içerisinde ortadan kalkmasa bile ikincil duruma düşmüştür. Çünkü ulus devlet hem

mekansal farklılıklarla baş edebilme hem de bütün yerel kültürleri kendi egemenlik şemsiyesi altında tutabilmek için onları birer alt birim ve kültür olarak kullanmıştır. Ayrıca yerelin bu kültürlerini ifade ederken bir teknik değil çok kültürlülüğten bahsettiğimiz zaman yereli salt kültürel yapılar çerçevesinde tanımlamamız zor görülüyor.

Yerel ölçeği tanımlamakta kullanılabilir ikinci bir strateji yereli emek gücü etrafında düşünmektir. Bu anlayışta yerel ölçeği tanımlayan emek pazarıdır. Bu yaklaşım yereli (burada kent anlamında) birlikte tüketim alanı olarak gören anlayışla da önemli paralellikler göstermektedir. Emek pazarları farklı büyüklükler göstermelerine rağmen, belli bir alanda yaşayan nüfusa açık bir emek pazarı ve bu emek pazarının etrafında örgütlenen ilişkiler yerele belli bir kimlik sağlamaktadır (Şengül,1997:62).

Küreselleşme süreci ve yerellik üzerindeki tartışmalar göz önüne alındığında toplumda, mekanda, ekonomide ve dünya düzeninde bir heterojenlik gözlemlendiği söylenir. Yerellikler ise, iç yapıları dikkate alındığında daha homojen birimlerdir. Bu homojen birimlerin sürekliliği için genel sistemle bütünleşmesi gerekir ve bunu da yerelliklerin biricikliği sağlamaktadır. Yerelliklerle genel sistem arasında bağlantıların olduğu düşünülürken her durumda genellemelerin daha küçük birimlere uygulanabilir olmadığı göz ardı edilmemelidir. Diğer bir deyişle evrensel-küresel olan, her zaman tek-yerel olana uygun olmayabilir, arada planlama gibi dengeleyici birim olmalıdır.

Yerelin- yerelleşmenin ve yerel ölçeğin tanımlanmasına ilişkin yapılan tartışmalar sonucunda Şengül yereli sadece yerel süreçlerin değil aynı zamanda yerel üstü süreçlerin yaşandığı bir yer olarak görmekte ve kendisini tanımlayan sosyal ilişkilerin yerel

üstü nitelikler taşınması nedeniyle yerel ölçeği küresel ve ulusal olana göre çok daha kaotik bir mekansal birim olarak savlamaktadır.

Duruöz, (1997: 72) ise yerellik için üç farklı tanım ortaya çıktığını savlamaktadır. Bunlar:

1. Yerellik, farklı iş gücü özellikleri gibi biricik ekonomik özellikleri ile dünya ekonomisinde yer alabilecek bir ekonomik birimdir. Aynı zamanda üretim alanında belirgin bir yere sahip endüstriyel üretim birimidir.
2. Yerellik, toplumun, belirli mekanlardaki farklı sosyal yapıları temsil eden bir parçasıdır. Kendi içindeki etkileşimi ve dış sistemle olan bağları sağlamak için özel kuruluşlar bulunmaktadır.
3. Kültürel düzeyde yerellikler bölgesel olarak tanımlanmış ve akımlar mekanı olan ekonomik bağımlılığundan ayrı olarak tarihsel geçmişine dayalı kimliğini koruyan toplumlardır.

1.11. KÜRE-YERELLEŞME

Son yıllarda üretim yapılarında, ekonomik ve politik düzende ortaya çıkan önemli değişiklikler, mekansal yapıyı önemli boyutlarda etkilemiş, kentleşme süreçleri ve mekandaki çekici noktalar farklılaşırken, yeni bir yerleşme düzeni ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu yeni yapı ve gelişmeleri ortaya çıkaran dışsal süreçlerin başında küreselleşme gelmektedir. Eraydın'a göre (1996: 83)

Küreselleşme tartışmaları mekanı algılamak ve tanımlamak için kullanılan iki kavramın önemini azaltmaktadır. Bu iki kavram, sınır ve kademelenmedir. Birim mekanı tanımlamakta kullanılan sınır kavramı ortadan kalktığına mekanı algılayış biçiminde önemli bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede sınır kavramının önemini yitirmesi ile mekânın iki boyutlu algılanması yerine çok boyutlu nitelik kazanması olarak kavramlaştırılan şebeke / ağ kavramı öne sürülmektedir. Bu kavram son dönemde kentleri, yöreleri ve tüm yerleşmeleri sınırları ile iki boyutta birbirlerine karşı konumları şeklinde değil, bunun ötesinde birbirleri ile tanımlamayı olanaklı kılmaktadır.

Mekansal kademelenme, belli bir sistem içinde yerleşmeleri yerleştirmekte ve böylelikle kurallar çerçevesinde yerleşmelerin yeri ve ilişkide olduğu diğer yerleşmeler coğrafik mekan üzerinde tanımlanmakta idi. Şebekenin bir parçası olarak bir kent ve yöre ise, coğrafik yakınlıkla veya o mekansal birimin hizmet verdiği alanlarla değil, ilişkide olduğu diğer mekansal birimlerle ve bu ilişkinin niteliği ile bir konum kazanmaktadır. Küreselleşme eğilimlerinin ortaya çıkardığı üçüncü kavramsal değişim ise, bir kent, yöre bölgenin bir parçası olarak ülke bütünündeki gelişmelere katkı sağlayan bir birim olarak algılanması yerine, diğer kent ve yörelerle yarışan ve dünya üzerinde rekabet gücü kazanmaya çalışan birimler olarak tanımlanmasıdır. Bu çerçevede mekansal birimlerin ilişkilerini güçlendirerek ve kendi sahip oldukları göreceli üstünlükleri değerlendirerek daha avantajlı bir konuma gelmeye çalıştıkları görülmektedir.

Dünya da izlenen ikinci süreç ise yerelleşmedir. İlk bakışta küreselleşme ile yerelleşme zıt iki süreç gibi algılanabilir. Ancak, dünya daki gelişmelere bakıldığında, bu iki sürecin ters iki süreç değil, birbirini tanımlayan nitelikleri ön plana çıkmaktadır. Yerelleşme ile küreselleşme süreçlerinin birlikteliği yerel-küresel diyalektiği ve bu çerçevede mekansal yapının şekillenmesi olarak tanımlanmaktadır.

Yerelleşme yerel kimliklerin keşfedilmesi, yerel potansiyelin kullanılması anlamına gelirken, doğal olarak yörelerin ve kentlerin dünya platformunda yarışmalarında bir avantaj olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle ulus devletlerin gelişme dönemlerinde öne çıkarılan ulusal kimlik içinde eriyen ve tüm ülkenin bir parçası olarak tanımlanan kentler, yöreler ve bölgeler küreselleşme sürecine katılmak ve bu süreçte avantajlı olabilmek için kendi yerel kimliklerini yeniden keşfetmektedirler. Yerel kültür ve yerel özellikler artık rekabet gücü kazanmanın önemli bir ögesidir. Böylece yerelleşme,

yerel birimlerin özerkleşmesi ve yerel kimliklerin tanımlanması küreselleşme sürecinin itici bir ögesi olarak önem kazanmakta ve bu iki süreç karşıt olarak gelişmemekte, tam tersine bir diyalektik çerçeve içinde birbirlerini tanımlamaktadır.

1.12.KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE YERELLEŞME

Küreselleşme sürecinde tanımlanan yerel asıl olarak, özek (Merkez) yönetimi ile yerel yönetimler arasında yetki paylaşımının yerel lehine ve denetimin ağırlığının hizmeti alan halka kaydırılması talebi bir araç olarak kullanılıp, devletin küçülmesi kurgusu ile birleştirilerek halk katılımının ve denetiminin araçları da yaratılmaksızın yoğun özelleştirme politikaları için öne çıkarılması gereken bir unsur olarak sunulmaya başlanmıştır.

Bu bağlamda küreselleşme yerele kendi hedefleri çerçevesinde farklı bir anlam ve önem yüklemiş, yerelin geçmişte tanımlanan rolü birçok açıdan değiştirilmeye çalışılmıştır. Geçmişte mekan ile o mekandaki toplumsal ilişkileri birlikte ele alan ve kendisini en yakın yerel üstü (Ulus- Devlet) tarafından tanımlanan ve ilişkileri yönlendirilen yerel, bugün artık küresel ölçekte tanımlanan bir birim olarak algılanmaya başlanmış ve kendi ilişkilerini kendisinin oluşturabileceği bir zemin yaratılması hedeflenmiştir. Göktürk'e göre (2001: 66-67)

Bu yaklaşımın temelinde iletişim, bilişim ve ulaşım teknolojilerindeki hızlı gelişimin uluslar arası sermayeye sağladığı hareket kolaylığı yatmakta, uluslar arası sermaye coğrafi ve siyasal alanlarda zaman- mekan sınırlamalarından kurtulmaya çalışmaktadır. Bunun en kestirme yolu ise ulus-devleti ekonomik ve toplumsal boyutlarda aradan çıkarılması, kalkınma, toplumsal adalet, sosyal güvenlik gibi politikaların ortadan kaldırılması, ekonomik bir birim olarak görülen yerel ile küresel arasındaki ilişkiyi güçleştiren ulusal ekonomi politikalarının sınırlamalarından kurtulmasıdır.

Bu çerçevede üstün hareket kabiliyeti ve olanaklarıyla alt yapı, iş gücü, bilgi birikimi, toplumsal uzlaşma, pazar, hammadde vb. bakımından kendisine en uygun ölçekleri arayarak ilişkiyi belirleyen aktör konumunda, küresel olan yer alırken, mekansal farklılığını, yeteneklerini ve özgünlüklerini ortaya koyarak, sadece diğer yerellerden daha “uygun” koşullara sahip olduğunu tanımlayarak, küresel olanakları kendisine çekmeye ve pazarlık yapmaya çalışan bir yerel konumu ortaya çıkarmaktadır.

Böylece küresel olan ulusal, bölgesel dengesizlikleri hiçe sayıp, göz ardı ederek, yerelin var olan koşulları içinde onu değerlendirmekte ve yaklaşmaktadır. Bunun sonucunda küreselleşme ile tanımlanan çerçevede küçülerek, ekonomik ve sosyal alanlardaki düzenleme işlevlerini terk etmiş bir ulus-devlet tanımlaması da bu tabloya oturtulduğunda “küresel olana” ulaşmaktan, kendisini sunmaktan başka şansı kalmayan ve onun belirlediği koşullarda ilişki arayan bir yerel ve bu yerellerin küresel olanın gereksinimlerine belirlenen kademeli bir konumlanışı doğmaktadır.

Nitekim, devletin küçülmesi, ekonomi alanından çekilmesi, özelleştirme uygulamalarına hız verilmesi, sosyal refah devletinin ortadan kalkması, esnek üretim teknikleri, vb. uygulamalar genel olarak mekanın içini de etkilemekte, toplumsal yapıda önemli bir değişime yol açarak, gelir dağılımının daha da bozulmasına, yoksulluğun artmasına, orta gelir guruplarının kaybolmasına neden olmaktadır. Bu gelişmelerin yansıması ise en iyi kendisini yerelde göstermekte, yerel ile tanımlanan mekanda giderek daha da netleşen ayrışmalar yaratmaktadır. Nitelikli ve niteliksiz iş gücü, tam zamanlı/ yarı zamanlı çalışma koşulları ayrımının hızla oluşturulduğu, büyük işsizler ordusundan alınma güç ile iş gücünün ücretlerinin düşürüldüğü, taşeronlaştırma uygulamaları ve esnek üretim teknikleriyle emeğin örgütlenmesinin sınırlandırıldığı, sağlık, eğitim, sosyal güvenlik

alanlarında eşitsizliklerin hızla arttığı koşullarda mekanında bu gelişmelerden etkilenmesi ve hızla ayrışması kaçınılmaz bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu ayrışma bir yanda çoğunluğu oluşturan örgütsüz ve yoksul kitleler ile yerel bağnazlıkları ve cemaatçi ilişkileri geliştirirken, diğer yandan yasa dışı, mafya tipi organizasyonlar için girdi sağlayarak toplumsal bir kaos ortamında yeni “istihdam” alanları ve tanımlarını üretmektedir.

Küreselleşmeyi savunan bakış açılarında çok yalın olarak kendini gösteren yaklaşımlara göre; küreselleşme süreci ulus devletleri zayıflatırken, bu birimlerin denetiminde tanımlanmış bir iş bölümü içinde işlev gören yerel birimleri de özerkleştirmektedir. Böylece yerel birimler kendi kaderlerini kendileri belirleyebilmekte, kendi yerel potansiyellerini harekete geçirip, yeni mekansal iş bölümü içinde daha iyi bir yere gelme şansını elde edebilmektedirler.

Bu tür bir yaklaşımdan bakanlar yerel birimlerin kendi kaderlerini belirleme sürecinin, yerel güçlerin katılımını sağladığı ölçüde demokratikleşme anlamına geldiğini de savunmaktadırlar. Ulus devletin çözüldüğüne ilişkin görüşlerde olduğu gibi, yerelleşme sürecine bu bağlamda bakanlarında aşırı bir biçimde iyimserlik içinde olduklarını hemen belirtmek gerekir. Ancak bu noktada üzerinde durulması gereken konu, Ersoy’a göre (2001: 41) “ yerel birimlerin kendi kaderlerini belirleme sürecinde nasıl bir ortama itildikleri konusudur. Diğer bir anlatımla, geçmiştekinden farklı olarak yerel birimlerin ekonomik rollerinin nasıl tanımlanacağı önem kazanmaktadır.”

I.13. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE YEREL YÖNETİMLER

Yerel üzerine yapılan bu tartışmalar sonucunda yerelin net tanımlanması oldukça zor görünüyor. Çünkü yerel; küreselleşen bir dünya da gerek zaman / mekan sıkışması gerekse sosyal süreçlerin alana müdahalesi ve yaratılan mekansal farklılıkların yerel üstü güçlerce belirlenmesi sonucunda, küresel ve ulusal olana göre daha kaotik bir görüntü çiziyor. Ancak burada irdelenmesi gereken diğer bir nokta ise yerelin dönüşümü sonucu ortaya çıkan yönetim sorunudur. Çünkü bu kadar kaotik görüntü veren yerelde güç ilişkileri de sürekli dönüşüme uğramakta ve yerelin gelecekte üstleneceği rol bu güç ilişkileri sürecinde belirlenmektedir.

Küreselleşme toplumda başka hiç bir şeye dokunmadan gerçekleşen bir süreç değil. Beraberinde başka süreçleri de getiriyor. Bunlardan biri de yerelin yeniden tanımlanması oluyor. Ulus-devletlere bölünmüş dünyanın yereli ile küreselleşen dünyanın yereli aynı değil. Küreselleşme yerelin de yeniden tanımlanmasını gerektiriyor. Bu yeni tanım için Tekeli(2001: 128-129)) şu açıklamayı yapmaktadır.

Küreselleşen dünya da yerel yönetimlerin bu yeniden yorumlamayı yapmamaları halinde “kabileleşme” tehlikesiyle karşı karşıya kalacağına Manuel Castells dikkatimizi çekiyor. Küreselleştirici akımlar özellikle buna entegre olmayan yerleşmelerde, savunmacı, korumacı, kültürel kapalılığa iten tepkilere yol açabilir. Bu tepkiler genellikle kimlik bunalımı ya da kimlik arayışıyla temellendirilir. Oysa kimlik bunalımları değişen dünya da geçmişten kopuştan doğmaz, daha çok geleceğin projesi içinde kendisine bir yer bulamamaktan kaynaklanır. Geçmişteki kültürel kodlara sığınmak bu bunalımın aşılmasını sağlamaz. Küreselleşme gerçeğine uyum sağlamak ise kimlik kaybı demek değildir. Kimlikler yeni koşullarda geçmişten de öğeler taşıyarak sürekli olarak yeniden üretilir. Yerel yönetimlerden beklenen bu yeniden üretime yardımcı olmaya çalışmaktır.

Böyle bir saptama yerel yönetimlerin yeniden düzenlenmesini düşünmemizi nasıl etkileyecektir? Yerel yönetimlerin ulus-devlet içinde rollerinin ne olması gerektiği saptanırken,devletin toplam olarak belirli olan işlevlerinin yerel ve merkezi yönetim arasında nasıl bölüşüleceği sorusuna,etkinlik ve katılımcılık bakımından bir yanıt getirilmektedir. Oysa küreselleşen dünya da böyle bir yaklaşım anlamını yitirmiştir. Artık ekonomik gelişme dinamikleri ulusal ekonomik politikalardan çok, yerel ekonomilerin dünya da ki yarışabilirliğiyle yakalanmaktadır. Bu ise yerel ekonomilerin dünya ile haberleşme, ticaret vb. ilişki ağlarının parçası haline gelmesiyle olanaklıdır. Bu durumda yerel yönetimlerin önceden belirlenen işlevleri yapan birimler olarak düşünülmesinden çok,yeni ilişkiler kurabilen,yeni işlevler yüklenebilen geliştirilmiş potansiyeller oluşturulması olarak düşünmek yerinde olacaktır.

1.13.1. YEREL YÖNETİM KAVRAMI

Evrensel tanımı ile yerel yönetimler, belirli bir coğrafi alanda (kent, köy, il vb.) yaşayan yerel topluluğun bireyelerine, bir arada yaşamak nedeniyle kendilerini en çok ilgilendiren konularda hizmet üretmek amacı ile kurulan, karar organları (kimi durumlarda yürütme organları) yerel toplulukça seçilerek göreve getirilen, yasalarla belirlenmiş görevlere ve yetkilere, özel gelirlere, bütçeye ve personele sahip, merkezi yönetimle olan ilişkilerinde yönetsel özerklikten yararlanan kamu tüzel kişileridir. (Kaya, 1992: 1)

Yerel yönetim siyasal bir alt bölünmedir, burada siyasal otoriteler yerel sorunlarda yerel sorunlar da belli ölçüde denetime sahiptir.

Türkiye’de asıl olarak üç düzeyde yerel yönetim vardır: Köyler, belediyeler ve il özel idareleri .

Yerel yönetim konusu üzerindeki düşünsel ipoteğin sahibi liberal yaklaşımdır. Liberalizm yerel yönetimleri demokrasinin kökeni ve temeli savından hareketle, bu savını üç temele dayandırmaktadır. Bunlardan birincisi ölçek sorunu ile bağlantılıdır. Buna göre, yerel yönetimler demokrasinin temelidir. Çünkü, bütün bir toplumun en küçük yerleşme birimlerinden başlayarak kurulmuştur. Ölçeğin küçüklüğü nedeniyle yerel yönetim, yerel halkın kendi kendisini yönetmesine olanak veren bir yapıdır. Bu sav kapitalist toplumlarda nesnel olarak gerçekleşen sonuçları yansıtmamaktadır. Çünkü medeni haklar bakımından eşit olabilen “yerel halk”, üretim ilişkileri açısından farklı konumlarda oluşan “yerel halk” karşısında hem etkisiz hem de eşitsizdir.

Temel anlayışın ikincisi, konuyu eğitim sorunu ile ilgili görmektedir. Bu yoruma göre yerel yönetimler demokrasinin beşiğidir. Çünkü, bu kurum toplumsal bütünün en ücra köşelerinde ve ülkenin en geri kalmış yörelerinde siyasal modernleşmenin bir aracı, temsili demokrasinin kurallarını halka yaşayarak öğreten bir okuldur. Kuşkusuz eğitim yüce bir amaçtır ve bunu kullanabilecek her şeyden yararlanmak gerekir. Ne var ki, bu tipik elitist savın yerel yönetim kurumlarına amaç yükleme dışında sorun çözümlemede herhangi bir katkısı yoktur.

Temel anlayışlardan üçüncüsü, konuyu tarihsel gelişme bağlamında yorumlamaktadır. Bu yoruma göre yerel yönetimler demokrasinin kökenidir. Çünkü Batı Avrupa demokrasileri başlangıcı 12. yüzyıla kadar uzanan zengin bir yerel yönetim geleneğinin ürünüdür. Liberal yaklaşım bu yorum ile Batının gelişmiş kapitalist ülkelerinde yerel yönetim kurumu için altı yüz yıllık bir tarih bulurken, az gelişmiş

ülkelerde ve bizim ülkemizde yalnızca bir buçuk yüzyıllık bir süreci tanımlamaktadır. Bu durumu Batı için “gelenek”, Doğu için ise “tarihsizlik” olarak gören liberalizm bu savlarla yalnızca geçmişi açıklamakla kalmamakta, aynı zamanda bugünü ve bugünün bütün bir toplumsal-siyasal-yönetimsel pratiğini açıklamaya girişmektedir.

Yerel yönetim olgusu, liberalizmin savladığı bu üç kuramın yanında ayrıca kültürel ve genetik ölçütlerle de çağdaş bir devlet örgütlenmesi içerisinde tanımlanamaz. Hem Batı hem Doğu toplumlarında yerel yönetimler farklı biçimsel özellikler sergileseler de, tüm toplumlarda zamanın yerel egemen kesimleri tarafından etkili bir şekilde kullanılmıştır. (Güler, 1998: 1-11)

1.13.2. YEREL YÖNETİM SORUNU

Dünya özellikle son yirmi yılda güç ilişkilerinde önemli bir değişime sahne oldu. Birikim stratejileri içerisinde devletin oynadığı rol sınırlandırılırken, piyasa mekanizması belirleyicilik kazandı. Kentler bu değişim sürecinde dışarıda kalmak bir yana en çok etkilenen mekansal birimler oldular. Küreselleşmenin ulus devleti aşındırıcı bir biçimde, sermayenin küresel düzlemde hareketliliğini artırması sonucu, yerel birimler de kendilerini ulus devletin oluşturucu bir parçası olarak gördükleri bir anlayıştan, küresel ölçekte gezinen sermayeyi kendi birimlerine çekmek için projeler geliştirmeye başladılar. Bu değişimin en çarpıcı sonucu, kendisini kolektif hizmetlerin sunucusu olarak gören yerel yönetimlerin yerine, büyümeye önem veren dolayısı ile de sermayenin taleplerine duyarlı olan ve onu kentsel mekana çekmeye çalışan bir yerel yönetim anlayışı geliştirdi.

Dönüşüm sürecinde iki önemli nokta öncelikle olarak karşımıza çıkmaktadır. Birincisi, tüketimden üretim ve birikime öncelik veren bir yerel yönetim anlayışına geçiştir. İkincisi ise devletin çekildiği alanlara devlet dışı bir takım mekanizmaların sokulmasıdır.

Dönüşüm, yereldeki etkisini özellikle 1980'li yıllarda çarpıcı bir şekilde göstermeye başlamış özelleştirmeler yolu ile kentsel hizmetlerin büyük bir bölümünü özel sektöre bırakmaya başlamışlardır. Ancak bu durum kısa sürede kentsel çelişkilerin yerelde daha fazla yaşanması sürecini doğurur. Bunun sonucunda oluşabilecek yerel tepkileri dizginlemek için sivil toplumculuk olgusu özellikle sağ ideolojiler tarafından ortaya atılmıştır.

Böylece, kent yönetimlerine ilişkin olarak üç sektörlü bir model ortaya çıkmıştır. Bu yeni kombinasyonun üyeleri yerel devlet, yerel veya yerel düzeyde etkinlik gösteren sermaye ve sivil toplum kuruluşlarıdır (dernekler, vakıflar, NGO başlığı altında toplanan örgütlenmeler).

Yerel yönetim kavramının bu tür bir oluşumu kucaklayamaması karşısında yeni yapılanmaya verilen isim ise yönetişim (governance) olmuştur.

Yönetişim yerel yönetimlerde hiyerarşik yapılanma yerine çoklu aktörlerin karşılıklı etkileşiminin rol almasıdır. Devletin buradaki rolü ise salt düzenleyicilik ve bu çoklu aktörlerin önünü açma işlevidir. (Güler, 1998: 259)

Bu gelişmeler ulus devletin işleyişinde, ekonomik ve toplumsal rollerinde önemli farklılaşmalara yol açmıştır. Devlet giderek daha teknik (düzenleyici) bir aygıt haline getirilmektedir. Ulus devletin işlevlerinin bir bölümü uluslar üstü kurumlara

devredilirken, bir bölümü de yerel yönetimlere ve sivil toplum kurumlarına devredilmektedir.

Küreselleşmeyi diyalektik bir süreç olarak çözümleyen Giddens, yeni yerel oluşumları, küreselleşmenin çelişkisi olarak yorumlamaktadır. Giddens'e(Aslanoğlu, 1998:127) göre "Yerel oluşumlar, onları biçimlendiren çok uzak ilişkilerin tam tersi doğrultuya da yönelebilirler." Buna neden olarak yerelin, sosyal devletin yıkılması ve ulus devletin dönüşümü karşısında bir savunma mekanizması olarak geliştiğini savlamaktadır. Ortak görüş olarak bir çok yazarın birleştiği bu konuda örneğin, Batı Avrupa ve ABD'de 1980'lerde yaşanan deneyimin geniş halk yığınlarının işsiz kalması ile sonuçlandığını, bir çok yerde sivil toplum ve yerel yönetimlerin kentlerini geliştirebilmek amacıyla işbirliği yaptıklarını, içe yatırım çekebilmek için girişimlerde bulduklarını ve bu girişimlerin bir çok şehirde kentsel yenilemeye öncülük ettiğini öne sürmektedirler.

Küreselleşme açısından ikilem olarak yorumlanabilecek bu durum yereldeki toplumsal sınıfların bir çıkarlar ittifakı biçiminde tanımlanabilir. Toplumsal sınıfların, bu yerel yapısal birlikteliği sürdürmekte, sınıf ittifaklarına uygun, açık ve kesin kentsel politikalar üretebilmesi nedeniyle çıkarları vardır. Bu politikalar yerelin içinde ve dışında olmak üzere geniş bir alanda gerçekleşmiştir. Toplumsal sınıflar, yerelin durumunu korumak ve geliştirmek için işbirliğine yönelmiş, çatışmalardan koalisyonlar yaratarak büyüme yolunu seçmişlerdir.

Ancak bu yapılanma için vurgulanması gereken en önemli nokta; dönüşüm öncesi modeli devlet, sermaye ve örgütlü emek iken yeni model devlet, sermaye ve sivil toplumdur. Emegın dışlanması sermayenin birbirini tanımayan farklı yapılardan oluşan

sivil toplumu bertaraf ederek güç ilişkilerini kendi lehine değiştirmesi kuşku götürmez bir gerçektir. Zaten planlanan da budur.

Küreselleşme senaryosunun yerel birimlere ilişkin değerlendirilmesi şöyle özetlenebilir: Ulus devletin çözüldüğü bir ortamda artık yerel birimler arasında bir tamamlayıcılık ilişkisi de kalmamıştır. Buna göre, artık bir yanda uluslar arası ölçekte gezinen ve kendisi için en çekici yerel birimi bulmaya çalışan yatırımcılar, diğer yanda ise yatırımcıları kendisine çekmeye çalışan yerel birimler vardır. Uluslararası dolaşımdaki sermaye sınırlı olduğundan, bu sermayeyi kendisine çekebilmek için çok sayıdaki yerel birim birbiriyle yarışmak durumundadır. Yatırımcıya en iyi olanakları sunabilen yerel birim karlı çıkacak, yatırımı kendi birimine çekebilecek, böylece yerleşmede yeni iş olanaklarının açılmasını sağlayacaktır. Bir yerel birimin çekici hale gelmesi ise, coğrafi konumu ve doğal kaynakları yanı sıra sunduğu teknik ve sosyal alt yapı ile de ilişkilidir. Nitelikli ve olabildiğince düşük ücretli iş gücünün varlığı, gelişmiş fiziksel ve teknik alt yapının sağlanması, düşük vergi oranları gibi özendiricilerin sağlanması bir yerel birimi diğerleri karşısında daha üstün bir duruma getirebilmektedir. Bu bakış açısına ilişkin Ersoy'a göre(2001: 42) .

Bir yerel birim uzmanlaşma alanının seçimini de iyi yapmalıdır. Ancak bu kez çenekler tamamlayıcılık ilişkisi içinde değil, yarışma ortamı içinde belirlenmektedir. Kısacası bir kentin; bir üretim kenti mi, bir tüketim (turizm vb.) kenti mi, bir yeniden dağıtım merkezi mi yoksa finans merkezi mi olacağına ilişkin belirleme merkezi otoritenin iradesi tarafından değil, uluslar arası ortamda yarışmacı bir biçimde belirlenmektedir. Bu bağlamda, her kentin kendi tarihsel gelişimi içinde hangi alanda başarılı olabileceğini ve sermaye çekebileceğini iyi belirlemesi gerekmektedir. Ters durumunda, söz konusu yerel birim durumunu iyileştirmek bir yana daha kötü bir konuma itilmek tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır.

1.13.3.YEREL YÖNETİMLERİN TÜRKİYE'DE DEĞİŞME SÜRECİ

Yerel yönetimler, gelişmiş Batı ülkelerinde, yirminci yüzyıla kapitalist devletin organik parçaları olarak girmişlerdir. Batı, sanayi burjuvazisinin iktidara el koyması ile, 19.yüzyıl bittiğinde devlet aygıtını çağdaş formuna kavuşturmuştur. Türkiye'de ise bütün bu süreç, emperyalizm gibi bir dış unsurun da eklenmesiyle yirminci yüzyılın büyük bir bölümüne yayılmıştır.

Yerel yönetimlerde değişme süreci kabaca iki döneme ayrılabilir. Tarımın kente zenginlik aktaracak birikim gücüne sahip olması ve bu gücü yitirmesi ölçüt olarak alınrsa, birisi 70'lere kadar olan ve diğeri 1970'lerde başlayan iki dönemden söz edilebilir. Bu tarih, ilk kapsamlı adımları 1930'lu yıllarda atılan ve 1950'li yıllarda sonuçları görülmeye başlanan bir dönüşüm çizgisinin sonucudur. (Güler, 1998: 152)

Türkiye'de yerel yönetimlerin 1980'li yıllara kadar sergilediği değişme, İngiltere'de 1832-1884 yılları arasında, Fransa'da 1848 devrimi sonrasında yaşanan değişmeye benzetilebilir. Her üçünde de siyasal iktidar feodal unsurların denetiminden kurtarılmış, devlet aygıtı yukarıdan aşağıya yeniden yapılanma sürecine sokulmuştur. Ortak özellik ağır bir merkeziyetçiliğin yürürlükte olmasıdır. (Güler, 1998: 156)

Türkiye'de 1970'li yılların ortalarından itibaren, kapitalist gelişmede alınan yol kentleri geleneksel unsurların geri çekici etkisinden büyük ölçüde kurtarmıştır. Yerel meclisler artık ülkenin her yerinde görece türdeş bir toplumsal zemin üzerinde yükselmektedir. Dolayısıyla bundan sonraki değişme süreci tümüyle kapitalizmin dinamiklerine bağlı olmuştur.

1980’li yılların yeni tip yerleşme süreci Türkiye pratiğine hızlı bir şekilde girmiştir. 1980’lerden başlayarak yerleşme süreci, küreselleşme sürecine koşut olarak ulus-aşırı sermayenin çıkarları ile ulusal çıkarların dengesine göre belirlenmektedir. Çok aktörlü yönetim modeli, yerel karar tekeli yerel karar mekanizmasında genel olarak sermayeye ve özel olarak ulus-aşırı sermayeye yer açmakla sonuçlanacak bir modeldir. Böylece, yerel sermaye gruplarının 1980’li yıllara kadar etkinlik gösterdiği sermaye-içi bölüşüm ilişkileri, 1980’li yıllardan itibaren “içsel” ya da “yerli” olma niteliğini hızla yitirme sürecine girmiştir.

Küreselleşme süreci ile birlikte yerel yönetimler, yerli sermayeyi içine alarak dönüştüren ulus-aşırı sermaye değişkeni ekseninde açıklanabilecek bir nesneye dönüşmektedir. (Güler, 1998: 280)

1.14. DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE TÜRKİYE

1.14.1. KÜRESELLEŞME VE TÜRKİYE

19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun 1923 devrimi ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti ne dönüşmesi dönemin de, iktisadi bakımdan oldukça kötü bir görüntü çiziyordu. Daha önce sayısı 3000 civarında olan dokuma tezgahları 35’e kadar inmişti. Çünkü İngiltere’nin Manchester ve Leeds kentlerinde geliştirilen dokuma tezgahları çok daha kaliteli kumaşları daha ucuza mal edebiliyordu. Bu sanayi devriminin bir ürünüydü ve Osmanlı batının gerçekleştirdiği bu devrime yenik düşmeye başlamıştı. Bunun sonucu olarak Osmanlı devletinin elinde kamu hizmetlerini yürütecek gelir kalmamıştı. Hizmetlerin yerine getirilmesi ve iktidar erki’nin korunabilmesi için dış borç alınıyor,

ödeme zorluğu karşısında ise Galata bankerlerinden iç borç alınarak ödeme yoluna gidiliyordu.

Galata bankerleri alacaklarını garanti altına almak için devletin önemli gelir kaynaklarına el koymuş ve bu durumu gören, dönemin emperyalist güçleri olan İngiltere, Fransa ve İtalya bir mali komisyon oluşturarak alacaklarını bu komisyonun belirlediği bütçeden öncelikli tahsil etme ya da imtiyaz yoluna gittiler.

Batının tekelleşmesine karşı 1923 Cumhuriyet devrimi sonrası 1930'larda önemli kamusal yatırımlar olan (Demir-Çelik, dokuma ve bankalar) kurularak kısmen de olsa direnç mekanizmaları geliştirildi. Bu süreçte Batı'nın yayılmacı ve emperyalist gelişmesine karşı 1917 Bolşevik devrimi ve sonucunda sol ideolojinin güçlenmesi ile tekeli kapitalizm, gerek dünya da gerekse Türkiye'de kısmi bir duraksama sürecine girdi. Ancak 1970'lerde yaşanan petrol buhranı sonucunda kapitalist birikim süreci kendisini yenileyerek, ekonomik saldırılarını yerelde işbirliği yapabileceği aktörler ve askeri güç mekanizmalarını da devreye sokarak artırdı. (Oran, 2000: 7)

Türkiye'nin ekonomik, toplumsal ve siyasal tarihinde 1980 yılı 'milat' niteliği taşımaktadır. Öncesindeki ve sonrasındaki ekonomik ve toplumsal politikalar kendi içersinde belli bir süreklilik arz etmektedir. 1980' e milat niteliği kazandıran dönüşüm-birbirini tamamlayan ve/veya birbirini ortaya çıkaran- iki ayrı olaydan oluşmaktadır. Bu iki olay 24 Ocak 1980 istikrar önlemleri ve 12 Eylül 1980 askeri darbesidir. 24 Ocak kararları yeni bir birikim modelidir. 12 Eylül ise, bu yeni birikim modelinin siyasal ve hukuksal çerçevesini oluşturmuştur.

19. yüzyılın "bırakınız yapsınlar" felsefesi, 1970'lerden itibaren batı ülkelerinde yeni liberalizm adıyla egemen olurken, bu akım 24 Ocak kararları ve 12 Eylül

askeri darbesi ile Türkiye'ye yansımıştır. 1930'lu yıllarda dünya ekonomik krizine çözüm olarak sunulan Keynes'ci politikaların 1970'lerde dünya da ortaya çıkan krize 'teorik' ve 'pratik' olarak çözüm bulamaması nedeniyle 19.yüzyıl liberalizmi tekrar sahneye çıkmıştır.

Yeni liberalizm, asıl olarak iki ögenin kriz kaynağı olduğunu savunur; ilki, devletin genişlemesi ve tüm alanlara karışması, ikincisi ise sosyal hakların genişlemesidir. Yeni liberalizm ilkinde çözüm olarak devletin küçülmesini, ekonomik ve toplumsal yaşamı düzenleyici özelliğinin yok edilmesini, ikincisine sosyal hakların sınırlanmasını göstermiştir.

Işık (1994: 80) bu süreci, "Batı toplum modelinin özünü oluşturan, demokrasi ile sosyal devlet arasındaki konsensüsün çökmesi" olarak nitelendirmiştir. Ancak yeni liberalizm, batı toplumlarına ekonomik ve sosyal boyutlarda yansırken, gelişmemiş ülkelerin-Türkiye'nin de- ekonomik ve sosyal yapılarıyla birlikte demokrasilerini de olumsuz yönde etkilemiştir.

1980'lerden itibaren Türkiye gibi az gelişmiş ülkelerde egemen olan yeni liberalizm, bir başka anlatımla küreselleşme kamunun tüm toplumsal yaşamdan, özellikle de ekonomik yaşamdan tasfiyesini dayatan bir süreçtir. Bu süreçte devlet 'geleneksel' görevlerini yerine getirecek, devletin geriye çekildiği, boşalttığı alanları ise özel sektör ya da liberalizmin söylemi ile 'piyasa' doldurulacaktır. (Aslan, 1998: 108)

Küreselleşmeye dair şu ana kadar yaptığımız tespitlerden de anlaşılacağı üzere, küreselleşme kapitalist birikim süreçlerinin zaman boyutunda yaşadığı tıkanmaları alt ve üst yapı kurumları ile aşmak üzere ürettiği yeniden yapılanmadır. Kapitalizm bu yeniden yapılanma sürecinde o dönemdeki sistemi ve uygulamaları sorgulayarak dünya üzerindeki değerler sistemini farklılaştırarak yeni bir değerler sistemi yaratmaktadır. Bu anlamda

mekanı, sosyo-ekonomik yapıları ve kültürleri değişime uğratmakta ve yereli yeniden tanımlamaktadır.

Dünyada yaşanan ya da yaşatılan bu dönüşüm jeo-stratejik konumu nedeniyle Türkiye'yi de derinden etkilemektedir.

Yerelin öne çıkarılmasından özellikle bizim gibi ülkelerde beslenen umut karar mekanizmalarının son derece merkeziyetçi bir yapıda olmasından doğan hantallaşmanın giderilebilmesi ve yerelin daha özerk bir yapıya kavuşması yoluyla işlerin daha katılımcı, demokratik ve saydam bir şekilde gerçekleştirilebilmesidir. Ancak dünya da ki küreselci dönüşümün öncüleri “yerelleşmeye” çok farklı bir açıdan yorum getirerek onun başka bir misyon yüklenmesinin önünü açmışlardır.

Bu bağlamda küreselleşme yerele kendi hedefleri çerçevesinde farklı bir anlam ve önem yüklemiş, yerelin geçmişte tanımlanan rolü birçok açıdan değişmiştir.

Türkiye’de küreselleşme süreciyle birlikte yaşanan dönüşümler ve toplumsal yapıdaki değişmelere çalışmanın kuramsal yapısında değinilmiştir. Bu bölümde ise küreselleşme ve onun getirdiği yerelleşmenin Türkiye’de tarım politikalarında tarım, turizm ve göçlerin etkisiyle kentlerin yapısında yarattığı değişimler ele alınacaktır. Bu değişim dinamiklerine görüş olarak ağırlık verilmesi araştırma yöresi olan Anamur kentinin var olan özellikleriyle örtüşmektedir.

1.14.2. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE TÜRKİYE DE TARIM

Türkiye’de ekolojik, ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal yönlerden toprak kaynaklarına zarar verebilecek her türden süreç için uygun sayılabilecek koşullar bulunmaktadır. Suiçmez’in (2000: 61) Keleş’in görüşlerinden aktardığı gibi:” Nüfus artışı, kentleşme ve sanayileşmenin toprak üzerindeki olumsuz etkileri, nüfus, beslenme dengesi ni bozabilecek konuma geldiğinden, tarım toprakları üzerindeki baskının önlenmesi, temel toprak sorunu olmaktadır.”

Türkiye, Cumhuriyet’den itibaren ve özellikle planlı dönemde temel kalkınma tercihi olarak sanayileşmeyi seçtiği için, uygulanan politikalar sanayi üretiminin artırılması yönünde olmuş, yer seçiminin etkileri hemen hemen hiç dikkate alınmamıştır. Bu durum hem özel sektör hem de kamu sektörü eliyle yaratılmıştır. Kara yolunun ulaşımında tek seçenek olarak dayatılması sonucunda; karayolu etrafında gelişen sanayileşme etrafında kentleşmeyi yaratmış; yanlış kentleşme politikaları ise verimli ovalarımızı beton yığınına dönüştürmüştür.

Sanayileşmeye bir seçenek olarak geliştirilmeye çalışan turizm sektöründe de, turizm yörelerinde fiziki planların olmaması sonucu yatırımcı, kendi istekleri ve değerlendirmeleri yönünde yer seçimi yapmış ve böylece yasal dayanaklarla tarım arazileri, ormanlar, meralar ve kıyıları yok edilmiş ve yok edilmeye devam edilmektedir.

Oysa, kalkınmaya çalışan ülkeler için, tarımsal üretim bakımından kendi kendine yeterli olabilmek ve sanayinin gereksinim duyduğu hammadde kaynakları bakımından dışa bağımlı olmamak, iki önemli faktördür.

Bu konunun önemi noktasında Suiçmez (2000: 18) Tuna'nın görüşlerini şöyle aktarmaktadır.

Tarım, sanayi ve hizmetler sektörü için belirlenen sektörel ağırlıklara rağmen, teknolojik bilgi ve birtakım stratejik hammaddelerin sanayi sektörü için anlamı ile temel insan gereksinimleri açısından ana gıda maddelerinin anlamı pek farklı değildir. Toplumların yaşadıkları kriz ve felaket dönemlerinde hemen sonra söz konusu edilen yardımların temel gıda maddeleri noktasında yoğunlaşıyor olması, bu durumun en belirgin kanıtı olarak kabul edilmektedir.

1980'li yıllarda Türkiye de uygulanan yeni liberal politikalar yüzünden tarım sektörü kontrolsüz bir şekilde serbest piyasa ekonomisiyle tanışmış ve iç ticaret hadlerinin tarım aleyhine belirgin bir şekilde bozulması sonucu, tarımsal üretim faaliyetleri açısından toprak çekiciliğini kaybetmiştir. 1980'de yapısal uyarılma programları ile devlet, tarım sektöründen ve yönetiminden çekilmeye başlamıştır. O döneme kadar alana ilişkin yasama, yürütme ve DPT'nin belirleyiciliği ile Tarım Bakanlığının yetkileri kısıtlanarak 1980 sonrası belirleyicilik IMF ve Dünya Bankasının belirlediği ulusal üstü kurumlara bırakılmıştır. Oysa Dünya Bankasının uyguladığı politikaların sonucunda toprak sahipliği farklılaştırılarak küçük toprak sahipleri tasfiye edilip büyük toprak sahiplerinin eline geçmektedir. Bu politikalar Somali, Peru, Bolivya, Brezilya, Kuzey Vietnam ve Yugoslavya'da uygulanmış ve olumsuz sonuçlar alınmıştır.

Türkiye tarımını bekleyen önemli tehlikelerden biri de sözleşmeli üreticilik sistemidir. Sözleşmeli üreticilik modelinde sermaye, küçük küçük toprak mülkiyetini olduğu gibi koruduğu ve bunların varlıklarını katılaştırdığı için toplumsal dinamikleri kısırlaştırmakta, ayrıca tarımsal üreticiyi yerli- yabancı sermayenin taşeron üreticileri haline getirdiğinden, ülkenin tarımsal üretim planlamasının yerini, ulusal mekanizmaların denetim alanı dışında kalan uluslararası piyasaların değişken yapısı almaktadır.

Suiçmez (2000: 19) Güler'in bu sürece ilişkin şu görüşlerini aktarmaktadır.

Çok uluslu şirketlerin (ÇUŞ), bütün ekim alanlarını, toprağa verdikleri zarar nedeniyle kendi ülkelerinden ülkemizdeki verimli ovalara kaydırmaları bu bağlamda değerlendirilmelidir. Bu nedenle, sistemin iç dinamikleri kısırlaştırma ve kılavuzluğu uluslar arası ticaret merkezlerine terk etme gibi iki sonucu, kısa dönemde tarımsal ihracat gelirlerini artırma hedefi uğruna katlanılmayacak kadar ağırdır.

Türkiye tarımsal toprakları için önemli tahribat yaratacak değişimlerden biri de tarım alanlarının tarım dışı kullanılmaya başlanmasının önünün açılmasıdır. 26.08.1998 tarih ve 23445 sayılı R.G.'de bazı maddeleri değiştirilerek yeniden yayımlanan tarım alanlarının tarım dışı gaye ile kullanılmasına dair yönetmeliğin, iyi nitelikli tarım arazilerinin genel maksatla tarım dışı kullanımındaki istisnaları düzenleyen 8.madde (c) bendine ilave edilen “yabancı sermaye ile desteklenen ihracat ağırlıklı ileri teknoloji yatırımları” ifadesi oldukça anlamlıdır. Bu düzenleme ile yerli sermayece desteklenen ileri teknoloji yatırımlarını dışlayan madde ile fiilen, ÇUŞ'ların birinci ve ikinci sınıf tarım arazilerini yok etmelerine olanak tanınmıştır. Bu yönetmelik değişikliklerinden yararlanarak, birinci sınıf tarım arazileri üzerinde, Düzce'de Massey Ferguson traktör fabrikası, Bursa'da Cargill mısır nişasta tesisinin kurulmasına bağlanmıştır. Bu yasa maddesi ve bu yatırımlar konusunda TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası'nın Danıştay'a açtığı dava, ülke toprakları açısından yaşamsal önem taşımaktadır.

1.14.3. TARIM SORUNUNDA YENİ BİR BOYUT : GATT SÜRECİ

Dünya ticaretinin serbestleşmesini öngören GATT süreci, genel ekonomik belirleyicilerin yanında, “tarım ürünü fiyatlarının ticarete etkileri, yüksek maliyetli stokların oluşması ve bunlardan ötürü tüketicilerin haksızlığa uğraması” gibi tarım kaynakları sorunlardan etkilenecek ortaya çıkmıştır. O nedenle, bu aşamaya kadar tarım

ürünü ticaretinin GATT disiplininden uzak kalmış olmasını yanlış algılamamak, orta ve uzun gelecekte tarımında GATT kurallarını gözetmek zorunda olacağını görmek gerekmektedir.

GATT kuralları ile Türkiye gibi ülkelerde tarımsal alanda karşılaşılabilecek olumlu ve olumsuz gelişmeleri şöyle sıralayabiliriz.

- Ticaretin serbestleştiği bir ortamda tarım ürünü ihracatçısı Türkiye gibi ülkeler avantaj sağlayabilecektir.
- Ülkemizin tarım destekleri GATT ölçütü olarak, üretim değerinin yüzde 10'unun altında kaldığından destekleme politikaları için yakın gelecekte bir sorun gözükmemektedir.
- Yurt içi desteklerin yükümlülük dışında sayılması da bir olanak olarak değerlendirilebilir.
- Aşırı iç desteklerin kalkması yeni dış pazar olanakları yaratabilecektir.

Olumluluk biçiminde tanımlanabilecek bu unsurların yanında, süreçte GATT nedeniyle Türkiye tarımı şu olumsuzluklarla karşı karşıya kalabilecektir.

- GATT sonrası, Dünyaya pazar ekonomisi egemen olacaktır.
- Gelişmiş bir çok ülkede, çok büyük tarım ürünü stokları vardır.
- Tarım ürünü ticareti de uluslar arası kurallara bağlanacaktır.
- Destek fiyatlarının yerini, borsa fiyatları alacaktır.

- Uruguay Turu sonrasında alınan kararlarla korumacılık azalacaktır.
- Destek nitelikli bir çok uygulama, belli bir süreçle kaldırılacaktır.
- İhracat süspansiyonları azalacaktır
- Azalan ihracat sübvansiyonları, tarım ürünleri fiyatlarını artıracaktır ve hayvansal ürünlerde artık bir ithalatçı ülke olan Türkiye'nin, ithalat faturası artacaktır.
- Gümrük tarifeleri indirilecektir.
- İç tüketimin bir kısmı, ithalatla karşılanacaktır.
- Zamanla yarışma gücü olmayan ve yüksek desteklerle korunan kimi ürünler tasfiye olabilecektir(tütün ve şeker gibi) (Tarım Komisyonu Raporu, 1998: 39-40).

1.14.4. TARIM VE AVRUPA BİRLİĞİ ÖNGÖRÜLERİ

Türkiye tarımını etkileyici ikinci dış dinamik olarak, AB mekanizmaları olarak Gümrük birliği ve OTP (Ortak Tarım Pazarı) çıkmaktadır. AB, ekonomik ve toplumsal hedefleri de olan OTP ile tarım ürünlerinde de serbest dolaşımı gerçekleştirilmiştir. AB organlarınca yönlendirilen merkezi- müdahaleci fiyat ve pazar rejimi , her ürün için farklı doğrultular öngörmektedir.

Türkiye'nin AB ile koşulsuz entegrasyonunu savunanlar diğer alanlarda olduğu gibi tarım ve hayvancılık alanında da Gümrük Birliği OTP sürecinde yer alarak oluşacak rekabet ortamında tarım ve hayvancılık sektörümüzün bu rekabetten kazançlı çıkacağını ve kendini geliştireceğini savunmaktadırlar. Ancak topluluğa uyum süreci ile Türkiye tarımı şu yeni sorunlarla karşı karşıya kalabilecektir.

• “Ortaklık çerçevesinde uyum” AB’nin tarım fonlarını kapsamadığından, topluluktan mali kaynak, bu aşamada sağlanmayacaktır.

• Bu durum, ekolojik avantajlarımızla bağlantılı kimi ürünler dışında, AB ile yarışma gücümüzü olumsuz etkileyecektir.

• Var olan koşullarda uyum, mevcut üyelerin çıkarlarını gözetilen kararları benimsemek anlamına gelecektir.

• GATT’la bağlantılı biçimde desteklerin kalkması, üretici kitlesi üzerinde olumsuzluk yaratacaktır.

• Hayvancılık açısından yarışma koşulları ağırlaşacaktır.

• Tahıl ve baklagil ürünlerinin bir kısmının süreçten olumsuz etkilenmesi beklenmektedir.

• Türkiye- AB tarım yapılarının farklılığı, Türkiye işletmelerinin yarışabilme gücünü olumsuz etkileyecek, bir kısım üreticinin sektörden kopma eğilimini hızlandıracaktır.

• Uyum süreci, tarıma dayalı sanayicileri ve tarım ürünü ticareti yapanları da olumsuz etkileyecektir. (Tarım Komisyonu Raporu, 1998: 41-42)

1.14.5. GÖÇ SORUNU

Türkiye’de göçün temelinde; itici, iletici ve çekici güçlerin etkisinin olduğu görülmektedir. İtici etmenler, genellikle, nüfusu köyden ve tarımdan köy dışına iten etmenlerdir.

Bugün, nüfusun köylerde yaşamakta olan % 44.6’sının büyük bir çoğunluğu geçimini tarımdan sağlamaktadır. (Keleş, 1996: 47) Dolayısıyla, tarım kesimindeki ekonomik koşullarda yer alan değişmelerin bu kitlenin yer değiştirme kararlarına önemli etkileri vardır. Ülkemizde, tarım kesimine egemen bulunan koşullarda, özellikle son kırk yılda büyük değişmeler olmuş, bu değişmeler köylüyü tarımın dışına itmiştir. Tarımda verim düşüklüğü, tarımsal gelirin azlığı, gelir ve toprak iyeliğinin dengesiz dağılımı, tarım topraklarının parçalanması ve tarımda makinalaşma göçü kente yönelten itici etmenler olmuştur.

İletici etmenlerle kastedilen, köyünden kopan nüfusu kentlere taşıyan ulaşım ve iletişim olanaklarındaki gelişmelerdir.

Çekici güçler ise, köyünden ayrılan ya da ayrılmaya hazır bulunanları kentlere doğru çeken ekonomik ve toplumsal etmenlerdir. Çekicilik yaratan etmenler arasında, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve eğitim seviyesinin yükselmesi sonucu kırsal cazibesini yitirmesi ile kent yaşamının bir statü olarak kabul görmesi gibi psikolojik faktörler sayılabilir. Bunların dışında kentsel alanda yoğunlaşan işleyimleşmeler ve iş alanlarında ortaya çıkan çeşitlilik nedeniyle iş umuduyla göç eğilimini de ekleyebiliriz. (Keleş, 1996: 47-50)

1.14.6. TURİZM

Dünya da en hızlı gelişen sektörlerden biri olan turizm, dünya ticaretinde giderek önemli bir yer işgal etmektedir. Bu hızlı gelişmenin temelinde, yükselen refah düzeyine paralel olarak insanların seyahate ayrıla bilen geliri, gelişen ulaşım olanaklarının artması, ileri sanayi toplumlarında ücretli izin sürelerinin uzaması, yeni ülkeleri ve kültürleri tanıma, yüksek yoğunluklu kentsel alanlardan kaçma, doğayla bütünleşme ve iş hayatının yarattığı gerilimlerden kurtulma özlemlerinin güçlenmesi yatmaktadır.

Ekonomik, sosyal, kültürel ve doğal çevre ile sürekli etkileşim içerisinde çok yönlü bir faaliyet alanı olan turizm, ulaşım, konaklama, yeme, içme, eğlence, alışveriş ve seyahat organizasyonu gibi hizmetlerin tümünü içeren bir sektördür.

Döviz ve istihdam yaratıcı özellikleriyle turizm, küresel, bölgesel, ulusal ve yerel ekonomilere çok yönlü katkılar sağlamakta; doğrudan ve dolaylı olarak milli gelir, istihdam, sermaye yatırımı ve vergi gelirlerine katkı sağlamaktadır.

2000 yılında dünya da ki turist sayısı 1990'lı yıllara göre %7.3 oranında artarak 697.6 milyona, uluslar arası turizm geliri de % 4.6 artarak 477.3 milyar dolara ulaşmıştır. Dünya Turizm Örgütü'nün (WTO) tahminleri çerçevesinde; 2020 yılında seyahat edebilir kişilerin yaklaşık 2 trilyon dolarlık bir harcama kapasitesine sahip olacakları varsayımından hareketle, insanlık refahının yıllık %3 oranında artış göstereceği hesaplanmaktadır. Bu verilere rağmen, küresel boyutlarda düşünüldüğünde turizm sektörünün, daha da büyük potansiyele sahip, ancak halen gelişme çağında olan bir endüstriyel sektör olduğu, çevresel etkilere de son derece duyarlı olduğu bilinmektedir.

Özellikle iletişim ve bilgi teknolojilerinde görülen hızlı gelişme tüketicinin ürün ve ürün ile ilgili bilgileri yorumlayış biçimini de farklılaştırmaktadır.

Dünya da gelişmekte olan yeni trendler çerçevesinde; turizm pazarlarında tanınmış olan destinasyonların yanı sıra yeni destinasyonlar, kültürel ve kentsel turizme alternatif, golf, sağlık ve termal, yayla, inanç, mağara, rafting, trekking, botanik, av turizm gibi turizm türleri gelişmektedir.

Bu yönde gelişmeler turizmin sektörel gelişme politikalarını, kesinlikle koruma – kullanma dengesini gözeterek çevreyi kollayıcı, koruyucu ve geliştirici yönde geliştirmeye zorlamakta ve yöneltmektedir. (Türkiye, 2001: 16)

I.14.7. AVRUPA BİRLİĞİ TURİZM POLİTİKALARI VE TÜRKİYE

Dünya Turizm Örgütü (WTO) uzmanlarının öngörülerine göre 2000'den sonra uluslar arası turizm hareketinin merkezi Avrupa'dan Asya / Pasifik bölgesine kayacaktır.

Bu durum, uluslar arası alanda yaşanan genel trende de uygun bir tespittir. Bu öngörülerin gerçekleşmesi dünya turizmini, bu arada Türkiye'yi de etkileyecektir. Dünya turizm hareketinin merkezi Avrupa'dan Asya / Pasifik'e kayması hiç kuşkusuz tek başına coğrafi bir olay olmayacaktır. Yaşanmaya başlayan bu gelişme devam eder ve öngörüler doğru çıkarsa, dünya ekonomisinin bütününde olduğu gibi uluslar arası turizm pazarında da ciddi değişiklikler olacaktır.

Dünya turizm hareketlerinde meydana gelen bu değişimler özellikle Avrupa'ya yakından ilgilendirmektedir. Çünkü kıta Avrupa sınırsız anda dünya turizm hareketlerinin merkezi ve dünyanın en büyük ikinci ekonomik bölgesidir. Ayrıca küreselleşme ile

bölgeselleşme ikilemi sürecinde hala çok önemli bir kıtadır. Bu önemi noktasında dünya da insan haklarından, siyasi dengelerin kurulmasına, ekonomide yeni yapılanmalardan bilim ve teknolojiye kadar bir çok alanda kendisini göstermektedir.

Avrupa Birliği her ne kadar kendi içinde ortak bir turizm politikası oluşturamamış olsa da tüm bu gelişmeleri dikkatle izlemesinin temel nedeni, Birlik içinde 9 milyon kişiyi turizm sektörünün istihdam etmesinden kaynaklanmaktadır. Bu sayı Avrupa Birliği toplam istihdamının yaklaşık %6'sını oluşturmaktadır. Türkiye'de bu sayı yalnızca bir turizm ülkesi sayılmasına rağmen %1 kişi olarak gerçekleşmektedir. (TÜRSAB Yeşil Kitap, 1997: 12)

Bu iş gücünün önemli bir bölümünü kadınlar teşkil etmektedir. Kadınların turizm sektörünün de istihdam payı ülkeden ülkeye farklılık göstererek %45 ile %65 arasında değişmektedir.

Turizm sektöründe kadınlara diğer sektörlere oranla daha fazla iş yeri sağlanması, kadınların toplumsal pozisyonlarının güçlendirilmesine de katkıda bulunmaktadır. Aynı şekilde, iş yerlerinin ağırlıklı olarak gençlere yönelmesiyle, işsizlikten en fazla etkilenen bu kesime iş olanakları sağlanmaktadır.

Çevre düzeni ve dokusu yıpranmış bir doğa ile kültürel mirası tahrip edilmiş bir bölgenin turistik destinasyon olarak değer kaybedeceği düşüncesiyle; Birlik üyesi bulunan veya aday süresinde olan ülkelere, çevre, ulaştırma, tüketici hakları, vergi, sosyal politikalar, alanlarında düzenlemeler ve sürdürülebilir turizm, turist güvenliği, hizmet kalitesi, bölgesel gelişmeye ve istihdama katkı gibi standart ve ilkeleri politika ve mevzuatına yansıtmaktadır.

Bu çerçevede çevrenin korunması ile bağlantılı olarak turizm için üç tip aksiyon görülmektedir. Birinci olarak, özellikle kıyılarda ve dağlık bölgelerde kitle turizminin geliştirilmesi ve düzenlenmesi öngörülmektedir. İkincisi, diğer bölgelerde turistik gelişmenin devamlılığının sağlanmasını amaçlayan aksiyon tipidir. Üçüncü olarak, turistlerin çevreye karşı duyarlılığının geliştirilmesi öngörülmektedir. (TÜRSAB Yeşil Kitap, 1997: 4-13)

I.14.8. AB KÜLTÜR POLİTİKASI

Avrupa kültürel mirasını korumaya yönelik RAPHAEL programı çerçevesinde 1994 yılında 7,915 milyon ECU harcanmıştır. Bunun yanı sıra AB konseyi her yıl bir AB kentini "Avrupa Kültür Başkenti" ilan etmektedir. Bu uygulama sadece AB ülkelerini kapsamaktadır. AB konseyi ayrıca her yıl bir Avrupa kentinde "Avrupa Kültür Ayı" etkinlikleri düzenlemektedir. Bütçesi genelde 100 Bin ECU ile kısıtlı olan bu etkinliği AB üyesi olmayan ülkelerdeki kentlerde dahil edilmektedir. Örneğin 1995 yılında bu etkinlikler Lefkoşe'nin Kıbrıs Rum kesiminde gerçekleştirilmiştir.

Tarımsal Politika Kapsamında Turizmi Etkileyen İnisiyatifler: AB'nin; 1992 yılında sunulan Ortak Tarım Politikasının reformu kapsamında yer alan çiftliklerin yeniden yapılanması ve tarımsal gelirin çeşitlendirilmesi içinde agro-turizme yönelik faaliyetlerde yer almaktadır. Bu faaliyetler, çiftlik ürünlerinin pazarlanması, organik ve biyolojik üretimin turistler için cazip hale getirilmesi ve kırsal alanda toprak kullanımında boş zaman faaliyetlerinin dikkate alınması amaçlanmaktadır. 1988 yılından bu yana Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu çerçevesinde 145,5 milyon ECU'nün bir kısmı bu tür faaliyetler için harcanmıştır.

Avrupa Birliği'nin yıllık bütçesinin yaklaşık yarısı tarım politikası çerçevesinde oluşturulan fonlara aktarılmaktadır. Birliğe Macaristan, Polonya ve Çek Cumhuriyeti gibi geniş tarım sektörlerine sahip ülkelerinde dahil olmasıyla bu fonlar ödenemez duruma gelecektir. Bu nedenle, AB'nin genişleme sürecindeki hedefi tarımsal alandaki istihdamın daraltılması ve bu alanda çalışanların başka sektörlerle kaydırılması öngörülmektedir. Bu çerçevede turizm sektörü alternatif olarak en elverişli sektör olarak değerlendirilmektedir.(TÜRSAB Yeşil Kitap, 1997: 57)

Bu durum Türkiye gibi Birliğe tam üye olmak isteyen bir ülke açısından dikkate değer bulunmalıdır. Avrupa ölçeğinde yaşanan bu süreçler Türkiye'yi de yakından ilgilendirmektedir.Çünkü Türkiye turizmde "incoming" ci bir ülkedir ve "incoming"* pazarının yarısından fazlası Avrupa kaynaklıdır. Türkiye bu gelişmelere ek olarak aynı zamanda AB'ye tam üye olmayı kendine hedef olarak koymuş bir ülkedir.Bu ikinci nedende dikkate alındığında Türkiye ile AB alanındaki ilişkilerin özel konumu ortaya çıkıyor.

Dünya ve Avrupa ölçeğinde bu gelişmelere paralel olarak turizm, Türkiye'de giderek etkinliğini ve ekonominin içindeki ulusal payını giderek artırmaktadır. Bugün Türkiye ekonomisinin dış ekonomik denge sorunlarının açılmasında turizm etkin bir rol oynamaktadır. Son ekonomik kriz sürecinde Türkiye'nin dünya pazarındaki en rekabetçi ürünü turizm olmuştur.

* incoming: Yurt dışından ülkeye yapılan turlardır. Son yıllarda uluslar arası turizm hareketlerinde kitle turizminin ağırlıklı olarak kendini hissettirmesi organize turların gelişmesine katkıda bulunmuş, paket turlar tercih edilmeye başlanmıştır. Türkiye'ye yönelik turizm hareketlerinin % 86 lık bölümü seyahat acenteleri ile gerçekleşmektedir. Yurt dışındaki tur operatörleriyle yapılan anlaşmalar sonucu acentalar karşılayıcı (incoming) olarak çalışmaktadır. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Prof. Dr. Orhan İçöz, Seyahat Acentacılığı Tur Operatörlüğü Yönetimi, 1998: 151

1983-2000 yılları arasında turizm sektöründen toplam 65,4 milyar dolar gelir elde edilmiştir. Bu rakama, 2001 yılı gelirlerini de eklediğimizde 75 milyar dolara yakın bir değere ulaşılmaktadır.

Turizm Bakanlığı'nın tahminlerine göre 2005 yılında 18 milyon turist, 16 milyar dolar turizm geliri; 2010 yılında 30 milyon turist, 25 milyar dolar turizm geliri sağlanması beklenmektedir. Dünya Turizm Örgütü'nün Akdeniz Bölgesine gelen turist sayılarına ilişkin tahminlerinde (1995-2020) bölgede ortalama artış hızı % 2,99 Türkiye'nin artış hızı %5,50 olarak hesaplanmıştır. (Türkiye, 2001: 3)

Büyük bir potansiyele sahip olan küresel seyahat ticareti ile etkinliği tartışmasız kabul edilen küresel seyahat hareketlerinin stratejileri açısından bakıldığında, Türkiye'nin sahip olduğu zengin kaynakların yanı sıra, tarihi, kültürel ve sosyal değerleri bakımından en şanslı ülkeler içerisinde rahatlıkla yer alabileceği görülmektedir. Turizm gelirlerinin ihracat gelirlerine oranı 2000 yılı verilerine göre % 27,8, GSMH içindeki payı % 3,8'dir. Turizm gelir- gider dengesi ise 5,9 milyar dolardır (Türkiye, 2001: 55-56). Turizm sektörü ekonomik çarpanı da dikkate alındığında Türkiye'nin ödemeler dengesine pozitif yönde katkıları bunun yanında istihdama olumlu yönde etkileriyle önemli ve dinamik bir sektör olduğu anlaşılmaktadır.

Dünya daki turizm hareketlerinde ülkemizin maksimum yararı sağlanması, turizm talebine sunduğu "destinasyonlarda" uluslar arası altyapı, üst yapı hizmet standartlarına ulaşmak ile mümkün olacaktır. Bunun için de turizm yerleşim merkezlerinde turizm kaynaklarının ve değerlerinin en yüksek düzeyde korunması ve geliştirilmesini sağlayacak, yöresel, bölgesel teknik altyapının oluşturulması gerekmektedir.

Bütün bunların yanında Türkiye’de turizmin çeşitlendirilmesi ve 12 aya yaygınlaştırılması planlanmalıdır. Bu planlama kapsamında :

Kış sporları merkezleri, sağlık ve termal turizmi, yaylaların doğal güzellikleri, etnolojik ve diğer çekicilik yaratan özellikleri ile eko turizme yönelik sundukları çok çeşitli olanakları ile koruma- kollama dengesi içerisinde değerlendirilmelidir.

Ayrıca; inanç turizmi, yat turizmi, dağ, doğa yürüyüşü (trekking), akarsu turizmi (rafting), atlı doğa yürüyüşü, antik kentler ve tarihi çekim merkezleri, mağara turizmi , sportif olta balıkçılığı, kuş gözlemciliği, botanik (bitki incelemesi), av turizm gibi bütün bölgesel ve yerel değerler alternatif turizm türleri olarak turizm türleri olarak turizm pazarına sunulmalıdır.

1.14.9. TÜRKİYE DE YERELLESME

Yerel; batıda şehir devletleri döneminden beri bir iktidar ölçeği olabilmiş iken, Osmanlı döneminde ve Türkiye dahil hiçbir zaman tam bir güç merkezi durumuna gelememiştir.

1980’li yılların yeni tip yerelleşme süreci Türkiye pratiğine hızlı bir şekilde girmiştir. Türkiye merkezi-yerel iş bölümü sorununu, 1970’li yıllara kadar kapitalizm-öncesi unsurların tasfiyesi ya da bunların boyunduruk altına alınması ekseninde yaşarken; 1970’li yıllardan sonra ulus-aşırı sermayeye karşı ulusal çıkar ekseninde yaşamaya başlamıştır. Yerel yönetimlerin özerkliği uzun yıllar genel olarak feodal, imparatorlukçu, hilafetçi toplumsal kesimlerin gücüne ve etki alanına göre belirlenmiştir. 1980’lerden başlayarak ise, küreselleşme sürecine koşut olarak ulus-aşırı sermayenin çıkarları ile ulusal

çıklarlar dengesine göre belirlenmektedir. Çok aktörlü yönetim modeli, yerel karar tekeli yerel karar mekanizmasında genel olarak sermayeye ve özel olarak ulus-aşırı sermayeye yer açmakla sonuçlanacak bir modeldir. Toplumsal örgütlenme düzeyinin tüm sınıf kesimlerinde aynı olmadığı; meslek odaları gibi örgütlenmelerin piyasa ilişkileri tarafından homojenliklerini yitirdiği; sendika gibi sınıf örgütlerinin ise esnek üretim teknolojisi karşısında eritildiği günümüz toplumlarında modelin başka türlü sonuç vermesi olanak dışıdır. Yeni yerelleşme, yalnızca yerli sermayeyi doğrudan yönetici sınıfa dönüştürmekle kalmamakta, yabancı unsurları kamu gücünün meşru üyeleri haline getirmektedir. (Güler, 1998: 196)

Özellikle 1980 de hızlanan dönüşüm süreciyle birlikte yerel; kolektif tüketimin mekanları olmaktan çıkıp, daha yarışmacı bir özellik kazanarak uluslar arası sermayenin yatırım odağı haline geldiler. Bu durum kentlerde stratejik olarak çalışan sınıfları desteklemeye yönelik alanlardan çekilmesini ve sermayeyi desteklemeye yönelik alanlara öncelik verilmesini getirdi.

Söz konusu politikalar büyük sermayeyi kentsel gelişmelerden doğan değerlerden pay almaya iterken önceki dönemde, kentsel tüketim alanlarından ve kentsel rantlardan pay alan küçük üretici kentliler, dönüşüm süreci sonucunda devre dışı kalmaya başladılar.

Bu dönemde uluslar arası sermaye ile işbirliği yapan Denizli ve Gaziantep gibi kentler ile turizm kentleri ön plana çıkmaya başladı. Karşıt olarak tarım sektörü ise gerileme gösterdi. Yerel yönetimler de bu değişim ile birlikte işlevsel olarak önemli dönüşümler yaşadılar. Yerel yönetimler refah devleti döneminde kolektif tüketim araçlarını sağlamakla görevli birimler olarak karşımıza çıkarken, küreselleşme sürecinde

yerelleşme önemli bir olgu olarak ortaya sürülürken yeni yerel yönetimler daha çok sermayeyi ve onun taleplerini desteklemeye yönelmişlerdir. (Güler, 1998: 259)

1.14.10. TÜRKİYE'DE KENTLER ÜZERİNDE DIŞSAL SÜREÇLERİN OLASI ETKİLERİ

Türkiye kentlerinde mekansal düzenin farklılaşmasına etki eden dışsal süreçlerin başında küreselleşme'nin geldiği söylenebilir.

Türkiye'nin dış dünya ile olan ilişkilerini artırma ve Avrupa'ya eklemleme çabaları olmasına karşın, bu eklemlemeyi sağlayacak kentsel yapı ve yerleşme sistemini dünyaya bağlayan ulaşım ve iletişim sistemlerine tam anlamıyla hazır değildir. Bu durum sağlıklı bir eklemleme sürecini geliştirme yerine olumsuz etkiler yaratabilecektir. (Eraydın, 1996: 83)

Türkiye küreselleşme sürecinde dış rekabet gücü oluşturmaya çalışırken, bu konuda kaynakları ve konumsal avantajları bulunan bölgeler öne çıkacak, bu bölgelerdeki yerel kaynaklarını ve birikimlerini iyi değerlendiren kentler bu süreçten kazançlı çıkabilecek iken hem bölge içinde hem de bölgeler arasında kaynak ve birikimi yeterli olmayan yöre ve kentler bu durumdan etkilenecek ve zaten var olan dengesizlikler daha da keskinleşebilecektir.

Türkiye'de son dönemde doğudan batıya ve kentlerin kendi kırsalından aldığı nüfus göçü hareketinin yanı sıra kıyılarda ve kıyılarda başta turizm ve ticaret olmak üzere yaşanan bu gelişmeler bölgeler ve kentler

arasındaki eşitsiz büyümeleri artıracaktır. Dolayısıyla kaynakları ve birikimi artan bu yörelerin dış dünya ile ilişki kurma kapasitesi giderek artacağından mekansal farklılıklarda büyüyecektir.

Yerelleşme süreci ile birlikte merkezi yönetimden yerinden yönetime geçiş süreci başlamıştır. Ancak yerelleşme ve yerinden yönetim sürecine eklemlendirilmeye çalışılan sivil toplumculuğun oluşması ve yönetime tam katılımın sağlanması konusunda toplumun ne ölçüde hazır olduğu bugün için tartışmalıdır.

Türkiye kentleri üzerinde etki yaratabilecek bir başka dışsal süreçte sanayileşme olabilir.

Özellikle ülkedeki belli metropol kentler dışında son on yılda yerel sermaye ve yerel emeği kullanan yerel güçlerin oluşturduğu sanayileşen kent sayısı oldukça azdır. Avrupa ile bütünleşmeye çalışan Türkiye rekabet konusunda büyük sıkıntıya düşebilecektir. Çünkü Türkiye'nin rekabet yapısına bakıldığında, rekabet gücü yüksek olan sektör sayısı oldukça sınırlı, hatta tekstil dışında bu yarışma ortamına ayak uydurabilecek sektör neredeyse yok gibidir. Bu durumda yalnızca tekstil alanında üretim gücü bulunan kentler küresel yeni organizasyonda yarışabileceklerdir. Sanayinin bugünkü sahip olduğu teknoloji birikimi ve yapısı dünya ve Avrupa ile bütünleşme sürecinde yetersiz kalacağından özellikle büyük istihdam kaynağı yaratan orta ve küçük ölçekli işletmeler bu rekabet ortamına uyum gösteremeyeceklerdir. Bu durum Türkiye açısından önemli bir sorun olarak gözükmektedir.

Türkiye büyük nüfusu ve tüketim hacmi ile merkez ülkeler için önemli bir pazar çekiciliğine sahiptir. Küreselleşme süreci yabancı sermayenin serbest dolaşımını da koşullandırdığından, bir yandan yatırımlar ve istihdam üzerinde olumlu etkileri

görülebilecek iken diğer yandan tüketimdeki artış yerel sermayenin oluşumu ve adil dağılım dengesini olumsuz yönde etkileyebilecektir.

1.14.11.TÜRKİYE DE 1980 SONRASI KENTLESME SÜREÇLERİNDE DEĞİŞMELER

Türkiye'nin 1980 sonrasında kentleşme süreçlerinde yaşadığı değişimleri Tekeli, küçük sermayenin kentinden büyük sermayenin kentine geçiş olarak nitelendirmiştir. Küçük ve büyük sermaye kentleşmenin ilk evrelerinde kurulmuş olan uzlaşmaların 1980'li yıllarda yıkıldığını dikkate aldığımızda bu tanımlama büyük sermaye kesimlerinin kente artan ilgisini ortaya koyması anlamında yerinde bir tanımlamadır.

1980 öncesinde esas olarak küçük sermayenin itici gücü sayesinde gelişen kentler birbirine eklenen halkalar şeklinde büyürken 1980 sonrasında tümüyle farklı dinamiklerin devreye girmesiyle, sıçramalı gelişme olarak adlandırılabilir bir büyüme tarzı eskisinin yerini almıştır.

Bu dönemde ortaya çıkan değişimlerden birisi konut edinme biçimiyle ilgilidir. 1980 krizine orta sınıfların temel konut edinme tarzı olarak yap-satçılığın; kooperatifler ve yeni sermaye kesimlerinin eline geçmesi küçük sermayenin çaresizliğini göstermektedir. Buna gerekçe olarak 24 Ocak 1980 sonrasında talebin daraltılması ve toplu konut furçasının başlamasıyla beraber arsa piyasalarında spekülasyon karlarının oluşması sonucunda toprak rantlarının önemli bir bölümü arsa sahiplerine ve toprak mülkiyetini ele geçirmek isteyen yeni sermaye kesimlerinin toprak rantlarına el koyması gösterilebilir.

Böylece arsa piyasasının yarattığı baskılarla baş edemeyen ve toprak rantlarının önemli bir bölümünü kaptıran küçük sermaye kendini var eden dinamizmin yok olmasına yol açan stratejileri benimsemek durumunda kalmıştır.

Kent ile sınıflar arasında tıkanma biçiminde tanımlanabilecek dönüşümlerden biri de tümüyle mekansal diyebileceğimiz nedenlerden kaynaklanmaktadır. 1980 öncesi dönemde orta ve üst gelir gruplarının yaşadığı mekanlar, büyük ölçüde yap-sat eliyle yapılmış konutlar olup, konutun değil de çevrenin prestiji konumu dolayısıyla birbirinden ayırt edilmekteydi oysa 1980 sonrası dönemde toplum içindeki farklılaşma dinamiklerinin hızlanmasıyla birlikte orta ve üst gelir grupları arasında bariz bir ayrışma yaşanmış ve bu kesimlerin kent içindeki yaşama mekanları hızla birbirinden ayrılmıştır.

Kentsel toprakların ve bu alanlardaki işleyişmenin yönünü değiştiren ve kent sınıflarını da etkileyen bir başka dönüşüm de 1980 sonrası kent dışındaki arazilerin kooperatiflere benzer şekilde büyük şirketler eliyle topluca imara açılmasıdır. Kent dışındaki imarsız ucuz arsaları elde eden büyük şirketler, arsayı imara açma rantı sayesinde büyük karlar elde etmişlerdir.

1980 sonrası dönemin en temel özellikleri arasında sayılması gereken unsurlardan biri de kıyı alanlarındaki hızlı gelişmeler sonucu ortaya çıkan ve kıyı kentlerini etkileyen farklılaşmalardır. Bu dönemde kıyı alanları büyük ölçekli turizm tesisleri ve ikinci konut olarak anılan yazlık sitelerin de istilasına uğramıştır. Büyük ölçüde kooperatifler eliyle gerçekleştirilen bu gelişme, üst ve orta gelir grupları için özellikle 1980'li yılların ikinci yarısında önemli bir yatırım alanı olmuştur. Burada vurgulanması gereken önemli bir nokta ise kıyı alanlarındaki yazlık sitelerin yapımı devlet eliyle de

yoğun bir şekilde desteklenmiş ve 1984-89 döneminde Toplu Konut Fonu kaynaklarının üçte biri kıyı bölgelerindeki ikinci konutların finansmanına ayrılmıştır. Devlet destekli bu uygulamalar sonucu 1980 sonrası kentler ve kentsel topraklar , kentsel rantlardan pay alma kavgasının bir aracı haline gelmişlerdir. (Işık-Pınarcıoğlu, 2001: 128-133)

Türkiye de yaşanan bu dönüşümlerin, İçel ili Anamur yerelinde de yaşanması olayın doğasına uygundur. Ancak, Anamur özelinde yaşanacak bu dönüşümün, kenti bugünden başlayarak gelecekte nerelere taşıyacağı, değişimin olumlumu ya da olumsuz mu sonuçlanacağı üzerinde kestirimlerde bulunabilmek için yerele özgü bütün değerlerin öncelikle tanımlanması gerekiyor.

İKİNCİ BÖLÜM

ANAMUR' UN SOSYO – EKONOMİK TEMEL ÖZELLİKLERİ

II.1. İÇEL

II.1.1. TARİHÇE

Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden olduğu halde bugünkü Mersin, Türkiye'nin en yeni şehirlerinden birisidir. Eski Yunanlılar ve Romalıların Kilikya adını vermiş oldukları bölge Anadolu'nun takriben Adana ve İçel illerini içine almaktadır. Kuzey ve batısı Toros dağları, güneyi Akdeniz'le çevrili bu bölge Romalılar tarafından Campepestris ve Aspera (ova ve engebe) olarak iki bölgeye ayrılmıştır.

Mersin'e ilk yerleşenler, yakın dağlık bölgelerden gelen aşiretlerle civar kasabalardan gelenlerdir. 1832 Yılında Osmanlı kuvvetlerini Akka'da yendikten sonra Anadolu ya yürüyerek Mersin ve havalisini işgal eden İbrahim Paşa Anadolu içlerine kadar ilerlemiş ve ordusunun beslenmesi, gerisinin emniyeti için Mısır ve Suriye'den ziraat işlerini bilen insanları buraya getirmiştir. Mersin'e asıl yerleşme 1860 yıllarından sonra olmuştur. 1860'larda başlayan Amerikan iç savaşı, büyük bir pamuk alıcısı, işleyicisi olan İngiltere'yi yeni pamuk alanları aramaya sevk etmiş, İngilizlerden sonra Fransız'lar ve Alman'lar da bölgede pamuk üretimine el atmışlardır. Bölgenin pamuk üretimine elverişli olması ve üretilen pamuğun Mersin iskelesinden sevk ediliyor olması yeni iş alanları açmıştır. Süveyş kanalının 1860'lı yıllarda inşasında ihtiyaç duyulan kereste Mersinin kuzeyinde Toros ormanlarından elde edilerek Mersin iskelesinden sevk edilmiştir. Bu yeni iş alanları Mersine göçü hızlandırmıştır. Adana -Mersin demiryolunun işletmeye açılması ve Bağdat hattına bağlanması da Mersine yerleşmeyi cazip kılan nedenlerdendir.

Mersin 1982'lere kadar anılan tarihi geçmişi içersinde oluşan toplumsal ve kültürel dokusunu tipik bir Akdeniz kültürü yapısında sürdürme gelmiştir. Ancak 1980' lerde Türkiye'de yaşanan ekonomik, sosyal, toplumsal, siyasal ve kültürel değişimlerden en çok etkilenen kentlerden biri olmuştur. Özellikle Güneydoğu Anadolu başta olmak üzere, Doğu Anadolu ve İç Anadolu'dan aldığı göçler sonucu kentin, toplumsal ve kültürel yapısı farklı toplumsal özellikleri olan sosyal katmanların ve sınıfsal çelişkilerin yoğunlaştığı tabakalaşma ve çok kültürlülüğü içeren bir kent durumuna gelmiştir.

Bu durum İçel ilinin bir ilçesi ve araştırmaya konu olan Anamur'da İçel'de yaşanan dönüşümlerle aynılık içermemektedir. Aşağıda tanımlayacak olan yerele ilişkin verilerden de anlaşılacağı üzere gerek tarım ve turizm, gerekse göçün yarattığı özellikler açısından farklı özellikler taşımaktadır.

II.1.2. COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

Mersin şehri, Çukurova'nın batısında, doğuda Deli çay, batıda Çiftlik Köyü yol ayrımı, kuzeyde Çavuşlu ve güneyde Akdeniz'le çevrili dar bir şerit halinde kıyı boyunca uzanan, alüvyal bir arazi üzerinde kurulu 34° 38' 00 doğu boylamı ve 34° 47' 30 kuzey enlemleri arasında bulunan bir kenttir. Mersin Merkez ilçe 1772 km olup, diğer ilçelerin yüzölçümleri. Tarsus 2024, Çamlıyayla 675, Silifke 2666, Mut 2554, Erdemli 2078, Aydıncık 410, Bozyazı 625, Anamur ise 1380 km. dir.

II.1.3. ARAZİ YAPISI

İlin kuzeyi, kuzeydoğu- güneybatı istikametinde boydan boya uzanan orta Toros silsilesi ile çevrilidir. Bolkar dağı, Elma dağı, Büyük Eğri dağı, Kızıldağ bu silsile üzerindeki yüksek tepeleri oluşturur.

Akdeniz, Mersin kıyılarında, büyük bir kavis çizerek Mersin körfezini vücuda getirir. Taşucu ve Anamur körfezleri, ilin batı kesiminde ikinci derece önem taşıyan körfezleridir.

Yenice ve Tarsus ovaları ile Mersin'i çevreleyen üçgen şeklindeki alüvyal arazi, ilin en geniş düzlükleridir. Mersin'den batıya doğru uzanan kıyı şeridi Erdemli'den başlayarak Anamur'a kadar uzanarak yer yer geniş düzlükler halini alarak karşımıza ova şeklinde çıkmaktadır.

İL.1.4. İKLİM

İçel'in kıyı kesiminde tipik Akdeniz iklimi hakimdir. Yazları kurak ve sıcak, kışlar ılık ve yağışlıdır. Son 5 yılın ortalamasına göre yıllık yağış 654.0 kg/m dir. Sahilden iç kesimlere doğru yükseldikçe iklim değişmekte, yazlar serin, kışlar ise soğuk ve kar yağışlı geçmektedir.

İL.1.5. BİTKİ ÖRTÜSÜ

Torosların eteklerine kadar uzanan kıyı kesimlerinde tabii bitki örtüsü makidir. Yer yer çam ormanlarına da rastlanır. Toroslar ise zengin ormanlarla kaplıdır. Ormanları çam, ladin, köknar gibi ağaç türleri oluşturur.

İL.1.6. İLİN DOĞAL BAĞLANTILARI

İlin doğusunda Gülek boğazı batısında Sertavul geçidi, kıyıları İç Anadolu'ya, kıyı şeridi boyunca ise Anamur son ilçe olarak Antalya'ya bağlayan önemli geçitlerdir.

II.1.7. EKONOMİK ÖZELLİKLER

İçel, kent olarak gelişme ve var olma nedeni olan, verimli arazi yapısı, iklimi ve kıyı şehri olarak deniz yolu avantajını iyi değerlendirerek özellikle İçel limanının hizmete girdiği 1962 yılından itibaren hızlı bir gelişme göstermiş ve çok geniş bir hinterlandın dağıtım merkezi haline gelmiştir. İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin ithalatının hemen hemen tamamını, ihracatının ise çok büyük kısmı İçel limanından yapılmaktadır.

İçel, Türkiye'nin en önemli tarım ürünleri deposu durumundadır. Bu nedenle İçel'den yapılan ihracatta başta narenciye olmak üzere her tür sebze-meyve ile bakliyat ihracatı önemli bir yer tutmaktadır. Tarım ürünleri yanında başta cam ve cam mamulleri, kimya sanayi ürünleri ihracatın diğer önemli kalemlerini oluşturmaktadır. Bu özellikler kentin ekonomik çeşitlilik ve canlılığının yanında istihdama da önemli katkılarda bulunmaktadır.

Sahip olduğu tarım, sanayi ve ticaret potansiyeli ile ülke ekonomisinde önemli bir yeri bulunan İçel, turizm alanında aynı gelişmeyi gösterememiştir. Halbuki bir yandan sahip olduğu doğal ve iklim özellikleri bir yanda da kara, deniz ve hava bağlantıları bakımından İçel, Türkiye'nin turizme en elverişli bölgelerinden birisi olup özellikle orta doğu ülkelerinin turizm talebine konu olabilecek konuma ve şartlara sahip bulunmaktadır. (Ekonomik Rapor, 1997: 1-10)

II.2. ANAMUR

II.2.1. TARİHÇE

Anamur adı Namur kelimesinden gelmektedir. Bu kelime zaman içerisinde değişerek Namurium, Anamurium ve nihayet Anamur olmuştur.

Anamurium kelimesi Latince “Anem” (burun) “Qurium” (rüzgar) kelimelerinin birleşmesi sonucunda “Rüzgarlı Burun” anlamına gelmektedir.

Anamur ilk çağlarda Kilikya bölgesi içinde yer almış bir liman kentidir. Tarih boyunca Kilikya bölgesinde Luwiler, Arzavallılar, Kilikyalılar, Kueler, Kizuwatnalılar, Selefkozlar, Romalılar, Bizanslılar, Araplar, Türk Devletlerinden Oğuzlar, Selçuklular ve Osmanlılar yaşamıştır. Selçuklu hükümdarı Alaaddin Keykubat'ın ünlü komutanlarından Mübarezeddin Ertokuş Bey 1228 yılında Anamur'u alarak Selçuklu Devleti'ne dahil etmiştir. Anamur Selçuklulardan sonra Karamanoğulları'nın eline geçmiş 1859 yılında Osmanlı idari teşkilatında Müdürlük ve 1869 yılında Kaymakamlık olmuştur.

II.2.2. KENTİN DOĞAL YAPISI

İçel iline bağlı olan Anamur doğusunda İçel'in Gülnar, kuzeyinde Karaman'ın , Ermenek batısında Antalya'nın Gazipaşa ilçeleri güneyinde ise Akdeniz bulunmaktadır.

Türkiye'nin en güney noktalarından biri olan Anamur'un 5-6 km güneyinde 36. Kuzey paraleli geçmektedir.

Denizden yüksekliği 20-30 m, denize uzaklığı 2 km olan kentin uzunluğu 175 km eni ise 90 km kadar olan arazi üzerine kurulmuştur. Yüzölçümü 2005 km² dir. Deniz ile kent arasında kalan düzlüğe Çorak Ovası denilmektedir. Bu ova, batıda Sultan Suyu ile doğuda Kocaçay'ın (Dragon) getirmiş olduğu alüvyonlardan oluşmuştur. Ovanın toprağının üstü 20-30 cm kalınlığında killi, tınlı, kahverengi; altı ise kalker oranı fazla olan topraklardan oluştuğu için çok verimlidir.

İlçenin batısında Yalçın Dağı ve Karagedik Dağı, kuzeyinde Haydar Dağı, Doğusunda ise Azıtepe bulunmakta olup paleozoik rekristalize kalkerden oluşmuşlardır. Orta Toros dağlarının Akdeniz'e inen kolları kent topraklarından geçmektedir.

Bu dağlar ve tepeler arasındaki dalgalı arazi siyahımsı renkteki şistlerden, ova kısmı ise krater alüvyonlardan oluşmuştur. Bu nedenle arazi arızalı ve dağlıktır. Denize paralel bir seyir gösteren Toros dağlarının Azıtepe uzantısı Anamur Burnu'nu oluşturmaktadır. Bu burun Türkiye'nin en kuzey noktasıdır ve Kıbrıs'a 40 mil uzaklıktadır.

Kentin kuzeyinde yer alan Toros dağlarının alçak kısımlarında maki toplulukları, 500-600 m civarında ve daha yükseklerde ise zengin orman yer almaktadır. Bu ormanlar çam, ladin, ardıç, köknar gibi iğne yapraklı ağaçlardan oluşmaktadır.

Anamur'da önemli bir göl yoktur. Sultan suyunun ağzındaki Balık Lav gölü, Koca Çay'ın (Dragon) doğusundaki Kıbrıslı göl gibi bataklık göllerine rastlanmaktadır. Bunların bir çoğu kurumuş haldedir.

Büyük bir çoğunluğu Toros dağlarının sarp kesimlerinde ve özellikle Kızıl Dağın yamaçlarında bulunmaktadır. Buralar yayla ve dağ köyleri ile doludur.

II.2.3. İKLİM DURUMU

Akdeniz ikliminin hakim olduğu Anamur ve çevresinde yazlar kurak ve sıcak, kışlar ise ılık ve yağışlı geçmektedir. Yağışların en fazla olduğu ay Şubat ayıdır. Yıllık ortalama yağış miktarı 271 mm. dir. En kurak aylar Temmuz ve Ağustos olup bu aylarda hemen hemen hiç yağış görülmemektedir. En soğuk ay ortalaması 9c ile ocak en sıcak ay ortalaması 27,2 c ile Temmuz aylarıdır. Bölgede kar yağışı ve don olayına ender rastlanmaktadır.

Anamur'un batısı, doğusu ve kuzeyi nispeten yüksek dağlarla çevrili olduğu için kuzeyden gelen rüzgarlardan hemen hemen hiç etkilenmemektedir. Bu coğrafi konumu nedeni ile bölgede bir mikro klima sahası oluşmuştur. Bu neden Anamur'un doğusunda bulunan 60 km uzaklıktaki Ovacık'ta ve 138 km uzaklıktaki Silifke'de muz yetiştirilmemekte sadece Anamur ve yakın çevrelerinde yetiştirilmektedir.

Anamur'un batısında ve 45 km uzaklıkta olan Anıtlı (Kaladran) köyünde açık arazide en kaliteli muz yetiştiriciliği yapıldığı gibi son yıllarda avokado yetiştirilmeye başlanmıştır.

Anamur genellikle güneybatıdan gelen lodos rüzgarları etkisindedir. Nisbi nem oranı %66 olup deniz suyu sıcaklığı 21 °C dir.

II.2.4. ULAŞIM DURUMU

Anamur bağlı olduğu Mersin'e 230 km uzaklıkta E-24 karayolunun üzerinde yer almaktadır. Silifke ile Anamur arasındaki karayolu Toros dağlarının sarp yamaçlarında derin uçurumları olan oldukça virajlı bir yoldur. Gazipaşa ilçesine 80 km olan kısmı da aynı durumdadır. Gülnar'a 84 km Silifke'ye ise 138 km uzaklıktadır. Antalya ile Mersin

karayolunun (E-24) hemen hemen ortasında yer alan Anamur'un Antalya'ya uzaklığı 260 km'dir.

Atatürk yolu projesinin Anamur bölümü Karaman il sınırına kadar yapılmıştır. Bu projeye göre Sinop ile Anamur birbirine doğrudan bağlanacaktır. Anamur'dan Ankara, Adana, Antalya istikametlerine düzenli otobüs seferi yapılmakta olup özellikle yaz aylarında turizmin de etkisi ile yoğun bir yolcu trafiği yaşanmaktadır. Anacak ulaşım zorluğu özellikle turizm pazarlaması ve tarımsal ürünlerin pazarlanmasında ulaşım maliyetlerinin yükseltmekte bölgenin çekicilik özelliğini azaltmaktadır. Bu konu tarım ve turizm konularının incelenmesinde daha geniş ele alınacaktır. (Anamur 91 İçel Yılı, 1991: 21-30)

II.3. SOSYAL DURUM

II.3.1. NÜFUS

Anamur'un toplam nüfusu 2000 genel nüfus sayımına göre 99.191'dir. Bu nüfusun % 63.5'i kent merkezinde % 36.5'i ise köylerde yaşamaktadır. Anamur'a bağlı 2 belde ve 37 köy bulunmaktadır.

Tablo 1 incelendiğinde yerel dönüşüme olumlu ya da olumsuz etkileri olacak iki önemli nokta karşımıza çıkmaktadır. Öncelikle nüfus artışı 1990-2000 yılları arasında %48.40 oranında artmıştır. 1990 yılında kent merkezinin nüfusu 37.335 iken 2000 yılında 63.000'e yükselmiştir. Bu yoğun nüfus artışı kent toprakları için bir baskı unsuru olmaktadır. Ayrıca kentin sosyo-ekonomik ve toplumsal dokusunda olumsuz değişimler yaratması söz konusudur.

Tablo 1: Anamur İlçesinde Nüfusun Gelişimi

YILLAR	İLÇE MERKEZ NÜFÜSÜ	KÖYLERİN NÜFUSU	TOPLAM NÜFUS
1970	15.016	34.017	49.033
1975	19.997	39.018	59.015
1980	22.555	48.616	71.171
1990	37.333	24822	62.155*
1997	60.425	30.241	90.666
2000	63.000	36.191	99.191

Kaynak: İlçe nüfus müdürlüğü

Tablo 2: Kent de İşlenen Suçlar

YILLAR	KENT MERKEZİNDE İŞLENEN SUÇ MİKTARI	KIRSAL YÖRELERDE İŞLENEN SUÇ MİKTARI
1990	131	113
1991	117	97
1992	162	86
1993	254	151
1994	230	101
1995	168	105
1996	309	95
1997	312	56
1998	344	65
2000	364	223

**Kaynaklar: Anamur Emniyet Müdürlüğü
Anamur Jandarma Komutanlığı**

Tablo 2'yi incelediğimizde 1990-2000 yılları arasında kentte işlenen suç oranlarında %162,6'lık bir artış görülmektedir. İşlenen suçların ayrışımı incelendiğinde ise suç işleyenlerin çoğunlukla kırsal kesimden gelenler olduğu gözlemlenmektedir. Nüfus yoğunluğunun kentte plansız ve denetimsiz artışı yoğun konut talebini getirecektir. Bu da kent topraklarında rantın doğmasına neden olacak, aynı zamanda konut amaçlı kent planında sapmalara yol açacak özellikle tarım ve turizm gelişme alanları için ayrılan toprakları tehdit edecektir. Böylesi bir dönüşüm kent açısından kaotik bir durum yaratacak

* 1990 yılındaki nüfus düşmesi, Ören ve Çarıklar beldelerinin bu tarihten sonra belediyeleşmesi ve köy nüfusuna dahil edilmemesinden kaynaklanmaktadır.

ve sonucunda sosyal tabakalaşma dokusunda bozulmalar ve kent yozlaşmasına neden olacaktır. Bunun yanında özellikle kırsal alanda meydana gelen suç artışlarının yıllar itibariyle giderek azaldığı görülmektedir. Nedenlerini incelediğimizde ise her ne kadar kırsalda jandarmanın asayiş etkinliği görülüyorsa da asıl etken kırsal yörelerden kente göçün etkisi dolayısıyla taşınan nüfusun kentte yarattığı olumsuz koşullar dolayısıyla suçların da kırdan kente taşındığını görmekteyiz. 2000 yılında kırsal alanda suç artışının özellikle kız kaçırma, darp, mala zarar verme şeklinde arttığı gözlemlenmektedir. Buna neden olarak Türkiye'nin yaşadığı büyük ekonomik krizin olumsuz etkileri sonucu kır yerleşkelerindeki yaşamın giderek zorlaşması gösterilebilir.

Kentte oluşan nüfus artışını önlemenin en önemli unsurlarında birisi kırsal kalkınma projelerinin hayata geçirilerek kıyın çekiciliği sağlanmalı ve nüfus kırdan tutulmalıdır. Diğer önemli bir unsur ise özellikle dış göçün ana ayağı olan ikinci konut yapılaşmasının planlı müdahalelerle sınırlandırılmasıdır.

II.3.2. EĞİTİM

Tablo 3 incelendiğinde 1990 yılında 9652 olan öğrenci sayısının yıllar içerisinde artış ve azalış göstererek 2000 yılında 10.789'a ulaşmıştır. Bu dönem içerisinde artış oranı %6,96 olmuştur.

Tablo 3: Anamur'da 1990–2000 Yılları Arasında Merkez ve Köyler İtibarı ile Eğitim

YILLAR	OKUL SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI
1990	70	620	9652
1991	70	635	9830
1992	70	648	10962
1993	70	679	10124
1994	75	659	10046
1995	75	653	9972
1996	65	615	9834
1997	62	721	9770
1998	49	615	10227
2000	43	625	10789

Kaynak : İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

1990 yılında öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 15,6 iken 2000 yılında bu oran 17,6 olmuştur. Anılan yıllar arasında kentteki nüfus artışı hızının %44,40 öğrenci sayısında ki artışın ise %6,96 olarak gerçekleşmesi nüfus artış hızı ile öğrenci sayısı artışı arasında bir çelişki oluşturmaktadır. Bu anlamda yaptığım araştırmalar sonucunda ana neden olarak son genel nüfus sayımında gerek il olma iddiası gerekse iller bankasından daha fazla ödenek alabilmek için nüfusun abartılı olarak gösterildiği tahmin edilmektedir. Buna karşın ikinci konutlara gelen göçün demografik anlamda genellikle 3. yaş kuşağı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca Mersin Üniversitesine bağlı 6 programlı Meslek Yüksekokulunun da 500 öğrenci eğitim öğretim görmektedir.

Tablo 4: Anamur Çıraklık Eğitim Merkezi Çıraklık Eğitimi 1990 – 1998 Faaliyetleri Sonucunda Verilen Belge Miktarları

Belge Alanlar	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Kalfalık Belgesi	25	30	38	83	149	64	80	148	104
Ustalık Belgesi	7	29	79	217	20	17	47	32	44
TOPLAM	32	59	117	300	169	81	127	180	148

Kaynak : İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü .

Anamur kentinde sanayi; coğrafi konum, ulaşım zorluğu ve pazar sorunları nedeni ile gelişmediğinden yerelin ihtiyaçları küçük ölçekli sanayi işletmelerinden karşılanmaktadır. Kentte gerek sanayi gerekse hizmet sektörü için gerekli olan iş gücü ihtiyacı çıraklık eğitim merkezinden temin edilmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde 1990-1998 yılları arasında yıllara göre artan ve azalan oranda artışlar görülmekte özellikle son yıllardaki düşüşün 8 yıllık zorunlu eğitime geçilmesinden kaynaklandığını görmekteyiz.

Anamur Halk Eğitim Merkezi ise daha çok beceri kursları düzenlemektedir. Buna örnek olarak, halkın geneline ilişkin bilgisayar ve yabancı dil kursları ile kadınları üretime yöneltmek için düzenlenen el sanatları, giyim, nakış, ve trikotaj kursları verilebilir.

Tablo 5: Kütüphane Faaliyetleri

YILLAR	İL GENELİNDE		ANAMUR	
	KİTAP SAYISI	OKUR SAYISI	KİTAP SAYISI	OKUR SAYISI
1989				4758
1990	83394	210181	8728	7320
1997	143955	432189	12058	18700
2001	203696	691502	15014	31439

Kaynak : İlçe Kütüphane Müdürlüğü .

Tablo 5 incelendiği il genel ne bakarak Anamur'da kütüphanelerden yararlanmada 1990 yılında mevcut kitap sayısına dahi ulaşmayan bir okuyucu sayısı gözlenmekte iken, 2001 yılı itibarıyla bu karşılaştırmaların olumlu yönde, artan oranda değiştiği görülmektedir. Bu değişimde, nüfus artışının yöreye Yüksekokul açılması, iletişim alanındaki gelişmeler, eğitilmiş insan oranında ki yükselme ile dış göçlerin kısmi etkisi gösterilebilir.

İL.3.3 SAĞLIK

Tablo 6 incelendiğinde, Anamur'da 1990 yılı ne göre 10075 kişiye 1 doktor, 1998 yılı ne göre ise 1357 kişiye 1 doktor düşmektedir. Türkiye genelinde bu rakam 820'dir. Anamur, Akdeniz Bölgesinde bir kıyı kenti olmasına rağmen coğrafi anlamda izole bir bölge olması, büyük kentlere olan uzaklığı, tam teşekküllü bir hastahenenin

bulunmaması, doktor sayısının Türkiye ortalaması altında olmasının nedeni olarak gösterilebilir.

Tablo 6: Kent de Bulunan Sağlık Kurumları ve Doktor Sayısı

KURUM	ADEDİ	YILLAR	DOKTOR SAYISI
Devlet Hastanesi	1	1990	18
S.S.K Hastanesi	-	1991	17
Özel Hastane	-	1992	15
Sağlık Ocağı	8	1993	15
Sağlık Evi	27	1994	13
Halk Sağlığı Laboratuvarı	1	1995	20
Verem Savaş Dispanseri	1	1997	21
Sağlık Meslek Lisesi	1	1997	21
Hud. Ve Sahil Sağ. Merkezi	-	1998	42
		2000	42

Kaynak : İlçe Sağlık Müdürlüğü .

Geleceğe ilişkin olumlu dönüşümler gerçekleştirebilmenin temel koşulu sağlıklı bir toplum yaratmaktan geçer. Bu açıdan bakıldığında, gelişmekte olan bir ülkenin bu alanda yaşadığı çelişkiler ve sorunları bir yerel dinamik olarak Anamur kenti de yaşamaktadır. Doktor sayısı ile nüfus arasında değerlendirmeye alınan yıllar içerisindeki sonuçlar, Türkiye genel ortalamasının altında seyretmekte olduğu görülmektedir. Buna neden olarak; gerek kıyı özelliği olan bir turizm kenti oluşu, gerekse kendi kırsalından ve bölgesinden aldığı göçler sonucu artan nüfus gösterilebilir.

İL.3.6. SİYASAL DURUM

Tablo 7 incelendiğinde Anamur'da genel seçim tercihlerinin seçmenlerde, Türkiye genel görünümünde özellikle 1980 sonrası yaşanan dönüşümlere uygunluk taşıdığı gözlemlenebilir. Verilerden de anlaşılacağı gibi 1980'li yılların başlangıcında önce artan,

sonrasında yasakların kalkmasıyla birlikte azalan oranda ANAP tercihli bir seyir izlediği, 1990'lı yıllarda ise Merkez Sağın giderek zayıfladığı ve yerine yaşanan süreçlerden faydalanan MHP'nin öne çıktığı görülmektedir.

Sol partiler açısından değerlendirildiğinde ise, SHP ve birleşme sonrasında CHP'nin oylarının, Türkiye ve İçel genelinde olduğu gibi Anamur özelinde de, giderek azaldığı buna karşın DSP'nin Türkiye konjonktürüne paralel olarak Anamur'da da yükselişe geçtiği gözlemlenmektedir.

Tablo 7: Anamur'da 1983 – 1999 Arasında Yapılan Genel Seçimlerde Seçmen Tercihleri

YILLAR	SEÇMEN SAYISI	RP	DYP	ANAP	DSP	CHP	HADEP	İP	MHP	SHP	MÇP	BBP	ÖDP	MDP	HP	FP
1983	27399	-	-	15360	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3247	6400	-
1987	37065	693	9217	11213	852	-	-	-	-	8783	3726	-	-	-	-	-
1991	29359	3060	9878	4239	768	-	-	-	-	7462	-	-	-	-	-	-
1995	34453	2485	7276	5904	1291	5613	246	75	6267	-	-	-	-	-	-	-
1999	34215	-	3608	3341	4511	5088	259	99	13161	-	-	203	18	-	-	1664

Kaynak: İlçe seçim kurulu

Not: 1987 yılı ile 1991 yılı arasındaki seçmen sayısındaki düşüş Anamur'a bağlı Bozyazı beldesinin ilçe olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 8: 1989-1999 Yılları Arasında Belediye Başkanlığı Seçmen Tercihleri.

YILLAR	SEÇMEN SAYISI	ANAP	DSP	DYP	MÇP	RP	SHP	CHP	BBP	İP	MHP	FP
1989	10563	1736	-	2656	1291	177	2685	-	-	-	-	-
1994	14214	2092	109	1710	-	341	3938	504	-	21	4216	-
1999	17873	1575	1095	942	-	-	-	4926	-	-	5830	622

Kaynak : İlçe seçim kurulu

Tablo 8 incelendiğinde ise, Anamur belediye başkanlığı seçimlerinde yıllar itibarıyla ortaya çıkan dönüşümün Türkiye genel konjonktürüne paralellik taşıdığı ve

Merkez sağ partilerin yereldeki oylarında sürecin doğasına uygun gelişen koşullardan faydalanan MHP'ye yöneldiği ve bu partiyi iki dönemdir yerel yönetimlere taşıdığı gözlemlenmektedir.

Aynı yıllarda dönüşümler sol partiler adına incelendiğinde ise Anamur özelinin Türkiye genelinde ters bir görünüm arz ettiği söylenebilir. DSP Türkiye genelinde seçmen tercihlerinde giderek yükselip CHP düşüşe geçerken, Anamur'da verilerden de anlaşılacağı gibi CHP'nin konumunun artan oranda sürekli koruduğu ve yerelin yönetim erkini kullandırmada tercihlerinin MHP ve CHP arasında seyrettiği ortaya çıkmaktadır.

Anılan yıllar arasındaki seçmen tercihlerinden ortaya çıkan ilginç noktalardan biri de, Türkiye genelinde gücünü koruyan RP ve sonrasındaki oluşumu olan FP'nin sürekli bir taban oluşturamamasıdır. Buna karşın 1999 seçim sonuçları incelendiğinde seçmenlerin dünya da katılımcı yönetim ve düşünce sistemlerinin yükselen değerler olması paralelinde çok sesliliğe geçişin işaretlerini veren farklı düşünce partilerine de yönelmekte olduğu gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

II.4. EKONOMİK DURUM

II.4.1. SU KAYNAKLARI VE SULAMA DURUMU

Anamur ovasının 377,5 dekar brüt sulama alanı olup kuru tarım arazisi 161.485 dekar, sulanan tarım arazisi ise 47.247 dekadır.

Anamur Çayı kentin en önemli akarsuyudur. Çay, Çatalyatak, Yellice ve Kızcağız tepelerinden Akdeniz'e dökülmektedir. Anamur ovası bu çaydan sağlanan

su ile sulanmaktadır. Yörenin diğer akarsuları Sultan suyu ve Anıtlı çayıdır. Her ikisi de Akdeniz'e dökülmektedir.

Anamur ovasının sulanmasında ana kaynak olan Dragon Çayının maksimum debisi 358 m³ /sn, minimum debisi ise 2.20 m³/sn dir. Sulama suyunun sınıfı c2s1, olarak tespit edilmiştir. Dragon Çayı üzerinde Anamur regülatörü bulunmaktadır. Beton (dolmuş) gövdeli olan bu regülatörden yıllık ortalama akım 720x10⁶ m³ tür. Anamur regülatöründen sağ ve sol sahil sulama alanlarını sulayan iki kanal bulunmaktadır. Ayrıca ovadaki taban suyunu düşürmek amacıyla bir adet drenaj pompa istasyonu bulunmaktadır.

Tablo 9 incelendiğinde

Kuru tarım arazisi = 161.485 dekar

Sulanan tarım arazisi = 47.247 dekar

Tablo 9: Anamur'da 1994 – 2000 Yılları Arasında Sulanan Arazi ve Su Miktarı

Yıllar	Sulanan Arazi	Kullanılan Su Miktarı	Sulanan Arazi Oranı %	Sulanabilir Arazi İçinde Sulanan Arazi Oranı
1994	2479 hektar	30 145 000 m ³	11,88	52,47
1995	2040 hektar	26 399 617 m ³	9,77	43,18
1996	2025 hektar	26 640 000 m ³	9,70	42,86
1997	1927.6 hektar	26 205 000 m ³	9,24	40,81
1998	1718 hektar	25 005 000 m ³	8,23	36,36
2000	1425.3 hektar	22 866 585 m ³	6,63	34,42

Kaynak : Anamur DSİ

Tablo 9 da değerlendirmeye alınan 1994-2000 yılları arasında sulanan arazi miktarının giderek düştüğü görülmektedir. Düşüşe neden olarak şu üç ana faktör ön plana çıkmaktadır.

1. Kentleşme: Kentin artan nüfus ve göç etkisi ile ikinci konut yapılaşmasında ki yüksek artışlar tarım alanlarının giderek daraltmaktadır.
2. Tarım girdilerinin giderek yükselmesi karşısında çiftçilerin olanaklarının yetersizliği tarımdan kaçışa neden olmaktadır.
3. Çiftçilerin kendi olanaklarını kullanarak arazilerinde sulama sistemleri geliştirmeleri.

Anamur’u bölgesinde üstün kılan tarımsal çeşitliliğin ve kendi mikro iklimasına özgü özellikli tarım ürünlerinin spesifik olarak ayrı ayrı değerlendirilmesine girecek olursak aşağıdaki sonuçlara ulaşıldığı gözlemlenebilir;

II.4.2. TARIM

Kalkınma serüveninin evrensel gelişimine baktığımızda, diğer kalkınma dinamikleriyle birlikte tarımsal birikimler, sanayileşme sürecinin yani gelişmenin önemli basamaklarını oluşturmuştur. Bilinçli yönlendirilmiş tarımın, geçmişte olduğu gibi bugün de sanayinin itici gücünü oluşturduğu deneyimlerle kanıtlanmış bir gerçektir.

17. yüzyılda İngiliz sanayisinin gelişiminde, Atlantik ticaretinde önemli bir yer tutan Orta ve Uzakdoğu tarımının payı büyüktür. ABD sanayisinin gelişmesinde tarımsal plantasyonları rolü yadsınmaz. Benzer olarak bugün önemli bir sanayi merkezi olan Adana’nın gelişmesindeki 1860’lı yıllarda bataklıkın kurutularak sulu tarım alanları haline getirilen Çukurova’nın etkisi ise Türkiye için çarpıcı bir örnek oluşturmaktadır.

Geleneksel anlamda tarım, bir bakıma doğa koşullarına doğrudan bağımlı “kaderin ve şansın” sonucu belirlediği bir uygulama iken modern anlamda ise doğa

koşullarının kontrol edildiği, yönlendirildiği ve genetikteki ilerlemelerle verimin artırıldığı bir uygulamaya dönüşmüştür.

Bu anlamda yapılan kuramsal değerlendirmelere karşın bazı yerler ise sahip oldukları coğrafi konum ve toprak özellikleri ile genel tanımların dışında farklı özellikler ve diğer bölgelere göre üstünlükler taşımaktadır. Anamur'un sahip olduğu mikroklimal iklim yerele özgü tarım ürünlerinin yetişmesine ve bu ürünlerin ülke ve bölgenin diğer kesimlerinde yetiştirilemediği için yerele ekonomik üstünlükler getirmesine neden olmaktadır.

Anamur'un tarımda öne çıkmasına etken salt mikroklimal iklim özelliği değil, onu tamamlayan diğer unsur ise toprak özelliğidir. Yöre Akdeniz toprak karakterini taşımakla beraber bazı özel koşulları yapısında taşımaktadır. Çünkü Dragon çayı ve Sultan suyunun taşıyıp ovaya bıraktığı alüvyal topraklar ova tarımını zenginleştirir. Ova dışındaki arazilerin yapısı ise Akdeniz toprağı denilen kızıl topraklardan kısmen de kayaların ufalanması ile oluşan boz topraklardan oluşmaktadır. Kızıl toprakların 12 element bakımından zengin oluşu yerelin tarım potansiyelini üstünleştiren ayrı bir değerlendirmedir.

II.4.3. İLÇENİN ARAZİ VARLIĞI

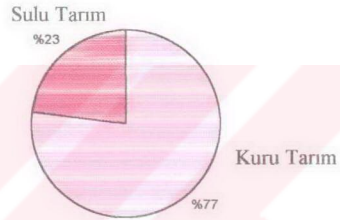
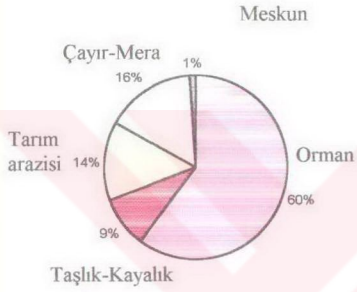
Verilerde görülebileceği gibi Anamur'un toplam arazi varlığı 1.493.600 dekadır. Bu arazi varlığının % 60'ı ormanlık alanlardır. İkinci olarak % 16 oranı ile çayır-mera arazisi gelirken, bunu % 14 ile tarım arazisi izlemektedir (Grafik 1).

Tarım arazisinin % 77'si kuru tarım olarak işlenirken, % 23'ünde sulu tarım yapılmaktadır (Grafik 2).

Tarım arazisi	:	208.732 dekar
Çayır-Mera arazisi	:	240.490 "
Meskun arazi	:	19.318 "
Taşlık-Kayalık arazi	:	130.950 "
Orman arazisi	:	894.110 "

TOPLAM	:	1.493.600

Grafik 1: Anamur'un arazi varlığı dağılımı.

Grafik 2: Tarım arazisi kullanım durumu.

Sulanabilir tarım arazisi 47.247 Dekar
Kuru tarım arazisi 161.485 Dekar
Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü

II.4.4. TARIMSAL ÜRETİM DEĞERİ

Tablo 10'dan görüleceği gibi, 2000 yılı tarımsal üretim değeri içerisinde meyve üretim değeri, genel toplam içerisinde en büyük oranda pay almaktadır. Bunu sırasıyla tarla bitkileri ve örtü altı sebze üretim değeri izlemektedir.

Tablo 10: Anamur İlçesi Tarımsal Üretim Değeri (Bin TL)

	Tarla Bitkileri	Açıkta Sebzeler Toplamı	Meyveler Toplamı	Örtü Altı Sebze Üretimi Toplamı	Toplam Tarımsal Üretim Değeri
1978	2.375.082	262.681	346.638	65.670	3.050.071
1980	13.792.810	310.460	783.000	133.047	15.019.317
1985	25.217.275	1.752.996	6.449.437	1.168.664	34.588.372
1990	58.737.825	9.555.900	38.789.250	7.512.000	114.594.975
1995	503.486.500	205.045.000	1.163.414.000	643.280.000	2.515.225.000
1998	1.820.120.000	851.400.000	9.181.540.000	1.100.135.000	12.953.195.000
2000	4.004.264.000	1.873.080.000	17.444.926.000	2.420.297.000	25.742.567.000

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü

II.4.4.1. Yerfıstığı

Anamur'da 1980' li yıllara kadar yer fıstığı, tarımsal üretim ve gelir açısından önemli yer tutmaktadır. Çünkü Dragon çayı ve Sultan Çaylarının ovaya taşıdığı alüvyal toprakları yerfıstığı çok sevmekte ve bu doğal erozyon her yıl kendini yenileyebilmektedir. Ancak süreç içerisinde çaylardan yapı kumu alma ile başlayan derinleşme ve nehir kıyılarında yapılan ıslah çalışmaları ile birlikte bu alüvyal topraklar ovaya taşınarak doğrudan denize dökülmeye, böylece ova toprağı yerfıstığı açısından cazibesini kaybetmeye başlamıştır. Oysa Türkiye iç pazarında salt Anamur, Gazipaşa ve Osmaniye de yetişen yerfıstığı içerisinde kavrulma esnasında siyahlaşmayan ve sürekli tercih edilen Anamur fıstığı böylece bu tarımsal üstünlüğünü kendi yerinde yarattığı bu olumsuzluklar ile kaybetmiştir.

Tablo 11'den de görüleceği üzere satın alınan yer fıstığı beş yıllık dönem içinde üretime bağlı olarak dalgalı bir seyir izlemiştir. Buna bağlı olarak da Çukobirlik tarafından ödenen yer fıstığı bedelleri yıllar itibariyle oransal olarak inişli çıkışlı bir eğilim göstermiştir.

Tablo 11: Anamur'da 1994-2000 Yılları Arası Çukobirlik Tarafından Satın Alınan Yer Fıstığı Miktar ve Ödeme Bedelleri

YILLAR	SATIN ALINAN MİKTAR (Kg)	ORT. BİRİM FİYAT (TL)	YER FISTIĞI BEDELİ (TL)
1970	6300	400	39 800 000
1975	9800	1100	98 600 000
1980	8958	800	546 960 000
1985	8698	400	3 479 200 000
1995	8655	51710	447 553 000
1996	3716	100000	371 600 000
1997	4119	197099	811 854 000
1998	3303	247500	817 492 500
2000	3846	425000	1 673 280 000

Kaynak : Çukobirlik Anamur Şubesi

1980-1990 yılları arasında Türkiye de meydana gelen değişmeler sonucu bölgeyi etkileyen konut patlamaları Anamur kıyı bölgesinde özellikle ikinci konut yapılaşmasını doğurmuş, ikinci konut yapılaşmaları özellikle yerfıstığının yetiştiği ova üzerinde şekillenmiştir.

1990-2000 yılları arasında bu yapılaşmalar doruk seviyesine ulaşmış ve yerfıstığı yerelin birinci derece ürünü olma özelliğini kaybetmiştir. Bu alandaki pazar ise Osmaniye'nin eline geçmiştir.

II.4.4.2. Narenciye

Anamur'daki narenciye üretimi 1970'li yıllarda başlamış, özellikle portakal üretimi ağırlıklı olup Ovabaşı köyü mevki ağırlıklıdır. 1990'lı yılların başlarında Doğu Avrupa ülkelerinin dünyaya açılması ve bu pazarlara Türkiye'nin girmesiyle birlikte gelişen olumlu koşullar, Anamur yereline de yansımış ve narenciye alanları gelişmeye başlamıştır. Ancak son yıllarda bu ülkelerin dünya ekonomik krizinden etkilenmeleri sonucunda pazarın daralması Anamur üreticisini de etkilemiştir. Oysa Ovabaşı portakalı kalite özelliği açısından Marsilya portakalı ile yarışabilecek bir yapısal karaktere sahiptir.

Bütün sorun pazar sorunudur. Pazarın yerel üretici birlikleri oluşturarak etkinleşmelerinin önü açıldığı takdirde yerelin üstün ekonomik dinamikleri arasına portakal ürünü de girecektir.

II.4.4.3. Sera Sebzeçiliği

1970'li yıllarda sera sebzeçiliği Anamur tarımına girmeye başlamış ancak gerekli teknik bilinç sınırlığı olduğundan asıl gelişmeyi gerek teknik bilgiler, gerekse tohum ve üretici bilincinin oluşmasıyla 1980'li yıllarda yaşamaya başlamıştır. Özellikle örtü altı sebzeçiliği gelişerek birim alandan daha fazla miktarlarda ürün çıktılarını elde edilmiştir.

1990-2000 yılları arasında sera sebzeçiliği muz ve narenciye ile birlikte Anamur tarımının belirleyici ana dinamiği sürecine ulaşmıştır. Çünkü çiftçi diğer yıllara oranla daha bilinçlenmiş çağdaş sulama ve damlama sistemleriyle tanışan üretici hibrit tohumlarını daha yaygın kullanarak üretim potansiyelini artmasını sağlamış ve elde edilen tarımsal gelirle, yeni tarım teknolojilerini yerele taşımaya başlamıştır. Bu alandaki gelişmeler tarımda istihdamın artmasına neden olmuş, ayrıca yerelde tarımsal bilinç ve örgütlülüğü geliştirme adına çiftçi eğitim merkezi kurularak çalışmalarına başlamıştır.

II.4.4.4. Muz

1970'li yılların ilk yarısına kadar Anamur'da muz genellikle yerleşim birimlerinin arasındaki küçük bahçelerde üretiliyordu. Üretim alanı ise, o dönemlerde ilçe olmayan ve Anamur'a bağlı olan Bozyazı ile Antalya, Gazipaşa sınıarı arasındaki Kaledran (Anıtlı) arasındır.

Muzun Türkiye’de o dönemlerde tüketim merkezleri ağırlıklı olarak İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana illeri idi. Tüketim sınırlı olunca üretimde bağımlı olarak sınırlı kalıyordu. Seracılığın tarımsal kültürümüze girmesi ile muz da açık alanlar dışında seralarda üretilmeye başlamış, tam o dönemlerde Türkiye’de özellikle kıyılarda turizmin gelişmeye başlaması ve dış kültürlerin ülke ve bölgeye taşınması ile muz tüketimi giderek yaygınlaşmaya başlamıştır. Muzun en önemli özeliği her bölgede yetişmediği için üretildiği bölgeye ekonomik üstünlük sağlamasıdır. Muz dünyanın belirli bölgelerinde kendine özgü mikroklima alanlarında yetişmektedir. Türkiye’de ise yalnızca Akdeniz bölgesinde, bölgenin de Anamur-Gazipaşa ve Alanya Okurcalar mevkiine kadar olan alanda üretilmektedir. Ancak Anamur muzunu, Gazipaşa ve Alanya’da yetiştirilen muzun kalitesinden daha üstündür. Diğer üretim alanlarında yetişen muzların içindeki ipliksi yapı kaliteyi düşürmektedir. Oysa Anamur muzunda böyle bir durum söz konusu olmadığı gibi, aroma yönünden de zengindir. Bu üstünlüklerden dolayı iç pazarda daha çok tercih edilmektedir.

Türkiye’de üretilen muzun yaklaşık yarısı Anamur’da üretilmektedir (Tablo 12). Türkiye’de 1980’li yıllara kadar 35.000 ton muz üretimine karşın 1993 yılında 160.000 tona (FAO) içinde bulunduğumuz son dönemde ise 240.000 tona ulaşan muz tüketimi içerisinde yerli üretim muzun pazar payında tüketim trendi paralelinde bir gelişme görülmemektedir. Bunun en önemli nedeni ise 1980-1990 yılları arasında Türkiye’de muz ithalinin serbest bırakılması sonucu ithal muzun denetimsiz bir şekilde pazara girmesidir. Bu durum yerli üretimi olumsuz etkilemiş ve pazar daralmaya başlamıştır. İthal muz ülkede muz tüketim kültürünü yaygınlaştırarak pazar alanını talep açısından genişletmiştir. Fakat son yıllarda tüketici eğilimlerinde, ithal muzun büyüklüğünden dolayı hormonlu olabileceği ve bir defada çok alımın ev ve restoran mutfağı açısından ekonomik olmayışı

dolayısıyla yeniden yerli muza talebin arttığı görülmektedir. Bunun yanında son olarak tarım bakanlığının ithal muz için getirdiği sınırlamalar yerelde etkisini hemen göstermiş ve muz üretim alanlarında çok kısa sürede %35'lik bir artış yaratmıştır. Bu artışla beraber yerli muz üretimi 80 000 tona ulaşmıştır.

Tablo 12: Anamur İlçesi Muz ve Çilek Üretim Değeri (Bin TL)

YILLAR	MUZ		ÇİLEK	
	MİKTAR (TON)	DEĞER (TL)	MİKTAR (TON)	DEĞER (TL)
1994	5408	81 120 000	13500	189 000 000
1995	5250	216 500 000	23000	805 000 000
1996	8700	756 000 000	30000	1 500 000 000
1997	11850	1 128 000 000	30000	2 250 000 000
1998	16500	4 650 000 000	26000	3 900 000 000
2000	39750	40 000 000 000	37500	20 000 000 000

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü

II.4.4.5. Çilek

Anamur tarımının en genç fakat gelişmeye en uygun ürünüdür. Yerfıstığı ve muzda 1980'li yıllarda başlayan olumsuz gelişmelerden sonra Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi kanalı ile üretim sürecine girmiştir. İlk girdiği yıllarda Anamur kent merkezinde üretilirken daha sonra köylere de yayılmıştır.

Bugün çileğin en uygun ekim alanları Akine köyü ile Kaledran bölgeleridir. Çilek üretimi çağdaş denebilecek düzeyde yapılmakta olup dünyadaki çeşitleri takip edilerek Anamur'a getirilmektedir. Açık ve kapalı alanlarda yetiştirilen çileklerin tamamı sofralık olup endüstri çilekçiliği yapılmamaktadır.

Çilek ve muzun getirdiği üstünlük Anamur halinin açılması ve yılın 12 ayında çalışmasını sağlamıştır. Daha önceleri Mersin hali üzerinden yapılan dağıtım, bu halin pazarlama özelliği olmayıp, yalnızca sevkiyat özelliği taşıması nedeni ile Anamur'a

kaymıştır. Çünkü çilek tüketim merkezine çok kısa sürede ulaştırılması gereken bir ürün olup aksi halde gerçek özelliğini kaybetmektedir. Anamur halinin açılması diğer ürünlerin pazarlanmasında da itici güç olmakta, ancak bütün sorunları da çözmemektedir.

Üretime ilişkin ilk sorun; toprağın çok parçalı olması nedeni ile hasatlamada meydana gelen zorluklar, ambalajlama ve coğrafi konum etkeni ile pazarlara zamanında ulaştırılmayıdır. Diğer bir sorun ise yetiştirilen çileğin dayanıklı çilek türü olmayışıdır. Fakat son yıllarda dayanıklı türleri yetiştirilmeye başlamıştır.

II.4.4.6. Hayvancılık

Tablo 13'den anlaşılacağı gibi hayvan varlığı içerisinde ilk sırayı keçi almaktadır. Ancak ulaşılan n ait olduğu 1994-1998 yılları arasında kentte hayvancılığın sayısal gelişiminin fazla olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 13: Anamur'da Hayvan Varlığı (Adet)

YILLAR	SIĞIR	KOYUN	KEÇİ	KANATLI	ARI
1994	14820	23000	50000	55000	7350
1995	10500	20690	42810	60550	7350
1996	10500	20690	42810	60550	7210
1997	10500	20690	42810	60550	7210
1998	10500	20690	42810	60550	7210
2000	10500	20690	42810	63000	10230

Kaynak : Anamur Tarım Müdürlüğü

Tablo 14: Hayvansal Üretim

YILLAR	SÜT (ton)	KIRMIZI ET(kg)	BEYAZ ET(kg)	YAPAĞI (ton)	YUMURTA (adet)	BAL(ton)
1994	23366	1252		55,6	4.000.000	135
1995	*	251963	60000	53	9.000.000	*
1996	10000	266000	96000	50	4.000.000	144
1997	10000	266000	96000	50	7.000.000	144
1998	10000	266000	96000	50	7.000.000	144
2000	20000	234000	175000	50	7.500.000	102

Kaynak : Anamur Tarım Müdürlüğü

Tablo 14’de ise kentteki hayvansal üretim durumu ortaya konulmuştur. Hayvan sayısına paralel olarak üretimde de kayda değer bir değişim görülmemektedir. Ancak kentte hayvancılığı geliştirmek için faaliyet yoğun bir biçimde devam etmektedir. Çünkü yörenin ekonomik oylumluluğu tarım ve turizm üzerinedir. Dolayısıyla hayvansal ürünlerin turizme tamamlayıcı ürünler sunması, turizm sektörünün de giderek gelişme kaydetmesi sürecinde, hayvancılığın gelişmesi yönünde etkili olabilecektir.

Bu anlamda İlçe Tarım Müdürlüğü, hayvancılığı teşvik için köyleri de kapsayacak şekilde çiftçilere civciv dağıtımı, ineklere suni tohumlama, hayvancılık kredileri, koyun, keçi , sığır aşıları , arıcılık kursları ve teşvik kredileri ile desteklemeler yapılmaya başlanmıştır

Verimliliğin artırılması amacıyla hayvancılık üzerinde yapılan bu çalışmalar gerek üretim bilinci gerekse kent ekonomisine gelişme ve değişme getirecek ayrıca kırdan çözülmeyi önleyerek kırdan istihdam yaratma yoluyla kentsel dokunun çeşitlenmesi ve dengelenmesine yol açacaktır.

II.4.4.7. Ormancılık

Tablo 15’den anlaşılacağı gibi Anamur önemli orman potansiyeline sahiptir. Yöre kırsalında orman köyü ve nüfusu oldukça fazladır. Orman ürünlerinden elde edilen gelirlerin büyük çoğunluğu, orman rantını paylaşan belirli çevrelere akmaktadır. Bölüşümden yeterli düzeyde pay alamayan orman köylüsü ise, Anamur kent merkezine göç etmekte ve kente son derece düşük ücretlerle ucuz işgücü olarak kullanılmaktadır. Köylerinde kalanlar ise, orman alanlarını orman özelliğini kaybettirerek (2/B çalışması) toprak işleme alanı haline dönüştürmektedir. Bundan dolayı yörenin orman potansiyeli giderek daralmaktadır

Tablo 15: Anamur Orman İşletme Müdürlüğü'nün 1994-2000 Yılları Arasındaki Faaliyetleri

YILLAR	ORMAN VARLIĞI	ORMAN ÜRETİMİ	DİKİM	GELİRLER
1994	129844 Ha	105862 m ³	431 Ha.	160 058 342 000
1995	129844 Ha	118734 m ³	640 Ha.	625 000 000 000
1996	129844 Ha	111767 m ³	205 Ha.	791 266 000 000
1997	129844 Ha	100182 m ³	1396 Ha.	1 255 710 843 000
1998	126415 Ha	14750 m ³	1318 Ha.	1 475 897 993 000
2000	136008.5 Ha	44884.857 m ³	511.5 Ha	1 794 056 348 000

Kaynak : Anamur Orman İşletme Müdürlüğü

II.4.4.8. Tarımsal Krediler

Ziraat Bankası'nın kullandığı krediler genellikle büyük çiftçilere, Tarım Kredi Kooperatifinin açtığı krediler ise küçük çiftçi gruplarına yöneliktir.

Tablo 16: 1994-2000 Yılları arasında Anamur Ziraat Bankası'nca kullanılan Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Zirai Krediler.

YILLAR	KREDİ MİKTARI	YILLIK ARTIŞ ORANI (%)
1994	99.523.272.698	-
1995	130.901.722.483	31.5
1996	298.942.586.947	128.4
1997	607.833.039.600	103.3
1998	1.148.200.080.726	88.9
2000	1.315.000.000.000	1.14

Kaynak : Anamur Ziraat Bankası .

Tablo 17: 2404 Sayılı Anamur Tarım Kredi Kooperatifi Aracılığı ile Üyeler ve Diğer Üreticilere 1994-2000 Yılları Arasında Dağıtılan Ayni ve Nakdi Kredi Miktarları

YILLAR	KREDİLER	%
1994	22.328.087.924	-
1995	61.611.414.960	175.94
1996	72.625.000.000	17.86
1997	367.741.330.495	406.36
1998	553.844.084.700	50.61
2000	913.000.000.000	64

Kaynak : İlçe Tarım Kredi kooperatifi .

Gerek tablo 16 gerekse tablo 17 incelendiğinde kullanılan kredi miktarlarında giderek bir artış gözlemlenirken yıllara göre bu artışın oransal değerlerinde

hem düşüş hem de son yıllarda büyük istikrarsızlıklar görülmektedir. Yereli etkileyen makro ölçekli bu etkileri şöyle sıralayabiliriz.

- Dünya da giderek artan ekonomik kriz ve küreselleşme politikaları sonucunda özellikle gelişmekte olan ülkelerde beklenenin aksine giderek artan olumsuz değişimler
- Devletin sanayileşme politikalarına ağırlık vermesi dolayısıyla tarım politikaların da meydana gelen değişimler.
- Bu politika paralelinde tarım kesiminde kullanılan kredi miktarlarının düşürülmesi
- Tarıma sübvansiyon ve destekleme alımının devlet tarafından giderek azaltılması
- Tarıma sanayi kesiminden gelen girdilerin yükselmesi
- Tarım alanlarının konut ve turizm yapılaşmalarına açılması

Tablolarda parasal değerlerin giderek yüksek oranlarda seyretmesine karşın bu oranların yüksek enflasyon karşısındaki değer kaybından kaynaklandığı söylenebilir.

II.5. TURİZM

Bir bölgenin turizm potansiyelinin ve olanaklarının değerlendirilmesinde ışık tutacak unsurları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz.

1. Bölgenin (yörenin) ülke içi konumu
2. Fiziki özellikleri – doğal güzellikleri;
 - İklim (seçilecek turizm türünü belirleyen en önemli etmendir. Bu öge turizm mevsiminin süresini belirlemesi nedeniyle yapılacak yatırımın rantabilitesini doğrudan etkiler.)

- Topografya ve morfolojik yapı
- Flora
- Fauna
- Jeolojik oluşumlar
- Su yüzeyleri ve kıyı özellikleri

3. Altyapı

- Teknik altyapı (ulaşım, haberleşme, elektrik, su kanalizasyon, çöp) turizmin gelişimin temel öğelerindendir. Her çeşit turizm yapılanmasının ön koşuludur.
- Sosyal altyapı (eğitim, sağlık, toplantı, kongre ve konferans salonları) turizmin gelişimini etkileyen önemli yardımcı öğeleri içerir. Turizm sektörünün de yararlanacağı tesislerdir.

4. Kültürel değerler (tarihi eserler, arkeolojik eserler, tarihi, dini merkezler, müzeler, festivaller, özel günler, yöresel el sanatları)

5. Ekonomik çekicilik (ucuzluk, çeşitlilik, spesiyalite)

Anamur'da turizm sektörü açısından geleceğe yönelik bir projeksiyon yapmadan önce, yukarıda yer alan unsurlar paralelinde Anamur için durum tespiti yapmak istediğimizde şöyle bir görünümle karşılaşırız;

II.5.1. KONUMU

Anamur Akdeniz bölgesinde Anadolu yarımadasının en güney ucunda, Türkiye'nin 36. paralele en yakın yerleşim alanıdır. Bu noktadan bakıldığında Anamur Akdeniz havzasındaki birçok yer gibi kıyı turizmi potansiyeline sahiptir.

II.5.2. FİZİKİ ÖZELLİKLERİ - DOĞAL DEĞERLERİ

İklimi: İlçenin bulunduğu coğrafi konum itibariyle, çok yakın mesafelerde farklı iklim özelliklerinin yaşanması mümkün olabilmektedir. Bu durum ise kıyı turizminin yanı sıra yayla turizmi ve klimal gibi farklı türlerinin gerçekleştirilmesi için uygun ortam sağlamaktadır.

Topografya ve morfolojik yapı : İlçenin topografyası da iklimi gibi farklı özellik göstermektedir. Bu da sportif turizm açısından ilçenin şansının yüksek olmasına olanak sağlamaktadır. İlçe sınırları içinde hem spor tesisleri ve açık spor alanlarının düzenlemesine olanak verecek düz araziler, hem de dağ turizminin gerçekleşmesi için çok uygun engebeli dağlık arazileri mevcuttur.

Flora : İlçenin özellikle dağlık kesimi endemik bitkiler açısından oldukça zengindir. Öte yandan sahil kesiminde hızlı kıyı erozyonuna rağmen değişik kum bitkilerini görmek mümkündür. Ayrıca 36. Paralele yakın olması nedeni ile ortaya çıkan mikroklimal özelliği tropik iklimlere özgü bitki türlerinin yetişmesine olanak sağlamaktadır. Bu durumda ilçe flora yapısına ayrı bir özellik ve değer kazandırmaktadır.

Fauna : İlçenin sahil şeridi nesli tükenmekte olan 12 türden biri olan Akdeniz ile Caretta Caretta cinsi deniz kaplumbağalarının yaşam ve üreme alanıdır. Buda ilçe sahil şeridine ayrıcalıklı bir önem kazandırmaktadır.

II.5.3. JEOLJİK OLUŞUMLAR

Mağaralar: ilçede halen tespit edilmiş biri tescilli (Köşekbükü) 7 adet mağara vardır. Bunlardan Çukurpınar Mağarası Türkiye'nin en büyük ve dünyanın sayılı büyüklükte mağaralarındandır. 1450 metreye kadar inilen mağarada çalışmalar halen

devam etmektedir. Üğü mağarası da içinde barındırdığı 6 adet göl, ilginç yapısı ve halen yaşayan bir mağara olma özelliği ile mağaracıların ilgisi çekecek niteliktedir.

Çukurpınar ve Üğü mağaralarının korunması gereken tabiat varlığı olarak tescili ve Üğü mağarasının üçte birinin ziyarete açılabilmesi için ışılandırılması ve Çukurpınar mağarasının patika bir yoldan olumsuz koşullarda sağlanabilen ulaşımının iyileştirilmesi yönündeki çabalar sürmektedir. Bu çabalardan sonuç alınabildiği takdirde ilçede mağara turizmi ve beraberinde yayla turizminin gelişimi yönünde önemli bir ilerleme sağlamak mümkün olacaktır.

Dağlar: Toros sıradağlarının Anamur'da bulunan bölümü dağcılık sporuyla uğraşanların ilgisini çekebilecek niteliktedir. Ayrıca denizden 1500-1800 m. Yükseklikte deniz fosillerine rastlanmakta olması fotoğrafçılık ve trekking içinde uygun ortamı sağlamaktadır. Ayrıca ilçenin yayla kesimi Turizm Bakanlığınca trekking (doğa yürüyüşü) bakımından önem taşıyan bölgelerden biri olarak belirlenmiştir.

Kıyı özellikleri- akarsu ve göller :53.6 km.'lik sahil şeridinde sahip olan Anamur turizmin ana konularından birisi olan deniz yönünden oldukça şanslıdır. Yüksek deniz suyu sıcaklığı yılın 9-10 ayında kıyı turizminin gerçekleşmesine olanak vermektedir.

Dragon Çayı: Turizm bakanlığınca Doğu Karadeniz, Orta ve Doğu Akdeniz akarsularında yapılan incelemede Dragon çayının akarsu turizmine elverişli olduğu tespit edilmiştir. Büyük yatırımlar gerektirmeyen; çevrenin, tarihi, kültürel, otantik değerleri ve diğer turizm çeşitleriyle bir bütün oluşturan akarsu turizminin gelişiminin yöre halkının gelir düzeyini yükseltici bir katkısı olacaktır.

II.5.4. ALTYAPI

II.5.4.1. Teknik Altyapı:

Ulaşım: Bir yörede turizmin var olması ve gelişebilmesi için gerekli olan en önemli unsurlardan biridir. Bu noktada Anamur; deniz ulaşımı yerine kara ulaşımına ağırlık verilmesi ve karayolunun ıslahı yönünde gerekli çalışmaların yapılmaması nedeniyle şanssızdır. İlçenin yönetsel bakımdan bağlı olduğu İçel yönündeki 230 km.'lik yolun Silifke'ye kadar olan kısmının ve ülkemiz turizminin can damarını oluşturan Antalya yönünde Gazipaşa İlçesi'ne kadar olan kısmının çok dar ve virajlı olması, ulaşım süresinin uzamasına neden olmaktadır.

Ülkesinden 3-4 saatlik bir yolculukla Antalya Havalimanına gelen bir orta Avrupalı turist Anamur' a gelmek için yaklaşık 5 saatlik bir kara yolculuğu yapması gerekmektedir ki bu durum ilçede kitle turizminin gelişmesine en büyük engeli oluşturmaktadır. Gazipaşa havaalanının ulaşımına açılması hava yoluyla gelen turistlerin Anamur'a geliş süresini önemli ölçüde kısaltacak olup, gelecekte Anamur'un turizmini önemli yönde etkileyeceği şüphesizdir.

Deniz yoluyla ulaşım açısından; iskelenin yetersiz kalması ve barınağın Bozyazı ilçesine yapılmış olması, ilçede yat turizmi olanağını ortadan kaldırmıştır. Yat turizminin gelir düzeyi yüksek bir kitleyi ilgilendirmekte olması, gerekli altyapıya sahip yerleşim alanlarının ekonomik gelişimine çok büyük katkıda bulunmaktadır. Ancak Anamur bugün için bu şansı yitirmiş bulunmaktadır.

İskelenin mendirekle uzatılması, feribot-deniz otobüsü yoluyla ulaşım olanaklarını daha kolaylaştıracak olup, Antalya – Alanya ulaşımında feribot ve /veya deniz

otobüsüne ağırlık verilmesiyle turizm açısından olumlu bir canlanma sağlamak mümkün olacaktır.

Su: özellikle yaz aylarında ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır.

Kanalizasyon: kanalizasyon şebekesinin yeterli olmaması, denize yakın fosseptik kullanan sitelerde arıtma sistemlerinin çalıştırılmaması deniz suyu kirliliğine neden olmakta ve kirlilik özellikle yaz aylarında şehir merkezine yakın sahil şeridini kaplamış olan ikinci konutların kullanılmasıyla artmaktadır. Dalga yönünün doğuya doğru olması hiçbir yapılaşma olmayan pullu plajında deniz kirliliğine yol açmaktadır.

Çöp: İlçe çöp alanı olarak Gazipaşa-Anamur karayolunun ilçe merkezine oldukça yakın, deniz tarafında ormanlık ve Anamur'a gelişte kolaylıkla görülebilecek bir alanın kullanılması hem deniz kirliliğine hem görüntü kirliliğine yol açmakta hem de zaman zaman biriken metan gazı patlamasıyla orman arazisini tehdit etmektedir. Anamur'a gelen bir turist önce bu doğal güzelliğin içindeki Anamur çöplüğüyle karşılaşmaktadır ki, bu da Anamur için oldukça ciddi bir olumsuzluktur. Çöplük alanının değiştirilmesi yönündeki çalışmalar sonuçlanmak üzeredir. Ancak mevcut çöplüğün olduğu halde bırakılacak olması önemli bir eko-turizm potansiyeline sahip Anamur'da turizm açısından önemli bir olumsuzluk yaratacaktır.

II.5.4.2. Sosyal Altyapı:

Turizmin gelişmesi için en önemli sosyal altyapı ögesi olan eğitim açısından Anamur oldukça şanslı bir konumdadır. Gerek bilgili ve bilinçli bir yerel bir kamuoyunun varlığı temin ve gerekse turizm sektöründe eğitilmiş personelin temini için ilçede hem turizm meslek lisesi hem de yüksekokul bulunmaktadır.

Turistin ilçede konuk olarak bulunduğu süre içerisinde talep edeceği sağlık hizmetlerinin karşılanması için devlet hastanesi ve sağlık ocakları mevcuttur.

İlçede ayrıca uluslararası düzeyde olmasa da ulusal düzeyde yapılacak toplantı ve kongrelere yanıt verebilecek Kültür Merkezi bünyesinde 200 kişilik bir toplantı salonu vardır.

Kültürel Değerler: İlçenin İ.Ö. 8 yy. Öncesine dayanan bir yerleşim yeri olarak Kizuvatna Krallığı, Asurlular, Romalılar, Araplar, Bizanslar, Selçuklular, Karamanoğulları ve Osmanlıların egemenliği altında varlığını sürdürmüş olması, söz konusu uygarlıkların izlerini taşıyan tarihi eserlere sahip olmasına olanak sağlamıştır. Bu da önemli bir turizm potansiyeli oluşturmaktadır.

Yöresel el sanatı olarak Yörük kültürünün izlerini taşıyan kilim dokumacılığı ilçenin kırsal kesiminde yaygındır. Söz konusu el sanatının daha da yaygınlaştırılması için teşvik edilmesi, gerekli hammadde temininde sıkıntı çekilmemesi için önlemler alınması kooperatifler kurarak birleşmelerinin ve pazarlama olanaklarının sağlanması, satış mağazalarının açılarak, bu mağazaların Antalya – Mersin güzergahında gününbirlik turlarla ilçeden geçen tur otobüslerinin mola noktalarından biri olması (Milas'ta halıcılık konusunda olduğu gibi) için çaba gösterilmesi ilçenin tanını ve ekonomisi açısından yararlı olacaktır.

İlçe Akdeniz kıyı şeridinde bulunmasına rağmen, ekonomisi büyük oranda tarım (seracılık), hayvancılık ve ormancılığa dayanmaktadır. Turizm, henüz ilçe ekonomisinde önemli bir noktaya ulaşabilmiş değildir. Bunun nedenleri olarak şu unsurları sıralayabiliriz;

1. Deniz ulaşımı yerine kara ulaşımının tercih edilmesi, kara ulaşımının ise Toros sıradağlarının denize en yakın olduğu kesimlerde çok dar ve virajlı bir karayoluyla gerçekleştirilmesi, yolun genişletilmesi ve tünellerle kısaltılması

yönünde ıslah çalışmalarının yıllardır yapılmamış olması nedenleriyle çok zaman ve yorucu olması.

2. Akdeniz – Ege kıyı bölgesinin alt yapı orunlarını uzun vadeli ihtiyaçlara cevap verecek şekilde çözmek ve kentsel gelişimi bir düzen içinde sağlamak için ilgili kuruluşlarla gerekli koordinasyonu sağlayarak altyapı sistemlerini ele almak üzere Turizm Bakanlığı'nca 1989 yılında Güney Anadolu Çevre (GAÇ) Projesi adıyla başlatılan ve Ağustos 1991'den bu yana da Akdeniz Ege Turizm Altyapı Kıyı Yönetim Projesi adıyla halen devam etmekte olan kısa adıyla ATAK projesinin Çanakkale-Balıkesir il sınırlarından Antalya- İçel il sınırına kadar olan sahil bandını kapsamaması ki bant Gazipaşa'yı da kapsar şekilde Anıtlı köyünde sona ermektedir. Bu projenin Anamur kısmında uygulanmaması her türlü altyapı eksikliğinin giderilememesine ve sonucunda çevre ve deniz kirliliğine neden olmakta, dolayısıyla ilçe turizminin dış pazarlarda talep edilen sağlık ve konfor koşullarına ulaşma olanağını ortadan kaldırması.
3. İlçenin yerlisi olmayan yatırımcıların ilçe turizm sektörüne yönelik yatırımlara yönlendirilemeyişi.
4. İlçeye yakın bir mesafede metropol bir yerleşim alanı ve havalimanı bulunmayışı
5. ilçedeki tesis sahiplerinin önemli bir kısmının asıl gelir kaynaklarının farklı olması nedeniyle tesisleri ikincil gelir getirici bir unsur olarak görmeleri, tesislerin ya aile fertleri tarafından ya da mevsimlik istihdam edilen ve profesyonel olmayan kişilerce işletilmesi, bu duruma bağlı işletme ve pazarlama sorunları (örneğin; tesis sahiplerinin %90'ına yakını bir turizm fuarına

katılmamın kendilerine sağlayacağı yararın ayırtına dahi varamayacak kadar pazarlama konusunda bilinçsiz olmaları.)

6. İlçede hiç bir seyahat acentesinin faaliyet göstermemesi.
7. İşletmecilerin turizmden elde edeceği geliri artırmak konusunda bireysel değerlendirme yapmaları sonucu bir birlik oluşturmamaları ve bu bağlamda ilçenin turizm potansiyelinin tanıtımı anlamında etkili çalışmalar yapacak bir derneğin mevcut olmaması.

Kentin turizm hareketliliğinin ve konaklama tesislerinin bu günkü yapısal özelliklerini ortaya koyan veriler tablo 18-19'da ve bugünün koşullarında elde edilen turizm gelirleri ise tablo 20'de verilmektedir.

Tablo 18: 1994-2000 Yılları Arasında Anamur'da Turizm Bakanlığı Belgeli Konaklama İşletmelerinin Genel Durumu

TURİZM BAKANLIĞI DENETİMLİ KONAKLAMA TESİSLERİ			
YILLAR	TESİS TÜRÜ	TESİS SAYISI	YATAK KAPASİTESİ
1994	TURİSTİK OTEL	5	394
1995	TURİSTİK OTEL	5	394
1996	TURİSTİK OTEL	5	394
1997	TURİSTİK OTEL	5	394
1998	TURİSTİK OTEL	2	120
2000	TURİSTİK OTEL	2	114

Kaynak : Anamur Turizm Müdürlüğü

Tablo 19: 1994 –2000 Yılları Arasında Anamur'da Belediye Belgeli Tesislerin Genel Durumu

YILLAR	OTEL	APART	MOTEL	MOKAMP	KAMPİNG	PANSİYON	TOPLAM TESİS SAYISI	TOPLAM YATAK KAPASİTESİ
1994	9	1	2	1	3	25	41	1407
1995	10	1	3	1	3	25	43	1422
1996	11	1	4	1	3	23	43	1526
1997	9	1	4	1	3	15	33	1226
1998	14	3	3	2	1	13	36	1655
2000	13	3	3	2	1	13	35	1630

Kaynak : Anamur Turizm Müdürlüğü

Tablo 20: Anamur'da 1994-2000 Yılları Arasında Resmi Verilere Göre Turizm Yerleri ve Tesislerinin Ziyaretçi Sayıları ve Elde Edilen Gelirler

YILLAR	YERLİ TURİST SAYISI	YABANCI TURİST SAYISI	TOPLAM TURİST SAYISI	ÖREN YERLERİ VE MÜZE ZİYARET GELİRLERİ (TL)	BANKA ŞUBELERİNDE BOZDURULAN DÖVİZ MİKTARI (TL)	TOPLAM TURİZM GELİRİ
1994	19876	14635	34511	198 490 000	103 128 226 696	103 326 716 696
1995	9315	25873	35188	1 358 250 000	147 827 751 847	149 186 001 847
1996	21676	22506	44182	2 294 325 000	281 519 073 326	283 813 398 326
1997	24581	27080	51661	3 831 350 000	467 128 701 571	470 960 051 571
1998	14500	14000	28500	13 572 050 000	487 237 426 203	500 809 476 203
2000	8328	13250	21578	28 836 500 000	139 000 000 000	187 836 500 000

Kaynak : Anamur Turizm Müdürlüğü

Turizm sektöründe üçüncü bin yıla girdiğimiz şu dönemde dünya da ve ülkemizde bozulmamış doğa, özgün kültürel kimlik ve aktif tatil anlayışının giderek arttığı yeni bir süreç içerisine girilmiştir.

Yerli ve yabancı turistlerin ziyaret ettikleri yörelerde; yöre insanlarının doğal yaşamları içinde olmayı istemeleri, onların doğal kültürel ve folklorik değerlerini birlikte paylaşmaları doğrultusunda günümüzün turizm anlayışı değişme göstermektedir. Günümüz insanı kent hayatının kalabalık, çevre sorunlarının önemli boyutlara vardığı, bozulmaya yüz tutmuş, zevksizleşmiş ortamından belirli bir süre için uzaklaşarak, bir doğa parçasının dinlendirici, yumuşatıcı atmosferinde yaşamak, doğa ile bütünleşmek ihtiyacındadır

Bu bağlamda kitle turizminin geliştirilebilmesi için sahip olduğu bir çok olumsuzluğa karşılık Anamur gittikçe önem kazanan eko-turizmin gerçekleştirilebilmesi için ciddi bir potansiyel oluşturmaktadır. Eko-turizm kapsamında dağcılık, trekking, akarsu turizmi (rafting), yayla turizmi, çiftlik turizmi açısından yukarıda da değerlendirildiği üzere oldukça ciddi bir konumdadır. Ayrıca Akdeniz kıyısında olması yılın 9-10 ayı kıyı turizminin gerçekleştirilmesine de olanak vermektedir. Şayet gerekli altyapı sorunları çözülebilir, sağlık hizmetleri yeterli düzeye ulaştırılırsa sonbahar ve kış aylarında 3. Yaş turizminin gerçekleşmesi için uygun iklim koşullarına da sahiptir.

İlçenin sahip olduğu mağaralar turizm açısından iyi bir şanstır. Mağara araştırma dernekleri, mağaracılık kulüpleri vb örgütler nezdinde etkili tanıtım çalışmaları yapılmasıyla mağara turizminin de geliştirilmesi olanaklıdır

Sonuç itibariyle Anamur'da gerçekleştirilebilmesi mümkün turizm türleri; doğal yapının bozulmasına neden olacak şekilde yapılaşmaya, betonlaşmaya yol açmaması, büyük yatırımlar gerektirmemesi, çevrenin tarihi, doğal, kültürel ve otantik değerleriyle bir bütün oluşturması, ilçenin en önemli gelir kaynağı olan tarım sektörünün varlığını sürdürmesine olanak sağlayacak ve tarım arazilerinin turizm sektörü lehine azalmasına yol açmayacaktır. Eko-turizmin dünya turizm hareketinde gittikçe çekici bir önem kazanıyor olması nedeniyle, Anamur'un eko-turizm açısından taşıdığı potansiyelin iyi değerlendirilmesi ve pazarlanması durumunda kent, yılın on iki ayı turizmden sürekli gelir elde etme olanağına kavuşacaktır.

II.6. KAMU GELİRLERİ

II.6.1. VERGİ GELİRLERİ

Verginin tahakkuk ve tahsili ile ilgili verilen o yörenin ekonomik kapasitesini ve potansiyelini göstermesi açısından önem taşımaktadır. Ekonomik hayatın canlılığı ya da durgunluğu vergilere yansımaktadır. Buradan yola çıkarak Anamur'da 1993-1997 döneminde vergi tahakkuk ve tahsilinde görülen önemli artışlar dikkat çekicidir. (Tablo 21) 1993 yılında cari fiyatlar yaklaşık 74 milyar TL olan vergi tahakkuku 1997 yılında 1 trilyon üzerine çıkmıştır. Özellikle 1997 yılındaki vergi tahakkuku miktarındaki artış önemli düzeylere ulaşmıştır. Tablo dan da görüleceği gibi 1996 yılına göre bu artış

%197,33 oranında olmuştur. Vergi tahsilatında da önemli rakamlara ulaşıldığı saptanmıştır. İlgili dönem boyunca vergi tahsilatı 62 milyar TL 'den 951 milyar TL düzeylerine çıkmıştır. Vergi tahsilatındaki artış 1997 yılında bir önceki yıla göre %125,64 oranında olmuştur.

Tablo 21: Anamur İlçesi'nde Vergi Tahakkuk ve Tahsilat Değerleri (1000 TL)

YILLAR	TAHAKKUK MİKTARI	TAHSİLAT MİKTARI
1993	73.832.750	62.200.614
1994	135.582.944	108.048.398
1995	291.791.029	246.578.923
1996	503.540.671	421.718.218
1997	1.106.434.760	951.581.737
2001	7.890.000.000	6.300.000.000

Kaynak: Anamur Vergi Dairesi

Vergi tahsilatının vergi tahakkuku oranına bakıldığında, bu oranın % 80'in üzerinde olduğu görülmektedir. Bu oran her ne kadar %100'e yakın bir oran olmasa da, oranın yüksekliği vergi tahsilatında olumlu gelişmelerin olduğu göstermektedir. Bu durum vergi personelinin performansının bir işareti olabileceği gibi ekonomik yaşamın hareketli ve canlı olması dolayısıyla vergi yükümlülerinin vergilerini ödemede sıkıntı yaşamadıklarının bir göstergesi de olabilir.

Vergi gelirleri içerisinde KDV'nin önemli bir yer tuttuğu saptanmıştır. Bunu gelirler vergisi ve kurumlar vergisi izlemektedir. KDV'nin vergi gelirleri içerisinde önemli bir yer tutması ilçede ticari yaşamın üretim faaliyetlerinin önünde yer aldığı bir belirtisi olmaktadır. Ancak kurumlar vergisinde meydana gelen artışlarda üretim ve hizmet sektörünün belli bir ivme kazandığının işaretleri olmaktadır.

II.6.2.. ANAMUR İLÇESİ KAMU BÜTÇESİ GELİR VE GİDERLERİ

Yıllar itibariyle Anamur ilçesi bütçe gelirlerine bakıldığında önemli artışlar görülmesine karşın, son yıllarda cari fiyatlarla bu artışın beklenen düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır. Bütçe gelirleri ağırlıklı olarak gayri menkul satışlarından ve kira gelirlerinden oluşmaktadır. 1997 yılı rakamlarına göre bütçe gelirleri 250 milyar TL'ye yaklaşmıştır. (Tablo 22). Bütçe gelirleri karşısında yer alan bütçe giderlerinde 1993-1997 yılları arasında cari fiyatlarla 10 kattan fazla artmıştır. Ayrıca vurgulanması gereken nokta bütçe gelirlerinin bütçe gelirlerinin bütçe giderlerinin yaklaşık olarak ancak, %20'sini karşılayacak düzeyde olmasıdır. 1997 yılında ise bütçe gelirleri bütçe giderlerinin %15,53'ünü karşılamaktadır.

Tablo 22: Anamur İlçesi Bütçe Gelir ve Giderleri (1000 TL)

YILLAR	BÜTÇE GELİRLERİ (1)	BÜTÇE GİDERLERİ (2)
1993	19.621.237	145.850.975
1994	39.086.817	219.699.051
1995	90.095.439	376.935.001
1997	247.126.629	1.591.470.884
2001	1.077.107.770	11.782.166.530

Kaynak: Anamur Mal Müdürlüğü

II.6.3. BELEDİYE GELİRLERİ

Belediye gelirleri içerisinde birçok unsur bulunmaktadır. Genel bütçeden alınan pay, emlak vergisi, çevre temizlik vergisi, toptancı hal resmi bunlardan bazılarıdır. Anamur ilçesi belediye gelirleri içerisinde genel bütçeden alınan pay, en yüksek oranı oluşturmaktadır. 1994 yılında %35,10 olan bu oran 1998 yılında %73,22'ye çıkmıştır. (Tablo 23)

Belediye gelirleri içerisinde genel bütçeden alınan payı emlak vergisi izlemektedir. Anamur'un bir kıyı kenti olması, ikinci konutlarla ilgili yapılaşmanın

yoğunlaşmasını getirmiştir. Dolayısıyla tarım alanının önce arsaya, sonra bu alanların konuta dönüştürülmesi emlak vergilerini belediye gelirleri arasında önemli bir unsur olarak ortaya çıkmasına yol açmıştır. Tablo dan da görüleceği gibi 1997 yılında 3.2 Milyar TL olan emlak vergisi gelirleri, 1998 yılında (bu yılın yeni beyan dönemi olması nedeniyle) yaklaşık 10 kat artarak 30 milyar TL düzeylerine ulaşmıştır. Aynı şekilde çevre temizlik vergilerinde de önemli artışlar söz konusudur.

Elektrik ve havagazı tüketim vergisindeki artışlarda dikkat çekicidir. Bu artışın hem yeni ve mevcut konutların elektrik ihtiyacının doğmasından hem de hizmet ve üretim sektöründe artan ekonomik performansın bir sonucu getirilebilir.

Toptancı halde elde edilen gelir de belediyeler açısından büyük önem taşımaktadır. Anamur'un bir tarım kenti yapısında olması, özellikle örtü altı sebzeçiliğin geniş ölçüde yapılması tarım ürünlerinin başka kentlere hal sisteminden geçerek ulaştırılması gereğini de ortaya koymaktadır. Tarım ürünlerinin hal sisteminden geçmesiyle buradan elde edilecek gelirin önemli boyutlara ulaşacağı söylenebilir.

Tablo 23: Türlerine Göre Anamur İlçesi Belediye Gelirleri ve Toplam Gelir İçerisinde Gelir Kalemlerinin Payları

GELİR TÜRÜ	1994	1997	1998	2000
Genel Büt. Alman Pay	22.669.953.000	212.942.277.368	450.103.000.000	896.781.930.000
Emlak Vergisi	2.811.314.000	3.254.930.721	30.387.000.000	33.841.069.000
Çevre Tem. Vergisi	2.106.414.000	9.170.265.000	15.471.000.000	20.903.977.000
Elk.-Hava Gazı Tük. Vergisi	53.758.000	5.616.422.547	11.794.000.000	29.686.858.000
Toptancı Hal Resmi	79.627.000	10.105.687.000	12.579.000.000	31.446.100.000
Diğer Gelirler	36.862.187.000	70.316.689.560	94.408.000.000	119.358.000.000
TOPLAM	64.583.253.000	311.405.972.196	614.742.000.000	1.132.017.934.000

Kaynak: Anamur İlçesi Belediyesi

IL6.4. ORTA VE KÜÇÜK ÖLÇEKLİ İŞLETMELERDE KREDİ KULLANIMI

Tablo incelendiğinde Halk Bankası'nca Anamur esnafı için kullanılan kredi miktarlarında 1990 yılı ile 1998 yılları arasında giderek çok yüksek oranlarda bir artış gözlemlenmektedir. Bu yüksek artış trendi iki önemli açıdan değerlendirilebilir.

Tablo 24: Halk Bankası Anamur Şubesinde 1990-1998 Yılları Arasında Kullanılan Esnaf Kredileri.

YILLAR	KULLANDIRILAN KREDİ MİKTARI
1990	1.281.315.000
1991	1.817.571.000
1992	5.352.668.015
1993	15.073.343.731
1994	29.025.580.153
1995	106.630.419.849
1996	212.422.348.309
1997	436.810.660.014
1998	622.845.388.941
2000	414.142.500.000

Kaynak: Halk Bankası Anamur Şubesi .

- Tarımda uygulanan çağdaş teknikler nedeniyle elde edilen gelirlerin artması ve turizm endüstrisinde kaydedilen gelir artırıcı gelişmelerin içsel ekonomide yarattığı pazar yoğunluğu nedeniyle gelişen ticarileşme ve bunun ekonomik çarpanının yarattığı yansımalar sonucu atan işyeri sayısı olarak düşünülebilir.

Bir diğer anlamda ise kredi miktarının TL bazında kaydettiği artış yüksek görülse de veri olarak alınan yıllarda ortalama enflasyon oranının %80 dolayında seyretmesi sonucu liranın parite değerinin düşmesi sonucu gerçekleşen artışlar şeklinde de yorumlanabilir.

II.7. KENTLEŞME

Kentleşmenin ekonomik, toplumsal ve siyasal boyutlarını da içerecek bir tanım yapacak olursak; sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bu günkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim süreci olarak anlaşılabilmektedir.

Kentleşme hareketi zaman içindeki bir değişimi anlatır. Siyasal davranışlardaki değişiklik, üretim biçimindeki değişimler kentleşme tanımında ağırlıklı olarak yer alırlar. Toplumsal, ekonomik ve kültürel yaşama bağlı olarak ihtiyaçların çeşitlenmesi, yerleşme ve barınma düzenini de etkilemiştir. Ekonomik, sosyal ve idari, yapı mekana yansımıştır. Her yerleşme biriminin ekonomik ve sosyal özelliklerinin farklı olması, doğal olarak fiziki mekanların da farklılaşmasını doğurmuştur. Ancak ulaşım ve iletişim araçlarının gelişmesi, çağdaş yaşama ve barınma biçiminin evrenselleşmesi sürecine yol açmıştır. Kentsel yerleşme planları caddelerin, meydanların, parkların genişlikleri, bina yükseltileri, yeşil alan, konut alanı ve diğer kentsel sosyal altyapı tesislerinin kriterleri, ulusal hatta uluslar arası boyutta standartlaşmaya gitmektedir.

Türkiye’de yerleşme sisteminin sürdürülebilirliği bakımından korunması gereken en temel kaynak topraktır. Çünkü yerleşmelerimizin gelecek kuşakların gereksinimini engellemeyecek şekilde gelişmesi, yani doğal kaynaklarını tahrip etmeyen ekolojik dengeyi koruyan bir yapıda gelişmesi oldukça önemlidir. Ancak Türkiye’de yerleşmelerin planlarda öngörülen hedeflere uymayan bir yapı içinde gelişmesi, verimli tarım topraklarının tarım dışı amaçlarla kullanımını çok yaygınlaştırmıştır. Oysa verimli

toprakların korunması Anayasanın 44. Maddesi ile yasal güvence altına alınmıştır. Bu yasanın işletilmesi kamu yönetiminin görev alanındadır.

Öte yandan hızlı kentleşmenin gerektirdiği konut ihtiyacını gidermek, sağlıklı ve hızlı konut üretimini sağlamak, teknik ve sosyal altyapısı hazır arsa düzenlenmesini gerektirmektedir. Büyük arazilerin arsaya dönüştürülmek üzere kamulaştırılması, harita ve imar planlarının yapılması, uygulanması ve gerekli altyapıların sağlanması da kamunun ve büyük ölçüde belediyelerin sorumluluğundadır. Bu nedenle yerel yönetimler, imar planlarını yaparken ve uygularken tarım topraklarını koruyucu bir kentleşme düzenini benimsemek ve kentsel düzenlemeleri bu ekseninde değerlemek durumundadırlar.

Türkiye’de bu düzenlemeler imar kanunu ve ilgili yönetmeliklerle belirlenmiştir. Bu anlamda toprak kullanımı ve kentlerdeki tüm gelişmelerin yönlendirilmesi görevi belediyelerindir.

Ancak belediyelerin imar kanunu ve ilgili yönetmeliklerle bu düzenlemeleri yapma yetkileri planlarda öngörülen konut, eğitim, sağlık, kültür ve spor hizmetleri ile ekonomik etkinlikleri gerçekleştirmede yeterli olamamaktadır. Çünkü belediyelerin elindeki akçalı olanaklar yalnızca personel giderlerine yetmektedir. Oysa her kentsel işlev gelecekte gelişme büyüme yönüne göre belirli kentsel toprağa ihtiyaç doğurur. Bu anlamda artan toprak istemi toprağın değerini sürekli artırır. Bir arazinin tarımsal kullanımdan kentsel kullanıma dönüştürülmesi, sonra altyapısının hazırlanması, daha sonra da yol, otopark, yeşil alan ve meydan gibi kamusal hizmetlere ve tesislere kavuşturulması arsa değerlerini yeniden artırır.

Bu durum iki açıdan çok önemli sonuçlar doğurmaktadır. Birincisi bu maliyetlerin altından kalkamayan yerel yönetimler çözümü dış kaynaklı finansal destekler

bulma yönünde aramakta ve dolayısıyla uluslararası sermaye ile içiçleşmektedirler. Bunun sonucunda ise küresel yeni dünya düzeni ile onları mekanizmalar yönünde bağımlılaştırmaktadır. İkinci olarak da kentteki arsa değerlerinin artması, arsa spekülasyonuna ve ranta konu olmakta ve ortaya çıkan kentsel rantlar çıkar çevreleri ittifakı yoluyla kentin mekansal ve sosyal dokusunu bozmaktadır.

Anamur kenti sahip olduğu kentsel toprakların gerek coğrafi, gerekse tarımsal verimliliği dolayısıyla kentleşme politikaları ve planlaması açısından yerele özel bir öneme sahiptir. Çünkü yerel daha önce belirtildiği gibi, kıyı özelliği, doğal, tarihi değerleri ve mikro klima ortamında yüksek verimli tarımsal toprakları, orman alanları ve de turizm değerleri ile yerele özel bir planlama istemektedir.

Anamur'un kent planlaması yapılırken

- a) Tarım
- b) Turizm
- c) Sanayi
- d) Konut
- e) Sosyal yapılar ve rekreasyon alanlarının yer seçimini iyi saptamak gerekmektedir

Bu günkü Anamur kent planında görüleceği üzere kent, doğal yapısı ve konumu itibarı ile, güneyi Akdeniz, kuzeyi Toros Dağları'nın etekleri, doğusu Dragon Çayı, batısı Sultan Çayı gibi doğal eşiklerle sınırlandırıldığını ve yerleşim alanlarının bu sınırlar içine sıkışıp kalmıştır. Anamur yerleşiminin fonksiyonel dağılımına baktığımızda ise,

1. Deniz kenarının turizm ve ikinci konut alanı olarak değerlendirildiğini,
2. Ovanın tarım alanları olarak planlandığını,
3. Konut alanlarının ise sırtlarda ve dağ eteklerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Bu planlama kararları doğru olmakla birlikte son 20 yıl içerisinde ülkemizde uygulanan politikaların plansızlaştırma yönünde uygulanmasının doğal yansıması olarak Anamur'da da özellikle turizm alanlarında turizm yapılaşmasının ikinci konut yoğunluğuna, turizm alanlarında ise hızla artan bir konut yapılaşmasına gidildiği ve kentsel toprakların amaç dışı kullanılması şeklinde gerçekleştiği görülmektedir.

Bu saptamalar sonucunda yerelin kentsel ve çevresel dokusunun geleceğe ilişkin olumlu dönüşüm yaşayabilmesi için;

1. Deniz kenarı sadece turizm yapı ve tesislerine açılmalı, ekonomik getirisi düşük olan ikinci konut yapılaşması sınırlandırılmalıdır,
2. Tarım alanları korunarak yapılaşmaya (imara) açılmamalıdır,
3. Kentin merkez yapı yoğunluğu korunmalıdır,
4. Kentin konut gelişim alanı Toros Dağları eteklerine düzenlenmelidir. Çünkü kent merkezi yapı yoğunluğuna doymuştur. Dolayısıyla yeni yerleşke alanları olarak Kalınören ve Çeltikçi bölgeleri imar planlarına alınmalı ve plan disiplinine uyulmalıdır. Böylece tarım ve turizm alanlarına konut baskısı minimuma indirilebilir.
5. Kentin dağınık bir alana yayılmış olması dolayısıyla imar planındaki yeni yerleşke alanlarına ticaret ve sosyal aktiviteleri içeren fonksiyonel birimler götürülmelidir.

6. Dar gelirliilerin konut ihtiyacını karşılama yönünde geleceğe dönük arsa üretme alanları planlanmalıdır.
7. sanayi sitesi Dragon Çayı bölgesinden kent gelişiminin ters istikametine, ulaşım, rüzgar vb faktörleri de dikkate alınarak ayrı bir bölgeye kaydırılmalıdır.
8. Kentsel ve çevresel katı ve sıvı atıklar için arıtma sistemleri geliştirilmelidir.

II.7.1. YAPILAŞMA

Tablo 25: Anamur'da 1987-1997 Yılları Arasında İnşaat Ruhsatnamelerine Göre İzin Verilen Yapıların Dağılım ve Değişim Oranları

YILLAR	KONUTLAR	TİCARİ YAPILAR	SINAI YAPILAR	TOPLAM	% DEĞER
1987	684	135	-	819	-
1989	533	14	1	548	-4,19
1990	248	15	-	263	-52,0
1991	389	13	-	402	52,85
1992	302	-	7	309	-23,13
1993	257	1	1	259	-16,18
1994	95	10	1	106	-59,07
1995	150	3	-	153	44,34
1996	90	-	-	90	-41,18
1997	78	3	-	81	-10,0

Kaynak : TC Başbakanlık DİE. Bina ve İnşaat İstatistikleri

TABLO 26: Anamur'da 1987-1997 Yılları Arasında Yapı Kullanım İznine Göre Yapıların Dağılım ve Değişim Oranları

YILLAR	KONUTLAR	TİCARİ YAPILAR	SINAI YAPILAR	TOPLAM
1987	169	7	-	176
1988	72	2	-	74
1989	44	2	-	46
1990	462	13	-	475
1991	71	6	-	77
1992	289	4	-	293
1993	218	2	-	220
1994	130	1	-	131
1995	41	-	-	41
1996	54	6	-	60
1997	33	4	-	37

Kaynak : TC Başbakanlık DİE. Bina ve İnşaat İstatistikleri

1980'li yıllarda merkezi yönetimin inşaat sektörüne ağırlık veren politikalar Türkiye genelinde olduğu gibi Anamur'u da etkilemiş olup, yapılaşma yoğunluğu

günümüze dek sürerek önemli boyutlara ulaşmıştır. Tablo 25 ve Tablo 26'ya göre, 1987-1993 yılları arasında artan oranda bir yapılaşma, daha sonra ise tablo ne göre bir azalma görülmektedir. Oysa çarpık yapılaşma bütün hızıyla sürmekte olup, verilerdeki düşüşün nedeni inşaatlarda sigorta ve ruhsat işlem zorunluluğunun ve takibinin getirilmesiyle biten yapıların inşaatı süren yapılar şeklinde gösterilmesinden kaynaklanmaktadır. Her iki tablo nden anlaşılacağı gibi yapılaşma; konut ağırlıklı olup kısmen ticari yapılar, sınırlı sayıda da sınıai yapılardan oluşmaktadır.

2001 Yılında ise 123 konut kooperatifi faaliyet göstermekte ve kentte yapılaşma hızı artarak devam etmektedir. Günümüzde yapı yoğunluğu 16784 mesken ve 4300'de işyeri olmak üzere 21084'e ulaşmıştır.

II.8. SANAYİ

Anamur'da sanayi gelişmemiştir ve ekonomi içinde "kayda değer" bir payı bulunmamaktadır. Kentte elde edilen artı değerler sanayi mallarının temini için ulusal dış pazarlara akmaktadır. Küçük ölçekli işletmelerin bulunduğu Anamur'da küçük ölçekli bir ambalaj mamulleri üretim tesisi, dört adet muz sarartma tesisi, bir de kozmetik sanayinde kullanılan doğal bitkilerin işlendiği fakat pazarlamasının İzmir Torbalı üzerinden yapıldığı bir tesis bulunmaktadır. Anamur ile Çarıklar beldesi arasında küçük çaplı sanayi sitesi bulunmaktadır. İş gücü ihtiyacı ise çıraklık eğitim merkezince karşılanmaktadır.

II.9. ENERJİ

Tablo 27 incelendiğinde Anamur kentinde enerji tüketimi değerlendirmeye ilişkin yıllar arasında yıllık artış oranlarında inişli çıkışlı bir grafik izlemesine rağmen her yıl tüketim giderek artmaktadır. Yörede sanayileşmenin çok küçük çapta geliştiği göz önüne alınırsa tüketilen enerji miktarındaki artışın artan nüfus dolayısıyla konut ve turizm sektöründe kısmen de diğer iş yeri sayısındaki artıştan kaynaklandığı görülecektir.

Enerji temini ve maliyetlerinin günümüzde bütün dünya ülkelerinin ortak sorunu olmaya devam ederken ülkemiz hala alternatif ve yenilebilir enerji kaynaklarına sahip olmakla birlikte Türkiye genelinde olduğu gibi Anamur özelinde de plansız ve sağlıksız yapılaşmalar dolayısıyla gelecekte bir enerji sorunuyla karşılaşılması muhtemeldir. Kentin enerji ihtiyacı ve planlaması tarım, endüstriyel tarım ve turizm gibi endüstriler üzerine kurgulanmalıdır. Dolayısıyla enerji ihtiyacının bu sektörlerin gelişim trendine göre planlanması ve bu paralelde yöredeki sağlıksız gelişmelere yol açacak etkenlere kamusal anlamda planlı müdahaleler yapılması gerekmektedir.

Tablo 27: Anamur İlçesi'nde Enerji Tüketim Miktarı ve Artış Oranları

YILLAR	Enerji Tüketim Miktarı (KWH)	Yıllık Artış Oranı (%)
1990	6.012.000	-
1991	8.113.500	34.94
1992	9.000.000	10.92
1993	11.542.500	28.25
1994	12.829.500	11.15
1995	15.579.000	21.43
1996	16.479.000	5.78
1997	20.151.000	22.28
1998	22.266.000	10.50
2001	46.835.541	100

Kaynak:Çukurova Elektrik A.Ş Anamur Şubesi

II.10. İLETİŞİM

Günümüz dünyasında haberleşme ve ulaşım araçlarında meydana gelen büyük teknolojik gelişmeler yoluyla dış dünyanın, özellikle Batı dünyasının kültür unsurları ve bu unsurların değişme sürecinin özellikleri, günü gününe toplumumuza ulaşma olanağı bulmaktadır.

Tolan'a göre (1980: 264). Batı dünyası ile olan ekonomik ve siyasi ilişkilerin özelliklerine uygun olarak ithal edilen kültür unsurları, bunları kullanmaya hazır, bu amaca uygun bir eğitim görmüş ve ekonomik olarak güçlü toplumsal kategoriler aracılığı ile evrensel görüntülü bir model biçimine sokulmakta ve bu model, büyük kentlerden diğer yörelere aktarılmaktadır.

İletişim teknolojilerinde ki bu küresel gelişmeler Anamur'da da etkisini göstermiş küresel dünya ile eklemlenmeye uygun iletişim araçları hızla yaygınlaşmaya başlamıştır. Bugün kentte 12 adet cep telefonu satış merkezi, 7 adet İnternet cafe bulunmaktadır. Ayrıca kentteki bütün okullarda, diğer kamu kuruluşlarında, dernek ve sendikalarda bilgisayar ve İnternet erişimi bulunmaktadır. Buna karşın kentin yerel sesi olan iletişim araçları aynı paralelde gelişmemiştir. Kentte halen 2 yerel gazete, 3 yerel radyo bulunmakta, yerel televizyon bulunmamaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YEREL DÖNÜŞÜMLER SÜRECİNDE ANAMUR

III.1. YERELİN DÖNÜŞÜMÜNÜ ETKİLEYEN PARAMETRELER

Küreselleşme ve yerelleşme tartışmaları sonucunda, denilebilir ki bugün bütün dünya bir değişim sürecinden geçmektedir. Bu değişimler, küresel, ulusal ve yerel ölçeklerde gerçekleşmektedir. Burada önemli olan ise bu değişmelere doğru saptamalar yaparak yerelin, küresel ölçeğin dönüştürücü etkileri karşısında yerinin nerelerde olacağıdır.

Anamur kentine ilişkin bir önceki konuda ortaya konulan tespitler ışığında yerelin dönüşümüne olumlu veya olumsuz etkileri olabilecek parametreler şunlardır:

-Tarımda dünya ve Türkiye ölçeğinde ortaya çıkan değişmelerin Anamur tarımına etkileri.

-Kentın turizm potansiyelinin, süreç içerisinde kent için, sektörel anlamda belirleyici olup olmama durumu.

-Kentleşme sürecinin denetimsizliği sonucunda kentsel toprakların alacağı yeni biçimler.

-Kendi kırsalı ve dışardan aldığı göçlerin kente ekonomik, sosyo toplumsal ve kültürel olası etkileri.

-Yerel Yönetim anlayışında değişmeler.

-Kentlilerin yönetime katılım konusundaki etkileri.

III.1.1.TARIM

Anamur'da Yerelin Dönüşüm Parametreleri içerisinde irdelenmesi gereken öncelikli alan tarımdır. Çünkü kentin geçmişten günümüze kadar işleyen süreçlerde yereli tanımlamada en belirgin özelliği, sahip olduğu tarımsal alan ve ürün çeşitliliği açısından Akdeniz kıyısında bir tarım merkezi olmasıdır.

Başta Anamur olmak üzere Bozyazı, Gazipaşa ve Alanya ağırlıklı olarak muz tarımı yapan, ekonomisinin en az % 90'ı tarıma dayalı, subtropik iklime sahip, özel mikro klima iklimi bulunan bir bölgedir. Anamur, ülkemizin ve bölgenin en tipik subtropik bitkilerini (muz, portakal, limon, nar, avokado, kivi) ve örtü altı ürünlerini (domates, biber, patlıcan, salatalık, çilek) yüksek kalitede yetiştirebilen bir yöredir. Bazı tarım ürünlerine de (Anamur Muzu, Ovabaşı Portakalı) gibi kendi ismini vermiştir. Yaklaşık 13.000 dekar alanda sebze tarımı yapılmaktadır. 4.043 dekar sera alanı mevcuttur. 37 köy, 2 belde ve 1 ilçe merkezinden oluşan kentin toplam nüfusunun % 80'i tarımsal alandan yaşamını sürdürmektedir.

Yerelin tarımsal üstünlükleri içerisinde öne çıkan ve Küreselleşme sürecinde dünyada değişen tarım politikaları ve ülkemize yansımalarından olumlu veya olumsuz yönde etkilenebilecek başlıca ürün olarak Muz görülmektedir.

Muz ülkemizde Anamur, Bozyazı, Gazipaşa ve Alanya çevresinde, Toros dağlarının koruduğu mikroklimalar da, çok sınırlı alanlarda yetiştirilmektedir. 1975 yılı istatistiklerine göre muz ekim alanı 12.350 dekar, üretimi 21.000 ton ve dekara verimi 1700 kg. dır. 1994 yılında ise 12.000 dekar üretim 30.000 ton ve dekara verim 2500 kg. dır. 2001 yılına geldiğimizde üretim alanları 16.000 dekara, üretim ise 80.000 tonlara

çıkmiş dekara verim ise 5 tona ulaşmıştır. Kıyı boyundaki üretim bölgelerinden yalnızca Anamur'da örtü altı Muz üretimine geçilmiş ve dekara verim ise 7 tona çıkmıştır. Meyve kalitesi yönünden ise Dünya kalitesine yaklaşmaktadır.

Ülkemizde yıllık tüketilen muz miktarı 250.000 ton dur. Bunun içerisinde yerli üretim 80.000 ton iken ithal muz miktarı 170.000 ton dur. 1985 yılından sonra ülkemizde izlenen liberal politikaların sonucunda ithal muz 20.000 ton olarak pazara girmiş 1994 yılında bu miktar 67.000 ton ve dışarıya ödenen para miktarı ise 23 milyon dolardır. 2000 yılında 170.000 ton ithal muza ödenen miktar ise 110 milyon dolar olmuştur. Bugün Türkiye pazarında ithal muz 2.500.000.-TL., yerli muz ise 1.500.000.-TL.'ye satılmaktadır.

Muz ithali için ödenen 110 milyon dolarla yerli üreticinin desteklenmesi ve teşvik kredisi sağlanması durumunda ülke tüketiminin şu anki toplamının bu kıyı boyundan karşılanabileceği gerek İlçe Tarım Müdürlüğü uzmanları gerekse Ziraat Odası ve uzman muz üreticileri tarafından ileri sürülmektedir.

Ancak tam bu noktada yerelin karşısına Küreselleşme sürecinde özellikle GATT ve Uruguay raundunda alınan ve tarımda AB öngörülerini ile daha da güçlendirilmiş, Türkiye'nin de kabul ettiği anlaşmalar çıkmaktadır. Bu anlaşmalar çerçevesinde Çikita muzunu ithal eden Dole gibi çok uluslu firmaların Türkiye dahil uluslar arası pazara serbestçe girişleri engellenemeyecektir. Her ne kadar Tarım Bakanlığı'nın bu ulus ötesi firmalara bugün için uyguladığı % 149'lük kota bugün için Anamur Muzunu koruyor ve yerli üretimde büyük bir genişleme alanı ve yüksek gelir yaratıyor ise de bu karşı duruş uzun bir süre gidemeyecektir. Daha şimdiden Dole firması Dünya Ticaret Örgütü aracılığıyla Türkiye üzerindeki baskılarını artırmış ve bu kota uygulamasına karşılık gerek

uluslar arası mahkemelerce gerekse bu kota oranına karşı Türk tarım ürünleri ihracatına kısıtlama yönünde uluslar arası baskı ve lobi faaliyetlerini artırmıştır. Dolayısıyla şimdilik yereli üstün kılan muzun gelecekte karşılaşacağı durum pek iç açıcı olacağı benzemiyor. Çünkü Philip Morris Firmasının tütün üzerinde yarattığı baskı ve bunun sonucu Türkiye’de sigara fabrikası kurarak yerli üreticiyi sözleşmeli tütün üretimi sürecine taşıması ve ekim-dikim alanlarında söz sahibi olması durumu Muz için de geçerlidir. Hatta DOLE Firması Anamur’a kadar gelip Philip Morris örneğinde olduğu gibi kendi üretim alanları ve tesislerini kurabilecek ve yerli üreticiyi ve üretimi kendi etki alanına alabilecektir. Bu durum muhtemeldir, çünkü Küreselleşme ve yerelleşme diyalektiği ulus-devleti aşan ya da zaten ulus devleti yeniden bu yönde biçimlendirdiği için böyle bir engelle karşılaşmayacaktır.

Anamur’un ve bölgesinin böylesine yaşamsal bir önemi olan ürününü korumada yerelde oluşturacağı güç birliği ve göstereceği direnç (Bergama örneğinde olduğu gibi) önümüzdeki süreçte belirleyici olabilecek gibi gözüküyor.

Yerelin dönüşüm sürecinin tarımsal boyutunda tartışmaya konu olabilecek önemde bir diğer ürün ise Çilek tir. Anamur’da muzdan sonra en önemli tarımsal gelirin sağlandığı bu ürünün önemi; Türkiye’de sofralık çilek üretiminin büyük oranda yörede gerçekleşmesinden kaynaklanmaktadır. Ülkemizde, sanayi tipi çilek üretiminde Bursa ve yöresi, sofralık üretimde ise Anamur ön plandadır.

Çilek üretiminin iç pazardaki üstünlüğünün yanı sıra yetiştirme ve kalite açısından ihracat standartları seviyesine ulaşması sonucu 2001 yılında 50 ton çilek Avusturya ve İngiltere’ye kg.’ı 7,5 DM den ihraç edilmiştir bu ihracat türü deneme biçiminde olup ALARA şirketi tarafından gerçekleştirilmiştir. 2002 yılında ihracat hedefi

ise 120 tondur. İç pazarda 2001 yılında 20 trilyon çilek üretim geliri elde eden Anamur; dış pazarda ürününe özellikle Avrupa Birliği ülkelerinden gelen talebi karşılayabilmek için AB'nin tarımsal gıdalar için uyguladığı standardizasyonu gerçekleştirmek durumundadır.

Bu standartlar arasında: Ürünün kimliği, kalite belgesi, üretici ismi, insan sağlığına zarar vermeyecek tarımsal ilaçlar ile hormon oranı ve pazar istikrarı sayılabilir. Bu durumda rekabet ortamında ayakta kalabilecek olan Çilek gerek iç pazar gerekse ihracat ürünü olması özelliğiyle dönüşüm süreçlerinde yerelin tarımsal alandaki üstünlüğünü sürdürmesinde etkin rol oynayabilecektir.

Türkiye'de buğday, tütün ve pancar üretim alanlarının daraltılmasında ABD ve AB sınırları içerisindeki ülkelerde oluşan dev tarımsal ürün stoklarının eritilmesi için pazarlar aranmasının etkileri vardır. Dolayısıyla böyle bir sürecin yaşandığı günümüzde Anamur Muz ve Çilek üretiminin yerele özgü iklim kuşağında yetiştirilmesinin avantajlarını iyi kullanmak durumundadır. Küreselleşme ve yeni yerelleşme zamanı hızlandırarak mekanı farklılaştırmaktadır. Dolayısıyla farklılaşma sürecinde önceki yerel değerler önemini yitirebilmektedir. Oysa tarım Anamur için sürdürülebilir yaşam ve gelişme adına vazgeçilmez bir unsurdur. Bu anlamda onu özgün kılan bu unsurları büyük bir kentlilik bilinci ve üretici dayanışmasıyla sürdürmek durumundadır.

Anamur, muzun dışında bütün sebze ve meyve çeşitliliğini florasında bulunduran ve kendi kendine yetmenin dışında bu alanı ve tarımsal ürün çeşitliliğini gelire dönüştüren ender yerlerden birisidir. Fakat gerek ulusal üstü ölçekte belirttiğimiz düzenlemeler gerekse sanayileşmeyi tarıma tercih eden ve bugün bu anlamda bütün yasal düzenlemeleri çıkaran devlet politikası dolayısıyla farklı güçlüklerle de karşı karşıya kalacaktır. Bu güçlüklerin temelini tarımsal girdiler teşkil etmektedir.

Girdi maliyetleri içerisinde ön sırada gübre gelmektedir. Tarımsal gübrelerin ithal olması, Türkiye'nin yaşadığı ağır ekonomik kriz ve devletin tarımı sınırlayıcı politikasına bir de yüksek enflasyonist ortam eklenince üretici gübre alamayacaktır. Gübre kullanamayınca verim ve kalite düşecek sonucunda ise üretilen ürünün pazar cazibesi olmayacaktır. Bir diğer girdi faktörü ise, kapalı sera sisteminin ve örtü altı sebzeçiliğinin yaygın olması dolayısıyla üretim için gerekli olan sera demiri, sera naylonu, yağmurlama ve ısıtma sistemleridir. Bu sistemlerin son derece pahalı olması tarımsal üretimi olumsuz etkileyecektir.

Tarımsal ilaçlar ve tohum kültürleri dünyada, tekelleşmiş ve bu alanda gücü elinde tutan çok uluslu şirketler kârlarını artırma adına yerli ilaç üretimini yok ederek hem kendi pazar alanlarını genişletmekte hem de ilaçların kimyası dolayısıyla toprak ve insan sağlığı o ülkelerde hiçe sayılmaktadır. Ayrıca dünya tohum tekelleri yerli tohum kültürünü yok ederek o ülke ve yerel üreticilerini doğrudan kendine bağlamakta ve gelirlerini bu sömürü düzeni ile garantiye almaktalar. Bu gün Anamur'da yerli domates tohumu kültürü neredeyse yok olmaktadır. Çünkü İsrail firmaları tohumda gen teknolojisi yöntemini kullanarak ürettikleri domates tohumuyla yüksek verim ve geliri taahhüt etmekte ve yerli üreticiyi bu yönde yönlendirmektedir. Bu durum üreticiler için bir çekim noktasıdır. Ancak aynı durum yerli tohum kültürünü yok etme ve sürekli İsrail firmalarına bağımlılığında adıdır.

III.1.2. YERELİN SU KAYNAKLARI ÜZERİNE

Yerele ilişkin başka bir bakış noktası da sahip olduğu su potansiyeli ve kıyı özelliği üzerine getirilebilir. Kent, Türkiye'nin Coğrafi anlamda en güney uç kısmında ve Kıbrıs'a en yakın konumdadır. Küçük bir limana sahiptir. Ancak limanını gümrük kapısının ve denizcilik sektörünün geliştirilememesi dolayısıyla, ekonomik olmadığı gerekçesiyle devlet kararı ile kapatılmıştır. Oysa Anamur ve Girne limanlarına işlerlik kazandırılarak ekonomik anlamda bir canlanma yaratacak karşılıklı ticari ilişkiler geliştirilebilir. Kentin çok önemle değerlendirmesi gereken Dragon ve Sultan suyu çaylarından bugün için yeterince yararlanılmamaktadır. Bu çaylar Torosların yüksek eteklerinden ovaya oradan da denize dökülmektedir. Fakat halen Anamur, köyleri ve iki uç yakınında bulunan Çarıklar ve Ören beldeleri tarım alanlarının bir kısmında su sorunu yaşanmaktadır. Oysa günümüzde suyun dünyadaki önemi düşünülürse, Anamur bu su kaynaklarından maksimum düzeyde yararlanmayı planlamalı, tarımsal gelirleri artırıcı çabalar üretmelidir. İsrail devletinin Manavgat çayı üzerindeki ısrarı sürmekte ve Manavgat çayı olmaz ise alternatif olarak Dragon çayını düşlemektedir. Dünya da gelecekte su savaşları üzerine teoriler geliştirilirken; Anamur sahip olduğu bu avantajını kaybetmeme yönünde politikalar ve yerel planlar geliştirmelidir.

Bu gün halen topraklarının % 77' sinde kuru tarım yapılan kent, sahip olduğu su kaynaklarını değerlendirebilir ve sulu tarımını geliştirebilirse tarımdan elde ettiği gelirlerini arttıracaktır.

III.1.3. TURİZM'İN YEREL DÖNÜŞÜM İÇİNDEKİ YERİ

Turizm, tarımdan sonra kentin ikinci önemli dinamiğidir. Ancak bu gün için henüz yeterli gelişme sağlayamamıştır. Yeterli gelişme sağlayamamasının nedeni Anamur'un coğrafi anlamda; kapalı bir havza konumunda olması, dolayısıyla da gerek Mersin gerekse Antalya yönünde bölgenin en zor karayolu ulaşımlarından birine sahip olması ile ilgilidir. Oysa kent; tarihi, doğası, temiz denizi ve kumsallarıyla turizm açısından büyük bir potansiyele sahiptir.

Anamur turizminin bugün için gelişmemesinin nedeni olarak şu üç faktör önemli sayılabilir.

1. Gelir getirici, nitelikli turistik işletmeler yerine, turizm alanlarının ikinci konuta açılması,
2. Ulaşımın her iki yönde de güçlüğü,
3. Sınırında, Alanya ve Antalya gibi “merkez yoğun” turizm kentlerinin gölgesinde kalması.

Yerelin, küreselleşme sürecinde turizm olgusundan olumlu ve olumsuz yönde etkilenmesi söz konusudur. Olumsuzluk yönünde etkilenme şu yönde gerçekleşebilir.

Kent toprakları zaten sınırlıdır. Sınırlı olan kentsel alan turizm, tarım ve yerleşkeler için bölümlenmiştir. Fakat turizm için ayrılan alanlar ikinci konut ve sürekli oturma meskenleriyle doldurulmuştur. Bu durumda turizm yatırımları tarımsal topraklara yönelecektir ki, zaten sorunlu olan tarım bir de turizm yatırımlarından olumsuz yönde etkilenecektir.

Ulaşım sorununun hem Mersin, hem de Antalya yönünde çözülmesi durumunda kent, sermaye açısından yatırım cazibesi noktasına gelecektir. Bu durum son derece bakir bir doğaya sahip olan Anamur'da yapı yoğunluğunu arttıracak, yoğun betonlaşma ve çevre kirliliği yaratacaktır. Ayrıca yatırım genişliği ve oylumluluk, kentsel yeni işleyimleşmeleri arttıracak ve yeni kentsel rantlar doğacaktır. Rantın bölüşümü ise çeteleşme ve mafyayı doğuracak ve bir kent yozlaşması sürecinin önü açılacaktır.

Kent turizminin geleceğe ilişkin taşıyacağı önemli tek avantajı ise sahip olduğu deniz, doğa, tarihi değerlerinin zengin çeşitliliğidir. Anamur Antik Ören Kenti, Mamure Kalesi, Softa Kalesi, Köşekbükü ve Çukurpınar Mağarası, Kaş ve Abanoz Yaylaları ile dış turizm için kendi hinterlandın da eko-turizm açısından en büyük çekim merkezidir. Ancak kent bu gün için gerek alt ve üst yapı gerekse eko-turizme dönük planlama ve projeleri bakımından hazır değildir. Dış turizm için bir çekim merkezi olabilmesi için bu koşulları yerine getirmelidir. Ayrıca Anamur dış turizm dışında iç turizm açısından düşünülebilecek önemli merkezlerden biri olma potansiyeline de sahiptir. Bunların yanında turizm; tamamlayıcı sektörlerle bağımlılığı nedeniyle, ekonomik çarpanı en yüksek sektörlerin başında gelmektedir. Dolayısıyla alana üretim yapan farklı sektörlerde bu gelişmeden pay alabileceklerdir.

Eko turizmin geleceğe ilişkin kurgulanması kentte geniş istihdam alanları yaratabilecektir. Dış turizm açısından pazarlama son derece önemlidir. Bu anlamda Anamur'un eko turizm potansiyeline yönelik pazar dilimi çalışması yapıp uluslar arası tur operatörleri ve seyahat acentalarının yöreye ilgisini çekici çalışmalar yapılmalıdır.

İç turizm açısından ise Türkiye de ki işçi ve memur sendikaları ile kamu kurum ve kuruluşlarının tatil programlarını yöreye çekebilmek için iş birliğine gidilmelidir.

III.1.4. GÖÇÜN DÖNÜŞÜME ETKİSİ

Anamur'da yerelin dönüşümüne olası etkileri görülebilecek bir başka unsur ise göç olgusu ve göçün gerek kentin kırsal alanında gerekse özekte yaratacağı sonuçlarıdır. (Tablo-1)'deki verilerden de anlaşılacağı üzere, 1970-1990 yılları arasında kentin kırsal alanındaki nüfusu özekten neredeyse iki kat fazla iken sonraki yıllarda başlayan kırdan kente göç sonucunda bugün tam tersi bir durum oluşmuş ve kent özekinde oluşan nüfus kırdaki toplam nüfusun iki katına ulaşmıştır.

Kırsaldan kente yoğunlaşan göçün kentte yaratacağı sorunların yanında kıra etkileri de söz konusudur. Kırdan yaşanan çözümler sonucu kaynakların ve birikimlerin kente taşınması sonucu kırsal alanda insan kaynağı ve birikim sorununu doğurmaktadır. Böylesi bir durumda kırsal dokuda olumsuz koşullar oluşurken bu durumun yansımaları kente de taşınmaktadır. Çünkü kırdan kente göçenler içerisinde insan gücü açısından kentin ara iş güçleri için bir potansiyel oluşmaktadır. Bu ara formun aktörleri kent özekinde o güne kadar oluşmuş çalışma yaşamını etkileyerek büyük bir farklılaşmanın önünü açmaktalar. Şöyle ki, kent içinde ücretler daha önce belli bir standart düzeyde iken işe ihtiyacı olan yeni ara form potansiyelin de bu işe talip olmasıyla hizmet sektöründe işçi ücretleri değişmektedir. Bunun sonucunda ise kazanan kentteki üretim araçları ve faktörlerini kontrol edenler olur iken kaybedenler bu alanın işçileri olmaktadır. Sürecin işleyiş yönü başkalaşarak bir ucuz emek sektörü oluşmaktadır. Anılan süreç aynı zamanda ucuz emek içerisinde bir çatışma yaratmakta ve bu alanda oluşması gereken örgütlenme, sendikalaşma gibi dayanışma kültürünü de yok etmektedir.

Anamur'a kendi kırsalı dışında ayrıca Ankara, Konya ve Karaman eksenli göç eğilimleri de yoğunlaşmıştır. Kent; merkez ve iskele olmak üzere iki bölümlü bir yapı

içerisindedir. Verimli tarımsal üretim alanları kent yerleşkeleri ile iç içe ya da hemen kenarından başlamaktadır. Bu durum kentleşme, tarım ve turizm açısından büyük sorunları da beraberinde getirmektedir.

Birinci temel sorun: Anamur'un kendi kırsalından aldığı göçler, kent merkezinin bulunduğu alanlara yerleşme yönünde gerçekleşmektedir. Kent merkezinde yerleşim yeri satın alanların sayısı sınırlı olup çoğunluk kentin kenar mahallelerine özellikle de Kalınören, Bahçe mahallesi, Yıldırım Beyazıt ve Çeltikçi mevkiilerinde odaklaşmaktadır. Bu yerleşme biçimleri iki yönlü büyük sorunlar yaratmaktadır. Birincisi: Kalınören ve Çeltikçi yönünde rezerv tutulan alanlar Anamur Belediyesi kent planlarında konut gelişme alanları olarak düzenlenmiştir. Bu alanlarda yoğunlaşan gecekondulaşma aynı kent yönetimi tarafından önlenememektedir. Önlenememe biçimi Türkiye'deki siyaset anlayışı ve seçim süreçlerinde yaşananlarla özdeş bir durum arz etmektedir. İkinci olarak: Yıldırım Beyazıt mahallesi, Kalınören ve Çeltikçi yerleşim ve gelişme alanlarının kenarı ise verimli tarımsal toprakların başladığı yerler olduğundan buralarda giderek artan yapılaşmalar sonucunda tarımsal alanlara konut amaçlı girişler artmaktadır. Kırsal göçün devamı ve kentin kendi nüfusunun artışı da düşünülürse, süreç içerisinde doğacak konut ihtiyacı tarımsal alanlara olan baskıyı giderek artıracaktır. Bu durum, zaten sınırlı olan tarım topraklarının yok oluşunun önünü açacaktır.

İkinci temel sorun ise, İskele mevki ile ilgilidir. Kentin iskele kısmı, Antalya asfaltının Anamur'u ikiye bölen alt kısmında olup yol bandından deniz kenarına kadar olan kesimi içermektedir. Bu alan turizm amaçlı olarak kullanıma açılmış otel, pansiyon, restaurant ve diğer eğlence mekanlarının bulunduğu alandır. Ancak özellikle 1980'lerden

itibaren buraya yoğunlaşan göçler sonucu bölge turizm yatırımlarında en son sırada yer alan ikinci konut ile dolmuştur.

Alanda yapılaşma ve yerleşme maksimum kapasiteye ulaşmış olduğundan yeni turizm yatırımlarına yer kalmamıştır. Bu durumda Turizm gelişme alanı olarak yöneliş yine tarım topraklarına olacaktır. Böylece tarım alanları, kentsel yapılaşma, gecekondulaşmadan sonra turizm yatırımları yönünde ikinci bir baskı ile karşı karşıya kalacaktır. Bu durumda denilebilir ki Anamur'da bugün işleyen süreç kentin en önemli dinamiği olan tarımın aleyhine işlemektedir. Bu süreci belirleyen ve besleyen ise göç olgusudur.

III.1.5. YEREL KÜLTÜRÜN DÖNÜŞÜMÜ

Anamur halkı, Oğuzların değişik boylarından oluşan oymaklara mensuptur. Dolayısıyla köken olarak Yörük denilen göçerlerdendir. Oğuz boylarının yöreye gelişi ise (M.S) 1116 yılıdır. O tarihten bu yana Anamur halkı Orta Toroslarda yaşamayı sürdürmektedir. Sahile yerleşmeleri ise sonraki yıllara rastlar. Tarih boyunca Anadolu'da istila görmeyen tek yer Orta Toroslardır. Anamur 1300-1475 yılları arasında hiçbir sancağa, hiçbir devlete bağlı olmadan bağımsız yaşamış 1475'den başlayarak Osmanlı yönetimine bağlanmıştır. Anamurlu Ali Çavuş o dönemde Dağlaroğlu , Nasreddinli, İmirli, Uçarlı ve Ortaköylü aşiretlerini bir araya getirip bir yönetim oluşturmuş, bağımsız yaşandığı dönemlerde Anamur'u bu oluşum yönetmiştir. 1869 yılında ilçe olmuş ve Çorak denilen bugünkü bölgeye yerleşmişlerdir. Yaşanan bu süreçler sonucunda Anamur yöresi anılan dönemlerde hiçbir yabancı kültürle karşılaşmamış, kendi kültürlerine yani şaman kültürünü yakın zamana kadar değiştirmeden sürdürmüşlerdir.

Anamur halkında düne kadar tutucu bir tavrı görmek olanaksızdı. Kadın-erkek ayrımı yoktu. Herkes birlikte yaşar, dinsel yada ulusal bayramlar çok büyük coşku içinde kutlanırdı. Okuma-yazma isteği bugün olduğu gibi o dönemde de son derece güçlüydü.(Sümer, 1980: 367)

Kent kültüründe Cumhuriyet dönemi de dahil uzun süre korunabilen kendine özgü özellikler 1980'li yıllardan itibaren dünyada ve Türkiye'de yaşanan toplumsal, sosyal, ekonomik ve kültürel değişimlerle beraber farklılaşmaya başlamıştır. Bu farklılaşmalar kentin toplumsal yapısı incelendiğinde ortaya çıkmaktadır.

III.1.6. TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM

Anamur, Türklerin Anadolu'ya gelmeleri ile birlikte bölgeye yerleşen Türkmen boyu aşiretlerinin oluşturduğu bir Yörük toplumdur.

Coğrafi konumu gereği bir kapalı havza durumunda olan kent, bağlı bulunduğu Mersin'le sınır ili olan Antalya'ya uzaklığı yaklaşık 5 saattir. Bu durum kent kültürünün daha içsel yapıda kalmasına da etki etmiştir. Kent merkezindeki yaşama biçimi köylerdeki yapıya benzer özelliklerini korumuş olup kentin yerli nüfusu yaz aylarında Toroslarn eteklerinde bulunan yaylalara doğru göç etmektedir. Kent, büyük çapta tarımsal üretimle yaşamını idame ettiğinden toprağa bağlı feodal ilişkiler % 87 okuma-yazma oranına ve İçel ilinde eğitim-öğretim başarı yüzdesi en yüksek ilçelerden biri olmasına rağmen sürüp gitmektedir. Böylesine bir kültürel biçimleniş, kentin kapalı havza konumu dolayısıyla katlaşılan içsel kültür dokusu ve eğitim seviyesini yükselten kent insanının kente geri dönmemesi sonucu, kentte kalan insanların ise toprağa bağlı ilişkiler içerisinde kalması şeklinde açıklanabilir.

Kentin kültür yapısındaki kendine özgü olma süreci 1980'lere kadar aynı durumunu koruyabilmiş ancak anılan yıllardan sonra Türkiye ölçeğinde yaşanan dönüşümler, yerele de yansımaya başlamıştır. 1980'li yıllarda devlet politikalarıyla desteklenen turizm yatırımları ve toplu konutçuluk yerelde etkisini göstererek özellikle Ankara, Konya ve Karaman eksenli göç almaya başlamıştır. Özellikle sahil bölgesi olan iskele mevkiinde bugün beş bin konut yapılaşması oluşmuştur. Bu konutlarda oturanların % 80'ni anılan yörelerden gelenlerden oluşmaktadır. Ankara eksenli göç daha çok, üçüncü yaş dönemi denilen emeklilerden oluşmakta ve kent kültürüne bir farklılık katmakla birlikte kültürel yapıya göreceli etkileri sınırlı kalmaktadır.

Konya ve Karaman eksenli olan % 40 oranındaki göç ise toplumsal yapıda bir dönüşüm yaşanmasına etki etmiştir. Bu yörelerden gelenler kent merkezi ağırlıklı yerleşmekte aynı zamanda ticari yaşam faaliyetlerine de girmektedir. Buralardan taşınan muhafazakar yapı kentte etkisini göstermiş olup bugün Anamur'da cemaatçi ilişkiler içerisinde bu yörelerden gelen insanlar, başı çekmektedirler.

Bu cemaatçi gelişmelere örnek olarak 1980'de 65 olan cami sayısının 2000 yılında 101'e ulaşması verilebilir. Bu cemaatçi ilişkiler ticari faaliyetlere de yansımış ve bu yapılanma sermaye alanında da örgütlenerek GÜSSİAD adı altında 23 üyesi ile toplumsal yapıdaki yerini almıştır.

Anamur'un toplumsal yapısına etki eden nüfus ve yerleşmedeki bu farklılaşmanın yanı sıra kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan yerel dışından olan insanların eş ve çocukları da dahil olmak üzere sayıları iki bini geçmektedir. Kamusal görevler için dışarıdan gelen bu insanlar da kentin toplumsal yapısında başkalaşmaya etki eden unsurları arasında gösterilebilir.

Anamur'da toplumsal yapının nitelikleri içerisinde, toplumsal yaşama olan yansımalar birbiriyle karşılaştırıldığında ilginç ve çelişik sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Birinci çelişik durum tarımsal üretim ve üretimin bölüşümü ile ilgilidir. Şöyle ki: Yörede ortalama çiftçi sayısı 30.000 dir. Bunlardan muz ile geçinen çiftçi aile sayısı 2800, çilek ile geçinen çiftçi aile sayısı 5000, örtü altı sebze yetiştiren çiftçi sayısı 2200, diğer ürünlerle geçinen aile sayısı 20.000 dir. 2001 yılı tarımsal hasılası içerisinde muz geliri 40 trilyon, çilek geliri 20 trilyon diğer tarım ürünleri geliri ise 20 trilyondur. Bu veriler ışığında muz üreticisi toplam tarımsal nüfusun yaklaşık % 10'unu teşkil ederken tarımsal gelirin % 50'sini, nüfusun % 6'sını oluşturan çilek üreticileri gelirin % 25'ini paylaşmakta geriye kalan tarımsal nüfusun % 84'ü ise gelirin % 25'ini paylaşabilmektedir. Böylece tarımsal ekonomi, bölüşüm anlamında kentte üçlü bir toplumsal tabakalaşmayı ortaya çıkarmaktadır.

İkinci çelişik durum ise mevcut tarım toplumu yapısından eğitime olan yansımalarla ilgilidir. Kentin okuma-yazma oranı % 87 ile Türkiye ortalamasının çok üstündür.

İlköğretim öğrenci sayısındaki gelişmeler; il düzeyinde % 39,1 merkez ilçede % 39,8, Mut % 21, Tarsus % 37, Silifke % 41,1 iken Anamur'da bu oran % 47,4 ile İçel ili içerisinde en üst düzeyde seyretmekte. Kitap okuyucusu 1980'li yıllarda 4758 iken, 90'lı yıllarda 21.883, 2001 yılında ise 31.439'a ulaşmıştır. Gazete satış sayısı 80'li yıllarda 1200 civarında iken 2001'de bu sayı 3.500'e ulaşmıştır.

Gerek tarımsal üretimin bölüşümünde ortaya çıkan tabakalaşma, gerekse eğitim düzeyindeki artışların yerelde daha demokrat bir toplum yapısını ortaya çıkarması toplum sosyolojisi açısından umulan bir sonuçtur. Oysa kentin yerel siyaset erkini

kullandırmada tam tersi bir tercihle sağ siyaseti tercih ettiği son iki seçimde de M.H.P.'yi iktidara getirdiği görülmektedir. Yaşanan bu süreç Türkiye'de 1980'lerden itibaren yaşanan dönüşümlerle örtüşmekte, halkın konjonktüre uygun davrandığı ve genel süreçlerden etkilenebildiğini göstermektedir. Buna yol açan sonuçlar ise yine Türkiye geneline uygun olarak yaşanan yoksullaşma ile din ve şoven düşüncelerin yükselmesi şeklinde görülebilir. Ayrıca küreselleşme süreci –AB'a üyelik ve ulus-devlet kaygıları MHP'nin yükselmesine etki etmektedir.

III.1.7. YEREL YÖNETİM SORUNU

1980 sonrası küreselleşme etkisiyle Türkiye de yaşanan hızlı dönüşümlerin etkisi yönetim anlayışında Anamur yereline de yansımıştır. Kent yönetimleri aşırı kentleşme, özelleştirme, kamusal alandan çekilme işlevlerine yeni sağ liberalleşme anlayışı doğrultusunda sıcak bakmaktadır. Bugün hem tarım hem de turizm için ayrılan kentsel topraklar birinci ve ikinci konutlarla dolmuştur. Böyle bir yönetim anlayışı sonucunda Anamur'un temel sektörleri olan tarım ve turizmin (yerelinin geleceğe ilişkin yaşamını belirleyici iki tane olmazsa olmaz sektör) süreç içerisinde yok olmasına kadar gidebilecektir. Ya da en azından bu alanlardaki daralma kentsel gelir ve istihdamı daraltacağından dönüşümün yönü olumsuzluk getirecektir.

Kenti geleceğe kurgulayacak tarım, turizm planları ve konut için ayrıcalık alanlar bölümlenmeli ve bu bölümlere girişler engellenmelidir. Bu bir yönetim sorunudur. Ancak kenti yönetenler bu bilinçten yoksundur. Kenti yönetenlerin yönetim bilincine felsefi ve estetik boyutta sahip olmaları gerekmektedir. Yereli gelecekte sürdürülebilir gelişme çerçevesi içinde yaşanabilir bir kent sürecine taşıyacak yönetimler oluşturulmalı

ve bu yönetim anlayışı kentlilerin katılımıyla güçlendirilmelidir. Küreselleşmenin yarattığı olumsuz değişmelerden en az etkilenmenin yolu güçlü bir yerel yapılanma ile aşılabılır.

III.2. TOPLUMSAL ÖRGÜTLENMENİN DÖNÜSÜME ETKİSİ

Anamur'da toplumsal yapı içerisinde, tarımsal nüfusun ağırlığı örgütlenme bilincinin gecikmesine de etki etmiştir. Çünkü Türkiye toplumunun neredeyse yarısına yakın olan tarımsal nüfus toplumsal örgütlenmede en son sırada yer almaktadır. Bugün, uluslar arası firmalarla muz savaşlarına konu olabilen Anamur; bu alanda örgütlenmesini 2001 tarihinde oluşturulabilmiştir. Örgütlülüğün en üstünde yer alan işçiler açısından da durum farklı değildir. Sanayinin gelişmemesi dolayısıyla, yalnızca Anamur Belediyesi'nde 120 işçi örgütlü sendikaya üyedir. Sendika olarak da Hak-İş 'e bağlı Hizmet-İş sendikası tercih edilmiştir. Bu durum, toplumsal yapıda yükselen Cemaatçi ilişkilerin, yerel siyasetin şekillenmesindeki etkisi açısından bir göstergedir. Eğitim alanında örgütlülük daha ileri düzeydedir. 625 eğitimcinin 300'ü Eğitim-Sen, 211'i ise Türk Kamu-Sen üyesidir. A.D.D.'nin ise 200 üyesi bulunmaktadır.

Yerelde oluşan bu toplumsal yapıya ilişkin, yukarıdaki veriler ışığında dönüşümün yönü anlamında şunlar söylenebilir:

Anamur'da toplumsal yapının en belirleyici özelliği tarım ve tarım toplumu ilişkileridir. Oysa Mübeccel Kıray 'ın toplumsal yapının değişmesine ilişkin saptamalarından da anlaşılacağı üzere tarımsal ilişkilerin hakim olduğu toplumlarda değişme gecikir. Çünkü tarım gerici ilişkileri geliştiren ve sürdüren bir yapısal özellik taşımaktadır. Bu tip toplumsal yapıyı çözebilecek en önemli unsur ise sanayileşmedir. Anamur'da sanayi başta olmak üzere konumu dolayısıyla gelişmemiş ve bundan sonra da

gelişmesi mümkün gözükmemektedir. Eğitim ise hem Kiray'ın hem de Güler'in belirttiği gibi mevcut feodal yapıyı çözümlenemeyen, yalnızca toplumda eğitim elitlerinin oluşmasına yol açan bir olgudur. Kaldı ki Anamur'da eğitim seviyesini yükselten bu elitlerin çoğunluğu zaten kente dönmemekte ve büyük kentlerde işlerini kurmakta ve yaşamlarını yerelden uzakta geçirmektedir.

Toplumsal yapıya etki eden diğer bir faktör göç olgusudur. Anamur'a gelen göç içerisinde kendi kırsalından gelenler mevcut tarım ilişkileri boyutuna entegre olan ve aynı yapının genişlemesine etki eden bir durum yaratmaktadır. Konya'dan gelen dış göçün muhafazakar ağırlıklı olması, toplumsal yapının tutuculuğunu artırmaktadır. Ankara ekseni göç ise özellikle üçüncü yaş (emekli) ağırlıklı olduğu için, bu kuşak yaşamın geriye kalan kısmını sakin bir hayat felsefesiyle geçirmekte, dolayısıyla toplumsal yapıdaki dönüşüme önemli bir katkı sağlamaktadır.

Toplumsal örgütlenme Anamur'da değişime bugün için fazla etki yapmamaktadır. Çünkü her ne kadar demokratik kitle örgütlenmesi sayısal olarak daha fazla gözüküyorsa da Türkiye genelinde 1980 sonrası güçlenen yeni sağ yapılanma ve bunun siyasal erkleri kullanma özelliği Anamur'da kendini göstermekte, dolayısıyla demokratik örgütlenmeler mevcut erklerle karşı çok da fazla etki edememektedir.

Sonuç olarak, Anamur'da toplumsal yapı, küreselleşme sürecine rağmen tarım toplumu özelliklerini uzun süre sürdüreceğe benziyor. Çünkü mevcut toplumsal yapının dinamikleri bu yönde varlığını sürdüreceği şekilde biçimleniyor. Ancak, toplumsal yapıda değişimi gerçekleştirebilecek en yakın olgulardan biri olarak turizm gözüküyor. İleri süreçlerde turizm sektörünün tam anlamıyla oluşması, turistik mekanların genişlemesi sonucu bölgeye gelecek yerli ve yabancı turistler ve girişimciler kentin sosyal yaşamında

bir başkalaşmaya yol açabilecektir. Böylece mekanın farklılaşması, sosyal olgulardaki farklılaşmalar, insanlarda ve kent siyasasında da farklılaşmalar yaratarak bugünkü toplumsal yapının niteliğinde bir değişime neden olabilecektir.

SONUÇ

Ekonomik ve sosyo-kültürel davranış biçimlerinde ki gelişmeler ile toplumun değerler sistemleri arasında ki bağıntının kurulması, değişme yönünün belirlenmesi açısından önem kazanmıştır. Değer sistemleri açısından Türk toplumu bugün iki ana zıtlasma ya da kutuplaşma süreci içindedir. Bu süreçler Türk toplumunun Batı dünyası ile bütünleşmesini içeren bir gelişme yönünde olup, dış dünya açısından başkalaşma, ulusal ve yerel ölçekte ise yabancılaşma görünümündedir. Başka bir deyişle, ulusal ve yerel düzeyde kültürel-tarihsel birikimle ekonomik ve kültürel sömürgeciliğin çatışması, ahlak, dünya görüşü, yaşam biçimi, özlemler ve temel kavramlar açısından değer sistemlerindeki ana değişimin yönünü tayin etmiştir.

Küreselleşme (globalleşme) günümüzde en çok sözü edilen kavramlardan biridir. En genel anlamıyla küreselleşme, endüstriyel genişlemeye ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasına paralel olarak siyasal, kültürel ve ekonomik düzeydeki çok yönlü toplumsal ilişkilerin dünya çapında yaygınlaşması olarak tanımlanmaktadır. Günümüzün iletişim teknolojilerinin gücü, dünya ölçeğindeki toplumsal etkileşimin hızını ve yaygınlığını giderek artırmaktadır. Bütün bu süreçler, küresel düzeyde yeni toplumsal ve yapısal oluşumları ortaya çıkarmakla sınırlı kalmayıp aynı zamanda evrensellik, ulus-devlet, siyasal otorite, yerellik, etnik yapılar ve toplumsal kimlik gibi kavramları değişime uğramaktadır.

Kapitalizmin, özellikle 1970'li yıllarda, birikim süreçlerini yenidenleştirerek, 1980'lerden sonra ise hızlandırarak yaptığı uygulamalar sonucunda makro düzeyde meydana gelen siyasal ve ekonomik değişimler hiçbir ülke sınırı tanımadan bütün toplumları etkisi altına almakta ve bu etkileşim süreçleri, kitle iletişim araçları ile daha da

yaygınlaştırılarak dünya toplumlarının değişim dinamiklerini derinden etkilemektedir. Dünya ekonomik, siyasal ve kültürel boyutta iç içe geçerek bir küresel topluma doğru gidilmekte ve bireylerin içinde bulunduğu toplumun coğrafi mekanı dünyanın neresinde olursa olsun, küresel değişim dinamiklerinden giderek daha çok etkilenebilir hale geldiği görülmektedir.

Küreselleşme ile ilgili yanlış anlaşılmalardan birincisine göre küreselleşme ile birlikte insan toplumları birbirlerine daha çok yakınlaşmakta ve bu yolla toplumsal ve kültürel yönden birbirlerinden oldukça farklı olan toplumlar fonksiyonel yönden giderek daha çok bütünleşmektedir. Buna göre küreselleşme dünya toplumları arasındaki toplumsal ve ekonomik gelişmişlik farklılıklarını azaltmakta ve dolayısıyla siyasal çatışmaların önüne geçmektedir.

Küreselleşme toplumların ekonomik, siyasal ve kültürel boyutta etkileşimler yolu ile fonksiyonel açıdan ve bu nedenle toplumlar arası farklılığın ve çatışmaların giderek azaldığı anlamına gelmemelidir. Zira küreselleşme kendi içinde hem toplumlar arası bütünleşmeyi hem de farklılaşmayı da içeren çok yönlü bir gelişme olarak görülmelidir. Küreselleşme ile dünya toplumları bir taraftan birbirlerine daha çok yakınlaşmakta ancak diğer taraftan da yeni çatışmaları beraberinde getirmektedir.

Küreselleşme ile birlikte toplumlar benzer iletişim araçları ve üretim tekniklerini kullanması ve de günlük yaşamdaki tüketim kalıplarının küresel düzeyde belirlenmesi nedeniyle insan toplumlarını birbirine yakınlaştırmaktadır. Ancak, küresel düzeyde ki oluşumlara karşı siyasal ve kültürel değerlerini eskisinden daha fazla ön plana çıkarmaktadır. Kaldı ki, günümüzde gerek yerel düzeyde gerekse ulusal düzeyde siyasal çatışmaların ve savaşların bir azalma eğilimi içinde bulunduğunu pek söyleyemeyiz. Bu

nedenle küreselleşme; bütünleşme ile farklılaşmayı ve yakınlaşma ile çatışmayı içeren çok yönlü bir gelişme olarak ele alınmalıdır.

Küreselleşme, ekonomik ve toplumsal yönden güçlü olan başta ABD olmak üzere gelişmiş Batı ülkelerinin kendi ekonomik çıkarları doğrultusunda dünyayı yönlendirme çalışmalarından başka bir şey değildir. Bu çerçevede küreselleşme batının az gelişmiş ülkeler üzerinde kurduğu “yeni bir emperyalist yayılma siyaseti” dir ve “yeni dünya düzeni” de bunun şeffaf bir kavramsallaştırılmasından ibarettir. Bu noktadan hareketle “yeni dünya düzeni” gelişmiş olan ülkelerin soğuk savaş sonrasında dünya ölçeğindeki çok yönlü toplumsal ilişkileri kendi kontrolleri altında tutma ve düzenlemeye çalışma çabasıdır denilebilir. Ancak küreselleşme yalnız soğuk savaş sonrası ortaya çıkan bir olgu olarak düşünülmemelidir. Tersine, küreselleşme tarihsel süreç içerisinde sürekli olarak gelişen ve yaygınlaşan ve bu bağlamda gelişmiş veya az gelişmiş tüm toplumların karşılıklı etkileşimleri sonucu ortaya çıkan bir toplumsal olgudur.

Küreselleşmeye dair başka bir anlamaya göre günümüzde yayılan bu dalga aynı zamanda bir “uluslararasılaşma” dır. Bu anlamaya göre küreselleşme, uluslar arası ekonomik, siyasal ve kültürel gelişmelere paralel olarak ülkelerin arasındaki ilişkilerin artması ve yaygınlaşmasıdır.

Küresel düzeydeki ilişkilerin gelişmesi ve yaygınlaşmasında uluslar arası ilişkilerin rolü oldukça büyüktür. Kuşkusuz, ülkelerin birbirleriyle geliştirmeye çalıştıkları siyasal ilişkiler, karşılıklı ticaret anlaşmaları ve güvenlik gibi konularda güç birliği yapmaları küreselleşme sürecinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu açıdan bakıldığında küreselleşmenin en güçlü aktörlerinden birinin devletlerin bizzat kendisi olduğunu söyleyebiliriz. Yani küreselleşme salt uluslararasılaşma ile sınırlı bir kavram

değildir. Zira küreselleşme hükümetler, devletler ve onların kurduğu çok uluslu kuruluşların faaliyetlerini de kapsayan çok daha geniş bir kavramdır. Çünkü küresel düzeyde ulusal devletlerin ilişkilerinin kapsamı dışında kalan özel kişi ve kuruluşlar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri, borsa ve banka gibi finans kuruluşlarının uluslar arası düzeydeki hareketliliği, uluslar arası turizmin yaygınlaşması ve kültürel ve sportif faaliyetleri gibi gelişmeleri gözardı etmemek gerekir. Özellikle yazılı ve görsel basın yolu ile sağlanan bilgi akışı birbirlerini hiç tanımayan ve dünyanın farklı mekanlarındaki insanların etkileşimini sağlayabilmektedir. Örneğin İnternet yolu ile sağlanan iletişim küreselleşme olgusu içerisinde önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bütün bunlar aralarında Türkiye'nin de bulunduğu kalkınmaya çalışan ülkeler ile geri bırakılmış bütün ülkeleri dünyanın neresinde olursa olsun küresel gelişmelerle etkileşim içerisine taşımıştır. Bu anlamda dünyanın "küresel bir köy" haline dönüştürülmeye doğru zamanı hızlandırarak taşındığını söyleyebiliriz. Bütün bu olanlar dünyanın değişik yerlerinde bulunan toplumların ve yerel mekanların içsel gelişim dinamiklerini derinden etkilemektedir.

Küreselleşme bu süreçte oluşabilecek gerek ulusal gerekse yerel ölçekteki direnişlere karşı, yeni yereli öne çıkarmakta ve yeni yerelde, emeği dışlayıp yerine sivil toplumculuğu koyarak güç ilişkilerini yeniden yapılandırmak istemektedir. Ancak bilinmelidir ki yereli yeniden tanımlayan bu süreçte aktif olarak öne çıkarılan STK lar birbirini tanımayan farklı meslek, görüş ve işlevleri ile zaten organizasyonun bir parçası olarak ve mantıksal bir şekilde sürece eklemlendirilmek istenmektedir. Zira Küresel organizasyonun planı da bu yöndedir ve bilinmektedir ki farklı yapısalılığı nedeni ile

STK'ların da içinde bulunduğu yeni yerel anlayış küreselleşme karşısında gerçek bir yerel demokratik katılımcılığı gerçekleştirilemeyecektir.

Türkiye'de de yaşanan yerleşme süreci, özelleştirme politikalarıyla desteklenerek ikisi birlikte küreselleşme sürecinin gereklerini yerine getirmektedir. Anamur'un da bir mekansal sabit olarak gerek dünya ölçeğinde gerekse Türkiye ölçeğinde yaşanan ve az gelişmiş ülkeler aleyhine işleyen bu yeni süreçlerden olumsuz yönde etkileneceğini gösteriyor. Bu savımızı destekleyen nedenleri sıralayabiliriz.

- Türkiye bugün dünyada gıda üretiminde kendi kendine yetebilen ender tarım ülkelerinden biri iken bugün tarımsal ürün ithal eder duruma gelmiştir. Çünkü tarımsal alanları ve ekolojik çeşitliliği yok edilmeye başlanmıştır.
- Anamur, tipik bir mikro-klima tarım kentidir ve kendi ulusal ölçeğinde yaşanan değişimlerden etkilenmektedir. Devletin küreselleşme sürecine paralel olarak uyguladığı tarım politikaları tarımdan uzaklaşma yönündedir ve hem destekleme alımları hem de tarıma uygulanan sübvansiyonlar neredeyse kaldırılmıştır. Buna bir de tarımsal girdi maliyetlerinin yüksekliği eklenince yerel üretici tarımsal üretimden vazgeçme noktasına gelmiştir. Oysa küreselleşmenin baş aktörü olan ABD aynı zamanda dünyanın en büyük tarım ülkesidir ve tarım üreticilerine hem destekleme alımı hem de tarımsal ürünlere sübvansiyonlar uygulamaya devam etmektedir. Yerelin en önemli geçim kaynağı olan tarımdan uzaklaşma süreç içerisinde büyük oranda kentler yoksulları üretecektir. Tarımdan önemli gelirler elde eden kent sonunda gıda ihtiyacını dışardan satın alma yoluna gidecektir ki zaten yoksullaşan halk yığınları bir de dışarıya kaynak aktararak bağımlı hale geleceklerdir. Anamur'da tarıma alternatif olarak halen gelişmemiş olarak bekleyen turizm sektörü için de durum pek iç açıcı gözüküyor. Öncelikle turizm için ayrılan alanlar, turizmin gelişmesinde sektörel dinamik olarak en sonda yer alan ikinci konutlarla doldurulmuştur. Turizmin gelişmesinde en büyük sorun olarak gösterilen yol sorunu çözülsün bile kenti o noktada yeni sorunlar beklemektedir. Turizmde cazibe merkezi haline gelecek bir Anamur ulusal ve uluslar arası sermayenin çekim merkezi olacaktır. Sermayenin Anamur'a

yapacağı turizm yatırımları, turizme ayrılan zaten ikinci konutla dolduğu için, yöneliş tarımsal alanlara olacaktır. Bu durumda kent bir üretim faktörü yaratırken diğer ana üretim faktörünü iyice yok edecektir. Ayrıca turizm yatırımları için gelen ulusal ve uluslar arası sermaye turizmden elde edeceği gelirleri yerele değil geldikleri merkezlere aktaracağından yerelin turizmden alacağı pay zaten sınırlı olacaktır.

- Turizmin alacağı bu yapısal özelliğin kentsel istihdama da etkisi çok olumlu yönde olmayacaktır. Çünkü, dünyada yaşanan küresel oluşumlar hizmetlerin serbest dolaşımında önünü açmıştır. Dolayısıyla dış sermaye nitelikli iş gücünde artık o yerellere engel tanımaksızın getirebilecektir. Bu durumda geriye sadece nitelsiz iş gücü temini kalmaktadır. Daha önce o toprakların sahibi olan yerel halk o turizm tesislerinde bahçıvan, garson yada bekçi olabilecektir.
- Tarım ve turizmde yaşanacak bu değişimler kentleşme dokusunu da değiştirecektir. Turizm ve tarım alanlarına bu giriş çıkışlar konut için ayrılan alanları sıkıştırarak yerleşke için yeni alanlara yönelişi hızlandıracaktır. Zaten sınırlı olan kentsel toprakların bitiminde hemen orman alanları başlamaktadır. Tarımsal üretim alanları yok edilen ve konut alanları daraltılan halk, orman alanlarına yönelecektir. Orman alanları 2B sürecine sokularak (2B* Orman özelliğini kaybettirmenin adıdır) giderek daraltılacaktır. Oysa ormanlar hem gelir açısından hem doğal güzelliği tamamlayıcılığı ve de dünyanın ve yörenin oksijen soluma alanlarıdır. Bu yönde bir dönüşüm kentin orman değerlerinin süreç içerisinde yok olmasına neden olacaktır.
- Kentsel topraklarda yaşanan ve yaşatılacak olan bu dönüşümler ortaya yeni kentsel rantlar çıkaracaktır. Daha önce kentsel çeşitliliğin yarattığı rantları daha paylaşımcı bölüşen kentlilerin yerini büyük kent rantlarına göz diken yerel mafya ve onların dış destekçileri olacaktır. Bunun sonucunda kentin bölüşüm kurgusu farklılaştırılarak bir yanda az sayıda insanların oluşturduğu yüksek gelir grubu diğer yanda ise çoğunluğun oluşturduğu kent yoksulları olacaktır. Anamur'da süreç bu yönde işlemektedir.

Küreselleşmenin bütün dünyada ve yerel anlamda yarattığı ekonomik, sosyal ve kültürel yıkıcı etkilerine rağmen, küreselleşmeyi bir kader olarak görme

* 2B: Orman alanlarında orman özelliğini kaybetme sürecindeki yerlerin mevzuat dahilinde tarım veya yerleşke alanı olarak düzenlenmesi işlemidir.

teslimiyetçiliğine bu kadar çabuk kapılmamak gerekiyor. Bu küresel eko- sosyal krizlere karşı direnç mekanizmalarını yerelde geliştirmek için hala bir şeyler yapılabilir.

Günümüzün toplumsal ve çevresel sorunları için uzun vadeli çözümler, içinde yer aldıkları çevreler ve kültürlerle bağlı olarak türlü biçimler alan bir dizi yerel inisiyatif gerektirir. Bu tür yerel ölçekli çabalar, küreselleşme karşıtı politika değişiklikleriyle birlikte ele alındıklarında farklı bir önem kazanırlar. Kaldı ki bugün dünyanın farklı bölgelerinde bu tür yerel direnişler oldukça başarılı sonuçlara ulaşabilmektedirler. Bu türden bir yerleşmenin amacı bütün ticareti ortadan kaldırmak değil, hem yerel hem de ulusal ekonomiyi güçlendirecek ve çeşitlendirecek dolayısıyla dış alımı azaltarak kaynakların dışarıya akmasını da önleyecektir. Böylece yerel, kendi kaynakları ve iş gücünü kendisine ayırabilecektir.

Örneğin kendi yerelinde üretilebilecek süt, yoğurt, peynir, ve tereyağı gibi ürünleri yerelde üreterek çok uluslu şirketlerin yereldeki büyük marketlerde albenili bir şekilde pazarlaması önlenebilir.

- Yerel ve bölgesel toprak kullanım yönetmelikleri geliştirilerek doğal alanlar ve çiftlik arazileri koruma altına alınarak bu günkü sözde kalkınma modelinden kurtarılabilir. ABD’de 900’den fazla vakıf, 11 bin km kare den fazla araziyi, küresel ölçekli büyük üretim anlayışına karşı koruma altına almıştır. Bu amaçla başka yerelerde de bu toprak vakıfları kurulabilir. (Norberg, 1996: 4-8)
- Temel üreticilerin (özellikle çiftçilerin) ve genel olarak kırsal hayatın statüsünün yükseltilmesi hem yerel çeşitliliği hem de küreselleşmeye karşı yerelde yeni güç mekanizmaları geliştirecektir.
- Yöre halkı ve yöredeki işler için sermaye sağlayan iç ve dış girişimciler yerine yerel girişim teşvik edilmelidir.

- Büyük sermaye guruplarının kurduğu tüketim merkezleri olan mega, hiper ve süper marketler yerine, çiftçi pazarları ve halk pazarları alternatif olarak geliştirilmelidir.
- Küresel ekonomiye karşı belki de en kapsamlı yerel çözüm, çevreye uyumlu ve doğaya zarar vermeyen köyler olarak tanımlanabilecek “eko köyler” oluşturulmasıdır. Dünyanın özellikle kuzey yarım küresinin gelişmiş kapitalist devletlerinde yaşayan insanlar sanayileşmenin, ticaretin ve kirliliğin yarattığı stres ve karmaşadan bu doğal ortamlara kaçmak eğilimindedir. Bu eğilimler değerlendirilerek yerel için yeni ekonomik kaynaklar yaratılabilir. Bunun istihdama da olumlu etkileri olacaktır.
- Anamur bir iç turizm merkezine dönüştürülebilir. Ülke turizmi iç ve dış turizm faaliyetleri olarak planlanır. Bu ülkesel planlama içerisinde, Alanya, Bodrum, Marmaris ve Kuşadası gibi dış turizm amaçlı yerlere karşı, kendi yurttaşlarının yönelebileceği bir iç turizm merkezi olarak düşünülebilir. Böylesi bir durum da tarımın yanında turizm alternatif bir sektör olacaktır.

Bunun yanında, yerel birimler dışardan gelecek sermayeyi beklememeli, kendi doğal ve insan kaynaklarını ve de yerel sermayesini harekete geçirmeli bunu yaparken yerel güçler sürecin itici gücü olmalıdırlar.

- Sanayinin oluşması ve gelişmesinde en önemli etkenler içinde başta yer alan kuruluş yeri ve dağıtım sistemleridir. Coğrafi konumu nedeniyle büyük ölçekli sanayi için endüstri çekiciliği bulunmayan Anamur da, kendi tarımsal ürünlerini işleyebilen, bölge pazarına dönük orta ve küçük ölçekli gıda sanayi işletmeleri kurulmalıdır.

Alternatif yerel anlayışa dair yaptığımız bütün tespitler Anamur’un kendi özgün koşullarına uyarlanabilir tespitlerdir. Çünkü kent hem tarımsal alanda, hem turizm alanında bu potansiyeli yapısında taşıyan farklılıkta bir yereldir. Yapılması gereken:

Kamu ve yerel yönetimlerin sürdürülebilir anlamda kent planları geliştirmesi, bu planlar dahilinde tarım, turizm ve kentleşme alanlarının belirlenerek birbirlerinin alanlarına girişlerinin önlenmesidir.

Yerele üstünlük sağlayan tarım ürünlerinin üretim alanlarının korunması, geliştirilmesi ve alternatif tarım ürünlerinin denenmesi yapılmalıdır (kivi, ananas, avokado, nar vb.),

Yerel yönetimlere demokratik katılım sağlanmalı ve toplumsal örgütlenme yaygınlaştırılmalıdır. Bu tip bir yerelleşme küreselleşme nin getirdiği yerelleşmenin dışındadır. Kentlilerin kent sorunlarına ve kentlerine sahip çıkması, kültürün ve bilginin küreselleşmesi sürecinde yitirdiği yerel benliğini yeniden hatırlaması ve bu anlamda demokratik saydam ve çoğulcu bir yerel yönetim anlayışını gerçekleştirmelidir.

ÖZET

Günümüz dünyasında küresel dönüşümlerin yaşandığı açık bir gerçektir. Dünyamız özellikle kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasına paralel olarak toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel yönden çok yoğun bir etkileşim içinde bulunmaktadır. Bu nedenle dünya toplumları küresel düzeyde bütünleşme ile farklılaşmayı, uyum ile çatışmayı bir arada yaşamaktadır.

Sermayenin ulusal üstü yapılanması, dünyanın tek bir pazar olması anlamına gelen küreselleşme kavramı 1970'lerin ikinci yarısında belirginleşen ekonomik bunalımı aşabilmek için kapitalist sistemin girdiği yeniden yapılanma sürecini yansıtmaktadır. 1980'li yıllarda belirginleşen küreselleşmecî politikalarla, sistem; devlet yapılarını, makro ve mikro ekonomik dengeleri, kültürel değerleri ve yaşama biçimlerini neo liberalizm doğrultusunda yeniden yapılandırmaya başlamıştır. Köklü değişim süreci olarak adlandırılan bu süreç hızla sürmekte ve günümüz toplumlarını ve yerleşik değerleri kökten değiştirmektedir. Küreselleşmenin yaygınlaşması ile yaşanan değişimler noktasında evrensellik, ulus-devlet, kimlik etniklik, yerellik vb. kavramlar yeniden tanımlanmaya başlanmıştır.

Gerçekten de küreselleşme; kapitalist birikim süreçlerinin içine düştüğü krizlerden sıyrılarak yeniden yapılanmasıdır. Yoksa yeni bir dünya düzeni değildir. Çünkü, küreselleşme tarihsel süreçlere baktığımızda zaten vardı ve değişen sadece yeni versiyonları ve yapılanmasıydı.

Birinci küreselleşme dönemi merkantilizmin yarattığı itici güçle yöntem olarak yeni keşifler, misyonerlik ve askeri işgallerle beslenerek kendisine yeni sömürge alanları yaratmıştı.

Sanayi devrimi ve doğurduğu gereksinimlerle küreselleşme kabuk değiştirerek birinci dönemdeki yöntemlerinin yanına, sanayileşmeyle ortaya çıkan ticaret şirketlerini de alarak emperyalizmi doğurmuştu.

“Globalleşme” olarak adlandırılan yeni dönem ve kapitalizmin yeniden yapılanması ise günümüzde yaşanan üç farklı gelişmenin sonucudur.

- 1970’lerde çok uluslu şirketlerin daha büyüyerek dünyayı yönetme adına ortaya çıkışı,
- 1980’lerde yaşanan iletişim devrimi,
- 1990’larda S.S.C.B’nin yıkılmasıyla batının rakipsiz kalması

Bu yeniden yapılanmanın dünya ölçeğinde yarattığı makro ölçekli sonuç ise, enerji-finans- iletişim sektörlerinde tekelleşme ve yayılma ile alternatif ideoloji yokluğudur. Küreselleşmenin bu yeniden yapılanma sürecinde devletin rolü yeniden tanımlanmakta ve devletin işlevlerinin bir kısmı ulusal üstü kurumlara devredilirken, devlet tamamen dışlanmakta ve yeni yapılanmanın bir işbirlikçisi olarak dönüşümün ulusal ölçekte güvenliğini sağlama misyonu yüklenmektedir. Burada devletle, küresel organizasyonda en büyük işbirliği alanlarından biri de özelleştirme alanında karşımıza çıkmaktadır.

Küresel yayılcılık devleti bu anlamda biçimselleştirirken yereli de sorgulamakta ve yayılcılığına direnecek yerel güçleri devre dışı bırakabilmek için “yeni yerel” ortaya çıkmaktadır. Kapitalizmin yeni yerel anlayışında emek cephesi devre dışı

bırakılmaktadır. Yerine ise sivil toplum kuruluşları (STK) konulmaktadır. Bu yerel yapılanma küresel organizasyonun çok sinsi bir planıdır. Çünkü STK'lar içerisinde yer alan guruplar, meslek, sektör, düşün dünyası ve işlevsellikleri ile hiçbir zaman güç haline gelmeyecek kadar uyumsuzluğu yapılarında taşımaktadır. Zaten istenen de budur. Yani küresel organizasyonların ereğine ulaşmasında yerel “direnç” mekanizmalarının oluşmamasıdır. Bu durum küreselleşmenin doğasına da uygundur.

Yerelin dönüşüm süreçlerinde bir başka değişim de yerel yönetim ideolojileri ve uygulamalarında ortaya çıkmıştır. Özellikle son yirmi yılda güç ilişkilerinde yaşanan değişim ile ulus devletin şemsiyesi altında kollektif tüketimin örgütlendiği mekanlar olan kent ve kent yönetimleri son dönemlerde sermayeyi kendi mekanlarına çekebilmek için yarışan birimler haline geldiler. Bunun faturası, stratejik olarak çalışan sınıfları desteklemeye yönelik alanlardan çekililmesi ve sermayeyi desteklemeye yönelik alanlara öncelik verilmesi oldu.

Bir yerel mekan olarak Anamur'da küresel yeniden yapılanmanın dünya ve ulusal ölçeklerde getirdiği dönüşümlerden kuşkusuz etkilenmektedir. Ne yazık ki dönüşümün yönü gelecekte yaşanabilecek olumsuzlukları işaret etmektedir. Çünkü kent öncelikle bir tarım kentidir ve tarım yerel için temel yaşamsal değerleri içermektedir. Oysa devletin tarım politikası kökten değişmekte ve tarım adeta yok edilmeye çalışılmaktadır. Bu anlamda Anamur doğal olarak küreselci bu uygulamalar sonucu tarımdan elde ettiği gelirlerini ve istihdam alanını kaybedecektir.

Küreselleşmenin zenginlik vaat ettiği alanlardan biri olan turizm olayında da sonuç pek farklı değildir. Çünkü turizm alanı olarak ayrılan kentsel topraklar ikinci konutlarla doldurulmuştur. Ulaşım zorluğu aşılrsa bile turizm yatırımları için sermaye

baskısı yatırımlar anlamında artacak ve başka işlevler için ayrılan kentsel topraklara yönelik beraberinde kentsel rantları doğuracaktır. Yerel sürecin giderek sağlıklı gelişimi sonucu bölüşüm kurgusu da bozulacak sonuçta kent yozlaşması ve kent suçları artacaktır.

Nasıl ki küreselleşmenin bugün dünya üzerinde kurguladığı yeniden yapılanması sonucu, bu organizasyonun sahibi kapitalizm zengin ülkeleri daha zengin yoksul ülkeleri daha yoksullaşma sürecine taşıdı ise bir yerel mekan olarak Anamur'da da aynı sonuç yaşanacak gibi gözüküyor. Ancak unutulmamalıdır ki, her tez antitezini de yapısında taşır. Küreselleşme ile dünyanın değişik mekanlarında yaşanan yoksullaşmaya karşı her farklı yerelde tepkici güçler de ortaya çıkmaya başlamıştır. Dünya ölçeğinde “seattle ruhu”, Türkiye’de Bergama’lılar buna örnektir.

Anamur, bugün yaşanan yerel dönüşümü kendi lehine çevirebilecek, tarım, turizm, orman ve su kaynakları gibi ekonomik ve doğal değerlere sahiptir. Eğitim yönünden de belli bir standardı yakalamış olan kentliler bu yerel değerlerini kentlilik bilinci ve akılcı bir yönetim felsefesi ile geliştirerek değerlendirebilmelidir. Böylece küreselleşen dünyada, kendi kendine yetebilen, dayanışma ve demokratik yapılanmanın getirdiği çağdaş bir mekan olarak varlığını sürdürebilir.

SUMMARY

It is an obvious fact that in our world today global transformations are being experienced. Our world is in intense interaction with social, economical, political and cultural matters in parallel to especially mass communication devices' being widespread. Thus, societies in the world experience both integration and differentiation, harmony and conflict in global level. The term "globalisation" which means the world's becoming a single market, the internalisation of capital, the capital system which experiences the process of reconstruction in order to pass over economic crisis that emerged in the second half of 1970s is reflected. Through the policies of globalization in the years of 1980, system has begun to reconstruct the structure of government, the macro and micro economic balances, cultural values and life styles in the line of neoliberalism. This process which is called as the process of fundamental change, carries on rapidly and changes radically the established values and present societies. Through the globalization's being widespread, the terms such as universalization, nation-state, identity, being ethnic, localization, etc. At the point of change is started to be reidentified.

In this reconstruction, Giddens examined the globalisation fact in the limit of time and place concept. Giddens defines the term "globalisation" in the most general meaning as the overflowing of social relations net from localization and by means of the global communications systems, the experience of mutual effects of the world's societies. However, Robertson considers globalisation as continuously extending of multi-directional social relations net and he proposes location's being led to foreground.

According to Waters if globalisation is considered to be a completed fact, the cultural globalisation is to be achieved. Whereas Wallerstein, shaped globalisation as central countries, environmental countries and semi-environmental countries. He declares that by means of globalisation, the world capitalist economy produces unequalled relations again which work up in favour of developed countries, while working up against underdeveloped countries.

However Friedman proposes that at the end of the process of reconstruction, the solution to be achieved is the concept "world city".

But last point achieved today shows that by means of globalisation, in the world societies, conflict instead of integration, getting poorer in underdeveloped countries instead of wealth, ethnic, religious and class warfare have increased. The system includes organisations in favour of capital and increases exploitation. At the point of resistance, nation states are being depressed by means of globalisation's constructed mechanisms and social collapse is experienced. In that case, current global insistence is neither destiny nor solution. Whole underdeveloped world and Türkiye should increase their resistance against the global policies at the standing point. In this case strong nation state and democratic public circle must be formed.

In the local level, Anamur had better synthesize traditional culture and global culture well. In this case the organisation of the individuals who "think global act locally" should be composed against globalists approach "production local consumption global". A society which is formed by such a city and citizens survives without losing its original existence.

KAYNAKÇA

- AB'den Tarımda Ödün Baskısı. Cumhuriyet, Mart 2000, s. 11.
- Amin, S. 1997. Kapitalizm, Emperyalizm, Küreselleşme., *Özgür Üniversite Forumu Dergisi* Sayı: 1, 25-36.
- Amin, Samir. 1999. *Küreselleşme Çağında Kapitalizm* (Çev. V. Erenus). (1. Basım). İstanbul: Sarmal yayınevi.
- Aslan, Onur. Ender. 1998. Devlet Planlama Teşkilatı: 1980 Sonrası Dönüşü. *Amme İdaresi Dergisi*, 107-108.
- Aslanoğlu, Rana. 1998. *Kent, Kimlik ve Küreselleşme* (1. Basım). Bursa: Asa Kitabevi.
- Başkaya, Fikret. 1997. Sermayenin Küreselleşmesi veya Neo-Liberalizmin Vahşeti. *Özgür Üniversite Forumu* Sayı 1, 5-19.
- Bauman, Zigmund. 1997. *Küreselleşme Toplumsal Sonuçları* (Çev. A. Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayıncılık.
- Castells, Manuel. 1997. *Kent Sınıf İktidar*. (Çev. A. Erendil). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Chossodovsky, Michael. 1998. *Yoksulluğun Küreselleşmesi* (Çev. N. Domaniç). İstanbul: Çivi Yazıları.
- D.İ.E. 1998. Ekonomik ve Sosyal Göstergeler. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü. Yayın No: 2176.
- Demir, Gülten. 2001, Küreselleşme Üzerine. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. s. 3.
- Demirer, N., Göksel. Demirer, Temel. Duran, Metin., Görgün, Tayfun., Orhangazi, Özgür., Özgür, Gökçer ve Kahraman, Yapıcı. 1999. *Neo-Liberal Saldırı, Kriz ve İnsanlık* (1. Basım). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Duruöz, Nil. 1997. 80'ler den Bugüne Yerellik. *Ada-Kentliyim Dergisi* Sayı: 3, 72-74.
- Dünya İşsizliği Tartışıyor. Cumhuriyet, Mart 2000. s. 3.
- Ekonomik Rapor. 1997. Mersin Sanayii ve Ticaret Odası Yayını.
- Eraydın, Ayda. 1996. Gelişmenin Mekensal Boyutu ve Kentleşmenin Değişen Dinamikleri içinde, *Gelişme Stratejileri Workshop* (1. Basım) (83-107). Ankara: TMMOB Yayınları.
- Ersin, Mert. 1997. Avrupa Birliği Turizm Politikaları ve Türkiye. içinde, *Yeşil Kitap ve Avrupa Ülkelerindeki Kurum ve Kuruluşlar* (1 Basım) (4-13) İstanbul: Turpress Yayınları.

- Ersoy, Melih. 2001. Sanayisizleşme Süreci ve Kentler. *Praksis Dergisi*. 32-52.
- Ertürk, Hasan. 1995. *Kent Ekonomisi* (1. Basım). Bursa: Ekin Kitapevi Yayınları.
- Geray, Cevat. 1997. Yerelleşme Üzerine. *ADA-Kentliyim Dergisi* Sayı: 3, 84-86.
- Geray, Cevat. 1998. Yerel Yönetimler ve Çevre., *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi* Cilt:7 Sayı:3, 57-64
- Gökdere, Ahmet. 2001. Küreselleşmeye Genel Bir Bakış. *Avrupa Çalışmaları Dergisi*. 71-101.
- Göktürk, Atilla. 1998. Kentleşme ve Bölgesel Gelişme Süreçleri Üzerine Bir Değerlendirme., *Mülkiyetiler Birliği Dergisi* Cilt:21 Sayı:198, 65-75
- Göktürk, Atilla. 2001. Kent ve Değişim Üzerine., *Bilim ve Siyaset Dergisi* Yıl: 1 Sayı:2, 66-70.
- Güler, Birgül. Ayman. 1997. Küreselleşme ve Yerelleşme. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*. Cilt 6, Sayı 3, 62-77.
- Güler, Birgül. Ayman. 2001. Küreselleşme ve Yerelleşme., *Bilim ve Siyaset Dergisi* Yıl 1 Sayı:2, 83-92
- Güler, Birgül Ayman. 1998. *Yerel Yönetimler Liberel Açıklamalara Eleştirel Yaklaşım*. Ankara: TODAİE Yayını.
- Harvey, David. 1997. *Post-Modernliğin Durumu Kültürel Değişimin Kökenleri* (Çev. S. Savran).İstanbul: Metris Yayınları.
- Işık, Oğuz. ve Pınarcıoğlu, M. Melih. 2001. *Nöbetleşe Yoksulluk. Sultanbeyli Örneği* (1. Basım). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Işıklı, Alpaslan. 1994. *İş Hukuku*. Ankara: İmaj Yayıncılık.
- İçel Yılığ. 1991. Anamur. Ankara: Gökçe Ofset.
- İçöz, Orhan. 1998. *Seyahat Acentaları ve Tur Operatörlüğü Yönetimi*. (2. Basım). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kartal, Kemal S. 1992. *Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiyede Kentleşme* (2. Basım). Ankara: Adım Yayınları.
- Kazgan, Gülten. 2000. *Küreselleşme ve Ulus-Devlet Yeni Ekonomik Düzen* (Genişletilmiş Basım). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Keleş, Ruşen. ve Hamamcı, Can. 1997. *Çevrebilim*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, Ruşen. 1996. *Kentleşme Politikası* (3., Basım). Ankara: İmge Kitabevi.

- Keleş, Ruşen. 1998. *Yerinden Yönetim ve Siyaset* (Genişletilmiş 3. Basım). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kıray, Mübeccel B. 1998. *Değişen Toplum Yapısı* (1 Basım). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kıray, Mübeccel B. 1998. *Kentleşme Yazıları* (1. Basım). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kıray, Mübeccel B. 1999. *Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme* (1. Basım). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- King, Anthony D. 1998. *Kültür, Küreselleşme ve Dünya Sistemi* (Çev., G. Seçkin ve Ü.H. Yolsal). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Kongar, Emre. 1981. *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği* (1. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Koşar, Fatma. ve Şensöz, Nilüfer. 2000. Gıdamız Kimin Seçimi?. Mart 2000, s. 11.
- Laborit, Henri., 1990. *İnsan ve Kernt* (Çev. B. Onaran). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Norberg, Helena. 1996. Onların Coca Cola İçmesini mi İstiyorsunuz? (Çev. A. Erdem Kızıllırmak). Erişim Tarihi 08 Şubat 2002, www adresi: <http://www.,users.,wineasy.,se/Biradim/cocacola.,htm>.
- Oran, Baskın. 2000. Küreselleşme: Ne Yapmalı ? (Yazı Dizisi). 8-12 Aralık 2000, s. 6-7.
- Robertson, Roland. 1999. *Küreselleşme Toplum kuramı ve Küresel Kültür* (Çev. Ü. H. Yolsal). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Sezen, Seriyeye. 1999. *Devletçilikten Özelleştirmeye Türkiye 'de Planlama* (1.Basım). Ankara: İmge Kitabevi.
- Suiçmez, Baki. Remzi. 2000., Küreselleşme Sürecinde Toprak Politikamız., *Tarım ve Mühendislik Dergisi* Sayı: 61, 18-19.
- Sümer, Faruk. 1980. *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri Boy Teşkilatı Destanları* (İlavelerle Üçüncü Baskı), Ankara: Ana Yayınları.
- Şaylan, Gencay. 1995. *Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Şenel, Alaettin. 1991 *İlkel Topluluktan Uygar Topluma Geçiş Aşamasında Ekonomik Toplumsal Düşünsel Yapıların Etkileşimi*. Ankara: V. Yayınları.
- Şengül, Tarık. 1997. Bir Mekansal Sabit Olarak Yerel Ölçek. *Ada-Kentliyim Dergisi* Yıl: 3 Sayı: 9, 58-62.
- T.C. Başbakanlık DİE, 1987-1997. Ankara.
- Tanilli, Server. 1994. *Uygarlık Tarihi* (8. Basım). İstanbul: Cem Yayınevi.

- Taşar, Mustafa. 2001. Turizm Bakanı Mustafa Taşar'ın 2002 Mali Yılı Turizm Bakanlığı Bütçesini TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda Sunuş Konuşması. Ankara.
- Tekeli, İlhan. 2001. Modernite Aşılırken Kent Planlaması (1. Basım). Ankara: İmge Kitabevi.
- Thomson, George. 1978. *Kapitalizm ve Sonrası Meta Üretiminin Yükselişi ve Çöküşü* (Çev. F. Berktay). İstanbul: Aydınlik Yayınları.
- Timur, Taner. 1993. *Türk Devrimi ve Sonrası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Tolan, Barlas. 1980. *Çağdaş Toplum Bunalımı, Anomi ve Yabancılaşma*. Ankara: Toplum Bilimleri Araştırma Enstitüsü Yayınları. No: 1.
- Türkiye İçin Tarım Raporu. 1998. Cumhuriyet Halk Partisi Tarım Komisyonu Raporu. Ankara:
- Usumi, Sadullah. 2000. Tarım Vurguna Dayanamadı. Cumhuriyet, 16 Mart 2000, s.10.
- Villas, M. Carlos. 1997. Kapitalizm ve Küreselleşme. *Özgür Üniversite Forumu Dergisi* Sayı: 1, 54.
- Yeldan, Erinç. 2001. *Küreselleşme Sürecinde Türk Ekonomisi. Bölüşüm, Birikim ve Büyüme* (2. Basım). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yeni Dünya Düzeni Arayışları: Küreselleşme. 1998., T.C. Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayınları. İçinde Giddens, Robertson, Wallerstein

YAYINLANMAMIŞ YEREL VERİLER

- Belediye Başkanlığı Verileri, 1994-2000., Anamur.,
- Çukobirlik Şube Verileri, 1970-2000., Anamur.,
- Çukurova Elektrik A.,Ş., Verileri, 1990-2001., Anamur.,
- Devlet Hastanesi Verileri, 1990-2000., Anamur.,
- DSİ İşletme Müdürlüğü Verileri, 1994-2000., Anamur.,
- Emniyet Müdürlüğü Verileri, 1990-2000., Anamur.,
- Esnaf-Kefalet Odası Verileri, 1994-1998., Anamur.,
- Halk Bankası Verileri, 1990-2000., Anamur.,
- Jandarma Komutanlığı Verileri, 1990-2000., Anamur.,

Kütüphane Müdürlüğü Verileri, 1989-2001., Anamur.,
Mal Müdürlüğü Verileri, 1993-2001., Anamur.,
Milli Eğitim Müdürlüğü Verileri, 1990-2000., Anamur.,
Orman İşletme Müdürlüğü Verileri, 1994-2000., Anamur.,
Tarım İlçe Müdürlüğü Verileri, 1994-2000., Anamur.,
Tarım-Kredi Kooperatifi Müdürlüğü Verileri, 1994-2000., Anamur.,
Turizm Müdürlüğü Verileri, 1994-2000., Anamur.,
Vergi Dairesi Verileri, 1993-2001., Anamur.,
Ziraat Bankası Verileri, 1994-2000., Anamur.,

